

การศึกษาคุณค่าประติมากรรมไทย ตามการรับรู้ของอาจารย์และนักศึกษา ระดับปริญญาตรี
คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

นายอนุชิต หนูเอียด

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปศึกษา

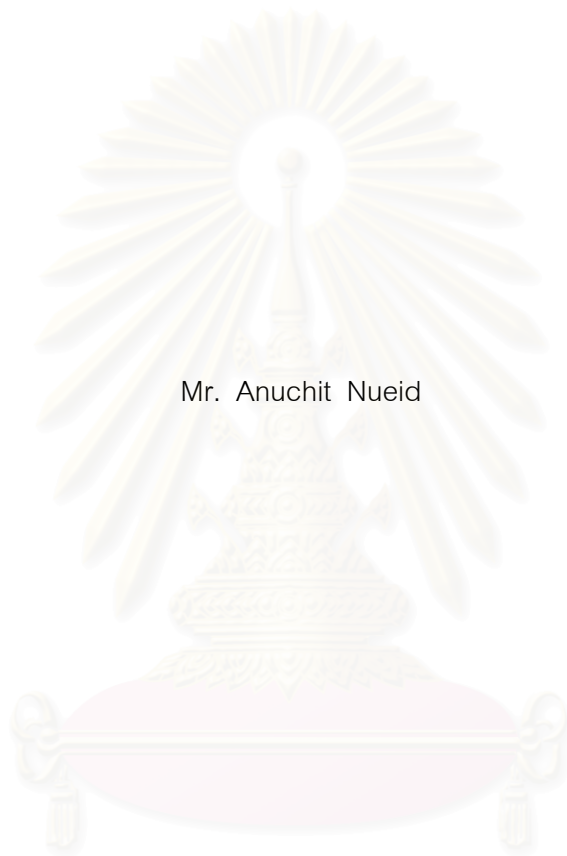
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2546

ISBN 974- 17-5854-5

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A STUDY ON VALUE OF THAI SCULPTURE AS PERCEIVED BY INSTRUCTORS AND
UNDERGRADUATE STUDENTS IN THE FACULTY OF FINE ART,
RAJAMANGALA INSTITUTE OF TECHNOLOGY

Mr. Anuchit Nueid

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education in Art Education

Department of Art Education

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2003

ISBN 974-17-5854-5

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การศึกษาคุณค่าประติมากรรมไทย ตามการรับรู้ของอาจารย์ และนักศึกษา
ระดับปริญญาตรี คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล
โดย นายอนุชิต หนูเอียด
สาขาวิชา ศิลปศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ ดร. อำไพ ตีรณสาร

คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทฉบับนี้

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. ไพฑูรย์ สินลารัตน์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ปิยะชาติ แสงอรุณ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(อาจารย์ ดร. อำไพ ตีรณสาร)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ปุณณรัตน์ พิษณุไพบุลย์)

สภามหาวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อนุชิต หนูเอียด : การศึกษาคคุณค่าประติมากรรมไทย ตามการรับรู้ของอาจารย์และนักศึกษา ระดับปริญญาตรี คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล. (A STUDY ON VALUE OF THAI SCULPTURE AS PERCEIVED BY INSTRUCTORS AND UNDERGRADUATE STUDENTS IN THE FACULTY OF FINE ART, RAJAMANGALA INSTITUTE OF TECHNOLOGY) อ. ที่ปรึกษา : อาจารย์ ดร.อำไพ ตรีธรรมา, จำนวนหน้า หน้า.ISBN 974-17-5854-5.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อการศึกษาคคุณค่าประติมากรรมไทย ตามการรับรู้ของอาจารย์และนักศึกษา ระดับปริญญาตรี คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล การศึกษาคคุณค่าประติมากรรมไทยเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทย 5 ด้าน คือ คุณค่าด้านศิลปกรรม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านภูมิปัญญา ด้านศิลปวัฒนธรรม และด้านคติความเชื่อและขนบนิยม

ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยอาจารย์ หลักสูตรศิลปบัณฑิต คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล จำนวน 13 คน และนักศึกษา ระดับปริญญาตรี คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลหลักสูตรศิลปบัณฑิต ชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 4 จำนวน 307 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่การวิเคราะห์เนื้อหา แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่ามัธยฐานเลขคณิต และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า อาจารย์ผู้สอนมีความเห็นเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทย ในด้านคุณค่าทางศิลปกรรม และคติความเชื่อและขนบนิยมมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านประวัติศาสตร์ ด้านภูมิปัญญา และด้านศิลปวัฒนธรรมตามลำดับ

ส่วนนักศึกษามีความคิดเห็นโดยรวมต่อคุณค่าประติมากรรมไทย ในระดับเห็นด้วย ($\bar{X} = 4.36$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งในด้านศิลปวัฒนธรรม ($\bar{X} = 4.53$) นอกนั้นอยู่ในระดับเห็นด้วย กล่าวคือ ด้านคติความเชื่อและขนบนิยม ($\bar{X} = 4.39$) ด้านศิลปกรรม ($\bar{X} = 4.34$) ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ ($\bar{X} = 4.30$) และด้านภูมิปัญญา ($\bar{X} = 4.21$) ตามลำดับ

นอกจากนี้อาจารย์ผู้สอนได้ข้อเสนอแนะในเรื่องการสร้างจิตสำนึกในการเผยแพร่และอนุรักษ์ประติมากรรมไทย ส่วนนักศึกษาได้เสนอแนะในเรื่องการตระหนักถึงคุณค่าของประติมากรรมไทย ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ ซึ่งแสดงถึงวิวัฒนาการและการบันทึกเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ของงานประติมากรรมไทย

ภาควิชา.....ศิลปศึกษา..... ลายมือชื่อนิสิต.....

สาขาวิชา.....ศิลปศึกษา..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ปีการศึกษา 2546

4383808927 : MAJOR ART EDUCATION

KEY WORD: VALUE / THAI SCULPTURE / UNDERGRADUATE / RAJAMANGALA
INSTITUTE OF TECHNOLOGY / FACULTY OF FINE ART

ANUCHIT NUEID : A STUDY ON VALUE OF THAI SCULPTURE AS PERCEIVED BY
INSTRUCTORS AND UNDERGRADUATE STUDENTS IN THE FACULTY OF FINE
ART, RAJAMANGALA INSTITUTE OF TECHNOLOGY THESIS ADVISOR :
AMPAI TIRANASAR, Ph.D. [204] pp. ISBN 974-17-5854-5.

The purpose of this research was to study the value of Thai sculpture as perceived by instructors and undergraduate students in the faculty of Fine Art, Rajamangala Institute of Technology in five aspects: art value, art history value, Thai wisdom value, art and culture value, and belief and tradition value.

The samples of population composed of 13 instructors and 307 undergraduate students in the Faculty of Fine Art, Rajamangala Institute of Technology. The instruments used in this research included a set of interview and questionnaire. The data were analyzed by means of frequency, percentage, arithmetic means, standard deviation and content analysis.

Concerning the value of Thai sculpture, the research findings revealed that the instructors expressed their opinions the most in the aspects of art value and the aspect of belief and tradition value, followed by art history value, Thai wisdom value, art and culture value respectively.

On the other hand, the overall opinions of the students concerning the value of Thai sculpture was at the level of agreement ($X = 4.36$). In terms the opinions in each aspect, it was found that students expressed their opinions at the level of strongly agreement in aspect of art and culture value ($X=4.53$). The other 4 aspects were at the level of agreement as followed: Belief and tradition value ($X=4.39$), art value ($X=4.34$), art history value ($X=4.30$) and Thai wisdom value ($X=4.21$) respectively.

In addition, the instructors made suggestions concerning encouragement in preservation and promotion of Thai sculpture. The students suggested in the aspect of art history value that there should be the awareness concerning Thai sculpture growth and change and the recording events in relation to Thai sculpture.

Department.....Art Education..... Student's signature.....

Field of study.....Art Education..... Advisor's signature.....

Academic year2003.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้เพราะการดูแลเอาใจใส่ ตักเตือน ด้วยความเป็นห่วง และให้โอกาส จากอาจารย์ ดร.อำไพ ตรีณสาร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งท่านได้ให้ข้อเสนอแนะต่างๆ เช่น กระบวนการคิด และวิธีการดำเนินชีวิต ตลอดจนทั้งความรู้ที่เกี่ยวกับการวิจัย เป็นแนวทาง สู่ความสำเร็จ รวมไปถึงอาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกท่านที่ได้ให้ความรู้ กำลังใจและคำแนะนำที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยแก่ข้าพเจ้า

ขอกราบขอบพระคุณประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์รองศาสตราจารย์ ปิยะชาติ แสงอรุณ และกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.ปณณรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์

ขอขอบพระคุณอาจารย์และนักศึกษาคณะศิลปกรรมสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัย

ขอขอบคุณ ผ.อ. เกษม นิรมจิ้ม ผู้อำนวยการโรงเรียนเมืองพัทยา 2 ที่มอบโอกาส ทางการศึกษาแก่ข้าพเจ้าจนสำเร็จคล่อง

ขอขอบคุณด้วยความรัก สำหรับจุฬากรณี มาเสถียรวงศ์ ผู้ช่วยชี้แนะแนวทาง ในการศึกษา

ขอขอบคุณพี่ชาญศิลป์ กิตติโชติพานิชย์ อย่างยิ่งสำหรับการช่วยเหลือในขั้นตอนต่างๆ ของการทำงานวิจัย อาจารย์สุชาติ ทองสีมา และขอบคุณบ้านวนเมธิน ที่ได้กรุณาเอื้อเฟื้อสถานที่ในการทำงานวิจัย

ขอคุณอาจารย์บุษยากร ต้นกุล อาจารย์ธานี ทองเอก และอาจารย์ทनुพงษ์ ศรีแสนยงค์ ที่สละเวลามาช่วยเหลือในการวิเคราะห์ข้อมูล

ขอขอบคุณพี่วัทนา สายชูเขตต์ สำหรับกำลังใจ ที่ดีงาม

ขอบคุณเพื่อนฝูงและมิตรสหาย และบุคคลที่ไม่ได้กล่าวถึงด้วยความระลึกถึงเสมอ

ขอบคุณในตัวข้าพเจ้าที่อดทนจนสำเร็จ

สุดท้ายขอกราบแทบเท้า บิดา-มารดา ด้วยความเคารพ ทั้งหมดของชีวิต

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
ขอบเขตของการวิจัย.....	6
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	6
วิธีดำเนินการวิจัย.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
การรับรู้คุณค่าทางศิลปะ.....	9
ความหมายของประติมากรรมไทย.....	18
คุณค่าประติมากรรมไทย.....	43
การเรียนการสอนศิลปะในระดับอุดมศึกษา.....	50
คณะศิลปกรรมสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล.....	66
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	71
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	85
การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น.....	85
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	85
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	87
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	91
5 สรุปผลการวิจัยอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	131
รายการอ้างอิง.....	170
ภาคผนวก ก.....	180
ภาคผนวก ข.....	183

สารบัญ(ต่อ)

หน้า

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....

204

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1.ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของอาจารย์ผู้สอน.....	92
2.ความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านศิลปกรรม	94
3.ความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านประวัติศาสตร์ศิลป์.....	97
4.ความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านภูมิปัญญา.....	100
5.ความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านศิลปวัฒนธรรม.....	103
6.ความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านคติความเชื่อและขนบ นิยม.....	106
7.ความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับการส่งเสริมการอนุรักษ์และบทบาทของคณะศิลป กรรม จากคำถาม คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ควรจะมีสวนเผยแพร่ ถ่ายทอด ความรู้เรื่อง คุณค่าประติมากรรมไทยอย่างไร.....	108
8.ความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับการส่งเสริมการอนุรักษ์และบทบาทของคณะศิลป กรรม จากคำถามการเรียนการสอนในหลักสูตรศิลปบัณฑิต คณะศิลปกรรมสถาบันเทคโนโลยี ราชมงคล ควรจะมีการถ่ายทอด ความรู้เรื่องประติมากรรมไทยในลักษณะใด.....	110
9.ความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับการส่งเสริม การอนุรักษ์ และบทบาทของคณะศิลป กรรม จากคำถาม นักศึกษาควรมีส่วนร่วมอย่างไรต่อการส่งเสริม อนุรักษ์ประติมากรรม ไทย.....	112
10.ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 4 คณะศิลปกรรม หลักสูตรศิลปบัณฑิต สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา2546.....	114
11.ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานตามความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับคุณค่า ประติมากรรมไทย ในด้านศิลปกรรม.....	116
12.ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานตามความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับคุณค่า ประติมากรรมไทย ในด้านประวัติศาสตร์ศิลป์.....	117
13.ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานตามความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับคุณค่า ประติมากรรมไทย ในด้านภูมิปัญญา.....	118
14.แสดงค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานตามความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับคุณค่า ประติมากรรมไทยในด้านศิลปวัฒนธรรม.....	119
15.ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานตามความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับคุณค่า ประติมากรรมไทยในด้านคติความเชื่อและขนบนิยม.....	120

สารบัญตาราง(ต่อ)

ตารางที่	หน้า
16.ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของนักศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้าน ศิลปกรรม จัดลำดับตามถึ.....	121
17.แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของนักศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยใน ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์.....	122
18.แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของนักศึกษาในฐานะนักศึกษาคณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมในด้านภูมิปัญญา.....	123
19.ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของนักศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้าน ศิลปวัฒนธรรม.....	125
20.ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของนักศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยด้านคติ ความเชื่อขนบนิยม.....	126
21.แสดงความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของนักศึกษาในฐานะนักศึกษา เกี่ยวกับบทบาท ของคณะศิลปกรรมในการอนุรักษ์ประติมากรรมไทย.....	127
22.ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของนักศึกษา เกี่ยวกับหลักสูตรศิลปบัณฑิต ที่มีต่อการ ส่งเสริมอนุรักษ์ ประติมากรรมไทย.....	128
23.ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของนักศึกษา เกี่ยวกับความคิดเห็นอื่นๆ ที่ต่อการส่งเสริม และอนุรักษ์ ประติกรรมไทย.....	130

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันงานช่างศิลป์ไทยกำลังตกอยู่ในภาวะอันตราย เพราะสภาพสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญทางด้านอุตสาหกรรมของประเทศ ศิลปะหลายประเภทเริ่มผลิตด้วยเครื่องจักรกลแทนงานฝีมือ ทำให้ช่างศิลปะไม่ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการฝึกฝนและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ผลงานจึงไม่ละเอียดเหมือนกาลก่อน ฉะนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกฝ่ายจะต้องส่งเสริมสนับสนุนในการสืบสานช่างศิลป์ไทยให้เป็นระบบ กล่าวคือจะต้องศึกษาค้นคว้าของดีในประเทศไทยแขนงต่าง ๆ อยู่ที่ไหน จำนวนมากน้อยเท่าไร หลังจากนั้นจะต้องจัดทำบัญชีไว้เป็นหลักฐาน แล้วพิมพ์เผยแพร่ออกเป็นตำราช่างศิลป์ไทย ฝึกอบรมเยาวชนให้เกิดการสืบทอดงานช่างฝีมือในระดับต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง และปรับปรุงให้สัมพันธ์กับสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยยึดรูปแบบศิลปะเดิมไว้เป็นเอกลักษณ์ของชาติ (พระราชดำรัสสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี : 2536)

จากพระราชดำรัส เนื้อความดังกล่าว สวงน รอดบุญ (2524) ได้กล่าวอีกว่า ในปัจจุบันอิทธิพลทางศิลปวัฒนธรรมต่างชาติ ได้ไหลหลากมาสู่สังคมวัฒนธรรมไทย บรรดาวิญญูชนที่ตระหนักในคุณค่ามรดกวัฒนธรรมของชาติและมีสายตากว้างไกลต่างพากันห่วงใยลูกหลานที่ไหลหลง แต่ก็มีผู้คนอีกมากมายที่รู้สึกชื่นชมยินดีรับมาปฏิบัติโดยมิได้ใคร่ตรองให้รอบคอบ ฉะนั้นควรคำนึงถึงความเหมาะสมในการรับอิทธิพล เพื่อช่วยคงรักษาเค้าโครงวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของชาติไว้มิให้เสื่อมสูญ และเป็น การส่งเสริมพัฒนาให้วัฒนธรรมไทยมีความก้าวหน้าเหมาะสมกับสภาพสังคม

จะเห็นได้ว่าปัญหาของงานศิลปะของช่างไทยนับวันจะยิ่งได้รับการสืบสานน้อยลง อันเนื่องมาจากความเจริญของเทคโนโลยีที่เข้ามาทดแทนฝีมือแรงงานคน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อคุณภาพของผลงาน อีกทั้งยังเกิดจากอิทธิพลทางวัฒนธรรมของต่างชาติที่หลั่งไหลเข้ามามากมาย จนคนบางกลุ่มอาจลืมนึกย้อนถึงความเหมาะสม และความสมควรของการนำมาประยุกต์ ปฏิบัติให้เข้ากับวิถีชีวิตความเป็นไทย

ศิลป์ พีระศรี (2533) ได้กล่าวถึงความสำคัญและคุณประโยชน์ของศิลปะที่มีต่อการส่งเสริมอนุรักษ์วัฒนธรรมและสะท้อนความเป็นชนชาตินั้นๆ ดังนี้ ศิลปะเป็นสิ่งแสดงออกทางวิญญาณของชาติ และภูมิปัญญาด้วยความเหมาะสมอย่างยิ่ง วัฒนธรรมได้รับการปรับปรุงตามสภาวะการณ์ และสิ่งแวดล้อม ดังนั้นศิลปะซึ่งเป็นสิ่งแสดงออกของวัฒนธรรมก็จะแสดงลักษณะของชีวิตความเป็นอยู่

ประวัติศาสตร์ของแต่ละสมัย ให้ชนรุ่นหลังได้ทราบอย่างแจ่มชัดที่สุด เรามีความมั่นใจว่าอาศัยการแสดงศิลปกรรมนี้ประชาชนอาจเข้าใจ รสนิยมและเข้าถึงคุณค่า ศิลปะนี้จะบังเกิดความนิยม ยินดี ศิลปะเท่านั้นที่จะแสดงออกให้แก่มวลมนุษยชาติได้ ถ้าหากประชาชนได้บังเกิดความเข้าใจและนิยมยินดีในศิลปะอย่างจริงจังแล้วมนุษย์เราก็จะเกิดความต้องการ และเห็นศิลปะเป็นสิ่งจำเป็นของชีวิตอย่างแท้จริงที่จะนำความเจริญในอารยธรรมมาสู่วงการพุทธปัญญาของเรา

แม้ศิลปะจะมีความสำคัญและคุณประโยชน์ สะท้อนความเป็นชนชาตินั้นๆ ดังที่ ศิลป์ พีระศรี ได้กล่าวไว้ แต่ในสภาพความเป็นจริงนั้น สวงวน รอดบุญ (2529) ได้กล่าวถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับการเรียนการสอนศิลปะตามสถาบันต่างๆ ดังนี้ สิ่งที่น่าเป็นห่วงในการวางพื้นฐานศิลปวัฒนธรรมตามโรงเรียนวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยบางแห่งจะมีเฉพาะในหลักสูตร แต่ในทางปฏิบัติมุ่งเฉพาะศึกษาศิลปสากลและไม่พยายามส่งเสริมศิลปกรรมไทย ตลอดจนครู อาจารย์ ก็ขาดความรู้ ไม่สนใจเรื่องศิลปวัฒนธรรมและมองข้ามศิลปะไทยไป ปัญหาอันหนึ่งที่ครูมักจะมุ่งเน้นสอนสิ่งที่ใกล้ตัว และขาดความรู้สิ่งที่ไกลตัว จึงเป็นสาเหตุให้วิชาการทางด้านนี้เฉื่อยชาลง และถ้าจะเปรียบอัตราส่วนการศึกษาระหว่างศิลปะไทยกับศิลปะสากลแล้วจะพบว่า มีระดับที่แตกต่างกัน ศิลปะสากลจะมีการศึกษาที่ค่อนข้างกว้างขวาง เอกสาร หนังสือ ตำราก็มีมาก ส่วนการศึกษาศิลปะไทยจะอยู่ในวงแคบ เอกสาร หนังสือ ตำรา ก็ขาดแคลน จึงเป็นผลให้การศึกษาด้านนี้ยังอยู่ในสภาพล้าหลังและขาดความสนใจโดยทั่วไป

สภาพที่น่าเป็นห่วงดังกล่าว เกิดขึ้นกับงานศิลปะไทยทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นงานจิตรกรรม สถาปัตยกรรม และประติมากรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง งานปูนปั้น กรมศิลปากร (2538) กล่าวถึงศิลปะปูนปั้นว่าเป็นส่วนหนึ่งของงานประติมากรรมไทย เพราะประติมากรรม คืองานศิลปกรรม โดยวิธีขึ้นรูป การแกะสลัก การหล่อ หรือวิธีการอื่นใดก็ตาม ซึ่งเป็นรูปที่มีปริมาตรสัมผัสได้ด้วยรูปแบบที่แตกต่างกัน เช่น ภาพมนุษย์ สัตว์ และสิ่งอื่นๆ หรือลวดลายต่างๆ หรือสร้างรูปแบบที่ประดิษฐ์อื่นๆ มีผลทางศิลปะแห่งความงาม แม้ว่างานปูนปั้นจะมีคุณค่าต่อสังคม และวัฒนธรรมไทยมากมายดังที่ จุลทัศน์ พยาฆรานนท์ (2537) กล่าวถึงคุณค่าของการศึกษางานปูนปั้นว่า ให้คุณค่าทางด้านศิลปกรรม คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ คุณค่าทางด้านภูมิปัญญา คุณค่าทางด้านศิลปวัฒนธรรม คุณค่าทางด้านคติความเชื่อ และขนบนิยม ศิลป์ พีระศรี (2490) ได้อธิบายความหมายของประติมากรรมไทยอย่างลึกซึ้งว่า ประติมากรรมเป็นคำเฉพาะเกี่ยวกับเรื่องศิลปะ หมายถึง รูปปั้น รูปหล่อ รูปแกะสลัก ตรงกับ Sculpture ในภาษาอังกฤษ ประติมากรรมเป็นสาขาหนึ่งของศิลปะ ซึ่งภาษาอังกฤษเรียกว่า Fine Art คำนี้หมายถึงศิลปะที่สร้างขึ้นเพื่อความรู้สึทางจิตใจโดยตรง คือไม่สร้างขึ้นเพื่อประกอบกับสิ่งอื่นอันเป็นเครื่องใช้สอย ก่อนนี้แปลคำ Fine Art ว่าประณีตศิลป์ ต่อมาเห็นว่าไม่ตรงตามความหมายที่แท้จริง เพราะประณีตเกี่ยวกับฝีมือ วิธีทำซึ่งเป็นทางเทคนิค ส่วนศิลปะเป็นเรื่องของความรู้สึทางอารมณ์ หรือจิตใจ จึง

เปลี่ยนเป็นวิจิตรศิลป์ แต่วิจิตรมีความหมายเพียงว่างามเท่านั้น เพราะคำว่า Fine Art ในทางศิลปะหมายถึง ความว่าบริสุทธิ์ผุดผ่องยอดเยี่ยม หรือไม่มีเรื่องอื่นสิ่งอื่นที่ไม่เกี่ยวกับศิลปะเข้าไปเจือปน เหตุนี้จึงเรียกอีกชื่อหนึ่งให้เป็นไวพจน์ของคำ Fine Art ว่า pure art คือศิลปะบริสุทธิ์ คำว่า ประติมากรรม ในภาษาไทยนั้นจะสามารถเขียนได้ สองแบบ คือ "ประติมากรรม" และ "ปฎิมากรรม" ประติมากรรม หมายถึง รูปปั้นภาพปั้นทั่วไป เช่น รูปคน สัตว์ ฯลฯ ปฎิมากรรม หมายถึง รูปปั้นที่เกี่ยวข้องเนื่องในศาสนาโดยเฉพาะ เช่น รูปปั้นของพระพุทธรูป ประติมากรรมไทยนั้นเด่นกว่าบรรดาผลิตทางศิลปะอื่นๆ ทั้งนี้ก็เพราะศิลปะย่อมเป็นเหมือนหนึ่งแว่นส่องฉายให้เห็นความรู้สึกทางจิตใจ และความเชื่อถือทางพุทธิปัญญาของชนไม่ว่าชาติใด เพราะฉะนั้น การที่จะนิยมยินดีและให้คำตัดสินอันถ่องแท้แก่ศิลปะของประเทศชาติ จะต้องรู้วัฒนธรรม และลัทธิศาสนาที่เชื่อถือกัน โดยเฉพาะของชนชาตินั้นด้วย

จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ศิลปกรรมของไทยทุกประเภทรวมถึงงานประติมากรรมไทยล้วนมีคุณค่า ควรค่าแก่การอนุรักษ์ เพื่อคงเอกลักษณ์ มรดกของชาติไว้ แต่ในปัจจุบันกลับถูกละเลย ระบบการศึกษาเห็นของไกลตัวสำคัญกว่าสิ่งใกล้ตัว เห็นวิทยาการของตะวันตกสำคัญกว่าภูมิปัญญาของไทยเองทำให้คนรุ่นใหม่ในปัจจุบันลืมรากเหง้าความเป็นชนชาติไทย จึงเป็นความสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วนในการเน้นคุณค่า ความสำคัญของประติมากรรมไทยไว้ในหลักสูตรการศึกษาระดับต่างๆ เพื่อวางรากฐานความตระหนักในคุณค่าของศิลปะไทยให้แก่เยาวชนในยุคปัจจุบันอันจะส่งผลต่อการอนุรักษ์ประติมากรรมไทยสืบต่อไป ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้สอดคล้องกับ สำนักงานนโยบายและสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม (2542) ที่กล่าวว่า ศิลปกรรมมีความสำคัญต่อการศึกษาของชาติ

สงวน รอดบุญ (2529) ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่าทุกวันนี้ การศึกษาศิลปวัฒนธรรม กำลังเป็นที่สนใจของนักวิชาการโดยทั่วไป ดังจะเห็นได้จากการจัดสัมมนาวิชาการทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปกรรมและโบราณสถานของนักมนุษยวิทยา การค้นพบข้อมูลใหม่จากการขุดค้นทางโบราณคดีการศึกษาแนวคิดในการสร้างสรรค์ศิลปกรรมตามลัทธิความเชื่อถือการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบและอิทธิพลของศิลปะ ตลอดจนแง่คิดหรือปัญหาทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคมอันเป็นพื้นฐานเพราะความเจริญหรือความเสื่อมของศิลปกรรมย่อมมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมของกลุ่มชนนั้น ๆ

สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล มีฐานะเป็นกรมหนึ่งในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้รับการสถาปนาขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช 2518 เป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่ส่งเสริมการวิจัย ส่งเสริมทางด้านวิชาชีพ ให้บริการทางวิชาการ ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม คณะศิลปกรรมเป็นหนึ่งในสังกัดสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งทำการผลิตครูช่าง และช่าง

ศิลปกรรมให้สามารถประกอบอาชีพ และอนุรักษ์ดำรงไว้ในศิลปวัฒนธรรมของชาติ ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในหมวด 4 ด้านความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปะวิทยาการต่างๆ และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ ให้คงอยู่สืบทอดและวิวัฒนาการสืบไป งานประติมากรรมไทยถือเป็นงานศิลปะที่เป็นการบันทึกทางประวัติศาสตร์ของชนชาติไทย แสดงให้ได้รับความรู้ความเป็นมาของวัฒนธรรมที่สั่งสมกันมาตั้งแต่อดีตกาล แสดงถึงความเจริญรุ่งเรือง ความอุดมสมบูรณ์ และวิถีชีวิตของคนรุ่นเก่าได้เป็นอย่างดี ประติมากรรมไทยเป็นศิลปกรรมประเภทหนึ่งที่เกิดขึ้นจากฝีมือ ความคิด และความสามารถของคนไทย สร้างขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ต่าง ๆ กัน ตามความศรัทธาต่อศาสนา ซึ่งเกิดจากการปั้น แกะสลัก หล่อ เช่น พระพุทธรูป รูปมนุษย์ รูปสัตว์ เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาศิลปวัฒนธรรมไทย คือ คุณค่าด้านศิลปกรรม คุณค่าด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ คุณค่าด้านภูมิปัญญา คุณค่าด้านศิลปวัฒนธรรม คุณค่าด้านคติความเชื่อและขนบนิยม

ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของศิลปกรรมไทย ทางด้านประติมากรรมไทย มีความห่วงใยในคุณค่าของ ศิลปะโบราณวัตถุ อันเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ ที่นับวันจะสูญหายไป และเพื่อให้เยาวชนเกิดความสำนึกในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม สถาบันการศึกษาควรมีบทบาทในการจัดกระบวนการเรียนการสอนและให้เกิดคุณค่าของศิลปะในแขนงต่างๆ รวมทั้งประติมากรรมไทยที่มีความสำคัญกับนักศึกษาทางด้านศิลปะ เพราะวัตถุประสงค์และบทบาทของสถาบันการศึกษามีความสอดคล้องกับการส่งเสริมให้เห็นคุณค่าของวัฒนธรรม และหลักสูตรก็มุ่งเน้นประเด็นเหล่านี้ ซึ่งเป็น การนำนโยบายในแผนการศึกษาแห่งชาติมาปฏิบัติให้เกิดผลต่อวัฒนธรรมไทยตลอดจนแนวทางแก่นักศึกษาในการอนุรักษ์และสำนึกถึงคุณค่าของศิลปกรรมของชาติ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นกลุ่มประชากรที่กำลังศึกษาในหลักสูตรศิลปบัณฑิต มีความเกี่ยวข้องกับศิลปกรรมโดยตรง มีพื้นฐานความรู้ด้านศิลปะไทยและประติมากรรมไทย สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และน่าจะเป็นกลุ่มที่ให้ข้อมูลได้ดี สอดคล้องกับการวิจัยครั้งนี้มากที่สุด โดยกลุ่มประชากรเป็นนักศึกษาในหลักสูตรศิลปบัณฑิต (ต่อเนื่อง) และหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต การเรียนการสอนในหลักสูตรทั้ง 2 หลักสูตร แบ่งเป็น 4 ภาควิชา และ 3 สาขาเอก (วิทยาเขตเพาะช่าง) ได้แก่ ภาควิชาศิลปกรรม ภาควิชาออกแบบศิลปประยุกต์ ภาควิชาศิลปประจำชาติ ภาควิชาหัตถกรรม โดยมี สาขาวิชาเอก ดังนี้

หลักสูตรศิลปบัณฑิต

1. สาขาวิชาเอกจิตรกรรม
2. สาขาวิชาเอกออกแบบนิเทศศิลป์
3. สาขาวิชาเอกศิลปะไทย
4. สาขาวิชาเอกเครื่องปั้นดินเผา
5. สาขาวิชาเอกหัตถกรรม
6. สาขาวิชาเอกเครื่องหนัง
7. สาขาวิชาเอกตกแต่งภายใน

หลักสูตรศิลปบัณฑิต (วิทยาเขตพะเยา)

1. สาขาวิชาออกแบบนิเทศศิลป์
2. สาขาวิชาเครื่องปั้นดินเผา
3. สาขาวิชาหัตถกรรม

หลักสูตรศิลปบัณฑิต (ต่อเนื่อง)

1. สาขาวิชาเอกจิตรกรรม
2. สาขาวิชาเอกประติมากรรม
3. สาขาวิชาเอกศิลปะภาพพิมพ์
4. สาขาวิชาเอกออกแบบนิเทศศิลป์
5. สาขาวิชาเอกออกแบบผลิตภัณฑ์
6. สาขาวิชาเอกตกแต่งภายใน
7. สาขาวิชาเอกศิลปะไทย

หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต

1. สาขาวิชาเอกหัตถกรรม
2. สาขาวิชาเอกศิลปะไทย
3. สาขาวิชาเอกวิจิตรศิลป์
4. สาขาวิชาเอกออกแบบนิเทศศิลป์

สำหรับงานวิจัยทางการศึกษาอันเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการรับรู้คุณค่าในประติมากรรมไทย ของนักศึกษาหลักสูตรศิลปบัณฑิตนั้นยังไม่มีผู้ใดทำการวิจัยไว้ด้วยเหตุที่ยังไม่มีผู้ทำวิจัยด้านประติมากรรมไทยนี้เองที่ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาวิจัยด้านประติมากรรมไทย เพื่อประโยชน์ที่จะทำให้ทราบถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าในประติมากรรมไทย โดยจะทำการศึกษา การรับรู้คุณค่าประติมากรรมไทยของอาจารย์และนักศึกษาคณะศิลปกรรมหลักสูตรศิลปบัณฑิต สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ 5 ด้าน ได้แก่ คุณค่าด้านศิลปกรรม คุณค่าด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ คุณค่าด้านภูมิปัญญา คุณค่าด้านศิลปวัฒนธรรม และคุณค่าด้านคติความเชื่อและขนบนิยม เพื่อจะนำผลที่ได้จากการวิจัยใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอน อันจะนำไปสู่การปลูกฝังความคิด ทักษะคิด ความรู้ ความเข้าใจ ที่มีต่อประติมากรรมไทย ตลอดจนตระหนักในคุณค่าของศิลปะและศิลปวัฒนธรรม เพื่อการดำรงรักษาและอนุรักษ์ไว้เป็นมรดกของชาติสืบต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาคุณค่าประติมากรรมไทย ทางด้านศิลปกรรม ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ ด้านคุณค่าทางภูมิปัญญา ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านคติความเชื่อและขนบนิยม ตามการรับรู้ของอาจารย์และนักศึกษา คณะศิลปกรรมระดับปริญญาตรี สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านศิลปกรรม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านภูมิปัญญา ด้านศิลปวัฒนธรรม และด้านคติความเชื่อและขนบนิยม

คำจำกัดความที่ใช้ในงานวิจัย

คุณค่า หมายถึง ข้อดี ส่วนที่ดี หรือคุณประโยชน์ที่มีลักษณะเป็นนามธรรม ที่สามารถประเมินออกมาให้รับรู้ได้

ประติมากรรม หมายถึง การออกแบบสร้างสรรค์เป็นรูปปริมาตรจากความคิดหรือความรู้สึกภายใน เป็นผลงานประติมากรรมที่สร้างด้วย หิน ไม้ โลหะ ดินเหนียว ดินเผา เป็นต้น สร้างสรรค์ตามลักษณะของวัสดุ เช่น การแกะสลักหิน การแกะสลักไม้ การปั้นปูน การหล่อด้วยสำริด ทองแดง ทองเหลือง เป็นต้น เป็นผลงานสามมิติสามารถสัมผัสแตะต้องและมีความลึก ตื้น นูน หนา บาง ฯลฯ (วิบูลย์ลีสุวรรณ , 2528)

ประติมากรรมไทย หมายถึง ศิลปกรรมที่เกิดขึ้นจากฝีมือ ความคิด และความสามารถของคนไทย สร้างขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ต่าง ๆ กัน เช่น ตามความศรัทธาต่อศาสนา ตามความเชื่อถือทางไสยศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนการสร้างขึ้นตามคตินิยมของชุมชน หรือท้องถิ่น และเพื่อเป็นที่ระลึก เป็นอนุสาวรีย์ (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ , 2528) ประติมากรรมไทยเกิดจาก การปั้น แกะสลัก หล่อขึ้นรูปต่าง ๆ เช่น พระพุทธรูป รูปมนุษย์ และสัตว์ (จิระพันธ์ สมประสงค์ , 2524)

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา บทความ หนังสือ และงานวิจัย ที่เกี่ยวกับแนวคิดเรื่องศิลปะ โดยทั่วไป คุณค่าของศิลปะ คุณค่าของประติมากรรมไทย การเรียนการสอนทั่วไป การเรียนการสอนศิลปะ และการเรียนการสอนในหลักสูตรศิลปบัณฑิต คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาในภาควิชาศิลปกรรม ภาควิชาออกแบบศิลปประยุกต์ ภาควิชาศิลปประจำชาติ และภาควิชาหัตถกรรม คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล เป็นนักศึกษาใน สาขาวิชาเอกออกแบบนิเทศศิลป์ สาขาวิชาเอกเครื่องปั้นดินเผา และสาขาวิชาเอกหัตถกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเพาะช่าง ภาคปกติ ปีการศึกษา 2546 ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 4 โดยมีจำนวนนักศึกษา จำนวน 307 คน

2.2 อาจารย์ผู้สอน หลักสูตรศิลปบัณฑิตคณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลโดยมีเกณฑ์ดังนี้ เป็นผู้สอนในหลักสูตร ศิลปบัณฑิต คณะศิลปกรรม มีประสบการณ์สอน 5 ปีขึ้นไปและเป็นผู้ที่มีผลงานทางวิชาการ หนังสือ ตำราหรืองานวิจัยในวงวิชาการอย่างน้อย 1ชิ้น รวมทั้งหมด 13 ท่าน

3. สร้างเครื่องมือในการวิจัย อันได้แก่

3.1 แบบสอบถามสำหรับนักศึกษามีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) เป็นความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทย

3.2 แบบสัมภาษณ์สำหรับอาจารย์ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ชนิดปลายเปิด (Open-ended) เป็นความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทย

4. วิเคราะห์ผลการวิจัยและนำเสนอผลงานวิจัย โดยเสนอในรูปแบบของตารางประกอบความเรียง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบถึงความคิดเห็นตามการรับรู้ของอาจารย์และนักศึกษา คณะศิลปกรรม ระดับปริญญาตรี สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลที่มีต่อคุณค่าประติมากรรมไทย 5 ด้าน ได้แก่ คุณค่าด้านศิลปกรรม คุณค่าด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ คุณค่าด้านภูมิปัญญา คุณค่าด้านศิลปวัฒนธรรม และคุณค่าด้านคติความเชื่อและขนบนิยม

2. สามารถนำไปใช้พัฒนาการเรียนการสอน การปรับปรุงหลักสูตร รวมถึงการจัดกิจกรรมอื่นๆ เพื่อส่งเสริมเผยแพร่ประติมากรรมไทยให้เกิดการขยายผลสู่ศิลปกรรมแขนงอื่น และศิลปวัฒนธรรมสืบไป

3. องค์กรที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงหรือสร้างหลักสูตรศิลปบัณฑิตหรือศิลปะแขนงประติมากรรมไทยในระดับต่าง ๆ ช่วยให้เยาวชนเกิดความตระหนักในคุณค่าของศิลปกรรมไทยและประติมากรรมไทย

4. ช่วยเพิ่มข้อความรู้เกี่ยวกับศิลปกรรมไทยแขนงประติมากรรมไทยที่ได้รวบรวมจากเอกสาร ตำรา บทความ หนังสือ และงานวิจัย ที่เกี่ยวกับแนวคิดเรื่องคุณค่าของงานประติมากรรมไทย

5. เป็นแนวทางและเป็นพื้นฐานให้ผู้สนใจศึกษาค้นคว้าขยายผลและเสริมองค์ความรู้ทางศิลปกรรมไทยหรือด้านอื่น ๆ ในโอกาสต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง การศึกษาคุณค่าประติมากรรมไทย ตามการรับรู้ของอาจารย์และนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ โดยแบ่งสาระสำคัญของข้อมูลตามลำดับดังนี้

1. การรับรู้คุณค่าทางศิลปะ
2. ความหมายของประติมากรรมไทย
3. คุณค่าประติมากรรมไทย
4. การเรียนการสอนศิลปะในระดับอุดมศึกษา
5. คณะศิลปกรรมสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การรับรู้คุณค่าทางศิลปะ

การทำความเข้าใจความหมาย หลักการและเหตุผลของสิ่งต่างๆ ต้องอาศัยขั้นตอนของการรับรู้ในด้านคุณค่าเพื่อความเข้าใจที่ถ่องแท้ และสามารถแสดงถึงความสำคัญในสิ่งที่กำลังศึกษา ค้นคว้า ในส่วนของการรับรู้คุณค่าของศิลปะนั้นมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะศิลปะเป็นศาสตร์ที่มีความละเอียดอ่อน เกี่ยวเนื่องกับความรู้สึทางอารมณ์ ความซาบซึ้ง และพฤติกรรมการแสดงออกอันดีงาม เป็นสื่อในการพัฒนาประสบการณ์ทางสุนทรียศาสตร์ และช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปะ ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอ แนวความคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้คุณค่าทางศิลปะ ดังที่จะอ้างอิง ต่อไปนี้

Baynes, K (2000) กล่าวว่าทิศทางของศิลปะในปลายศตวรรษที่ 20 มีการให้ความสำคัญกับศิลปะมากขึ้นทั้งการดำรงชีวิต การอยู่ร่วมในสังคม และกระบวนการผลิตทางอุตสาหกรรม ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของสังคม ซึ่งรวมถึงการศึกษาด้วย อนาคตของศิลปะนั้นจะพัฒนาในเชิงของการบูรณาการกับศาสตร์อื่น ๆ การพัฒนาต่อเนื่องด้วยการบูรณาการระหว่างศิลปะ เทคโนโลยี และการเปลี่ยนของสังคมโดยที่ศิลปะสามารถผลิตได้ในเชิงระบบอุตสาหกรรมผ่านการเผยแพร่ที่มากมาย ซึ่งแมททิล และมาร์แซน (Mattil and Marzan, 1981) กล่าวถึง ความชื่นชมทางศิลปะว่าเป็นส่วนสำคัญต่อการศึกษาและควรจะได้รับ การส่งเสริมการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องการที่ผู้เรียนได้

เรียนรู้จากการมอง การแยกแยะ การบรรยายในสิ่งที่เห็น และการได้รู้จักศิลปะ ว่ามีความสำคัญอย่างไร เหล่านี้ทำให้ผู้เรียนได้มีความใกล้ชิดศิลปะเพื่อจะได้สัมผัสความอิมเมจความชื่นชมในศิลปะซึ่งเป็นประโยชน์และมีผลในทางปฏิบัติต่อการศึกษาโดยตรงซึ่งการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะดังกล่าวเป็นการยกระดับขั้นสู่ทักษะหลายด้านเช่น ทักษะทางด้านการพูด ทักษะการสื่อสารความรู้สึกในงานศิลปะ และการรับรู้คุณค่าความงาม นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาความคิดสร้างสรรค์อีกด้วย

กิริติ บุญเจือ (2523) กล่าวถึงความหมายของคุณค่าว่า คุณค่า หมายถึง ระดับของการประเมินค่าข้อเท็จจริงในแง่ต่างๆ (estimation upon facts) โดย Hartman อ้างถึงใน จี. ศรีนิวาสนัน, (2534) กล่าวเสริมว่า คุณค่าไม่ได้เป็นสิ่งที่อยู่อย่างเปิดเผย แต่เป็นสิ่งที่แฝงอยู่ เดือน คำดี (2530) กล่าวเพิ่มเติมว่า และสามารถรู้ได้ด้วยความสำนึกในคุณค่า หรือการรับรู้คุณค่า การรับรู้คุณค่ามีรากฐานมาจากความพอใจ และคุณค่ายังทำให้มนุษย์ก้าวไปสู่จุดหมายของชีวิต และการพัฒนาตนเอง

วิเชียร ชาบุดรบุณชกริก, โสภา ดิสองเมือง และเมรินทร์ นวบุศย์ (2542) กล่าวถึงการศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าว่า ประกอบกับการศึกษาเรื่องของ “คุณค่า” เป็นการศึกษาที่มีขอบเขตกว้าง ในหัวข้อของวิชาการต่างๆ หลากหลายวิชา ซึ่งการศึกษาเรื่องคุณค่ามีชื่อที่เรียกเฉพาะทางวิชาการว่า “ทฤษฎีคุณค่า” (Theory of Value) ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับความหมาย “การรับรู้คุณค่าทางศิลปะ” ตามความเห็นของ ศิลป์ พิระศรี (2515) ซึ่งหมายถึง อำนาจทางความคิด และจิตใจที่ทำให้รู้จักนิยาม หรือเข้าใจค่าของศิลปะให้ถูกต้องอันควรศิลปะนั้นๆ บุคคลอาจนิยามหรือรู้คุณค่าของศิลปะทั้งทางดีและเลวก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรู้สึกในการมองของแต่ละบุคคล ตามแต่การศึกษาของผู้ที่นั้นซึ่งมีความหยاب้างประณีตบ้าง คนที่มีการศึกษามาแล้วสามารถรู้ได้ว่าศิลปกรรมชิ้นไหนเป็นศิลปะที่สมบูรณ์ ทั้งนี้เพราะเป็นผู้ที่นั้นได้เกิดความรู้สึกสะเทือนใจ รู้สึกนิยามยินดีในสิ่งนั้น ดังนั้นประชาชนของประเทศที่มีมาตรฐานการศึกษาสูงส่วนมากจึงมีความรู้สึกในคุณค่าศิลปะสูงขึ้นไปตามกัน

สงวน รอดบุญ (2525) ยังกล่าวอีกว่าการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะว่ามีความเกี่ยวข้องกับ ศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ เขาชนบางกลุ่มหลงใหลว่าวนอยู่ในวัฒนธรรมของต่างชาติ ทั้งในด้านร่างกาย และพฤติกรรม ดังนั้นการพัฒนาจิตใจจึงมีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าการพัฒนาวัตถุ ทั้งทางด้านวิวัฒนาการทางด้านร่างกายและศิลปวัฒนธรรม ทั้งลักษณะการแสดงออกในด้านศิลปกรรมเหล่านั้นจึงเป็นลักษณะของศิลปะประจำชาติไปด้วยลักษณะนี้จะบ่งบอกถึงอุปนิสัยชีวิตความเป็นอยู่และขนบธรรมเนียมประเพณีในชาตินั้นๆ ด้วย

ประเสริฐ ศีลรัตน (2542) ได้ให้ความหมายของการรับรู้และการรับรู้ทางศิลปะว่า เป็นการใช้ประสบการณ์เดิมแปลความหมายสิ่งเร้าที่ผ่านประสาทสัมผัสแล้วเกิดความรู้สึกระลึกถึงความหมายว่าเป็นอะไร หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า การรับรู้หมายถึงกระบวนการที่คนเรามีประสบการณ์กับวัตถุหรือเหตุการณ์ต่างๆโดยอาศัยอวัยวะรับสัมผัส แล้วแปลความหมายสิ่งนั้นๆ เป็นความ

รู้ความเข้าใจในการรับรู้ประสบการณ์ทางสุนทรียะ เป็นกระบวนการรับรู้ทางความงาม ซึ่งอาจมีกระบวนการที่คล้ายกับการรับรู้ทั่วไปคือ

1. การรับรู้ทางสุนทรียะต้องมีความเข้าใจในสุนทรียวัตถุหรือสุนทรียภาพ อันได้แก่ ความรู้สึกถึงคุณค่าของสิ่งที่งาม ในขั้นนี้ผู้รับจะต้องมีพื้นฐานประสบการณ์เดิม หรือมีความรู้เกี่ยวกับสุนทรียวัตถุมาก่อน

2. ผู้รับรู้ต้องมีประสาทสัมผัสส่วนที่จำเป็นต้องใช้เกี่ยวกับการรับรู้เรื่องที่กำลังสนใจอยู่ในขณะนั้น อยู่ในสภาพสมบูรณ์ โดยไม่แบกภาระกิจในชีวิตประจำวัน หรือกิจกรรมในชีวิตจริงเข้ามาเกี่ยวข้องและประสาทสัมผัสนั้นจะต้องได้รับการฝึกปรือมาก่อน เพราะมีความรู้สึกบางอย่างที่สภาพร่างกายและจิตใจสามารถรับรู้ได้ แต่ไม่เกิดความรู้สึกในเชิงสุนทรียะ เพราะความรู้สึกนั้นละเอียดอ่อนและสลับซับซ้อนเกินไป ซึ่งต้องมีการฝึกสังเกต วิเคราะห์ สังเคราะห์ การจินตนาการ เชิงซ้อน ฯลฯ ดังทำนองคำกล่าวที่ว่า หากไร้โสตทางดนตรีแล้ว แม้จะเป็นการบรรเลงที่วิเศษสักเพียงใดก็ตาม ก็หาประโยชน์ต่อผู้รับฟังไม่

3. ความรู้สึกจากการรับรู้ ต้องสร้างอารมณ์บางอย่างขึ้นเป็นตัวเป็นตน อันได้แก่ อารมณ์สมมุติหรือจินตนาการเป็นเรื่องราว อันเกิดจากการกระตุ้นเร้าของสิ่งที่กำลังรับรู้เช่น ความรู้สึกเวลาฟังดนตรี หรือความรู้สึกเมื่อเห็นดวงตะวันจะลับขอบฟ้า เป็นต้น

4. ความรู้สึกต้องทำหน้าที่ถ่ายทอดความหมายบางอย่างมาซึ่งการที่ความรู้สึกสร้างอารมณ์บางอย่างขึ้นนั้น เป็นการตอบสนองต่อความรู้สึกเอง โดยที่สภาพร่างกายกับจิตใจก็มีปฏิกิริยาให้เกิดความรู้สึกที่ตรงกันขึ้นในจิตใจ ทำให้ร่างกายทุกส่วนเกี่ยวข้องกับความสนใจทางสุนทรียะนั้น เช่น ร่างกายทุกส่วนเคลื่อนไหวไปตามความรู้สึกขณะที่ฟังดนตรี หรือชมภาพยนตร์ที่ตื่นเต้นสนุกสนาน หรือเกิดอาการเกร็งเมื่อดูการแข่งขัน เป็นต้น

5. ต้องระลึกตัวเองอยู่เสมอว่า ตนเองกำลังสนใจหรือทำอะไรอยู่ มิใช่เพียงแต่ดูเท่านั้น คือต้องมีสมาธิหรือใจจดจ่อกับสิ่งเร้าในลักษณะความคิดล่องลอย มิใช่อารมณ์ร่วมหรือแยกภาระทางจิตเข้ามาเกี่ยวข้อง

ซึ่งแนวความคิดของ อ่ำไพ ตีรณสาร (2536) ได้กล่าวว่า การรับรู้คุณค่าทางศิลปะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการเรียนรู้ทางศิลปศึกษาแล้ว การรับรู้ที่เป็นหลักพื้นฐานคือ การรับรู้ด้วยการมองเห็น การเรียนรู้ที่มีคุณภาพ ย่อมมาจากการรับรู้ที่มีคุณภาพ เพราะเป็นการมองอย่างมีจุดมุ่งหมาย และมองอย่างสร้างสรรค์ เพื่อเป็นข้อมูลในการเรียนรู้ และเป็นทรัพยากรเบื้องต้นไว้คัดสรรเพื่อปรับใช้ในการสร้างสรรค์งานศิลปะ และเน้นว่า จะมีประโยชน์ต่อการเรียนรู้ต้องอาศัยการคิด ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการกับสิ่งที่รับรู้มาจากโลกภายนอก เป็นขั้นตอนเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้เดิมกับประสบการณ์ใหม่ ฉะนั้นในการศึกษาการเรียนรู้ทางศิลปศึกษา ผู้สอนจะต้องจัดระบบการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ที่จะเพิ่มพูนขึ้นในตัวผู้เรียน โดยมีการรับรู้แบบอื่นๆ มาเป็นส่วนประกอบ เพื่อให้การเรียนรู้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จากเหตุผลดังกล่าว สวงวนศรี ศรีแพงพงษ์ (2534) อธิบายต่อไปว่า การรับรู้มีบทบาทสำคัญในการแสดงพฤติกรรมในด้านการเรียนการสอน นอกจากนี้ควรจะเน้นให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีในขณะเดียวกันก็ควรสนใจปัญหาด้านอารมณ์ ปัญหาทางอวัยวะสัมผัส และปัญหาทางด้านสติปัญญาของผู้เรียนควบคู่กันไป

สวงวน รอดบุญ (2524) กล่าวว่า เป้าหมายของ “ศิลปศึกษา” มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญต่อชีวิตอยู่ 2 ประการด้วยกัน คือ

1. ความซาบซึ้งทางอารมณ์เป็นการแนะนำให้เกิดความรู้สึกทางอารมณ์ จากความชื่นชมยินดีหรือความพึงพอใจที่ได้รับการสัมผัสกับความงามของศิลปะ เช่น ในการจัดองค์ประกอบของ เส้น สี แสง-เงา เสียง พื้นที่ว่าง มวล ลักษณะผิว ลีลาท่าทาง ถ้อยคำ สำนวน และอื่นๆ อันเป็นความรู้สึกประทับใจหรือความสะเทือนใจ

2. ความซาบซึ้งทางพุทธิปัญญาเป็นผลมาจากความรู้ความเข้าใจในโครงสร้างของศิลปะ หลักการของสุนทรียภาพ ปรัชญาทางศิลปะ เทคนิคของศิลปะ และวิวัฒนาการของศิลปะ ซึ่งเกิดจากความคิดสร้างสรรค์ อันไม่สิ้นสุดของมนุษย์ที่มีความเจริญทางสติปัญญามาเป็นลำดับ

ความเป็นจริงแล้ว ศิลปศึกษาเป็นกิจกรรมในการแสดงออกทางการสร้างสรรค์ที่น่าสนใจเป็นอันมาก ดังคำกล่าวของท่านผู้รู้ที่ว่า “ศิลปะเป็นวิชาเดียวเท่านั้นที่ให้โอกาสทองในการสร้างสรรค์แก่นักเรียน” แม้แต่บรรดานักจิตวิทยาการศึกษาได้เห็นพ้องต้องกันว่า “กิจกรรมสร้างสรรค์เป็นสิ่งสำคัญสำหรับสุขภาพจิตที่ดี และชีวิตอันน่าพึงใจ”

มะลิฉัตร เอื้ออนันท์ (2542) ได้อธิบายถึงทฤษฎีการรับรู้ทางศิลปศึกษาว่าประกอบด้วย แกนความรู้ DBAE (Discipline-based Art Education) 4 แกน ได้แก่

1. แกนประวัติศาสตร์ศิลป์ (Art History) เป็นแกนที่ถ่ายทอดถึงความเป็นมาของศิลปะ และศิลปินที่เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ความเป็นมาและประวัติการสร้างงานศิลปะ ตลอดจนความสัมพันธ์จากอดีตถึงปัจจุบันเพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาและสร้างผลงานศิลปะของนักเรียนเอง ช่วยให้นักเรียนมีโลกทัศน์ที่กว้างขึ้น อีกทั้งยังซาบซึ้งถึงคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมของชาติตน และยอมรับซาบซึ้งในความงามของศิลปวัฒนธรรมของผู้อื่น

2. แกนสุนทรียศาสตร์ (Art Aesthetic) เป็นแกนที่สะท้อนให้เห็นผลของประสบการณ์ทาง สุนทรียศาสตร์ ซึ่งช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจเห็นคุณค่าของความงามทั้งในธรรมชาติและในศิลปะสามารถรับรู้เกี่ยวกับความงามในสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความพึงพอใจในความงามอันเป็นรากฐานของศิลปะ ซึ่งการสอนให้นักเรียนเกิดความรับรู้ศิลปะจากประสาทสัมผัสต่างๆ โดยการฝึกทักษะจากการปฏิบัติจริง

3. แกนศิลปวิจารณ์ (Art Criticism) เป็นแกนที่ให้ความสำคัญต่อการรับรู้ การบรรยาย การวิเคราะห์ และการตีความ ในการประเมินผลงานศิลปะช่วยให้นักเรียนได้ฝึกฝนการวิจารณ์หรือศึกษาทวิวิจารณ์ของนักวิจารณ์ เพื่อสนับสนุนให้นักเรียนเป็นผู้มีความรอบรู้ ละเอียดลอบมี

ความเป็นประชาธิปไตย กล้าคิดกล้าแสดงออกอย่างมีเหตุผล ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองและปรับปรุงผลงาน

4. แขนงศิลปะปฏิบัติ (Art Production) เป็นแขนงที่สนับสนุนให้นักเรียนสร้างผลงานทางศิลปะทำให้เกิดประสบการณ์โดยตรง ช่วยให้ได้ฝึกทักษะด้วยตนเองทั้งในด้านการตัดสินใจและการใช้ความคิดสร้างสรรค์ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนรู้จักแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและปัญหาเกี่ยวกับคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์โดยสัมพันธ์กับการจัดองค์ประกอบศิลป์ ซึ่งการวางเนื้อหาและหน่วยของการเรียนรู้ควรออกแบบสร้างให้สนองเป้าหมายทั้ง 4 แขนง

กิจกรรมสร้างเสริมความคิดสร้างสรรค์ที่เป็นหัวใจของหลักสูตรเดิมนั้นก็ยังคงได้รับการคำนึงถึง แต่กิจกรรมสร้างเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานศิลปะ ความคิดสร้างสรรค์ในการวิจารณ์ ความซาบซึ้งเห็นคุณค่าและประวัติศาสตร์ศิลป์ ซึ่งเป็นแนวคิดใหม่เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1980 นั้นได้มีการนำมาใช้ในการเรียนการสอนด้วย ดังนั้นการเรียนรู้แกนทั้งสี่นั้นจึงดำเนินไปในลักษณะของการบูรณาการ มิใช่แบ่งการเรียนออกเป็น 4 แขนงอย่างเอกเทศ คือให้แต่ละแกนสนับสนุนซึ่งกันและกัน ซึ่งขบวนการปฏิรูปหลักสูตรแบบยึดเนื้อหาและหลักเกณฑ์เป็นพื้นฐานจะกล่าวถึงความรู้ (Knowledge) และคุณค่า (Value) ในแง่ของ เนื้อหาสาระ (Subject matter) ซึ่งมีความเป็นศาสตร์เฉพาะ การเรียนรู้ทั้งสองนี้จะนำมาซึ่งความเข้าใจ และความรักซาบซึ้ง เห็นคุณค่าในศิลปะซึ่งเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ และคุณสมบัติอันจะก่อเกิดในตัวผู้เรียน

จากข้อความรู้ตามทฤษฎีดังกล่าว สวงวนศรี ศรีแพงพงษ์ (2534) ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่าการรับรู้นั้นมีลักษณะหลายตัวกระตุ้น ตัวกระตุ้นนั้นจะได้รับการจัดและการจำแนกเป็นพวกอย่างอัตโนมัติการเรียนรู้เป็นตัวกำหนดการรับรู้ความสม่ำเสมอและความแตกต่างในการรับรู้อาจอธิบายได้ว่าเป็นผลจากประสบการณ์ของแต่ละคน และเราก็เรียนรู้ว่าเราอาจรับรู้ได้ต่างกันโดยขึ้นอยู่กับประสบการณ์

ด้วยความสำคัญของประสบการณ์ในการรับรู้ ซึ่งเป็นเหตุผลที่สอดคล้องกับความคิดเห็นของ (สุชาติ สุทธิ, 2529 อ้างถึงใน ประเสริฐ ศีลรัตน, 2542) โดยให้เหตุผลว่าประสบการณ์สุนทรียศาสตร์ที่ได้โดยผ่านผลงานศิลปะ สามารถ แยกแยะออกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

1. ประสบการณ์เพื่อการเรียนรู้คุณค่าทางความงาม (aesthetic / artistic appreciation) เป็นการเรียนรู้ได้ด้วยการดูไม่ต้องวิจารณ์

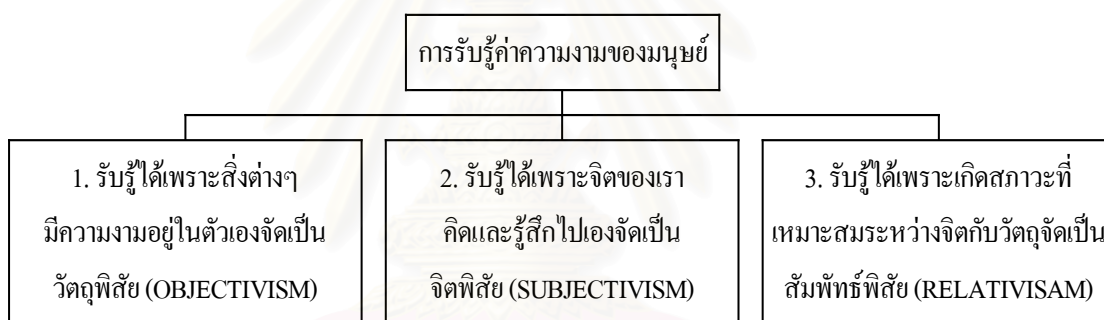
2. ประสบการณ์โดยการเรียนรู้จากการสร้างสรรค์ (art creation) เป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้นโดยการปฏิบัติ หรือลงมือสร้างสรรค์ผลงาน คนที่ไม่มีสมรรถนะทางศิลปะจะหาประสบการณ์แบบนี้ไม่ได้ เพราะเป็นวิชาแห่งการแสดงออก

3. ประสบการณ์โดยการเรียนรู้จากการวิเคราะห์ (art criticism) เป็นประสบการณ์ทางการวิจารณ์ เป็นการเรียนรู้ความงามด้วยการวิเคราะห์แยกแยะ และจดบันทึกไว้เป็นคำพูดอย่างมีขั้นตอนวิธีการ อาศัยการอุปมาอุปไมยในการถ่ายทอดให้แก่ผู้อื่น ซึ่งการวิจารณ์โดยทั่วไปจะแยกแยะคุณค่า

ของผลงานออกเป็น 3 ประเด็นคือ คุณค่าทางประวัติศาสตร์ (historical value) คุณค่าทางการสร้างสรรค์ (performative value) และคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ (aesthetical value)

พจนานุกรมศัพท์ศิลปะ (2530) อ้างถึงใน ทวีเกียรติ ไชยงยศ (2538) ได้อธิบายความหมายของสุนทรียศาสตร์ว่า สุนทรียภาพ หรือ Aesthetic หมายถึง ความซาบซึ้งในคุณค่าของสิ่งงดงาม ไพเราะหรือ รื่นรมย์ ไม่ว่าจะของธรรมชาติ หรืองานศิลปะ มโน พิสุทธิรัตนานนท์ (2539) กล่าวเพิ่มเติมถึงคุณค่าด้านความงามว่า เพราะสิ่งที่มนุษย์ประดิษฐ์สร้างขึ้นมาแล้วแต่มีคุณค่าด้านความงาม หรือมีคุณค่าด้านการเห็น (Visual Qualities) ความงามก็คือ รสนิยมด้านคุณค่า ลักษณะแปรเปลี่ยนไปตามกระแสพัฒนา และยุคสมัยคุณค่าด้านความงามที่แฝงอยู่สะท้อนให้เห็นรสนิยมของยุคสมัยที่ผ่านมา คุณค่าด้านความงามโดยตัวมันเองมีค่าคงที่ ศิลปกรรมจึงมีการยอมรับ และสนับสนุนให้มีการสืบทอดพัฒนา

การรับรู้คุณค่าความงามมีขั้นตอน ดังนี้

(โกสุม สายใจ, 2537 อ้างถึงใน ทวีเกียรติ ไชยงยศ, 2538)

การรับรู้ในคุณค่าความงามของมนุษย์ดังที่กล่าวนี้ ทวีเกียรติ ไชยงยศ (2538) แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ด้วยประสบการณ์ หรือการศึกษา อบรมฝึกฝน จนเป็นอุปนิสัยเกิดเป็นรสนิยม (taste) ขึ้นในตัวบุคคล เป็นความรู้สึกที่บริสุทธิ์ ที่เกิดขึ้นในห้วงเวลาหนึ่ง ตามลักษณะของอารมณ์ หรือความรู้สึกนั้น

ด้วยคุณค่าด้านความงามในตัวเอง และจากเหตุผลการรับรู้ถึงคุณค่าความงามของมนุษย์นั้น เป็นเหตุผลให้ศิลปกรรมเกิดการยอมรับ และสนับสนุนให้มีการสืบทอดพัฒนา เพราะศิลปะเป็นสิ่งที่สร้างความพึงพอใจ และความดีงามให้แก่จิตใจ นั่นเอง

ด้วยสาระสำคัญของการรับรู้คุณค่าศิลปะดังที่อ้างอิงไว้ข้างต้นจากความรู้และแนวความคิดรวมทั้งทฤษฎีต่างๆ ทำให้จำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจความหมายและหลักการพื้นฐานของศิลปะ โดย อารีย์ สุทธิพันธุ์ (2533) ให้ความหมายของศิลปะไว้ว่า ศิลปะ คือ การถ่ายทอดรูปแบบตามที่มนุษย์

ต้องการ ซึ่งรูปแบบนั้นอาจมีลักษณะสองมิติ สามมิติ มีรูปทรงที่เป็นที่รู้จักกันหรือรูปทรงที่แปลกใหม่ หรือรูปแบบนั้นมีลักษณะสอดคล้องกับวัสดุที่ศิลปินเลือกนำมาถ่ายทอด และเหมาะกับวิธีการนั้นๆ

เมื่อเราพิจารณางานศิลปกรรม เราจะพบความงามนั้นได้ ก็ต่อเมื่อความชอบและความพอใจ ที่เกิดขึ้นนั้น ต้องกระจ่างชัดจริงๆ ในจิตของผู้ดูหรือผู้บริโภครองถ้ายังคลุมเครืออยู่ ก็แสดงว่ามีอิทธิพลบางอย่างอยู่เหนือความชอบ และความพอใจนั้น และงานที่เราดูจะเป็นงานศิลปกรรมได้ก็ต่อเมื่อจินตนาการของผู้ดูได้ถูกกระตุ้นทำให้จิตของผู้ดูตกอยู่ในห้วงแห่งคุณภาพอันเกิดจากความรูสึก เราเรียกว่าองค์ประกอบศิลปะ หรือสุนทรียวัตถุซึ่งได้แก่ สี เส้น รูปทรง ปริมาตร จังหวะ ฯลฯ แล้วนำมาจัดรวมกันเป็นผลงาน ผู้บริโภคจะรู้ว่า จะพึงพอใจ จะชอบโดยกระจ่างชัดในจิตจริงๆ ก็ต้องมีความชัดเจน มีพื้นฐานในเรื่องดังกล่าวอยู่ก่อนแล้ว

จากความหมายของศิลปะดังกล่าว สวงน ศรีแพงพงษ์ (2534) อธิบายถึงหลักการพื้นฐานทางศิลปะที่นำไปสู่สุนทรียภาพว่า ทฤษฎีพื้นฐานของความงามมาจากองค์ประกอบซึ่งมีความสำคัญมากในการสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ คือ จิตรกรรมประติมากรรม สถาปัตยกรรมและภาพพิมพ์ ด้วยเหตุนี้ การทำความเข้าใจเกี่ยวกับความงาม และงานทัศนศิลป์ ควรศึกษาถึงลักษณะ ความสำคัญ ความหมาย การนำไปใช้ เพื่อที่จะนำไปสร้างสรรค์งานของตนให้เกิดประโยชน์และประสบความสำเร็จได้ ซึ่งได้แก่

องค์ประกอบของศิลปะ (Elements of Art) องค์ประกอบของศิลปะ หมายถึงสิ่งที่ศิลปินและนักออกแบบใช้เป็นสื่อในการแสดงออกและสร้างความหมาย โดยการนำมาจัดเข้าด้วยกันให้เกิดเป็นรูปแบบอันเด่นชัด ประกอบกับความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 กล่าวถึง องค์ประกอบไว้ว่าคือส่วนต่างๆ ที่ประกอบกันทำให้เกิดเป็นรูปขึ้นใหม่โดยเฉพาะ

ซึ่งองค์ประกอบของศิลปะที่สำคัญ และเป็นพื้นฐานที่จะนำไปใช้เพื่อสร้างสรรค์งานของมนุษย์ เพื่อให้เกิดความงามและประโยชน์ใช้สอย อาจจำแนกออกได้ดังนี้

1. เส้น Line
2. คุณค่า Value
3. รูปร่าง Shape
4. รูปทรง Form
5. มวล Mass
6. ช่องว่าง Space
7. พื้นผิว Texture
8. สี Color

ด้วยความหมายของศิลปะตามดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ประสพ สีมืดกัญ (2543) ได้ขยายความเพิ่มเติมว่าศิลปะต่างๆ ล้วนมีค่า ความหมายยิ่งกว่าเงินทอง เวลา แรงงาน ที่ศิลปะได้ทุ่มเทสร้างสรรค์ขึ้น

มาเป็นสัญลักษณ์แสดงถึงชีวิตเราได้ถูกข้อมและกล่อมเกลามาเสริมคุณค่าจากสุนทรียะทางศิลปะให้ช่วยบรรโลงชีวิตจิตใจมาโดยตลอดจนเป็นประวัติศาสตร์อันยาวนาน ศิลปะให้ประสบการณ์อันรื่นรมย์ด้วยคุณค่าที่มีในตัวเอง นอกเหนือออกไปจากคุณค่าทางความงามตามธรรมชาติ แล้วสิ่งที่สำคัญที่สุดศิลปะเป็นสิ่งแสดงออกถึงคุณค่าทางเชื้อชาติ วัฒนธรรม ประเพณี และประวัติศาสตร์ของสังคมชาตินั้นๆ ด้วยการสะท้อนสังขรณ์แห่งสังคม โดยรูปแบบจะเปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงค่านิยมของสังคมแต่สิ่งที่ยังคงอยู่คือ คุณค่าทางศิลปะ ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์สำหรับปัจจุบันและอนาคต การแสดงออกทางเรื่องราวและสิ่งต่างๆ ซึ่งศิลปินผู้สร้างสรรค์ต้องการสื่อความหมายแบ่งปันการรับรู้ทางความรู้สึกเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของผู้ที่จะสนองตอบทางอารมณ์ ตามประสบการณ์ที่รู้สึกนั้นๆ โดยมีผลงานศิลปะทำหน้าที่พาหนะจากโลกของกิจกรรมมนุษย์สู่โลกอันสูงส่งแห่งความดีงามหรือสุนทรียภาพ

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้นสามารถอธิบายถึงการสร้างประสบการณ์ในการรับรู้ของศิลปะได้เป็นอย่างดี ประกอบกับแนวความคิดของ เอกชัย สุนทรพงศ์ และเสาวนิตย์ แสงวิเชียร (2529) ว่าด้วยความใฝ่รู้เรื่องศิลปะสามารถทำได้หลายวิธี ตั้งแต่วิธีเข้าไปฝึกหัดทำ หรือแสดงเสียเอง หัดวาด หัดปั้น หัดรำ หรือไม่ก็ศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปะ เพื่อรู้และเข้าใจวิวัฒนาการ หรือไม่ก็หัดเป็นนักวิจารณ์ศิลปะ

ประสพ ลิ้มหม้อดภัย (2543) ได้สนับสนุนเหตุผลดังที่กล่าวซึ่ง ว่าด้วยธรรมชาติของมนุษย์ที่ยังมีความเป็นโลกียชนอยู่ทั้งศิลปินผู้สร้างสรรค์งานศิลปะหรือผู้ชื่นชมศิลปะหรือมนุษย์ทั่วไปที่ไม่ได้สนใจงานศิลปะ ล้วนมีการรับรู้อารมณ์พื้นฐานร่วมในเรื่องของ งาม หรือ ไม่งาม มนุษย์มีสัญชาตญาณอันต้องการความพึงพอใจในการเสพสแห่งความงาม ความสะท้อนอารมณ์ องค์กรประกอบที่ทำให้ชอบหรือไม่ชอบ ก็เป็นเรื่องของความสวยงามเสียส่วนใหญ่ ยิ่งมีความเจริญมากขึ้นเพียงใด ก็ยิ่งต้องการความงามที่วิจิตรมากขึ้นเพียงนั้น แม้ความงามทางศิลปะจะไม่สามารถหาข้อยุติได้เพราะความงามนั้นแปรเปลี่ยนไปตามสภาพของสังคม ทศนคติ และวัฒนธรรมแห่งยุค แต่การสร้างงานศิลปะจะขาดเสียซึ่งความงามมิได้งานศิลปะที่สร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้ชื่นชมได้ในเบื้องต้น และให้ความสั่นสะเทือนใจด้วยอารมณ์อันสุนทรียะต่องานศิลปะเป็นอันดับต่อไปถ้าขาดความงามที่จะสร้างความพอใจให้ประสานสัมพันธ์กับรูปทรง ก็เท่ากับปิดกั้นผู้ชื่นชมไม่ให้ค้นหาความหมายและความงามอันแฝงอยู่ในเรื่องที่มีอยู่ของศิลปะนั้น ศิลปะเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อมนุษย์ด้วยกัน เพื่อแสดงออกซึ่งอารมณ์ความรู้สึก ความคิด ความงาม ผ่านผลงานศิลปะ อันประกอบด้วย ความงามทางรูปทรง และความงามทางเนื้อหารูปทรง คือสิ่งที่ศิลปินสร้างขึ้นให้มองเห็น มีการประสานสัมพันธ์อย่างมีเอกภาพของส่วนประกอบทางศิลปะโดยรูปทรงที่เห็นจะให้ความรู้สึก พึงพอใจ ชื่นชม เป็นความสุขทางตา ขณะเดียวกัน รูปทรงก็จะชี้นำแก่อารมณ์ความรู้สึกและปัญญาความคิดที่เกิดขึ้นในใจ รูปทรงเปรียบได้กับกายที่เป็นรูปธรรมของความงามในเบื้องต้นเนื้อหาจะเป็นสิ่งแสดงความหมายของงานศิลปะนั้นๆผ่านทางรูปทรงศิลปะโดยเกิดจากการ

ประสานกันของเรื่อง แนวเรื่องและรูปทรง ที่รวมตัวกันอย่างมีเอกภาพ ทำให้เกิดอารมณ์สัมผัสที่อิน และพร้อมจะรับอารมณ์ อื่นๆ เช่น รัก เสรี โกรธ เกลียด เนื้อหาจึงเปรียบเหมือนจิตวิญญาณของรูปทรงที่ให้แก่ผู้ชื่นชมงานศิลปะ ความงามของรูปทรงกับความงามของเนื้อหาที่สัมพันธ์กันด้วยดีมีแบบแผนและมีขอบเขตนี้เองที่เป็นคุณค่าทางความงามของศิลปะ

เมื่อพิจารณาตามเหตุและผลโดยรวมของการรับรู้คุณค่าทางศิลปะดังที่ได้กล่าวมาทั้งหมด มีความสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะของ เฮอรวิทซ์ (Hurwitz, 1977) ซึ่งกล่าวถึงหลักพื้นฐานของการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะจะต้องมีองค์ประกอบดังนี้

1. ความงาม (beauty) ความงามในที่นี้ เป็นความงามที่อยู่เหนือความงามที่คนทั่วไปเข้าใจ เป็นการเข้าถึงด้วยจิตใจ แม้ศิลปกรรมที่ปรากฏจะดูน่าเกลียดเพียงใดแต่ก็พบความงามได้จากแนวคิด และกรรมวิธีที่ศิลปินสร้างศิลปกรรมนั้น
2. ความรู้สึกลึกซึ้ง (empathy) ความซาบซึ้ง ได้จากการรับรู้เรื่องราว และลักษณะทางรูปแบบของศิลปกรรม ทักษะคิดต่อศิลปะการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้ชมกับศิลปกรรม ซึ่งคือกระบวนการวิจารณ์นั่นเอง
3. ความรู้ (knowledge) ความรู้ ได้จากองค์ประกอบทางศิลปะ ประวัติศิลปกรรม ประวัติศิลปิน และยุคสมัยที่มีการสร้างศิลปกรรม เป็นต้น
4. การรับรู้ (perception) การรับรู้ คือ การมองที่ไม่ได้อยู่ที่วัตถุ แต่จะต้องนำไปสู่กระบวนการทางปัญญา การมองเพียงเพื่อรู้ว่าเป็นจิตรกรรม ประติมากรรม เป็นการรู้คุณค่าที่ต้นที่สุด การจะเข้าถึงคุณค่าทางศิลปะที่แท้จริงจะต้องรู้จักวิเคราะห์ ไม่ว่าจะวิเคราะห์ส่วนต่างๆ ของศิลปกรรม หรือวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ล้วนยกระดับการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะทั้งสิ้น
5. กระบวนการเชิงวิพากษ์วิจารณ์ (critical process) กระบวนการวิพากษ์วิจารณ์ประกอบด้วย 1) การรับรู้ด้วยงานศิลปะ 2) อธิบายงานศิลปะ 3) เข้าถึงคุณภาพของงาน และวิเคราะห์เนื้อหาสาระ และ 4) ตัดสินคุณภาพความงามซึ่งจะต้องผ่าน 3 ขั้นตอนคือ ความงาม ความรู้สึกลึกซึ้งและความรู้ แล้วนำข้อมูลมาเป็นการวิจารณ์

ในด้านกระบวนการวิพากษ์วิจารณ์ Ralph A. Smith (1968) อ้างถึงใน มะลิฉัตร เอื้ออนันท์ (2542) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า ทฤษฎีการวิจารณ์อย่างสุนทรีย (Aesthetic Criticism) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนคือ

ขั้นตอนที่ 1. การบรรยาย (Description) การบรรยาย เป็นการแจกแจงศัพท์ที่ระบุถึงชื่อประเภท หรือคุณสมบัติต่างๆ ที่สร้างขึ้นในผลงานศิลปะ เช่น ผลงานศิลปะคืออะไร เป็นวัตถุหรือใช้วัสดุ หรือกลวิธีประเภทใด ข้อมูลในขั้นนี้เป็นข้อมูลที่เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์

ขั้นตอนที่ 2. การวิเคราะห์ (Analysis) การวิเคราะห์ เป็นการสำรวจถึงรายละเอียดของคุณสมบัติในผลงาน ในขั้นตอนนี้เป็นส่วนประกอบของทัศน (visual elements) เช่น เส้น สี รูป ร่องรูปทรง พื้นผิว แสงเงา เป็นคุณสมบัติในประเด็นของสุนทรียภาพ

ขั้นตอนที่ 3. การตีความ (Interpretation) การตีความ เป็นความหมายโดยรวมของผลงานศิลปะนั้นการตีความมีความหมายและเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ (interaction) ระหว่างผู้ตีความกับผลงานศิลปะ

ขั้นตอนที่ 4. การประเมินผล (Evaluation) การประเมินผล เป็นขั้นสรุปเนื้อหา ความดีงามของผลงานศิลปะ ซึ่งการประเมินมีรากฐานมาจากคุณภาพทางสุนทรียของผลงานนั้น ความเป็นเอกภาพของผลงานความเข้มข้นหรือความลึกซึ้งซึ่งประการใดประการหนึ่งหรือหลายๆ ประการ ผสมผสานกัน

จากความหมายและความสำคัญของการรับรู้คุณค่าทางศิลปะที่ได้กล่าวมาข้างต้น Hurwitz (1977) ให้ความคิดเห็นโดยสรุปว่า การพัฒนาการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะมีความสำคัญต่อพฤติกรรมกรรมของผู้เรียนในอนาคต ซึ่งช่วยพัฒนารสนิยมและความชื่นชมศิลปะ และควรส่งเสริมความชื่นชมศิลปะ การเรียนรู้คุณค่า และให้รู้จักชมงานศิลปะเป็นด้วย ดังนั้น การส่งเสริมให้การเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะ นับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ก่อให้เกิดการรับรู้เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยของอาจารย์และนักศึกษา ได้อย่างถูกต้อง และเห็นความสำคัญ ของประติมากรรมไทย ซึ่งประกอบด้วยคุณค่าในด้านต่างๆ อย่างมีเหตุผลตามหลักการทางศิลปะ เกิดสุนทรียภาพ และความซาบซึ้งในคุณค่าได้ดียิ่งขึ้น

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการรับรู้คุณค่าทางศิลปะนั้นเป็นสิ่งที่สามารถปลูกฝังกันได้โดยผ่านการเรียนรู้ทางพื้นฐานศิลปะ คือ องค์ประกอบศิลป์ และเกิดขึ้นได้จากกระบวนการวิจารณ์ร่วมไปถึงระบบการศึกษาจะเห็นได้ว่า การศึกษาเป็นบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงสู่กระบวนการรับรู้คุณค่าของงานประติมากรรมไทยซึ่งการศึกษาเป็นการสร้างพื้นฐานที่ดีของตนเอง และสังคม โดยผลที่ตามมา คือการรู้คุณค่าในศิลปะ สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์มรดกทางศิลปะ และวัฒนธรรม การรับรู้คุณค่าประติมากรรมไทยของอาจารย์ และนักศึกษาจึงเป็นสิ่งที่เป็ประโยชน์อย่างยิ่งในการศึกษาศิลปะและวัฒนธรรมเนื่องจากบุคลากรดังกล่าวเป็นตัวแทนชุมชน และเป็นผู้นำชุมชนที่ควรรับรู้ในคุณค่าของมรดกด้วยการรับรู้ และเห็นถึงคุณค่าด้านต่างๆ ที่แฝงอยู่ในตัวงานและยังใช้เป็นสื่อกลางในการศึกษาศิลปะ และวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนา ให้มรดกทางวัฒนธรรม

2. ความหมาย ของประติมากรรมไทย

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เกี่ยวกับงานประติมากรรมไทย โดยศึกษาถึงความหมายทั้งเนื้อหา ครอบคลุมกระบวนการสร้างสรรค์ วัสดุ ประเภท และการใช้งาน มีผู้กล่าวถึงความหมายของประติมากรรมไทยไว้ ดังนี้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2513) กล่าวว่า งานประติมากรรมนั้น เกิดจากความต่อเนื่องของมิติ ความสัมพันธ์กันกับรูปทรงและพื้นที่ว่าง ซึ่งประกอบด้วยคุณค่าของความรู้สึกที่เกิดจากการสัมผัสนั้น จะเกิดขึ้นได้จากความสามารถในการตอบสนองของเราต่อส่วนต่างๆ ของสิ่งนั้น รวมทั้งความรู้สึกในเรื่องของผิวเกี่ยวกับความราบเรียบหรือขรุขระเป็นต้น อาจกล่าวได้ว่าเรารู้สึกกับงานประติมากรรมได้จากความตื้นลึกที่เป็นจริงของมันได้รอบด้าน ความรู้สึกเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ย่อมขึ้นอยู่กับความรู้ของเราในเรื่องของสามมิติดังกล่าว ไม่ใช่เฉพาะมองอย่างเฉินๆ ในผิวหน้าของสิ่งนั้น หากยังต้องมองทะลุเข้าไปถึง ความมีชีวิตในระหว่างส่วนหนึ่งกับอีกส่วนหนึ่งด้วย

วิบูลย์ ลีสุวรรณ (2528) ให้ความหมายว่าประติมากรรมไทยเป็นศิลปะประเภทหนึ่งที่เกิดขึ้นด้วยการปั้น การแกะสลัก การหล่อหรือวิธีการอื่นๆ ที่ทำให้เกิดงานศิลปะที่มี 3 มิติคือความกว้าง ยาว และลึกหรือหนา งานประติมากรรมอาจทำด้วยวัสดุหลายชนิด เช่น หิน ไม้ ดินเหนียว ปูน อิฐ และโลหะเป็นต้น หรือ กล่าวอีกนัยหนึ่งประติมากรรมคืองานศิลปะที่สร้างขึ้นเป็นรูปเป็นลวดลาย สามารถมองเห็นได้และกินระวางเนื้อที่ในอากาศ หรือกล่าวโดยสรุป ประติมากรรมก็คืองานศิลปกรรมที่สร้างขึ้นโดยวิธีการปั้น การแกะสลัก การหล่อ หรือด้วยวิธีการอื่นใดก็ตาม เป็นรูปที่มองเห็นได้ มีปริมาตร ส่วนรูปแบบของประติมากรรมนั้นอาจจะมีรูปร่างของมนุษย์ สัตว์ และสิ่งอื่นๆ หรือเป็นลวดลายสัญลักษณ์ และ วิบูลย์ ลีสุวรรณ (2531) ได้อธิบายเพิ่มเติมอีกว่า ประติมากรรมไทยเป็นศิลปกรรมประเภทหนึ่งที่เกิดขึ้นจากฝีมือ ความคิด และความสามารถของคนไทย สร้างขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ต่างๆ กัน เช่น ตามความศรัทธาต่อศาสนา ตามความเชื่อถือทางไสยศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนจนถึงสร้างขึ้นตามคตินิยมของชุมชน หรือท้องถิ่น และเพื่อเป็นที่ระลึก เป็นอนุสาวรีย์

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2531) ให้ความหมายว่า ประติมากรรมคือการสร้างสิ่งที่เป็น 3 มิติด้วยเครื่องมือเครื่องใช้พิเศษต่างไปจากภูกัน สี ฝ่าใบที่ใช้เขียนรูป และสามารถสัมผัสได้ด้วยมือตลอดจนผิวหน้าของงานนั้น ไม่ใช่สามารถมองได้ด้วยตาเท่านั้น

ทวีเกียรติ ไชยงยศ (2538) ให้ความหมายว่า ประติมากรรมเป็นทัศนศิลป์แขนงหนึ่ง เกิดจากการปั้น แกะสลัก ตีเคาะ หล่อ โดยจะมีลักษณะเป็นสามมิติ คือ มีความกว้าง ยาวและลึก สามารถสัมผัสได้จริง และประติมากรรมสร้างจากวัสดุที่เปลี่ยนแปลงรูปทรงได้ เช่น ดินเหนียว ดินน้ำมัน หินไม้ โลหะ และอธิบายเพิ่มเติมว่า คำว่า “ประติมากรรม” เขียนได้สองอย่าง คือ ประติมากรรม หมายถึง รูปปั้น แกะสลักทั่วไป เช่น คน สัตว์ สิ่งของ ส่วน ประติมากรรม หมายถึง รูปปั้น แกะ

สลักอันเป็นรูปแทนตัวบุคคล ซึ่งมีได้หมายความว่า เป็นรูปจำลองของคนจริงๆ คือเปรียบรูปแทน พระพุทธเจ้า มีได้หมายความว่า พระพุทธรูปจะต้องมีรูปร่างดังพระพุทธรูปปฏิมาที่ช่างปั้น หรือแกะสลักขึ้นมา

สงวน รอดบุญ (2542) ให้ความหมายว่า งานประติมากรรม คือ “การสร้างสรรคศิลป์สามมิติ” ด้วยการถ่ายทอดแทนสิ่งต่างๆ ออกมาเป็นรูปทรง ประกอบด้วยความกว้าง ความสูง และความลึก เป็นศิลปะของการจัด “มวลสิ่ง” หรือปริมาตร พื้นราบหรือพื้นระนาบ บริเวณของแสงเงา ผิวเส้นรอบนอก และวัสดุต่างๆ ให้เกิดเอกภาพที่มีความประสานกลมกลืน ได้แก่ การปั้น การแกะสลักหรือจำหลัก การหล่อ การเชื่อม และการบัดกรี วัสดุที่ใช้มีกระดูกสัตว์ เขาสัตว์ หิน งาช้าง ไม้จี้ผึ้ง ดินเหนียว โลหะต่างๆ เช่น ทองแดง สำริด เหล็ก อะลูมิเนียม และวัสดุสังเคราะห์อื่นๆ คณะกรรมการจัดการสมโภชน์กรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี (2525) ให้ความหมายประติมากรรมว่า ประติมากรรมไทย เป็นทัศนศิลป์แขนงหนึ่งซึ่งเป็นการสร้างสรรค์ด้วยวิธีการปั้น แกะสลัก ตลอดจนการหล่อ นอกจากจะมีคุณค่าทางศิลปะแล้ว ยังสะท้อนวัฒนธรรมอันดีงามของชาติในแต่ละยุคสมัยออกมาด้วย

ศิระสิทธิ์ ภูเพ็ชร์ (2514) ให้ความหมายว่า ประติมากรรมไทยหมายถึง การปั้น การแกะสลัก และการหล่อเป็นรูปต่าง ๆ เช่น พระพุทธรูป เทวรูป รูปเทวดา มนุษย์ สัตว์ เป็นต้น ประติมากรรมอาจทำเป็นรูปนูนสูง หรือรูปเต็มตัว รูปนูนต่ำ หมายถึง การปั้น การหล่อ หรือแกะสลักเป็นรูปให้ยื่นออกมาจากพื้นหลัง อาจจะยื่นออกมาสูงๆ ต่ำๆ มากบ้างน้อยบ้างตามส่วนของมัน แต่รูปนั้นต้องแบน คือจะต้องปั้นหรือแกะสลักให้มีพื้นแบนราบเสมอกันหมดทั่วไป

จิระพันธ์ สมประสงค์ (2524) ให้ความหมายว่า ประติมากรรมไทย ได้แก่ ผลงานที่เกิดขึ้นจากการปั้น แกะสลัก หล่อ ขึ้นรูปต่าง ๆ เช่นพระพุทธรูป รูปมนุษย์ และสัตว์ และ จิระพันธ์ สมประสงค์ (2533) ได้กล่าวเพิ่มเติมอีกว่า สำหรับผู้ที่สร้างงานประติมากรรมไทย หรือศิลปินนั้น ก็ให้เรียกว่า “ประติมากร” และ “ปฏิมากร” ตามลำดับ

พวงผกา คุโรวาท (2529) ให้ความหมายว่า ประติมากรรมไทยนั้นหมายถึง การปั้น และการแกะสลักที่จะต้องนำมาทำการหล่ออีกทีหนึ่งซึ่งเป็นงานฝีมือ โดยมากมักจะเป็นการปั้นเกี่ยวกับพระพุทธรูป อันมีตั้งแต่ขนาดเล็กไปจนถึงขนาดใหญ่ และเครื่องใช้เครื่องประดับต่างๆ

ประเสริฐ สีลรัตน (2542) ให้ความหมายว่า ประติมากรรมไทย ได้แก่ ผลงานที่สร้างขึ้นด้วยกรรมวิธีการปั้นและการแกะสลัก มีรูปแบบที่แสดงเอกลักษณ์เฉพาะของลักษณะไทย ประติมากรรมไทยส่วนใหญ่มีจุดประสงค์ในการสร้างขึ้นด้วยศรัทธาอันแน่นแฟ้นในพุทธศาสนา ดังจะเห็นได้จากพระพุทธรูปในสมัยต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการปั้น หล่อ หรือแกะสลัก อีกส่วนหนึ่งสำหรับใช้เป็นเครื่องประกอบ ตกแต่งปราสาทราชวังและเครื่องใช้ต่างๆ สำหรับพระมหากษัตริย์ (<http://www.iitdrathanee.com/thai/a1.htm>)

สุรศักดิ์ เจริญวงศ์ (2535) ให้ความหมายประติมากรรมไทยไว้ว่า ประติมากรรมไทยเป็นผลงานสร้างสรรค์ทางทัศนศิลป์ของช่างประติมากรรมไทย เป็นส่วนหนึ่งของศิลปวัฒนธรรมไทยมีวิวัฒนาการต่อเนื่อง เปลี่ยนแปรควบคู่ไปกับสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม ประติมากรรมจึงมีบทบาทและหน้าที่ต่อสังคมที่สำคัญ กล่าวคือ ถ่ายทอดคติทางศาสนา เป็นเครื่องประดับที่มีค่าต่อสังคม การแสดงความคิดสร้างสรรค์ของช่าง และรักษาสืบต่อศาสนาให้ยืนยาว และประติมากรรมเพื่อประโยชน์ใช้สอย

จากความหมายของประติมากรรมไทย ซึ่งมีความสำคัญต่อการศึกษาคคุณค่าประติมากรรมไทยด้านต่างๆ ด้วยแนวความคิดและทฤษฎีข้างต้น แสดงให้เห็นถึงจุดประสงค์และหลักวิชาความรู้ของประติมากรรมไทยว่า ประติมากรรมก็คืองานศิลปกรรมที่สร้างขึ้นโดยวิธีการปั้น การแกะสลัก การหล่อ หรือด้วยวิธีการอื่นใดก็ตาม เป็นรูปที่มองเห็นได้ มีปริมาตร ส่วนรูปแบบของประติมากรรม จะมีลักษณะการแสดงออกคือ ปั้นเป็นรูปร่างของมนุษย์ สัตว์ และสิ่งอื่นๆ หรือเป็นลวดลายสัญลักษณ์ อีกทั้งยังเป็นส่วนหนึ่งของศิลปวัฒนธรรมไทยด้วยเหตุที่มีวิวัฒนาการ ควบคู่ต่อเนื่องกับสภาพสังคม และสิ่งแวดล้อม ประติมากรรมไทยจึงมีบทบาทและหน้าที่ต่อสังคมที่สำคัญ คือ ถ่ายทอดคติความเชื่อ และความศรัทธาในศาสนา เป็นเครื่องประดับที่มีค่าด้วยการแสดงความคิดสร้างสรรค์ของช่าง สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอย และมีคุณค่าทางศิลปะควบคู่กันไป รวมทั้งยังสะท้อนวัฒนธรรมอันดีงามของชาติในแต่ละยุคสมัยอีกด้วย

2.1 ความเป็นมาของประติมากรรมไทย

งานประติมากรรมไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อสื่อความหมายและการรับรู้ในเชิงความรู้สึก สื่อความหมายเพื่อให้เกิดความเข้าใจ มีลักษณะเป็นสัญลักษณ์ ทั้งในทางศาสนา และวิถีชีวิต มีประวัติความเป็นมายาวนาน เพราะดินแดนของประเทศไทยในปัจจุบัน เคยมีมนุษย์อยู่อาศัยมานานนับหมื่นปี ดังปรากฏหลักฐานต่างๆ มาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ - ยุคประวัติศาสตร์ ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ทุกภาคของประเทศ หลักฐานทางศิลปกรรม และโบราณวัตถุที่พบนั้นแสดงให้เห็นว่า ประติมากรรมไทยมีวิวัฒนาการ การเปลี่ยนแปลงที่ยาวนานไปพร้อมกับประวัติความเป็นมาของคนไทยในสมัยโบราณ

คำกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับ วิบูลย์ ลิ้มสุวรรณ (2528) กล่าวว่า ประวัติศาสตร์ศิลปะ (History of Art) เป็นการค้นคว้าที่ใช้ข้อมูลที่เป็นโบราณวัตถุสถานเป็นหลัก เพื่อการศึกษาอดีตของมนุษย์ ให้ตรงต่อความเป็นจริงมากที่สุดและใช้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์หรือโบราณคดีเป็นเครื่องทดสอบ การศึกษาตามแนววิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ ความเป็นมาของประติมากรรมไทยเริ่มมาแต่โบราณ เช่น การนำกระดูกสัตว์มาแกะสลักเป็นเครื่องใช้ของมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์ หรือนำหินมาแกะสลักเป็นรูปเคารพ หรือปั้นดินเหนียวเป็นรูปข่าทาสบรivar รูปช้างม้า แล้วเผาไฟจนกลายเป็นดินเผาฝังไว้ในบริเวณหลุมศพของจักรพรรดิ ซึ่งเป็นคติอย่างหนึ่งของจีนในอดีต สิ่ง

เหล่านี้แสดงว่า “ประติมากรรม” เกิดขึ้นจากความต้องการของมนุษย์ เพื่อใช้ประโยชน์จากประติมากรรม สอดคล้องกับ ศรีศักร วัลลิโภดม (2535) ที่กล่าวว่า ไทยเป็นประเทศที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมของมนุษย์มาแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ แทบทุกท้องถิ่นทั่วภูมิภาคของประเทศ มีร่องรอยโบราณสถาน โบราณวัตถุปรากฏอยู่มากมาย ท้องที่เกือบทุกภูมิภาคมักพบว่า มีชุมชนปัจจุบันและแหล่งโบราณสถานตั้งอยู่บริเวณเดียวกัน ยกตัวอย่างเช่น เมืองอูชญา เมืองลพบุรี เมืองสุพรรณบุรี เชียงใหม่ ไคราช และนครศรีธรรมราช ต่างก็เป็นบริเวณที่เมืองเก่าและเมืองใหม่ตั้งซ้อนกันอยู่ทั้งสิ้นทำให้ผู้คนที่เป็นชาวเมืองทั่วไป แลเห็นโบราณสถานวัตถุเป็นสิ่งที่ธรรมดาคุ้นหูคุ้นตา

จิรพันธ์ สมประสงค์ (2533) ได้กล่าวถึง ศิลปะประจำชาติที่พบในประเทศไทยว่า ความแตกต่างของศิลปะประจำชาตินั้น จะแตกต่างกันไปตามอิทธิพลของศิลปะในแต่ละยุคสมัย ตลอดจนอิทธิพลของสภาพภูมิอากาศ สิ่งแวดล้อม ความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณีที่มาประกอบกันด้วย โดยศิลปะประจำชาติสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ยุคกว้าง ๆ คือ

1. ยุคศิลปะประจำชาติไทยก่อนที่ชนชาติไทยจะรวมตัวกันเป็นปึกแผ่น ส่วนใหญ่เรียกยุคก่อนประวัติศาสตร์

2. ยุคศิลปะประจำชาติไทยยุคประวัติศาสตร์ตอนต้น ได้แก่ ศิลปวัตถุที่พบเป็นหลักฐานทางด้านจิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม ในสมัยทวารวดี เทวรูปรุ่นเก่า ศิลปะสมัยศรีวิชัย และศิลปะสมัยลพบุรี

1. ยุคศิลปะประจำชาติไทย หรือศิลปะประเพณีไทย ได้แก่ ศิลปะสมัยเชียงแสน ศิลปะสมัยสุโขทัย ศิลปะสมัยอู่ทอง ศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์จนถึงปัจจุบัน

เสนอ นิลเดช (2516) ได้กล่าวถึงยุคสมัยของประติมากรรมไทย โดยได้จำแนกรูปแบบต่างๆ ไว้ดังนี้

1. ประติมากรรมไทยแบบทวารวดี ถือได้ว่าเป็นอาณาจักรแรกในประเทศไทย อาณาจักรทวารวดีนี้มีขอบเขตอยู่ในภาคกลางของประเทศไทยโดยเฉพาะที่จังหวัดนครปฐมมีเมืองโบราณอยู่สองแห่งคือ เมืองที่มีพระประโทนเป็นศูนย์กลางของเมือง และเมืองกำแพงแสน ประชาชนอาณาจักรทวารวดีเป็นคนเชื้อชาติ มอญ – เขมร และได้รับอิทธิพลและอารยธรรมจากอินเดีย ก่อนที่พวกเขาจะมาครอบครองดินแดนแถบนี้ในพุทธศตวรรษ ที่ 16 ศิลปทวารวดีในพุทธศตวรรษ ที่ 13 ได้รับอิทธิพลจากอินเดียโดยตรง ศิลปทวารวดี รับอิทธิพลจากอินเดียในเวลาที ศิลปะคุปตะซึ่งเป็นยุคทองของอินเดียกำลังรุ่งเรือง การสร้างประติมากรรม โดยเฉพาะพระพุทธรูป รูปพระโพธิสัตว์ เทวดา และรูปมนุษย์ มีลักษณะเป็นแบบคุปตะของอินเดีย ศิลปะเหล่านี้สร้างขึ้นเพื่อรับใช้ศาสนา โดยเฉพาะศาสนาพุทธ งานประติมากรรมสมัยทวารวดี โดยเฉพาะพระพุทธรูป ถ้าพิจารณาจากฝีมือช่างแล้ว แบ่งออกเป็น 3 รุ่น คือ

1.1 รุ่นแรกระหว่าง พุทธศตวรรษ ที่ 11 – 13 ส่วนมากสร้างด้วยหิน มีลักษณะเป็นแบบศิลปะสมัยคุปตะของอินเดีย ใน พุทธศตวรรษ ที่ 11 โดยแท้จริง

1.2 รุ่นกลางระหว่าง พุทธศตวรรษ ที่ 13 – 16 ประติมากรรมสร้างด้วยหิน ดินเผาไฟ ปูนปั้น สำริด ลักษณะคลี่คลายจากสมัยคุปตะ เปลี่ยนลักษณะเป็นพื้นเมือง

1.3 รุ่นปลายระหว่าง พุทธศตวรรษ ที่ 16 – 18 ลักษณะศิลปะเป็นแบบผสม คือผสมศิลปะศรีวิชัย และศิลปะอู๋ทอง เช่น ประติมากรรมแบบทวาราวดีทางภาคเหนือ คือศิลปะที่เมืองลำพูน

โบราณสถานสมัยทวาราวดีที่เหลืออยู่ในปัจจุบัน จะเหลือแต่แนวกำแพง คันคูดิน คูเมือง และฐานเจดีย์ การก่อสร้างมีทั้งศิลาแลง และอิฐ การประดับตกแต่งใช้ปูนปั้น และรูปปั้นดินเผาไฟ ซึ่งรวมถึงการปั้นลวดลายด้วย หากพิจารณารูปปั้นต่างๆ ทั้งรูปจำหลัก รูปปั้นดินเผาไฟ ปูนปั้น ลักษณะคนสมัยทวาราวดีมีดวงหน้ากลม และเหลี่ยม ริมฝีปากหนา ปลายคิ้วโค้งจดเข้าหาสันจมูก ผมมีทั้งชนิดหยิกและเหยียดตรง การไว้ผมมีทรงแปลกๆ สวมต่างหูเป็นตุ้มกลมห่วงโต วัสดุที่ใช้เป็นดีบุก เงิน ทอง ลูกปัดหินสีต่างๆ หลิงนุ่งผ้าชนิดจีบหน้า แต่จีบไม่มาก ชายนุ่งโจงกระเบนแบบสั้นและโจงกระเบน และลอยชาย หรือนุ่งจีบหน้าอย่างยาว มีสายคาดเอว มีการใส่แหวน ใส่กำไลมือ กำไลข้อเท้า

2. ประติมากรรมไทยแบบศรีวิชัย ศิลปะศรีวิชัยได้รับอิทธิพลจากอินเดีย แบบคุปตะ หลังคุปตะ ปาละ – เสนะ ศิลปกรรม และสถาปัตยกรรมเหล่านี้ ทำเกี่ยวเนื่องในศาสนาพุทธ ลัทธิมหายาน ศิลปะในการหล่อพระพุทธรูป และพระโพธิสัตว์ ช่างในสมัยศรีวิชัยมีความสามารถในการปั้นหล่อสำริดมาก และแสดงออกทางความงาม และอารมณ์ได้เป็นอย่างดี มีการสร้างพระพิมพ์ดินดิบ บรรจุไว้ตามเจดีย์ต่างๆ อาณาจักรศรีวิชัยสิ้นสุดลงใน พุทธศตวรรษ ที่ 19

3. ประติมากรรมไทยสมัยลพบุรี สามารถพบโดยทั่วไปทางภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย โดยมีประติมากรรม และสถาปัตยกรรม เป็นลักษณะซึ่งเรียกว่า ศิลปะแบบลพบุรี ศิลปะสกุลช่างลพบุรี เป็นศิลปะที่เกี่ยวข้องในศาสนาพุทธ ศาสนาพราหมณ์ โดยเฉพาะศาสนาพุทธเป็นพุทธแบบลัทธิมหายาน ศิลปะสมัยนี้ส่วนมากเป็นภาพจำหลักศิลา และสำริด โดยเฉพาะการปั้นหล่อสำริดมีความเจริญมาก

4. ประติมากรรมไทยแบบเชียงแสน ในพระพุทธศาสนาแบบหินยาน รู้จักศิลปะแบบเชียงแสนกันดีที่สุด คือพระพุทธรูปแบบเชียงแสน โดยเรากำหนดเรียกกันเป็นสามัญว่า สิ่งหนึ่ง สิ่งที่สอง และสิ่งสาม ตามคติความเชื่อดั้งเดิม เชื่อกันว่าศิลปะแบบสมัยเชียงแสน ได้รับอิทธิพลจากศิลปะอินเดียสมัยราชวงศ์ปาละ (พุทธศตวรรษ ที่ 14 – 18) โดยผ่านทางประเทศพม่าโดยพระเจ้าอัญกรมหาราชกษัตริย์แห่งพุกาม แต่ในปัจจุบันได้พิสูจน์ทางศิลปะและจากการพบพระพุทธรูปหลายๆ องค์ของสมัยเชียงแสน มีลักษณะเป็นแบบคุปตะของอินเดีย พุทธศตวรรษ ที่ 11 มากกว่า ศิลปะเชียงแสนเป็นศิลปะของไทยแท้ๆ เป็นแบบแรก และเป็นลักษณะของตัวเอง ถึงแม้จะได้รับอิทธิพลจากอินเดีย เช่นรูปปฏิมากรรม โดยเฉพาะพระพุทธรูปที่เราเรียกว่า สิ่งหนึ่ง หรือพระสิ่งหนึ่ง คือ พระ

พุทธลีลึงค์ มีลักษณะพระอุระงามคังราชสีห์ พระวรกายอวบอ้วน พระนาภีเป็นลอน พระเศียรกลม พระเนตรมองต่ำไม่เบิกโพลง คือ มองเป็นระยะทอดประมาณ 45 องศา พระนาสิกงุ้ม พระหนุเป็นรอยแบบหยิก ที่เราเรียกกันสามัญว่าคางหยิกเม็ด พระศกทำกันหอยใหญ่ รัศมียอดไม่ทำเป็นเปลว แต่ทำเป็นดอกบัวตูม ชายผ้าสังฆาฏิที่พาดบนพระพาหุด้านซ้ายทำเป็นแบบเขี้ยวตะขาบ เป็นการแสดงที่ท่าทางศิลปะอีกแบบหนึ่ง เพราะจะสร้างให้เบนเรียบๆ ซึ่งเป็นการแสดงออกในเชิงช่าง ชายสังฆาฏิที่พาดลงนั้น พาดอยู่เหนือพระถัน เราเรียกกันว่า สิ่งหนึ่ง ถ้าเรียก สิ่งสอง อยู่ระหว่างพระถัน และพระนาภี ถ้าอยู่จดพระนาภี เราเรียกว่า สิ่งสาม พระพุทธรูปแบบสิ่งสามนี้เป็นพระพุทธรูปแบบศิลปะเชียงใหม่ โดยมีเชียงใหม่เป็นราชธานี ได้รับอิทธิพลจากสุโขทัย บั้วที่รองรับฐานเป็นบั้วช่อนกลีบใหญ่ มีเกสรบัว กลีบบัวมีกลีบเล็กแซม ประติมากรรมที่ปั้นเป็นภาพบุคคล โดยเฉพาะภาพเทวดาหญิงหรือชาย ลักษณะการนุ่งผ้าเป็นผ้าชนิดยาวมีเครื่องประดับด้านหน้า

5. ประติมากรรมไทยสมัยสุโขทัย เริ่มต้นตั้งแต่ สมัยพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ประกาศตั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี ตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. 1800 จัดว่าศิลปะสมัยสุโขทัยเป็นศิลปะที่มีความงดงามที่สุด เป็นตัวของตัวเองมากที่สุด สมัยสุโขทัยนับถือศาสนาพุทธแบบเถรวาทนิกายลังกาวงศ์ จากเกาะลังกา ด้วยเหตุนี้ศิลปะลังกาจึงมีอยู่ในงานศิลปะของสุโขทัยมากที่สุด โดยเฉพาะการปั้นพระพุทธรูป ประติมากรรมสมัยสุโขทัยเป็นประติมากรรมสำริด ได้แก่ พระพุทธรูป พระพุทธรูปสมัยสุโขทัย จัดเป็นประติมากรรมที่งามที่สุด จัดอยู่ในประเภทนามธรรม เป็นการจินตนาการให้อยู่เหนืออุดมคติ จีวรบางแบบเนื้อ มีเส้นอ่อนหวานผิดแปลกแตกต่างจากธรรมชาติ แต่ดูแล้วไม่ขัดแย้งนัยน์ตา พระพุทธรูปในสมัยนี้แบ่งเป็นหมวดหมู่ใหญ่ๆ ได้ 4 หมวด คือ

5.1 หมวดใหญ่ ซึ่งสร้างทั่วไป ตั้งแต่ยุคต้นสุโขทัย พระพักตร์กลมเป็นแบบผลมะตูม นิ้วพระหัตถ์ไม่เสมอกัน บางองค์ข้างป้านๆ เล่นนิ้ว สันพระบาทและปลายพระบาทกระดก

5.2 หมวดกำแพงเพชร ดวงพระพักตร์ค่อนข้างกว้างกว่าตอนล่างมาก พระหนุ แกลมเสี้ยน ศูนย์กลางศิลปะแบบนี้อยู่ที่เมืองกำแพงเพชร

5.3 หมวดพระชินราช พระพักตร์กลมแบบรูปไข่แบนๆ นิ้วพระหัตถ์เสมอกัน ศิลปะยุคนี้ ศูนย์กลางอยู่ที่เมืองพิษณุโลก ที่ทำของประติมากรรมแข่งกร้าวกว่าหมวดใหญ่

5.4 หมวดเบ็ดเตล็ด หรือหมวดวัดตะกวน หมวดนี้เป็นหมวดที่มีศิลปะต่างสมัยเข้ามาปะปน เช่น สมัยเชียงแสน พระพุทธรูปบางองค์พระนลาฏแคบ สังฆาฏิสั้นแบบสมัยสมัยเชียงแสน การที่เราเรียกว่าแบบวัดตะกวนนั้น เพราะแต่แรกได้ขุดพบพระพุทธรูปแบบแปลกๆ เหล่านี้ได้ทั่วไปที่ วัดตะกวน ในเมืองสุโขทัย

สมัยสุโขทัยนิยมปั้นลวดลายประดับอาคาร โดยเฉพาะการปั้นปูน โดยปั้นเป็นชนิดนูนสูง ที่มีลีลาในการวางภาพที่ได้จังหวะ อาทิภาพปูนปั้นที่วัดตะพังทองกลาง เป็นปางเสด็จจากดาวดึงส์ หรือภาพตอนทรมานชังนาพาศิริ ที่วัดตะพังทองกลาง องค์พระพุทธรูปก้าวออกมาทางด้านหน้า อย่างอาการสง่างามปราศจากความลึกลับหรือเกรงกลัว ภาพเหล่านี้เป็นการแสดงออกทางอารมณ์

และท่วงท่าอย่างสวยงาม ภาพปูนปั้นของศิลปะสมัยสุโขทัยนั้น ส่วนมากเป็นภาพปั้นที่นูนผ้ายาวๆ ผ้ายางด้านหน้าถูกเป็นเงาแบบเงี้ยวตะขาบ มีลักษณะเหมือนกับภาพปูนปั้นสมัยเชียงแสน สมัยสุโขทัยมีการเคารพนับถือเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ ในสมัยนี้มีรูปประติมากรรมสำริดเป็นรูปเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ แต่รูปเทพเจ้าเหล่านี้กลับมีที่ท่าและลีลาอ่อนอ่อนโยน พระพักตร์ยิ้มเอิบผิตกับลักษณะที่บรรยายตามคัมภีร์ หรือตามความเชื่อว่าจะต้องมีลักษณะเข้มแข็งบึกบึนหรือแข็งแกร่ง

6. ประติมากรรมไทยสมัยอู่ทอง ศิลปะสมัยอู่ทอง เกิดขึ้นทางภาคกลางของประเทศไทย เป็นระยะเวลาใกล้เคียงกับศิลปะสมัยเชียงแสน และสุโขทัย ศิลปะสมัยอู่ทอง หรืออโยธยานี้มีอิทธิพลแบบทวารวดีมากที่สุด ทั้งพระพุทธรูป และภาพปูนปั้นประดับ ที่เห็นได้ชัดก็คือภาพประดับตามฐานเจดีย์ ที่ขุดค้นพบบริเวณวัดพระประโทน จังหวัดนครปฐม ศิลปะสมัยอู่ทองเป็นศิลปะที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธลัทธิเถรวาทหินยาน งานประติมากรรมที่หล่อสำริดของศิลปะอู่ทอง จัดว่าหล่อได้อย่างประณีต และมีความบางชนิดบางอย่างเปลือกไข่ จัดเป็นศิลปะแบบขุดเชื่อมโดยพบที่เมืองสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท ลักษณะศิลปะสืบต่อจากศิลปะสมัยทวารวดี ระยะเวลาได้กลายเป็นศิลปะผสมของสุโขทัย ลักษณะองค์พระพุทธรูปบางเบาขึ้น วงพระพักตร์และรัศมีเป็นแบบรัศมีเปลวและในระยะเวลาได้กลายเป็นศิลปะอยุธยายุคต้น และอาณาจักรอู่ทอง หรืออโยธยา ก็ได้สลายตัวไป โดยการตั้งเป็นอาณาจักรอยุธยา

7. ประติมากรรมไทยสมัยอยุธยา ศิลปะอยุธยาเริ่มตั้งแต่พระเจ้าอู่ทองสร้างกรุงศรีอยุธยา พ.ศ. 1893 จนถึงเสียกรุงครั้งที่ 2 พ.ศ. 2310 ศิลปะสมัยอยุธยานั้น แบ่งออกเป็น 4 ระยะ

7.1 ระยะที่หนึ่ง ระยะนี้เราถือว่าเป็นศิลปะอยุธยาระยะแรก ศิลปะอยุธยาในยุคนี้กลับนิยมศิลปะแบบลพบุรี รูปแบบประติมากรรมมีทั้งเทพ และพระพุทธรูป ลักษณะใหญ่เข้มแข็ง บึกบึน มีลักษณะผสมทั้งลพบุรี อู่ทอง และสุโขทัย เราถือกันว่าศิลปะอยุธยายุคต้นนี้ สืบต่อจากอู่ทองตอนปลาย โดยเฉพาะพระพุทธรูป มีพระวรกายทั้งหนา และบางมีลักษณะท่าทางขึงขัง บั้วรองฐานทำเป็นฐานแอ่นโค้ง การประดับตกแต่งสถาปัตยกรรม นั้นตกแต่งด้วยลวดลายปูนปั้น ลักษณะลวดลายที่ปั้น เป็นลายเครือเถาตามธรรมชาติ และลายประดิษฐ์ แต่ลักษณะลายไม่เหมือนของขอมโดยที่เดียว การประดับภายในคือการเขียนภาพประดับภาพของศิลปะอยุธยายุคต้นนิยมเขียนภาพประดับเป็นพระพุทธรูปประทับนั่งเรียงแถว มีเรือนแก้วและต้นโพธิ์ สีที่ใช้เป็นสีแดง ดำ เหลืองระบายสีในระบบอ่อนแก่เล่นเงา

7.2 อยุธยาระยะที่สอง นับตั้งแต่พระบรมไตรโลกนาถ พ.ศ. 1991 - ถึงสมัยพระเจ้าทรงธรรม พ.ศ. 2171 ระยะเวลาประมาณ 180 ปี ศิลปะอยุธยานี้กลับไปนิยมแบบสุโขทัยอีก ลักษณะประติมากรรมในยุคนี้เป็นลักษณะต่อเนื่องกับสมัยอยุธยายุคต้น ที่ได้คลี่คลายมาจาก ศิลปะแบบ

อโยธยา โดยเฉพาะงานปฏิมากรรมที่เกี่ยวกับพระพุทธรูป มีลักษณะอ่อนไม่กร้าว เหมือนยุคแรกๆ ที่เราเรียกกันว่า แบบหน้าบาง การสร้างเจดีย์ ฦ วัดใหญ่ชัยมงคล งานด้านประติมาศิลป์ มีการแกะ

สลักไม้และเครื่องทองที่แสดงถึงอสังการต่างๆ โดยเห็นได้จากการขุดพบที่กรุวัดราชบูรณะ เมื่อปี พ.ศ. 2500

7.3 ศิลปะอยุธยาสมัยที่สาม นับแต่พระเจ้าปราสาททอง พ.ศ. 2173 ถึงรัชกาลสมเด็จพระเจ้าท้ายสระ พ.ศ. 2251 ระยะเวลาประมาณ 73 ปี

7.4 ศิลปะอยุธยายุคที่สี่ นับตั้งแต่สมัยสมเด็จพระบรมโกศ (พ.ศ. 2275 – พ.ศ. 2310) ศิลปะสมัยนี้เป็นสมัยที่มีการซ่อมมากกว่าที่จะสร้าง

8. ประติมากรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ เริ่มตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ในปี พ.ศ. 2325 จนถึงปัจจุบัน ศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์ เป็นศิลปะที่ถ่ายแบบจากศิลปะสมัยอยุธยาตอนปลาย โดยเฉพาะสมัยรัชกาลที่ 1 ไม่นิยมสร้างพระพุทธรูปเพราะได้โปรดฯ ให้อันเชิญพระพุทธรูปที่มีสวยงาม จากหัวเมืองเข้ามาเป็นพระประธาน และพระตามระเบียบโบสถ์เสียเป็นส่วนใหญ่ ประติมากรรมสมัยรัตนโกสินทร์ยุคต้น โดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่สอง การปั้นพระพุทธรูป เป็นแบบอย่างอยู่อย่างหนึ่ง คือการวางพระหัตถ์ขวาตั้งเป็นฉาก จะเห็นได้จากพระประธานโบสถ์วัดอรุณ และพระตามระเบียบโบสถ์ ซึ่งเป็นฝีมือช่างหลวง สมัยรัชกาลที่สอง

ประติมากรรมรัตนโกสินทร์ในสมัยรัชกาลที่สาม ได้เปลี่ยนโฉมหน้า จากแบบประเพณีนิยมเป็นแบบผสม โดยผสมทั้งแบบยุโรปและแบบจีน แต่ศิลปะส่วนใหญ่จะเป็นศิลปะผสมระหว่างไทย และจีน การประดับตกแต่งสถาปัตยกรรมนิยมสร้างรูปประติมากรรมแบบจีนเข้ามาประดับรวม ทั้งให้ตัวอย่างประติมากรรมแบบไทย โดยให้ช่างจีนจำหลักเป็นภาพเกี่ยวกับในหิมพานต์ และรูปประติมากรรมที่เกี่ยวกับเรื่องหิมพานต์ ซึ่งจะดูได้จากวัดอรุณ วัดโพธิ์ ฯลฯ และภาพคนไทยในยุค นั้น ซึ่งจะดูได้จากวัดเทพธิดาราม

ประติมากรรมสมัยรัชกาลที่สี่ ได้เปลี่ยนรสนิยมแบบเดิมโดยนำเอาวิธีการแบบตะวันตกมาใช้ ประติมากรรมสมัยรัชกาลที่สี่ ได้นิยมการปั้นรูป ตามแบบยุโรป เช่น พระบรมรูปฉลองพระองค์เต็มยศ พระมาลาแบบสก๊อต ปั้นโดยช่างชาวไทย พระพุทธรูปที่นิยมในสมัยนี้ นิยมไม่มีพระเมาลีเป็นจอม จะมีแต่พระเศียรกลม และรัศมีต่อจากพระเศียร จีวรที่ทรงเป็นจีวรริ้ว เป็นงานประติมากรรมที่ก้าวออกไปอีกขั้นหนึ่ง ของประติมากรรมไทย

ในสมัยรัชกาลที่ห้า ศิลปกรรมไทยทุกๆ อย่าง เป็นการเปลี่ยนโฉมหน้าในการพัฒนาบ้านเมืองเพื่อให้เจริญรุดหน้า และเป็นการสกัดกั้นการค้าเมืองขึ้นของชาติมหาอำนาจ ประติมากรรมได้ใช้วิธีการแบบสากล โดยคำนึงถึง สัดส่วน ระยะเวลาใกล้ไกล และโครงสร้างของร่างกาย ฉะนั้น ประติมากรรมในสมัยรัชกาลที่ห้า จึงเป็นการเปลี่ยนยุคโบราณมาเป็นต้นสมัยของสมัยปัจจุบัน

คณะกรรมการจัดการสมโภชน์กรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี (2525) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า วิวัฒนาการของประติมากรรมไทย สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. ประติมากรรมไทยแบบดั้งเดิม เป็นศิลปะที่สร้างสรรค์สืบต่อกันมาแต่อดีต มีความเกี่ยวข้องกับทางศาสนา มักปรากฏอยู่ตามสถานที่ทางศาสนา วัดวาอาราม ปราสาทราชวัง หรือแม้แต่ อาคาร

บ้านเรือน โดยมีตั้งแต่ ศิลปะขนาดเล็กประเภทเครื่องกลางของขลัง ลวดลายประดับตามศาสนสถาน จนถึงประติมากรรมขนาดใหญ่ เช่น การหล่อเทวรูป หรือพระพุทธรูปซึ่งมีทั้ง ภายในอาคาร และ กลางแจ้ง อันได้แก่ ประติมากรรมรูปคน คือการสร้างเทวรูปตามคติฮินดู การสร้างพระพุทธรูป เทวคา นางฟ้า และรูปยักษ์ ตามคติพุทธศาสนา มักสร้างด้วยทองสัมฤทธิ์ ปูนปั้น ดินเผา และไม้ จำหลัก ซึ่งได้มีการถ่ายทอดสืบต่อกันมาตั้งแต่ยุคเชียงแสน สุโขทัย อุทอง อโยธยา จนถึงรัตน โกสินทร์ ลักษณะส่วนรวมของประติมากรรมไทย ในแต่ละสมัยก็ย่อมแตกต่างกันตามค่านิยม และ อุดมคติ ในแต่ละยุคสมัย

2. ประติมากรรมไทยร่วมสมัย เป็นศิลปะที่มีผลเนื่องมาจากอารยธรรม และความเจริญ แบบ ตะวันตก ที่ลั่งไหลเข้ามาในประเทศไทย ทำให้เกิดแนวความคิดใหม่ ในการสร้างสรรค์ศิลปะ เพื่อ สาธารณประโยชน์ เพิ่มขึ้นจากการสร้างเพื่อศาสนา โดยในระยะแรกเริ่มนั้น มีการสร้างอนุสาวรีย์ ประติมากรรมประดับอาคาร สวนน้ำพุ และสะพาน ระยะต่อมางานประติมากรรมไทย ก็เปลี่ยนไป ตามการพัฒนาวัฒนธรรมของสังคม ภายใต้อิทธิพลทางวิทยาศาสตร์ เศรษฐกิจ การเมือง และอื่นๆ ซึ่งเป็นความก้าวหน้าแห่งยุค งานประติมากรรมไทย จึงเข้าสู่รูปแบบร่วมสมัย เป็นการแสดงออก ทางสร้างสรรค์ มีอิสระทั้งความคิด เนื้อหาสาระ และเทคนิคการสร้างงาน สุดแต่ศิลปินจะใฝ่หาทาง การแสดงออก มาเป็นสัญลักษณ์สำคัญสะท้อนถึงเอกลักษณ์ใหม่ของวัฒนธรรมไทยอีกรูปแบบหนึ่ง

อัศนีย์ ขอรุณ (2535) ได้ให้ความหมายประติมากรรมสมัยใหม่ว่าประติมากรรมสมัยใหม่มี ลักษณะทั่วไปของศิลปะสมัยใหม่ในสมัยพุทธศตวรรษที่ 25 มีลักษณะเป็นแบบอย่างศิลปะแนว นานาชาติ และแนวเฉพาะตัวศิลปินมากกว่าที่จะเป็นแบบอย่างแห่งภูมิภาค และมีลักษณะแตกต่าง กันมาก แนวโน้มหนึ่งที่แพร่หลายกันมากในศิลปะสมัยพุทธศตวรรษที่ 25 ก็คือ การให้คุณค่าสูงสุด ที่คุณภาพทางรูปทรงบริสุทธิ์ได้แก่ ความกลมกลืนกัน ความหลากหลาย ความละเอียดอ่อน และ ความเป็นเอกลักษณ์ทางรูปทรงมากกว่าการเน้นที่การถ่ายทอดเรื่องราว จึงจำเป็นเองที่ แนวโน้ม นี้ ได้ดำเนินไปพร้อมๆกันกับการเกิดมีศิลปะแบบนามธรรม และศิลปะแบบไร้รูปวัตถุขึ้นมา แต่ ก็ เป็นท่าทีที่กระทบต่อศิลปะแบบแสดงรูปเหมือนจริงตั้งแต่นั้นมาด้วยเช่นกัน

วิบูลย์ ลีสุวรรณ (2528) แสดงความคิดเห็นเพิ่มจากเหตุผลของตนเองว่า ประติมากรรมไทย ได้วิวัฒนาการตามสภาพความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยจากอดีต มาจนปัจจุบัน ในส่วนของ สภาพ บ้านเมือง และวิถีชีวิตของคนไทยเปลี่ยนไป การสร้างประติมากรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ได้ ลดจำนวนลงไป โดยมีการสร้างประติมากรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของยุคปัจจุบันมากขึ้น เช่น การสร้างประติมากรรมประเภท รูปเหมือน และอนุสาวรีย์ ซึ่งถือเป็นประติมากรรมที่เกิดจากฝื มือของช่างยุคสมัยปัจจุบันและอธิบายอีกว่า ประติมากรรมไทยในอดีตนั้น กำเนิดขึ้นจากสาเหตุ 2 ประการ คือ

1. ประติมากรรมไทย ที่สร้างขึ้นตามความเชื่อถือ ขนบประเพณี ประติมากรรมประเภทนี้สร้างขึ้นตามความเชื่อถือ ที่สืบทอดกันมาในแต่ละท้องถิ่น อันได้แก่ รูปปั้นต่างๆ ตามความเชื่อถือของผู้คนในท้องถิ่นนั้นๆ

2. ประติมากรรมไทย ที่สร้างขึ้นจากความศรัทธาในศาสนา ประติมากรรมประเภทนี้ เป็นประติมากรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาเป็นหลัก ซึ่งเป็นประติมากรรมที่มีความสำคัญ และแพร่หลายที่สุดโดยเฉพาะพระพุทธรูปสมัยต่างๆ ล้วนเป็นประติมากรรมที่มีคุณค่าทั้งด้านศิลปะ และสุนทรียภาพ บ่งบอกถึงความเป็นมาของพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของคนไทยมาแต่โบราณ

งานประติมากรรมไทยถือเป็งานศิลปะที่เป็นการบันทึกประวัติศาสตร์ของชาติไว้ให้ได้รับรู้ ความเป็นมาแห่งวัฒนธรรมอันยิ่งใหญ่ที่สั่งสมกันมา แสดงถึงความเจริญรุ่งเรือง ความอุดมสมบูรณ์ วิถีชีวิตของคนรุ่นเก่า ซึ่งประติมากรรมไทยได้วิวัฒนาการตามสภาพความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยจากอดีต มาจนปัจจุบัน

2.2 ประเภทของงานประติมากรรมไทย

สงวน รอดบุญ (2524) ได้อธิบายถึงประเภทของประติมากรรมที่เป็นสากลว่า สามารถแบ่งออกได้ดังนี้

1. Incised-relief เป็นประติมากรรมแบบขุดลึกลงไปในพื้นที่ระนาบ คือเส้นของภาพจมอยู่ในพื้น โดยขุดเส้นตื้น-ลึกหรือเส้นเล็ก-ใหญ่ตามต้องการ เพื่อเน้นรูปทรงให้ชัดเจนขึ้น

2. Low-relief เป็นงานประติมากรรม “นูนต่ำ” คือมีความสูงจากพื้นไม่มาก งานประเภทนี้มีความยากกว่าการทำภาพ “นูนสูง” เพราะปริมาตรถูกลดสัดส่วนลงมา เช่นการทำเครื่องหมาย เกรียงตราและเครื่องตกแต่งต่างๆ สำหรับงานประติมากรรมนูนต่ำมีลักษณะแบนมาก เกือบได้ระดับกับพื้นหลัง

3. Half-relief ประติมากรรมแบบนี้มีลักษณะ “นูนปานกลาง” คือไม่สูงมากหรือต่ำมากจากพื้นหลังเท่าใดนัก

4. High-relief เป็นงานประติมากรรมแบบ “นูนสูง” ลักษณะนูนสูงเด่นชัดขึ้นมาจากพื้นหลัง มีความลึกและระยะเหมือนสภาพความเป็นจริงมากขึ้น เกือบจะมีลักษณะลอยตัว แต่มีบางส่วนติดกับพื้นหลังซึ่งเป็นฐานรองรับอยู่

5. Round-relief ได้แก่ งานประติมากรรมแบบ “ลอยตัว” หรือ “นูนเต็มตัว” ตั้งลอยเด่นอยู่อย่างอิสระ สามารถดูได้รอบด้าน และทุกระดับ ปราศจากพื้นหลัง มีแต่ฐานรองรับอยู่เบื้องล่างเท่านั้น งานลักษณะนี้ได้แก่ภาพเหมือนครึ่งตัว หรือทอทั้งตัว

6. Hollow-relief งานประติมากรรมแบบนี้มีใช้แบบนูนอย่างแท้จริง แต่ใช้เป็นแม่พิมพ์สำหรับทำให้เกิดภาพนูนอย่างแท้จริง คือไม่มีความโค้งนูนขึ้นจากพื้น หรือเป็นรูปทรงที่มีปริมาตรขึ้นมา แต่กลับเว้าลึกลงไปในพื้นที่ หรือเป็นร่องลึกกลงไป

เฉลิม รัตนทัศนีย์ (2539) อธิบายว่า ประติมากรรมไทยแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ

1. ลักษณะนูนต่ำ (Base Relief) คือผลงานที่มองเห็นได้ด้านเดียว แสดงความตื้นลึกของภาพ โดยมีความสูงต่ำเพียงเล็กน้อย เช่น ลวดลายปูนปั้นบนสถาปัตยกรรมและลายแกะสลักต่างๆ

2. ลักษณะนูนสูง (High Relief) สามารถมองเห็นได้ 3 ด้าน คือด้านหน้าและด้านข้างอีก 2 ด้าน โดยมีความตื้นลึกที่แตกต่างกันมาก จนเห็นได้ชัดเจน เช่น ลายปูนปั้นบนหน้าบัน

3. ลักษณะลอยตัว (Round Relief) สามารถมองเห็นได้รอบด้าน เช่น พระพุทธรูปต่างๆ รวมถึงเครื่องปั้นดินเผาด้วย

จากเนื้อหาในเว็บไซต์ <http://www.iitdrathanee.com/thai/a1.htm> ได้อธิบายถึงประติมากรรมไทยว่า แบ่งได้เป็น 3 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ

1. ลักษณะนูนต่ำ (Bass Relief) คือผลงานที่มองเห็นได้ด้านเดียว แสดงความตื้นลึกของภาพ โดยมีความสูงต่ำเพียงเล็กน้อย เช่น ลวดลายปูนปั้นบนสถาปัตยกรรม และลายแกะสลักต่างๆ เป็นต้น

2. ลักษณะนูนสูง (High Relief) สามารถมองเห็นได้ 3 ด้าน คือ ด้านหน้า และด้านข้างอีก 2 ด้าน โดยมีความตื้นลึกที่แตกต่างกันมาก จนเห็นได้ชัดเจน เช่น ลายปูนปั้นบนหน้าบัน

3. ลักษณะลอยตัว (Round Relief) สามารถมองเห็นได้รอบด้าน เช่น พระพุทธรูปต่าง ๆ (พระพุทธรูปและรูปเคารพทางศาสนาเรียกว่า ประติมากรรม) รวมถึงเครื่องปั้นดินเผาด้วย

ศิวนิลัย ภู่อึ้ง (2514) ได้แบ่งลักษณะของประติมากรรมไทย ดังนี้

1. รูปนูนต่ำ หมายถึง การปั้น การหล่อ หรือแกะสลักเป็นรูปให้ยื่นออกมาจากพื้นหลัง อาจจะยื่นออกมาสูงๆ ต่ำๆ มากบ้างน้อยบ้างตามส่วนของมัน แต่รูปนั้นต้องแบน คือจะต้องแบนหรือแกะสลักให้มีพื้นแบนราบเสมอกันหมดทั่วไป

2. รูปนูนสูง หมายถึง การปั้น การหล่อ หรือแกะสลักเป็นรูปโดยที่เกือบจะหลุดออกมาจากพื้นหลังรูปเหล่านั้นอาจยื่นออกมาจากพื้นหลังมากหรือน้อยก็แล้วแต่ระยะใกล้ไกลของพื้นหลัง

3. ประติมากรรมเต็มตัว หมายถึง การปั้น การหล่อ หรือแกะสลักเป็นรูปทั้งตัวโดยไม่มีพื้นหลังมองดูได้รอบด้าน

4. ประติมากรรมรูปคนก็คือการสร้างพระพุทธรูป รูปเทวดา นางฟ้า ยักษ์ ตามคติพุทธศาสนา หรือรูปเทวดา รูปตามคติศาสนาอื่นๆ

ทวีเกียรติ ไชยยงศ (2538) กล่าวว่า ประติมากรรมแบ่งลักษณะของรูปแบบได้ดังนี้ คือ

1. ประติมากรรมรูปเคารพ เช่น พระพุทธรูป เทวรูป ประติมากรรมรูปเคารพ ส่วนใหญ่จะสร้างเป็นประติมากรรมลอยตัว เช่น พระพุทธรูปประธานในโบสถ์ วิหาร รวมทั้งรูปเคารพในศาสนาฮินดู เช่น รูปพระนารายณ์ พระพรหม พระศิวะ ที่ประดิษฐานไว้ตามเทวาลัย หรือเทวสถานของฮินดู หรือพราหมณ์ประติมากรรมรูปเคารพเมื่ออยู่ร่วมกับองค์ประกอบอื่นๆ รูปเคารพก็จะทำหน้าที่ประธานขององค์ประกอบนั้นๆ จะได้รับการสร้างให้มีลักษณะงดงามอย่างเต็มที่ตามความนิยมของยุคสมัยนั้นๆ

2. ประติมากรรมตกแต่ง ได้แก่ประติมากรรมที่เป็นส่วนตกแต่งของสถาปัตยกรรมไทย เช่น ลวดลายต่างๆ ที่เป็นลายประดับ ตลอดจนประติมากรรมนูนต่ำ นูนสูง และลอยตัว ที่เป็นรูปคน เทวดา รูปสัตว์หิมพานต์ หรือสัตว์ทั่วไป ประติมากรรมตกแต่ง แม้จะเป็นส่วนรองของประติมากรรมรูปเคารพ แต่ถือว่าเป็นส่วนสำคัญของสถาปัตยกรรมที่จะทำให้สถาปัตยกรรมงดงามน่าเลื่อมใส เพราะช่างใช้ประติมากรรมเป็นส่วนตกแต่ง ซึ่งการสร้างประติมากรรมตกแต่งมีวิธีการสร้างตกแต่งกันตามวัสดุที่นำมาใช้เช่นประติมากรรมตกแต่งแกะสลักหินแกะสลักไม้ปั้น-หล่อด้วยปูนปั้นประติมากรรมตกแต่งที่สร้างด้วยหิน โดยการแกะสลักหิน ประติมากรรมตกแต่งไทยแท้ที่ทำด้วยหินมีน้อยมาก คนไทยนิยมสร้างประติมากรรมแกะสลักไม้ และประติมากรรมปูนปั้น ซึ่งไม้และปูนปั้นของไทยมีมากและคุณภาพดี ประกอบกับลักษณะของศิลปะไทยมีความอ่อนช้อย มีความละเอียดประณีตต้องใช้เวลาานาน จึงเหมาะสมกับลักษณะนิสัยของไทย

3. ประติมากรรมรูปเคารพของไทย สร้างด้วยวัสดุหลายอย่าง เช่น ปูนปั้น ไม้ โลหะ (สำริด) และวัสดุมีค่าอื่น เช่น ทอง มรกต ทองคำ เงิน โดยคำนึงถึงความเหมาะสมด้านเศรษฐกิจของคนในสังคมนั้น ๆ ประกอบกับความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาของหัวหน้ากลุ่มชนหรือพระมหากษัตริย์

กรมศิลปากร (2534) ได้แบ่งประเภทประติมากรรมไทยเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. ประเภทรูปลอยตัว เช่นพระพุทธรูป
2. ประเภทรูปทรงที่มีพื้นหลังรองรับ เช่นภาพปูนปั้นประดับ
3. ประเภทรูปทรงจมอยู่ในพื้น เช่นรอยพระพุทธรบาท

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2528) ได้แบ่งประเภทของประติมากรรมไทยออกเป็นสามประเภท ได้แก่

1. ประติมากรรมประเภท รูปเคารพ
2. ประติมากรรมประเภท รูปเหมือน
3. ประติมากรรมประเภท อนุสาวรีย์

ประเสริฐ ศิลรัตน์ (2542) ได้อธิบายลักษณะรูปแบบประติมากรรมไทยไว้ดังนี้

1. ไม่แสดงความแตกต่างของพื้นผิว ประติมากรรมไทย ทั้งภาพคน ภาพสัตว์ และลวดลายต่างๆ การขัดแต่งผิวให้เรียบ โดยไม่แสดงความแตกต่างของผิว แสดงความสูง ต่ำ

ประกอบกับช่องไฟและความอ่อนหวานคดโค้งของเส้นรอบนอกทำให้เกิดแสงเงาในงานประติมากรรมนั้นๆ

2. ไม่แสดงกล้ามเนื้อ ภาพคน ภาพสัตว์ และภาพอื่นๆ ในงานประติมากรรมไทย ไม่นิยมทำกล้ามเนื้อ กระดูกเส้นเอ็นให้ผุดขึ้น เป็นเพราะอุดมคติของคนไทย จะพบเห็นได้เด่นชัดจากองค์พระปฏิมาของไทย

3. ไม่นิยมปั้นแกะสลักรูปคนเหมือน เนื่องจากคติความเชื่อและเงื่อนไขทางสังคม ทำให้งานประติมากรรมของไทยเป็นภาพทางอุดมคติหรือภาพประดิษฐ์ทั้งสิ้น ไม่นิยมทำภาพเหมือนบุคคลไว้ประดับหรือบูชาดีดจึงไม่มีภาพคนเหมือนบุคคลสำคัญให้เห็นจะมีก็แต่รูปแทนสัญลักษณ์ และพระพุทธรูปเท่านั้น

4. แฝงอยู่ในลักษณะเครื่องตกแต่ง ประติมากรรมไทยแฝงอยู่ในเครื่องตกแต่งต่างๆ เช่น ลวดลายประกอบฐานสถูป เจดีย์ หน้าบันหรือบานประตูหน้าต่างโบสถ์วิหาร ชุ่มพระพุทธรูป ตลอดจนฐานชุกชี เป็นต้น เป็นลักษณะ ภาพนูนต่ำ นูนสูง และภาพลอยตัว สร้างขึ้นด้วยวัสดุที่หลากหลาย คือ ดิน หิน ปูน กระจก และโลหะ

นอกจากนี้ สุรศักดิ์ เจริญวงศ์ (2535) ยังได้อธิบายลักษณะประติมากรรมไทยเพิ่มเติมว่าการแสดงออกของประติมากรรมไทย เป็นศิลปะที่แสดงความรู้สึกถึงความประสานกลมกลืนระหว่างความคิดอันเป็นนามธรรม กับความเป็นจริงทางวัตถุ มีลักษณะพอสรุปได้ คือ

1. ประติมากรรมไทยเป็นศิลปะแบบอุดมคติ เป็นรูปสัญลักษณ์ที่แตกต่างไปจากธรรมชาติ คือ ความงามในธรรมชาติเป็นความงามพื้นๆ ธรรมดาๆ แต่ความงามจากประติมากรรมจะเน้นความงามที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาทางศิลปะ

1.1. ลักษณะพื้นผิว มักแสดงความงามของรูปทรงอย่างชัดเจน ใช้ความผสมกลมกลืนทางทัศนธาตุของศิลปะด้วยเส้น รูปทรง พื้นผิว ปริมาตร แสงเงา และการจัดสรรที่เหมาะสมทั้งส่วนย่อยและใหญ่ในรูปทรง

1.2. ลักษณะทางสรีระ ไม่แสดงความเหมือนจริงและไม่แสดงการเลียนแบบรูปคนในธรรมชาติที่มีความสมบูรณ์ของกล้ามเนื้อ ช่างไทยสร้างประติมากรรมเพื่อเน้นความงามด้านอุดมคติ ละเว้นความเป็นจริง มีลักษณะเหนือจริง เน้นความเกลี้ยงเกลา กลมกลืนและความสมบูรณ์ทางทัศนธาตุ

1.3. ลักษณะเป็นรูปแทน ไม่นิยมปั้นรูปเหมือน นอกจากสร้างรูปแทนเท่านั้น

1.4. ลักษณะเป็นการประดิษฐ์ เป็นศิลปะที่เน้นการประดิษฐ์อย่างสูง มีความละเอียดประณีต ด้วยต้องการสร้างประติมากรรมเหล่านั้นให้มีสภาพหรือความรู้สึกเหนือจริง

1.5. ลักษณะเป็นกลางๆ ไม่แสดงภาพเหมือนบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ใบหน้าของทุกรูปทรงจึงออกมาเป็นกลางๆ เป็นพิมพ์เดียวกัน

2. ถ่ายทอดคติทางศาสนาอย่างเป็นแบบแผน มีการกำหนดลีลาท่าทางของประติมากรรมรูปเคารพของไทยเป็นกฎเกณฑ์ เป็นแบบแผนที่กำหนดขึ้นอย่างมีระเบียบแบบแผน และถือปฏิบัติสืบต่อกันมา

3. ประติมากรรมที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมไทย ประติมากรรมไทยเป็นทัศนศิลป์แขนงหนึ่ง ที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรม คือ

3.1 เกี่ยวข้องโดยตรง ได้แก่ ประติมากรรมลอยตัว ประดับตามส่วนต่างๆ ของอาคารสถานต่างๆ ประติมากรรมตกแต่งสะท้อนความเชื่อ เสริมทางด้านคติความเชื่อ และประติมากรรมแบบเล่าเรื่อง ซึ่งได้แก่ ผลงานประติมากรรมที่ใช้เป็นส่วนประกอบของอาคาร เป็นภาพนูนสูง นูนต่ำ หรือภาพแกะสลัก

3.2 เกี่ยวข้องทางอ้อม ได้แก่ ประติมากรรมที่มีคุณค่าสมบูรณ์ในตัวเองทั้งในด้านเนื้อหารูปทรง และการแสดงออก

กล่าวโดยสรุป งานประติมากรรมไทยมีลักษณะบางประการเหมือนประติมากรรมสากลแต่มีเอกลักษณ์ และประเภทที่แตกต่างออกไปตามลักษณะเด่นที่ปรากฏตามวิวัฒนาการในแต่ละสมัย สามารถแยกแยะประเภทประติมากรรมไทยได้ ตามลักษณะ รูปแบบ และวัสดุ ซึ่งมีวิธีการสร้างสรรค์ที่แตกต่างกันไปตามหลักการ และเหตุผล เป็น 3 ลักษณะใหญ่ๆ คือ ลักษณะนูนต่ำ (Bass Relief) ลักษณะนูนสูง (High Relief) และลักษณะลอยตัว (Round Relief) โดยรูปแบบของประติมากรรมสามารถแบ่งเป็น ประติมากรรมรูปเคารพ ประติมากรรมตกแต่ง แฝงอยู่ในลักษณะเครื่องตกแต่ง

2.3 วิธีการสร้างสรรค์และวัสดุ

วิธีการสร้างสรรค์งานประติมากรรมมีด้วยกันหลากหลายวิธี ซึ่งอาจขึ้นอยู่กับความต้องการ และความชำนาญทางทักษะฝีมือของช่าง ประกอบกับการคัดสรรวัตถุดิบ การประยุกต์ความคิดให้เหมาะสมกับยุคสมัย ประสพ ลีเหมือดภัย (2543) กล่าวว่า การแสดงความคิดสร้างสรรค์ของช่างนั้น เป็นการเล่าเรื่องผ่านสื่อทางศิลปะที่ทำตามกันมาเป็นแบบแผน จะพบว่ามี ความหลากหลายของเรื่องราวที่แสดงออกถึงความคิดของช่างที่สอดแทรกประสบการณ์ลงในผลงาน เช่น วิถีชาวบ้าน ความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ในสังคม การแสดงออกเหล่านี้เป็นการแสดงความคิดสร้างสรรค์เฉพาะตัวของช่าง ซึ่งได้บันทึกไว้ในผลงาน

สุรศักดิ์ เจริญวงศ์ (2533) แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่าการสร้างประติมากรรมแต่ละประเภท ต้องมีความพิถีพิถัน ประดิษฐ์ประดิษฐ์ในกรรมวิธีแห่งตนเป็นพิเศษ เป็นการผสมผสานชีวิต วัสดุ กับ

ความสามารถของช่าง ความรู้ความเข้าใจในการเลือกใช้วัสดุอย่างถูกต้องลึกซึ้ง ความสามารถเชิงฝีมืออย่างเยี่ยมยอด และความพิถีพิถันตามกรรมวิธีแต่ละชนิดในงานเชิงศิลปะส่งผลให้เกิดความเป็นลักษณะไทยขึ้นในงานประติมากรรมแต่ละชิ้น

วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์ (2524) ได้กล่าวถึงวิธีการสร้างสรรค์ประติมากรรมว่า วิธีการสร้างสรรค์ประติมากรรมมีหลายวิธีทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมาย ความถนัด และความสะดวกในการจัดหาวัสดุและอุปกรณ์ เทคนิคที่นิยมใช้ในงานประติมากรรมนั้น ในหลักการทั่วไปแล้ว กระบวนการในการสร้างสรรค์อาจทำได้ด้วยวิธีเพิ่มเข้าไป เช่น การปั้น ศิลปินอาจจะใช้วัสดุค่อยๆ พอกเพิ่มเข้าไปตามส่วนต่างๆ จนได้รูปร่างลักษณะตามต้องการ วิธีทำอาจทำได้ด้วยการปั้น (Modeling) และการสร้างต่อเติมประกอบ (Construction) เทคนิคทั่วไปอีกวิธี คือ การเอาออกจากรูปลักษณะที่เป็นแท่งจนเป็นรูปร่างที่ต้องการ เทคนิคนี้อาจทำได้ด้วยวิธีแกะสลัก (Carving) เช่นการแกะสลักหินเป็นรูปประติมากรรมต่างๆ เทคนิคทั่วไปอีกประการ คือ การหล่อจากแบบ (Casting) วิธีนี้ไม่ต้องแกะออกหรือพอกเพิ่มเข้า แต่ใช้วิธีทำแบบแล้วหล่อจากแบบโดยไม่จำเป็นต้องแกะสลักหรือพอกเพิ่มแต่อย่างไร

สุรศักดิ์ เจริญวงศ์ (2533) กล่าวถึงกรรมวิธีพื้นฐานในการสร้างงานประติมากรรมของไทย มีดังนี้

1. การปั้น เป็นกรรมวิธีพื้นฐานแห่งการสร้างงานประติมากรรมทั่วไป ทำกันมาแต่โบราณ จนปัจจุบันก็ยังกระทำกันอยู่ เป็นการเพิ่มส่วนย่อยและปะติดปะต่อกันเข้าเป็นกลุ่มก้อนในส่วนใหญ่ให้เป็นรูปทรงที่มีคุณค่ามีความหมาย กรรมวิธีการปั้น ตั้งแต่การขึ้นรูป พอกวัสดุที่ใช้ในการปั้นตกแต่งโดยการพอกเพิ่มหรือขูดออก กระทำได้โดยง่าย สามารถแก้ไขแต่งเติมให้เป็นไปตามที่ประติมากรปรารถนา วัสดุที่นำมาใช้ปั้นมักเป็นวัสดุที่อ่อนนุ่ม ไม่แข็งกระด้าง สามารถขยำขี้ ขูด ขีด แต่ง ตัดได้สะดวกกลับพัน วัสดุดังกล่าวนี้ได้แก่ ดิน ปูน ขี้ผึ้ง เป็นต้น

- 1.1 การปั้นด้วยดิน ประติมากรไทยโบราณนิยมปั้นรูปด้วยดินเป็นรูปทรงต่างๆ ทั้งที่เป็นรูปทรงที่มีคุณค่า ความงามด้วยตัวของประติมากรรมเองและรูปทรงและลวดลายเพื่อจะนำไปประกอบกับสถาปัตยกรรม แต่การปั้นดินมิได้เป็นกรรมวิธีทั้งหมดของงานประติมากรรม เพราะดินไม่มีความคงทนแม้เมื่อแข็งตัวแห้งสนิทแล้ว มักจะแตกหักหรือเมื่อโดนน้ำมักจะละลายเสียรูปทรงดั้งเดิมหมด ฉะนั้นเมื่อปั้นดินเสร็จแล้วก็จะนำไปทำตามกระบวนการการหล่อด้วยโลหะต่างๆ หรือนำไปเผาให้เกิดความคงทนถาวร
- 1.2 การปั้นด้วยขี้ผึ้ง มีอยู่ 2 แบบ แบบหนึ่งหล่อมาจากแบบหุ่นที่ปั้นด้วยดินและนำมาแต่งเพิ่มเติมในส่วนละเอียดประณีต เพื่อให้เกิดความมีคุณค่าขึ้นก่อนนำไปหล่อเป็นโลหะ

ต่างๆภายหลัง หรืออีกแบบหนึ่งช่างไทยอาจจะก่อแกนของรูปด้วยดินเหนียวและทรายผสมน้ำยาเข้าด้วยกัน ปั้นทำเป็นรูปร่างแบบหยาบๆ พอได้เค้าโครงภาพตามที่ประติมากรต้องการ จะทิ้งไว้ระยะเวลาหนึ่งเพื่อผึ่งให้แห้งจึงพอกปั้นจี๊ผึ่งต่อ โดยการนำจี๊ผึ่งมาแผ่เป็นแผ่น หนา บาง เล็ก ใหญ่ ตามที่ช่างต้องการ โดยนำมาปิดกับหุ่นแกนแล้วจึงตกแต่งให้ได้สัดส่วน เพิ่มเติมเนื้อหา แต่งทำรายละเอียดให้สมบูรณ์ก่อนนำไปหล่อเป็นโลหะเช่นกัน

- 1.3 ปั้นด้วยปูน มีอยู่ 2 แบบ แบบที่ 1 ประติมากรรมปั้นปูนเป็นรูปทรงลอยตัว เช่นการปั้นพระพุทธรูปขนาดใหญ่ การปั้นขนาดใหญ่แบบนี้มักก่ออิฐขึ้นเป็นแกนอยู่ภายในหรือใช้ศิลาแลงและฉาบโคลนที่เป็นโครงสร้างของภาพเป็นรูปหยาบโดยคำนึงถึงสัดส่วนโครงสร้างและเส้นรูปนอกใหญ่ๆของรูปทรงให้มีการลงตัวและเหมาะสม เมื่อได้โครงสร้างของรูปทรงหยาบๆแล้ว จึงปั้นปูนพอกเพิ่มเติม เสริมแต่งรายละเอียดตามที่ประติมากรต้องการ แบบที่ 2 การปั้นปูนเป็นภาพหรือลวดลายประดับผนังหรือฐานของอาคาร เป็นการปั้นปูนนูนสูงหรือนูนต่ำ ช่างปั้นจะร่างแบบหรือร่างโครงของภาพหรือลวดลายด้วยสีหรือขูดขีดลงไปบนพื้นภาพ ก่อนจะปั้นปูนลงไปบนพื้นภาพจะต้องทำให้พื้นนั้นขรุขระเป็นร่องรอย เพื่อให้ปูนที่นำมาพอกลงไปเป็นภาพหรือลวดลายเกาะจับติดแน่นกันพื้นภาพ ส่วนไหนที่เป็นภาพที่จะต้องนูนสูงจากพื้นมากมักจะตอกตะปูคอกให้คุดให้สูงจากพื้นขึ้นมาเล็กน้อยเพื่อเป็นแกนยึดจับภาพหรือลายที่สูงมาจากพื้นมากให้คงทนและอยู่ได้นาน การปั้นปูนนั้นในขั้นแรกต้องปั้นเป็นโครงภาพและลวดลายเพียงหยาบๆก่อน แล้งจึงพอกเติมเสริมแต่งรายละเอียดจนเสร็จ

2. การหล่อ เป็นกรรมวิธีของการเปลี่ยนแปลงสภาพของวัสดุทางการปั้นต่างๆเช่น ดิน จี๊ผึ่งที่เป็นวัสดุที่ไม่แข็งกระด้างและปูนซึ่งเป็นวัสดุที่ไม่สู้จะคงทน ให้เป็นประติมากรรมมีความแข็งแรงคงทนถาวรและมีคุณค่าในเนื้อของวัสดุเอง โดยคงรูปแบบเหมือนกับรูปต้นแบบที่ปั้นด้วยวัสดุไม่คงทน และสามารถสร้างประติมากรรมจำนวนเพิ่มขึ้นจากรูปต้นแบบด้วยวิธีการหล่อโดยมีจำกัดจำนวน วิธีการหล่อโลหะของไทยเป็นวิธีการหล่อโลหะประเภท “ขี้ผึ้ง” กล่าวคือนำหุ่นขี้ผึ้งที่แต่งหล่อมาจากต้นแบบที่เป็นดินหรือที่แต่งมาจากโคลนแบบของขี้ผึ้งเอง และแต่งส่วนละเอียดแล้วนำเอาดินเหนียวผสมทรายมาพอกบนหุ่นขี้ผึ้ง ตัดคือสายชนวนเป็นช่องทางไว้ให้ขี้ผึ้งไหลถ่ายเทออกหรือโลหะเหลวหลอมละลายไหลถ่ายเทเข้า นำรูปหุ่นขี้ผึ้งที่พอกดินทรายนี้ไปสูมไฟให้ร้อนเพื่อให้ขี้ผึ้งที่เป็นต้นแบบภายในละลายไหลออกมาตามท่อสายชนวน ช่างหล่อก็จะเปิดทางท้ายชนวนให้ขี้ผึ้งเหลวไหลออกจากเปลือกดินทรายหรือแม่พิมพ์นั้นจนแน่ใจว่าหมดจึงปิดรูชนวน นำโลหะที่ถูกหลอมละลายด้วยไฟจนกลายเป็นของเหลวเทกรอกลงไปในแม่พิมพ์ลงไปแทนที่เนื้อขี้ผึ้งเดิมจนเต็มแม่พิมพ์ เมื่อโลหะนั้นเย็นตัวลงจนจับตัวแข็งจึงทุบเปลือกของแม่พิมพ์ดินผสมทรายนั่นทิ้งจะได้ภาพหล่อโลหะเหมือนรูปต้นแบบที่ปั้นด้วยดินหรือขี้ผึ้ง และนำประติมากรรมโลหะขัดแต่ง

เพิ่มเติมต่อเพื่อลบรอยตะเข็บต่างๆ และให้ผิวเกลี้ยงเรียบอย่างสมบูรณ์ การหล่อโลหะจึงเป็นขบวนการถ่ายแบบขั้นตอนสุดท้ายทางประติมากรรม มิใช่สร้างงานประติมากรรมด้วยกรรมวิธีจากโลหะเองมาตั้งแต่ต้นจนจบสิ้น ช่างหล่อที่มีได้เป็นประติมากรจึงมิใช่ช่างศิลป์ผู้สร้างสรรค์ แต่เป็นช่างผู้ชำนาญกรรมวิธีที่ถูกลบรอยเพียงประณีตทางฝีมือของการหล่อเท่านั้น

3. การกดพิมพ์ การกดพิมพ์เป็นการสร้างงานได้เป็นจำนวนมากจากแม่พิมพ์ ต่างจากการหล่อตรงที่ไม่ต้องใช้ความร้อนเข้าช่วยแต่ประการใด การกดพิมพ์นั้นจะต้องสร้างแม่พิมพ์จากวัสดุแข็งตัว เช่น ดินเผาไฟ งาม้าง หิน โลหะ หรือไม้ มีลักษณะเป็นแผ่นหน้าราบและภาพหรือลายลึกลงไปในพื้นที่ วัสดุที่ใช้ในการกดพิมพ์เป็นวัสดุเนื้ออ่อนขณะเวลากดและแข็งตัวเมื่อทิ้งไว้ระยะเวลาหนึ่ง เช่น ดิน ปูน จี๊กรัก การกดนำวัสดุมาขึ้นเป็นก้อนได้ขนาดกับร่องของแม่พิมพ์ กดอัดวัสดุนั้นให้จมจนเนื้อวัสดุแนบแน่นกับร่องลึกทุกส่วนของแม่พิมพ์ รอยนูนแห่งพหุมาดๆจึงสามารถออก เกิดภาพหรือลวดลายตามที่ต้องการ งานประติมากรรมประเภทที่ใช้กรรมวิธีนี้ได้แก่ พระพิมพ์ ลวดลายประดับหัวโขน ชฎา มงกุฎต่างๆ และลวดลายประดับบุษบก ธรรมมาสน์ และอาคารสถานทางศาสนา

4. การแกะสลัก เป็นกรรมวิธีทางประติมากรรมของช่างไทยที่ทำสืบต่อกันมานานวิธีหนึ่งเป็นการแกะสลักเนื้อวัสดุโดยเอาส่วนย่อยออกจากเนื้อวัสดุโดยส่วนรวม โดยเหลือไว้แต่รูปร่างและส่วนละเอียดที่ต้องการ วัสดุที่ใช้สำหรับแกะสลักจะมีทั้งไม้และหิน การแกะ เป็นกรรมวิธีการสร้างงานประติมากรรมขนาดเล็กๆ เช่น แกะพระพุทธรูปขนาดเล็ก แกะตราประทับเอกสาร แกะลวดลายประดับสิ่งของเครื่องใช้ เป็นงานประณีตศิลป์และปกสมุดไทย หรือคัมภีร์โบราณ การแกะมีวิธีดำเนินการโดยการขีด ขูด คิว้น เหลา และเจียนเอาส่วนย่อยๆที่ไม่ต้องการออก ผลงานมีความประณีตสูงเนื่องจากเป็นงานขนาดเล็กและอยู่ใกล้ตาผู้ใช้ การสลัก เป็นกรรมวิธีการสร้างงานประติมากรรมขนาดกลางและขนาดใหญ่ มีความละเอียดประณีตพอสมควร เช่น การสลักบานประตูหน้าต่าง หน้าบัน คันทวย โบสถ์ วิหารต่างๆ การสลักมีวิธีการดำเนินการโดยการฉาบ ตัด สกัด เจาะ ตอก และควักคว้าน และเมื่อแกะแต่งส่วนละเอียดอาจนำเอาวิธีการขึ้นต่างๆมาใช้ก็ได้

5. การตอกและคูน การตอกและคูนโลหะนำมาทำภาชนะโลหะต่างๆที่มีผิวเรียบ ให้เกิดภาพและลวดลายนูนขึ้นตามต้องการ ชื่อนี้มาจากกรรมวิธีการทำ เนื่องจากก่อนจะตอกและคูนภาชนะใดๆจะต้องเอาชิ้นเกลียวให้เหลวเทหอยตกลงในพื้นที่โลหะด้านหลังหรือภายในภาชนะโลหะให้หนาพอแก่การจะสร้างงาน รอให้แข็งตัว จนจัดการตอกพื้นโลหะหรือด้านหน้าภาชนะโลหะตามภาพหรือลวดลายที่ร่างหยาบๆไว้ เมื่อได้ความนูนโค้งแล้วจึงสลักหรือทำเป็นเส้นรูปนูนและส่วนละเอียดให้เกิดความงดงามตามต้องการ

6. การฉลุ เป็นกรรมวิธีการทำรูปทรงและลวดลายให้ปรากฏบนพื้นราบ วัสดุที่ทำ คือ หนังกะดาษ แผ่นโลหะหรือวัสดุอื่นๆ งานประติมากรรมประเภทนี้ได้แก่ หนังกใหญ่ หนังกตะลุง ฉากม่านสำหรับพระเมรุ เบญจาหรือหีบศพ เป็นต้น

7. การบุ การบุเป็นกรรมวิธีสร้างประติมากรรมประเภทหัวโขน กรทำขึ้นโดยมีฝู้นหรือแบบรองรับหลายๆวัสดุ เช่น กระจกฟางปิดทับหุ่นหรือแบบที่ละชั้นรัดรูปเข้ากับหุ่นประมาณ 15 ชั้น เป็นกรรมวิธีการนำวัสดุส่วนย่อยเพิ่มเติมเข้าเป็นส่วนใหญ่ เมื่อได้ความหนาตามต้องการแล้วนำไปตากแดดกะพอบหมาดๆ แล้วรีดให้เข้ารูปไม่โป่งพองและผาด้านหลังออกเป็น 3 ตอน แล้งจึงแกะออกจากหุ่นเย็บติดด้วยลวดเล็กๆ และนำกระดาษสามาปิดทับรอยลวดข้างนอกข้างในให้เรียบสนิท แล้งจึงตกแต่งเขียนลวดลายปั้นลายรักเป็นสันหนา สันคิ้ว สันปาก ประดับตกแต่งดวงตาและจอนหู สร้างลักษณะเฉพาะของหุ่นแต่ละตัว

ทวีเกียรติ ไชยงยศ (2538) ได้อธิบายถึงวิธีสร้างสรรค์ประติมากรรมว่ามี 4 วิธี ดังนี้

1. วิธีแกะสลัก เป็นกระบวนการในทางลบ หมายถึง วิธีการเอาส่วนย่อยออกจากส่วนใหญ่
2. วิธีปั้น เป็นกระบวนการในทางบวก หมายถึง การเอาส่วนย่อยเพิ่มเข้าไปในส่วนใหญ่ จนได้ส่วนที่สมบูรณ์ การปั้นมักจะใช้วัสดุที่อ่อนนุ่มเปลี่ยนแปลงรูปทรงได้ เช่น ดินเหนียว ดินน้ำมัน ขี้ผึ้ง ฯลฯ สำหรับรูปที่ปั้นด้วยดินเหนียวถ้าต้องการให้คงทนถาวรก็จะต้องนำไปเผา
3. วิธีการคงที่ คือวิธีการ ทูบ ตี เคาะ วัสดุที่ใช้ได้แก่ โลหะ ดินเหนียว โลหะจะต้องใช้ความร้อนช่วยแล้วตี หรือเคาะให้เป็นรูปทรงที่ต้องการ
4. วิธีหล่อ เป็นกระบวนการที่จะต้องสร้างแม่พิมพ์ขึ้นมาก่อน จากนั้นจึงหล่อรูปด้วยปูนปลาสเตอร์ หรือโลหะ เช่นหล่อสำริด จุดประสงค์ของการหล่อ เพื่อต้องการที่คงทนและต้องการรูปจำนวนมาก การหล่อก็มีวิธีการทำแม่พิมพ์ 2 วิธีคือ หล่อพิมพ์ทาบ เป็นการหล่อที่ต้องการรูปเพียงรูปเดียวหรือเพื่อทำเป็นรูปต้นแบบ หล่อพิมพ์ขึ้น การหล่อแบบนี้จะได้รูปหลายรูปเพราะสามารถถอดพิมพ์ออกเป็นชิ้นๆ ได้ จำนวนของแม่พิมพ์จะมีตั้งแต่ 2 ชิ้นขึ้นไป

สุรศักดิ์ เจริญวงศ์ (2533) กล่าวถึงวัสดุที่นำมาสร้างงานประติมากรรมไทยมีหลายชนิด วัสดุเป็นสิ่งที่ใช้ในการสร้างสรรค์รูปทรง และแสดงเนื้อหาสาระตามความประสงค์ของประติมากรที่ต้องการแสดงออก วัสดุเหล่านั้นมีคามหลากหลายในคุณลักษณะหรือคุณสมบัติแตกต่างกันไป วัสดุบางชนิดแข็ง บางชนิดนุ่ม บางชนิดกึ่งแข็งกึ่งนุ่ม คุณสมบัติเหล่านี้มีความสำคัญต่อการสร้างสรรค์งานประติมากรรมเป็นอย่างยิ่ง ได้แก่ ดิน หิน ไม้ ปูน โลหะ งาม้าง ขี้รัก และหนังสัตว์

1. ดิน ดินเป็นวัสดุพื้นฐานในการปั้นรูปต่างๆเมื่อปั้นเป็นรูปทรงทางประติมากรรมต่างๆแล้วนำไปดำเนินการหล่อเป็นโลหะ เช่น พระพุทธรูปหรือเทวรูปทั้งหลาย พื้นฐานเบื้องต้นของการดำเนินการนั้นมาจากดินทั้งสิ้น หรือเมื่อปั้นเป็นรูปทรงทางประติมากรรมตามประสงค์แล้วผึ่งแดดให้แห้งและนำไปเผาให้สุก จะมีเนื้อแข็งทนถาวร นอกจากนี้ถ้านำมาเคลือบด้วยน้ำยาเคลือบ ก็จะได้เครื่องปั้นดินเผา

2. หิน หินมีอยู่หลายชนิดที่สามารถนำมาใช้เป็นวัสดุสร้างงานประติมากรรมได้ที่นิยมใช้คือหินทราย หินในประติมากรรมรูปเคารพ ทั้งพระพุทธรูป พระโพธิสัตว์ โบสถ์ รวมทั้งธรรมจักร และกวางหมอบหลายองค์และหลายชิ้นใช้หินเป็นวัสดุในการสร้างสรรค์ หินในประติมากรรมตกแต่ง ภาพหรือลวดลายตกแต่งประดับอาคารที่พบเห็นมากที่สุดในการสร้างสรรค์ศิลปะในสมัยลพบุรี

3. ไม้ งานจำหลักไม้มีทั้งขนาดใหญ่และขนาดเล็ก มีทั้งการแกะสลักพระพุทธรูป เทวรูป เทวดา งานที่ใช้สำหรับตกแต่งศิลปวัตถุทางศาสนาและมหากษัตริย์เป็นส่วนใหญ่ ไม้ที่นิยมนำมาจำหลักประติมากรรมทุกชนิดก็คือ ไม้สัก เพราะเป็นไม้เนื้อไม้แข็งแรงทนทาน ช่างสามารถใช้เครื่องมือจำหลักให้อ่อนไหวพลิกพลิ้วตามมือและใจปรารถนาของช่างได้ เนื่องจากไม้เป็นวัสดุที่ใช้สร้างสรรค์ประติมากรรมของไทยมานาน และสำคัญมากสิ่งหนึ่งจึงมีงานสลักไม้ชิ้นสำคัญๆอยู่เป็นจำนวนมาก

4. ปูน ปูนเป็นวัสดุที่ช่างปั้นไทยเรากันเคยมาแต่โบราณ มีความเชี่ยวชาญ ชำนาญ และเข้าใจในธรรมชาติของวัสดุชนิดนี้เป็นอย่างดี โดยนำเอาหินปูนมาเผาให้สุกและปั้นทำให้เป็นผง เมื่อผสมด้วยน้ำยาจะทำให้เกิดความเหนียวนุ่มขึ้น ใช้ปั้นเป็นภาพ เช่น พระพุทธรูป เทวรูป เทวดา นางอัปสร และปั้นเป็นลวดลายประดับอาคารต่างๆ ขณะปั้นมีความอ่อนนุ่มคล้ายปั้นด้วยดินเหนียว เมื่อทิ้งระยะเวลาหนึ่งก็แข็งตัวภายหลัง และเช่นเดียวกับวัสดุที่เป็นไม้ ช่างได้นำปูนมาสร้างสรรค์งานประติมากรรมมาแต่โบราณจึงมีผลงานสำคัญมากมาย

5. โลหะ ช่างไทยรู้จักใช้โลหะมาสร้างงานประติมากรรมมานานแล้วไม่ต่ำกว่า 700 ปี โลหะที่นิยมใช้มีทองแดง ทองสำริด ชิน นาค เงิน ทองคำ เป็นต้น การใช้โลหะมาใช้สร้างประติมากรรม เป็นกระบวนการสุดท้ายของการปั้น-หล่อ เมื่อปั้นดินได้เนื้อหาและคุณค่าตามต้องการแล้วจึงนำมาหล่อ นอกจากจะทำให้งานประติมากรรมชิ้นนั้นๆมีคุณค่าแล้วยังทำให้อายุและความคงทนของศิลปวัตถุนั้นยืนยาวขึ้น การใช้โลหะสร้างงานประติมากรรมมิได้จำกัดอยู่แต่การทำรูปภาพและลวดลายในประติมากรรมรูปเคารพเท่านั้น แต่ยังมีการทำโลหะมาแผ่เป็นแผ่นแล้วนำไปบูรณะศิลปสถานหรืออาคารสถาน ประเภท พระสถูป เจดีย์ หรือพระปรางค์ขนาดใหญ่

6. กระจก กระจกมีสีขาวนวลอมเหลือง มีเนื้อละเอียด เป็นวัสดุมีขนาดไม่ใหญ่ ไม่คงทนต่อการใช้งานหนัก วิธีการนำไปสร้างประติมากรรม ใช้วิธีแกะสลักเอาส่วนที่ไม่ต้องการออก กระจกจึงนำไปทำเป็นลวดลายประเภทประณีตศิลป์เป็นส่วนใหญ่ เช่น ดวงตราประทับหนังสือ

7. จี๊กรัก จี๊กรักเป็นยางไม้ชนิดหนึ่งที่ได้มาจากต้นรักหรือต้นน้ำเกลี้ยง มีลักษณะเหนียวและทิ้งไว้จะแข็งตัว คงทนมาก เมื่อนำสมุกมาผสมกับยางรักมีเนื้อนุ่มคล้ายดินเหนียว สามารถนำมาปั้นแต่งเป็นรูปร่างที่ต้องการตามประสงค์ได้ หรือนำมาคดพิมพ์ที่เตรียมไว้เพื่อให้เกิดเป็นลวดลายหรือรูปภาพขนาดเล็กๆนำไปประดับศิลปวัตถุอื่นๆ

8. หนังสั้ว คือการนำหนังสั้วมาเป็นวัสดุสำหรับแกะหรือฉลุเป็นภาพทั้งหน้าใหญ่และหน้าตลบ หน้าใหญ่ที่ใช้ หนังสั้วมาฉลุเป็นภาพเป็นลวดลายอย่างภาพเขียนลายไทย เป็นภาพตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์หรือภาพอื่นที่ต้องการ ปกติจะใช้หนังวัวหรือหนังควายสลักทั้งตัว หนังสั้วเป็นที่นิยมใช้ที่สุดเพราะลอกทำความสะอาดง่าย เมื่อลอกแล้วอ่อนตัวม้วนเก็บได้สะดวก เมื่อแห้งสนิทไม่ย่น มีคุณภาพดีนำมาแกะฉลุเป็นลวดลายได้ง่าย

9. วัสดุอื่นๆ ส่วนใหญ่เป็นวัสดุไม่คงทน นำมาสร้างประติมากรรมเพื่อประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ทั้งโดยเฉพาะเครื่องตกแต่งชั่วคราว เพื่อใช้ในพิธีกรรมต่างๆ ใช้ระยะเวลาอันสั้น เพื่อใช้ในพิธีกรรมหรือกิจกรรมนั้นให้สมบูรณ์ วัสดุดังกล่าวจึงไม่คงทนถาวร เช่น หยกกล้วย กระดาษ ผัก ผลไม้ เทียนและขี้ผึ้ง ซึ่งมักจะพบเห็นตามงานประเพณี

จิรพันธ์ สมประสงค์ (2533) กล่าวถึงวัสดุที่ใช้ในการสร้างสรรค์งานประติมากรรมไทยว่า งานประติมากรรม มีวิธีการแสดงออกที่หลากหลาย เป็นศิลปะที่แสดงออกด้วยการใช้วัสดุและปริมาณของรูปทรงซึ่งเกิดจากปั้น แกะสลัก ตี เคาะ หล่อ จากวัสดุชนิดต่างๆ เช่น ขี้ผึ้ง ดินเหนียว ดินน้ำมัน หิน ไม้ ปูนพลาสเตอร์ โลหะ รวมถึงวัสดุที่มีค่า เช่น ทอง มรกต หยก เป็นต้น โดยคำนึงถึงความเหมาะสม และจินตนาการของผู้สร้างเป็นหลัก ซึ่งมีลักษณะเป็นสามมิติ คือมีความกว้าง ความยาว ความลึก

ส้าง พรศรี (2530) กล่าวถึงงานแกะสลัก และกลึง ว่าวัสดุที่ใช้ ได้แก่ ไม้ แก้ว หิน ขี้ผึ้ง วัสดุบางชนิดบางชิ้น หิน กากกล้วย ส่วนในขั้นตอนของขบวนการผลิตเพื่อสนองความต้องการด้านจิตใจ และทางร่างกาย ซึ่งมีลักษณะความงามอย่างเรียบง่าย ผลิตตั้งแต่ชิ้นเล็กๆ ไปจนถึงงานชิ้นใหญ่ เช่น กลองบุหรี ของที่ระลึกอื่นๆ โต๊ะหมู่บูชา หูช้าง ซ่อฟ้า กาแล และบานประตู หน้าต่าง ธนุ หน้าไม้ เรือ หรือแม่แต่งานสลักหยาบตกแต่งในงานศพ การแกะสลักงาช้าง และเครื่องดนตรี บางชนิด เช่น ฆ้องวง ระนาด ซออู้ ซอด้วง

วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์ (2524) กล่าวถึงวิธีการหล่อด้วยโลหะว่า การหล่อด้วยโลหะนั้นจะมีความคงทน และมีความประณีตงดงามแม้แต่ในรายละเอียดและลวดลายต่างๆก็สามารถแสดงได้เด่นชัดมาก การหล่อแบบประติมากรรมด้วยโลหะนั้นศิลปินจะขึ้นรูปด้วยดินก่อน แล้วจึงตกแต่งด้วยขี้ผึ้งต่างๆ จากนั้นเอาดินที่ผสมไว้พิเศษสำหรับทำแบบพอกลงไป โดยพอกให้หนาพร้อมกับเดินท้ออากาศและท้อระบายสำหรับให้ขี้ผึ้งเมื่อร้อนละลายแล้วจะได้ไหลออกไปตามท้อระบายได้ เพื่อโลหะที่หลอมเหลวจะได้เข้าไปแทนที่ขี้ผึ้งได้แล้วมีรูปร่างเหมือนขี้ผึ้งทุกประการ

ศิวิลีย์ ภูเพ็ชร (2514) กล่าวถึงประติมากรรมในส่วนที่สร้างด้วยไม้เพิ่มเติมว่า ประติมากรรมที่สร้างขึ้นจากไม้มักใช้เป็นเครื่องประดับภายนอก และภายในของโบสถ์ วิหาร ปราสาท เช่น ชุ่มประตู่ หน้าบัน หน้าต่าง ทวย หัวเสา บัว พระที่นั่ง บัลลังก์ ฯลฯ ส่วนเครื่องปูนปั้นจะใช้ตกแต่งโบสถ์ วิหาร และปราสาทแทนเครื่องไม้ เครื่องปูนปั้นเมื่อเทียบกับเครื่องไม้แล้ว เครื่องไม้ มีคุณค่ามากกว่าเครื่องปูนปั้น

จากงานวิจัยของ ปฤณต์ แสงสว่าง (2542) ได้ทำวิจัยเกี่ยวกับ คุณค่าปูนปั้นไทยตามทัศนะของผู้เชี่ยวชาญงานปูนปั้นและนักศึกษา พบว่า ศิลปะปูนปั้นสามารถสร้างงานประติมากรรมได้ทุกรูปแบบ ทั้งรูปทรงลอยตัว และรูปทรงที่มีพื้นหลังรองรับ ปรากฏหลักฐานประติมากรรมปูนปั้น ในรูปแบบต่างๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ความนิยมของช่างไทยต่อการใช้กรรมวิธี ปูนปั้น เนื่องจากเป็นกรรมวิธีที่สะดวกมีความยืดหยุ่นในการทำงานและการแสดงออก ที่สำคัญคือความรวดเร็วในการสร้างศิลปกรรมมากกว่าวัสดุอื่นๆ โดยเฉพาะการใช้หินสลักกับปูนปั้น จะได้รับความทนทานใกล้เคียงกัน ต่างกันที่ ระยะเวลา และความอ่อนช้อยสวยงาม ทำให้ศิลปะปูนปั้น ได้รับความนิยมจากช่าง และประติมากรไทย จากการวิเคราะห์ศึกษาวิวัฒนาการของลาย

ด้วยเหตุผลข้างต้นเกี่ยวกับ วิธีการสร้างสรรค์งานประติมากรรมไทย สามารถกล่าวได้ว่า ประติมากรรมไทยนั้น เป็นการเล่าเรื่องผ่านสื่อทางศิลปะที่ทำตามกันมาเป็นแบบแผน เป็นการแสดงออกถึงความคิดของช่างที่สอดแทรกประสบการณ์ลงในผลงาน เช่น วิถีชาวบ้าน ความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ในสังคม การแสดงออกเหล่านี้เป็นการแสดงความคิดสร้างสรรค์เฉพาะตัวของช่าง ซึ่งได้บันทึกไว้ในผลงาน มีวิธีการแสดงออกที่หลากหลายด้วยการ ใช้วัสดุและปริมาณของรูปทรงซึ่งเกิดจากปูน แกะสลัก ติ เคาะ หล่อ จากวัสดุชนิดต่างๆ เช่น ไม้ ฝ้าย ดินเหนียว ดินน้ำมัน หิน ไม้ ปูนพลาสติก โลหะ รวมถึงวัสดุที่มีค่า เช่น ทอง มรกต หยก เป็นต้น

2.4 การอนุรักษ์ประติมากรรมไทย

ด้วยแนวคิดคุณค่าของประติมากรรมไทย ทั้ง 5 ด้านเป็นสิ่งที่แสดงถึงคุณค่าประติมากรรมไทย ที่มีเอกลักษณ์ ทางศิลปกรรม สามารถสะท้อนให้เห็นอดีต ประวัติศาสตร์ศิลป์ ศิลปวัฒนธรรมวัฒนธรรม ภูมิปัญญา คติความเชื่อ การรับรู้ถึงคุณค่าของอาจารย์ และนักศึกษาเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการสร้างจิตสำนึก ความเข้าใจ และทัศนคติซึ่งจะส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์ เผยแพร่งานประติมากรรมไทย ดังที่ กรมศิลปากร (2531) ได้กล่าวไว้ว่า การดำเนินงานด้านทำนุบำรุง ส่งเสริม และสงวนรักษามรดกศิลปวัฒนธรรมของชาติจำเป็นต้องอาศัยการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เข้ามามีส่วนร่วมช่วยสนับสนุน ประชาสัมพันธ์ ศิลปวัฒนธรรมมีความมุ่งหมายเพื่อจะเผยแพร่ ส่งเสริมความรู้ เพื่อปลูกฝังค่านิยม เสริมความเข้าใจ ความรัก ความหวงแหน และภาคภูมิใจในสมบัติทางวัฒนธรรมของชาติ

มาลี จันโรธรงค์ (2535) กล่าวเพิ่มเติมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมตาม พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้ความหมายของคำว่า “อนุรักษ์” ไว้ว่าเป็นคำกริยา ซึ่งหมายถึง รักษาให้คงเดิม ส่วนคำว่า ฟื้นฟูนั้นก็ก็เป็นคำกริยาเช่นกัน หมายถึง ทำให้เจริญงอกงาม จากความหมายดังกล่าว สันติ เล็กสุขุม (2541) ได้ให้เกณฑ์ในการอนุรักษ์ว่า เกณฑ์ในการอนุรักษ์เป็นข้อ

จำกัดด้านความคล่องตัวเมื่อเทียบกับงานบูรณะปฏิสังขรณ์ และยังได้เสนอแนวทางการอนุรักษ์ไว้ 2 ข้อ เพื่อพิจารณาเป็นกรอบ ในการอนุรักษ์ คือ

ข้อที่ 1 งานอนุรักษ์ เป็นงานของผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเงื่อนไขของศิลปกรรม ด้วยมุมมอง การอนุรักษ์ต้องเข้าใจที่มา และปัญหาด้านการเสื่อมสภาพ รวมทั้งสภาพที่ชำรุดเสียหาย และป้องกัน มิให้เสียหายต่อไป ความสำคัญเป็นพิเศษในด้านรักษาคุณค่าทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งความ ตระหนักถึงภูมิปัญญาช่าง แบบอย่างและฝีมือช่าง เงื่อนไขแวดล้อมทั้งทางด้านกายภาพ และชุมชน ล้วนต้องนำมาประกอบการพิจารณาวางแผนดำเนินการ เพื่อศึกษาขอบเขตของงาน แนวทาง และวิธี การตลอดจนวัสดุที่จะใช้ให้เหมาะสม แล้วจึงดำเนินการ

ข้อที่ 2 บันทึกการดำเนินงาน ต้องจัดทำเป็นระยะ และถูกต้องเป็นระบบเพื่อเรียบเรียงใน ขั้นสุดท้ายสำหรับการจัดพิมพ์เผยแพร่ต่อสาธารณะ เพราะการกระทำการใดๆ ต่อชิ้นงานอนุรักษ์ โดยเฉพาะกรณีที่ต้องปรับปรุงปรับเปลี่ยนบางส่วนเพื่อรักษาสภาพของส่วนรวม รวมทั้งวิธี การ และวัสดุที่ใช้ ประวัติเพิ่มเติมของงานอันเป็นข้อมูลสำคัญทางวิชาการ ด้วยต้องใช้ประกอบการ ศึกษาในภายหน้า

จากเกณฑ์ในการอนุรักษ์ บูรณะปฏิสังขรณ์ประติมากรรมไทยที่อ้างไว้ดังกล่าว ประกอบ กันกับ กรมศิลปากร (2540) ได้อธิบายถึงขั้นตอนการดำเนินการอนุรักษ์ประติมากรรมไทย ด้วยดัง นี้

1. การบันทึกหลักฐานสภาพชำรุดเสียหายของประติมากรรมก่อนจะดำเนินการอนุรักษ์ด้วย ภาพลายเส้น ภาพถ่ายสี และสไลด์
2. พิจารณาความชำรุดเสียหายของประติมากรรม เพื่อเป็นข้อมูลที่จะดำเนินการ ขึ้นต่อไป
3. เสริมสร้างความมั่นคงชิ้นส่วนที่ชำรุด นำกลับเข้าติดที่เดิมด้วยการเจาะฝังด้วยเหล็กไว้ สนิม
4. ทำความสะอาดประติมากรรม หรือปูนฉาบผนังด้วยน้ำสะอาด หรือสารเคมีตามสภาพ ของความสกปรก
5. เสริมความมั่นคงที่เป็นรอยแผลจากการแตกกระเทาะ โดยการจับขอบด้วยปูนหมักผสม ทรายและสีฝุ่น
6. เสริมความมั่นคงของชั้นปูนที่เป็นโครงภายในด้วยการฉีดยาน้ำปูนหมักผสมขาว พีวีเอ เข้าไป จนเต็ม
7. พ่นน้ำยาป้องกันเชื้อรา และตะไคร่น้ำด้วยยาเคมีเบนซาลโทเนียมคลอไรด์
8. ทากาวพาราโลยด์ ปี 72 ป้องกันแดด และฝนหลังการอนุรักษ์ฯ
9. ทาน้ำยาซิลิโคนเพื่อป้องกันการซึมของน้ำฝน และความชื้นที่จะเข้าไปภายใน
11. เป็นการบันทึกหลักฐานภายหลังการอนุรักษ์ เพื่อเป็นข้อมูลและเปรียบเทียบถึงผล ในการดำเนินการก่อน และหลังการอนุรักษ์ด้วย ภาพถ่ายสี และสไลด์

ประกอบกับการศึกษาวิจัยในเชิงอนุรักษ์ของ จุลทัศน์ พายฆรานนท์ และคณะ (2537) ซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องกันกับเนื้อหาของงานวิจัยข้างต้นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ประติมากรรมไทย กล่าวโดยสรุปคือ ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาศิลปกรรมแบบประเพณีในจังหวัดเพชรบุรีโดยแบ่งศิลปกรรมออกเป็นหลายแขนง คือ จิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม ส่วนของประติมากรรมปูนปั้นเมืองเพชรบุรี โดยวิจัยจาก เอกสาร ผลงานปูนปั้นและเก็บรวบรวมโดยสัมภาษณ์จากประชาชนและช่างในจังหวัดเพชรบุรี หลักฐานปูนปั้นที่เก่าแก่หลงเหลือในปัจจุบัน เป็นงานปูนปั้นแบบอย่างสมัยอยุธยา รัตนโกสินทร์ แบ่งประเภทปูนปั้น ประเภทพระพุทธรูป ประเภทภาพพระนารายณ์เรื่องประเภทองค์ประกอบอาคารสถาน ประเภทลวดลายประดับหน้าบัน ประเภทตัวทับลาย ส่วนประกอบการปั้นปูนของสกุลช่างเมืองเพชรบุรี มีวิธีการเฉพาะ ส่วนขั้นตอนการปั้นเริ่มจากการร่างแบบ การปั้นรูปโคลน และการปั้นรัดรูป – รัดลาย การตกแต่งทำได้หลายอย่างตั้งแต่ ลงรักปิดทอง ตัดกระจก ถมสีพื้น ระบายสีลงงานปูน

สันติ เล็กสุขุม (2541) กล่าวถึงบทบาทความสำคัญของการอนุรักษ์ประติมากรรมไทยว่าการอนุรักษ์ประติมากรรมไทย มีผลงานเผยแพร่ข้อมูลจากการดำเนินงาน จัดพิมพ์ออกมาเป็นระยะซึ่งควรแก่การอนุรักษ์ และเล็งเห็นคุณค่าของงานประติมากรรมไทยทั้งหลายนี้ไว้

ประกอบกันกับ กรมศิลปากร (2534) อ้างว่า รัฐบาลไทยทุกยุคทุกสมัย ได้ตระหนักถึงความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมของประเทศ จึงได้ดำเนินการทำนุบำรุงพัฒนา และส่งเสริมวัฒนธรรมทุกประเภทอย่างต่อเนื่องเรื่อยมา ตั้งแต่แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509) จนกระทั่งถึงแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปัจจุบัน คือ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) และต่อเนื่องถึงแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) และปัจจุบันแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) อนึ่ง ศิลปวัฒนธรรมประจำชาติ และหรือประจำท้องถิ่นที่จัดว่ามีคุณค่าสูง โดยเฉพาะขนบธรรมเนียมประเพณีโบราณ โบราณวัตถุ ภาษา และวรรณกรรม ในหลักฐาน และรูปแบบอันหลากหลาย ซึ่งได้สั่งสมความรู้ความหมาย และคุณค่าทางวัฒนธรรมที่มีมาแต่ในอดีตให้คนรุ่นต่อมาได้เรียนรู้เพื่อรู้จักตัวเอง และมีความภูมิใจในความเป็นชาติไทย

ด้วยเหตุผลดังกล่าว กรมศิลปากร (2540) ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ งานประติมากรรมไทยด้วยเช่นกัน โดยเพิ่มเติมว่า ประติมากรรมไทยเป็นงานช่างประณีตศิลป์ของไทยเป็นงานที่มีความสำคัญละเอียดอ่อนและคงไว้ซึ่งเสน่ห์แก่ผู้พบเห็น เป็นเอกลักษณ์ของศิลปะไทยอย่างหนึ่ง ปัจจุบันมักจะได้รับภัยพิบัติจากสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ และการกระทำของมนุษย์เป็นเหตุให้งานประติมากรรมได้รับอันตรายเป็นอย่างมาก

และจากงานวิจัยต่างประเทศ ของโจคิลโต (Jokileto, 1986) ซึ่งให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์งานศิลปกรรมด้วยเช่นกัน โดยกล่าวถึงเรื่องประวัติการอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรม ต่อความคิดเห็นสำหรับนานาชาติในการอนุรักษ์สมบัติทางวัฒนธรรม (A History of Architectural Conservatino : The Contributino of English, French, German and Italian Thought an

Internataional Approach to the Conservation of Cultural Property) ความมุ่งหมายของการวิจัยคือ การสำรวจประวัติศาสตร์และพัฒนาการของปรัชญาหลักแห่งชาติ เช่น ปรัชญาต่างๆ ของอิตาลี อังกฤษ ฝรั่งเศส และเยอรมัน ที่เกี่ยวกับอาคารเก่าทางประวัติศาสตร์ อนุสาวรีย์ และสถานที่อื่นๆ เป็นการปลูกฝังข้ามชาติเกี่ยวกับความคิดและหลักการต่างๆ ที่มีต่อการอนุรักษ์สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ การวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะกรณีอย่างลึกซึ้งซึ่งรวมห้ากรณีด้วยกัน เพื่อเป็นตัวอย่างในการอนุรักษ์อาคารทางประวัติศาสตร์ได้แก่ สถานที่ คอลอสเซียม (Colosseum) ในกรุงโรม โบสถ์ในกีแห่งกรุงเอเธนส์ (The temple of Althena Nike) ในกรุงเอเธนส์, วิหารเดอร์แฮม (Durham Cathedral) ในอังกฤษวิหารแมกเดบูร์ก (Magdeburg Cathedral) ในรัสเซีย และอาคารมาเดอลีนแห่งเวสเลย์ (The Madeleine in Vezelay) ในฝรั่งเศส การวิจัยนี้ดำเนินไปจากยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ (Renaissance) ในอิตาลี จนกระทั่งถึงยุคหลังสงครามโลก ครั้งที่ 2 และมีการแยกให้เห็นความแตกต่างระหว่างวิธีการดั้งเดิมในการอนุรักษ์อนุสาวรีย์ทางประวัติศาสตร์ การฟื้นฟูแบบโรแมนติก (Romantic Restoration) ในยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ (Renaissance) ในอิตาลี ซึ่งพัฒนาขึ้นในศตวรรษที่ 19 และทฤษฎีการอนุรักษ์ คูแลร์กษาศสมัยใหม่ ซึ่งตั้งอยู่บนผลของพื้นฐานการประเมินอย่างเปรียบเทียบงานศิลปะในเชิงสุนทรียภาพ คุณค่าทางประวัติศาสตร์ และประโยชน์ใช้สอยซึ่งกระทำต่อเนื่องกันมาในประวัติศาสตร์

และจากการดำเนินงานในเชิงอนุรักษ์ของ กรมศิลปากร (2531 : 55) ด้านทำนุบำรุง ส่งเสริม และสงวนรักษามรดกศิลปวัฒนธรรมของชาติ จำเป็นจะต้องอาศัยการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เข้ามา มีส่วนช่วยสนับสนุน ประชาสัมพันธ์ ศิลปวัฒนธรรมมีความมุ่งหมายเพื่อจะเผยแพร่ส่งเสริมความรู้ให้ต่อประชาชน เพื่อปลูกฝังค่านิยม เสริมความเข้าใจ ความรัก ความหวงแหน และภาคภูมิใจในสมบัติทางวัฒนธรรมของชาติ ให้เกิดขึ้นกับประชาชน โดยใช้สื่อและวิธีการในหลายรูปแบบ อาทิ สื่อด้านทัศนูปกรณ์ สไลด์ ภาพยนตร์ เทปโทรทัศน์ รวมทั้งการจัดทำรายการวิทยุโทรทัศน์ การจัดพิมพ์เผยแพร่เอกสาร สิ่งตีพิมพ์ และหนังสือเพื่อนำเสนอผลงานความรู้ทางศิลปวัฒนธรรม

ด้วยเหตุผลโดยรวมที่ได้อ้างถึงนั้น สงวน รอดบุญ (2524) ได้เห็นพ้องต้องกันกับเหตุผลดังกล่าว ซึ่งได้แสดงความคิดเห็นว่า ในแวดวงศิลปศึกษาของเรากำลังได้รับการพัฒนาให้มีความก้าวหน้า ทั้งในด้านการจัดนิทรรศการผลงาน การเผยแพร่บทความ ตำรา และด้านสื่อมวลชน การศึกษาทุกระดับ มักจะเป็นเรื่องราวของศิลปะสากลหรือศิลปะตะวันตกเป็นส่วนมาก เรื่องราวของศิลปกรรมไทยไม่ค่อยปรากฏนัก เข้าทำนองที่ว่า เรียนรู้สิ่งไกลตัวก่อน แล้วจึงศึกษาเรื่องใกล้ตัวในภายหลัง คือรู้จักคนอื่นก่อน ซึ่งเป็นการผิดหลักธรรมชาติในการศึกษาของมนุษย์ ศิลปกรรมไทยนั้น เป็นสิ่งดั้งเดิม น่ารู้ น่าศึกษาไม่แพ้วิชาการต่างประเทศ ถ้าเราช่วยกันค้นคว้า วิจัยศึกษาข้อมูลต่างๆ

จะเห็นได้ว่าการเล็งเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ สามารถทราบถึง ความเป็นมาของสิ่งต่างๆ ทฤษฎีการอนุรักษ์ ข้อมูลพื้นฐานของศิลปะในเชิงสุนทรียภาพ คุณค่าทางประวัติศาสตร์ และ

ประโยชน์ใช้สอยซึ่งกระทำต่อเนื่องกันมาในประวัติศาสตร์ ซึ่งประกอบไปด้วย ประโยชน์ทางการศึกษาค้นคว้าเป็นอย่างยิ่ง ศิลปกรรมไทยนั้น เป็นสิ่งดึงดูด แฝงไว้คุณค่า และความเป็นชนชาติ

ซึ่งการศึกษาในด้านการอนุรักษ์เป็นบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงสู่กระบวนการรับรู้คุณค่าของงานประติมากรรมไทยซึ่งการศึกษาเป็นการสร้างพื้นฐานที่ดีของตนเอง และสังคม โดยผลที่ตามมา คือการรู้คุณค่าในศิลปะ สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์มรดกทางศิลปะ และวัฒนธรรม

3. คุณค่าประติมากรรมไทย

คุณค่าประติมากรรมไทย เป็นเรื่องราวของ การรับรู้ในเชิงความรู้ที่ตลอดจนความสำคัญในเชิงประวัติความเป็นมา ซึ่งจากการศึกษาการรับรู้คุณค่าของศิลปะซึ่งก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจถึงความสำคัญ ของคุณค่าเพื่อเป็นประโยชน์ในการรับรู้คุณค่า ประติมากรรมไทย ในด้านต่างๆ เช่น คุณค่าประติมากรรมไทยด้านศิลปกรรม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านภูมิปัญญา ด้านศิลปวัฒนธรรม และด้านคติความเชื่อและขนบนิยม

จากแนวความคิดของ จุลทัศน์ พยาฆรานนท์ (2537) กล่าวถึงงานประติมากรรมไทยว่ามีประโยชน์ต่อการศึกษาคุณค่าด้านต่างๆ 5 ด้าน ได้แก่

1. คุณค่าด้านศิลปกรรม
2. คุณค่าด้านประวัติศาสตร์
3. คุณค่าด้านภูมิปัญญา
4. คุณค่าศิลปวัฒนธรรม
5. คุณค่าด้านความเชื่อขนบนิยม

คุณค่าประติมากรรมไทยสามารถอธิบายเพิ่มเติมได้ดังนี้

3.1 คุณค่าด้านศิลปกรรม

เนื่องจากศิลปกรรม เป็นกระบวนการการถ่ายทอดหลักการสำคัญทางศิลปะ ทั้งในทางทฤษฎีและปฏิบัติ จากความหมายของ คุณค่าประติมากรรมไทยในด้านต่างๆ ให้สามารถรับรู้ได้จริงจากนามธรรมเป็นลักษณะของการรับรู้ในเชิงรูปธรรม ประกอบกับคุณค่าประติมากรรมไทยทางด้านศิลปกรรม ซึ่ง จุลทัศน์ พยาฆรานนท์ (2537) ได้ให้ความหมายไว้ว่า คุณค่าทางด้านศิลปกรรม หมายถึง คุณค่าซึ่งเกิดจากหลักการทางทัศนศิลป์ ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบศิลปะ ศิลปะธาตุ และสุนทรียภาพซึ่งประกอบด้วยความงามและอารมณ์

กรมศิลปากร (2537:137-138) อธิบายเพิ่มเติมว่าคุณค่าทางด้านศิลปกรรมจัดเป็นงานประติมากรรมแบบไทยประเพณีที่ช่างในแต่ละสมัยได้แสดงออกถึงความสามารถในการสร้างสรรค์ดำเนินไปบนพื้นฐานแห่งหลักการทัศนศิลป์อย่างครบครัน เทียบพร้อมด้วยศิลปลักษณะการผูกภาพ

เป็นเรื่องราว องค์ประกอบมีความลงตัวเหมาะสมกับความประสงค์ในการแสดงออกตามความมุ่งหมายสาระสำคัญ

ศักดิ์ชัย เกียรติจินา (2542) อธิบายเพิ่มเติมถึงคุณค่าด้านศิลปกรรมว่า คุณค่าของศิลปกรรมเป็นองค์ความรู้หนึ่งในวิชาปรัชญาสาขาคุณวิทยา การรับรู้ความงาม คือผลที่ประสาทสัมผัสกับโลกภายนอกก่อให้เกิดความคิด และการรับรู้ความงามในงานศิลปะก็คือการรับรู้คุณค่างานศิลปะในด้านหนึ่ง

แสงนาง ดีประชา (2530 : 69-72) กล่าวว่า งานศิลปกรรมนั้นสามารถประเมินคุณค่าในตัวเองได้

ประกอบกับ สุรางค์ โค้วตระกูล (2533) กล่าวถึงงานศิลปกรรมที่ดีว่า งานศิลปกรรมที่ดีทำให้ผู้เสพงานได้เกิดความซาบซึ้งกับคุณค่าของงานเหล่านั้น โดยผ่านกระบวนการรับรู้ ซึ่งการรับรู้ส่วนมากเป็นอัตวิสัย

กรมศิลปากร (2533) เน้นในความหมายของศิลปกรรมว่า ความสำนึกในด้านศิลปกรรม ได้เข้าสู่ภาวะความจำเป็นที่จะต้องรักษา ซึ่งหมายความว่าบูรณะเพื่อประกันความเป็นเอกภาพ ของงานไว้ ว่ามีความเข้าใจในลักษณะเฉพาะของความงาม ซึ่งเป็นคุณค่าทางอุดมคติ ซึ่งจะมีอยู่มากเพียงใดนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับประโยชน์ที่ได้รับจากการปฏิบัติงานศิลปกรรม ขึ้นอยู่กับอุดมคติของผู้มีความเข้าใจทางความงาม ด้านปรัชญา หรือการรับรู้ทางวัตถุ อันเป็นวิญญานแห่งความเจริญ ซึ่งหมายความว่าเจริญทางความรู้สึก ซึ่งงานศิลปกรรมเป็นหลักฐานที่จะสะท้อนให้เห็นภาพบางตอนของประวัติศาสตร์ จึงต้องระลึกถึงคุณค่าในความเป็นศิลปะวัตถุ

จากเหตุผลที่กล่าวมาสามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า คุณค่าของศิลปกรรมเกิดจากหลักการทางทัศนศิลป์ ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบศิลปะ ศิลปะธาตุ และสุนทรียภาพ คือการรับรู้คุณค่างานศิลปะ ซึ่งเป็นคุณค่าทางอุดมคติ ความเข้าใจทางความงาม ด้านปรัชญา และการรับรู้ทางวัตถุ

3.2 คุณค่าด้านประวัติศาสตร์ศิลป์

ด้วยความสำคัญของคุณค่าประติมากรรมไทย ในด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ ยศ สันตสมบัติ (2540 : 8) กล่าวว่า ประวัติศาสตร์ศิลป์ เป็นเนื้อหาวิชาที่มีการศึกษากันกว้างขวาง ด้วยเห็นความสำคัญของการศึกษาวิจัยประวัติความเป็นมาของศิลปะว่า เป็นวัฒนธรรมแขนงหนึ่งที่มีบทบาทต่อการศึกษารายธรรมของมนุษยชาติทั้งในด้านการสร้างสรรค์ศิลปกรรมแขนงต่างๆ การอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี การบันทึกอุบัติการณ์ทางประวัติศาสตร์ และอื่นๆ ซึ่งจะต้องมีการอนุรักษ์ เผยแพร่ และประยุกต์หรือพัฒนาให้ก้าวหน้าเหมาะสมกับสภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคมอยู่เสมอ ความรู้ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ศิลป์แต่ละแขนง จะมีส่วนช่วยพัฒนาการทางสุนทรียภาพ เสริมสร้างความรู้คุณค่าและรสนิยมของเราให้สูงขึ้น รู้ถึงขั้นความเจริญ คลี่คลายทางปัญญาความคิด และพัฒนาการทางรูปแบบศิลปะแต่ละด้าน สามารถนำเอาความรู้หรือข้อคิดเห็น

ต่างๆ มาวิเคราะห์เปรียบเทียบความเจริญก้าวหน้าของมนุษย์แต่ละเชื้อชาติ ในแง่มุมต่างๆ ทำให้เราทราบถึงข้อมูลต่างๆ ของสังคมความก้าวหน้าทางปัญญา สภาพสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ พื้นฐานทางเศรษฐกิจ หรือมีความเชื่อถือในลัทธิทางศาสนาและขนบธรรมเนียมอย่างไรบ้าง สิ่งต่างๆ เหล่านี้เราจะศึกษาหาความรู้ได้จาก โบราณวัตถุ ศิลปะวัตถุ โบราณสถาน ศิลปินกรีก เครื่องใช้สอยต่างๆ

สงวน รอดบุญ (2524) กล่าวเสริมจากเหตุผลข้างต้นว่า การศึกษาถึงประวัติศาสตร์ของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นการทำความเข้าใจถึงพื้นฐานใน เรื่องราวนั้นๆ หรือการที่จะทำความเข้าใจ และศึกษาสังคมวัฒนธรรม ควรทำความเข้าใจถึงบริบททางประวัติศาสตร์ของสังคมนั้นๆ ซึ่งจัดได้ว่าเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งที่ประกอบกันขึ้นเป็นสังคมวัฒนธรรม

ประสพ ลีเหมือคภัย (2543) กล่าวเพิ่มเติมว่า การสร้างสรรค์ศิลปะใดๆ จะด้วยความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม ผลงานในละยุคสมัยที่ปรากฏ ล้วนได้บันทึกสภาพของสังคมนั้นๆ ไว้สำหรับคนรุ่นหลังหรือสังคมอื่นๆ ได้อ่านไม่ว่าจะเป็นความเจริญ ความเสื่อม ความเชื่อค่านิยม คุณค่า สติปัญญา ความสามารถ ต่างถูกถ่ายทอดลงสู่ผลงานศิลปะเหล่านั้นแล้วผ่านสู่การรับรู้ของผู้อื่น

มโน พิสุทธิรัตนานนท์ (2539 : 76-77) กล่าวว่า คุณค่าด้านประวัติศาสตร์ และ โบราณคดี สร้างขึ้นมาเพื่อเป็นที่ระลึก เป็นอนุสรณ์สถาน มีความคงทนถาวรเป็นพิเศษ เป็นมรดกของชุมชนที่มีการปกป้องอนุรักษ์ การใช้วัสดุ รูปแบบ และลวดลาย รวมถึงกรรมวิธี หรือมีการปรับเปลี่ยนพัฒนาสามารถศึกษาย้อนหลังถึงความเป็นมาทั้งยังสามารถสืบค้นทางโบราณคดีได้

จุลทัศน์ พยาฆรานนท์ (2537) กล่าวถึงคุณค่าประติมากรรมด้านประวัติศาสตร์ว่า เกิดจากการศึกษาประวัติศาสตร์ของศิลปะในด้านยุคสมัย อิทธิพล และสกุลช่างทางศิลปะ

ประสพ ลีเหมือคภัย (2543) อธิบายเพิ่มเติมจากความหมายดังกล่าวว่า งานศิลปะสะท้อนเหตุการณ์เชิงประวัติศาสตร์ การแสดงออกของช่างแต่ละสมัย หรือแม้แต่ในสมัยใกล้เคียงกันก็ยังมี ความแตกต่างกันไปแต่โดยภาพรวมแล้วจะมีรูปแบบที่คล้ายตามกันไปอย่างมีเอกภาพทำให้เราทราบถึงศิลปะสมัยต่างๆ ว่าเป็นเช่นไร ผลงานจะบ่งบอกถึงสุนทรียภาพของสมัยที่สร้างตลอดจนแหล่งบ้านศาลาใจทางศิลปะ หรือได้รับอิทธิพลจากถิ่นอื่น เป็นการสะท้อนภาพรวมของสังคมวัฒนธรรมที่สร้างศิลปะนั้นในเชิงประวัติศาสตร์

กรมศิลปากร (2537:137-138) กล่าวว่า คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ มีรูปแบบหลากหลายที่ยังแสดงรูปลักษณะในแต่ละสมัย ปรากฏให้เห็นเป็นหลักฐานที่เป็นประโยชน์แก่การศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์ และการเผยแพร่งานศิลปกรรม ไปสู่ที่แห่งอื่น หรือเพื่อการศึกษาเปรียบเทียบได้เป็นอย่างดี จึงเป็นสิ่งมีคุณค่าในการศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์

จิตร บัวบุศย์ (2520) เสนอแนะว่า จากประวัติศาสตร์ศิลปะ มีหลักฐานแน่ชัดว่า มนุษย์แต่ละยุคสมัยจะมีความคิดนึกสร้างสรรค์ ไม่ว่าจะเป็นความคิดสร้างสรรค์ เป็นการแสดงออกทางด้านจิต หรือจะเป็นการแสดงออกทางกาย ซึ่งย่อมจะเข้าไปในทางที่ดีงาม ทั้งเพื่อตัวเองและส่วนรวม

จากเหตุผลที่กล่าวมา สามารถสรุปได้ว่า คุณค่าประติมากรรมไทย ในด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะ มีบทบาทต่อการศึกษาในด้านการสร้างสรรค์ศิลปกรรมแขนงต่างๆ การอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี การบันทึกอุบัติการณ์ทางประวัติศาสตร์ และอื่นๆ ซึ่งจะต้องมีการอนุรักษ์ เผยแพร่ และประยุกต์หรือพัฒนาให้ก้าวหน้าเหมาะสมกับสภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคมอยู่เสมอ ความรู้ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ศิลปะแต่ละแขนง จะมีส่วนช่วยพัฒนาการทางสุนทรียภาพ เสริมสร้างความรู้คุณค่าและรสนิยมของเราให้สูงขึ้น

3.3 คุณค่าด้านภูมิปัญญา

ภูมิปัญญาคือมรดกทางความคิด การแสดงออกในหลักการทางศิลปกรรมของบรรพบุรุษ จุลทัศน์ พยาฆรานนท์ (2537) กล่าวถึง คุณค่าทางภูมิปัญญาของงานประติมากรรมไทยว่า หมายถึง คุณค่าซึ่งเกิดจากพื้นความรู้ซึ่งสะสมมาใช้ในการเลือกวัสดุ การแก้ปัญหาต่าง ๆ และการริเริ่มสร้างสรรค์

กรมศิลปากร (2537 : 137-138) อธิบายว่า คุณค่าทางด้านภูมิปัญญาของช่างแสดงออกให้เห็นภูมิปัญญาของบรรดาช่างผ่านออกมา ดังนี้

1. ในด้านการรู้จัก และเข้าใจในการนำวัสดุคืบมาใช้ในการสร้างสรรค์และการแสดงออกในงานศิลปะ เพื่อสนองตอบความต้องการคนทั่วไปในสังคมที่มีความศรัทธาและนับถือศาสนา
2. ในด้านการแก้ปัญหาในการสร้างสรรค์รูปแบบทางทัศนศิลป์สอดคล้องกับวัสดุให้กลมกลืนเหมาะในการแสดงออก
3. ในด้านการแก้ปัญหาพื้นที่ว่าง ร่วมในการตกแต่งได้อย่างมีสาระมีความเหมาะสม และส่งเสริมคุณค่าสถาปัตยกรรมทางศาสนาให้มีความสำคัญยิ่งขึ้น
4. ในด้านการรับและปรับเปลี่ยนแบบอย่างหรืออิทธิพลทางด้านรูปแบบของสกุลช่างต่างๆ ที่แพทย์เข้ามาในแต่ละสมัยให้สามารถรับใช้กันไปตามความประสงค์และกลมกลืนกับขนบนิยม
5. ในด้านความคิดสร้างสรรค์ ส่วนมิได้จำกัดการทำงานอยู่ในแวดวงจำกัดตามขนบนิยมและประเพณีนิยมซึ่งบรรดาครูบาอาจารย์กำหนดขึ้นไว้เป็นแบบแผนของศิลปะแบบไทยประเพณีไปเสียทั้งหมดเหล่าบรรดาช่างจะแสดงออกความคิดใหม่รูปแบบใหม่ๆ องค์กรประกอบใหม่ ตลอดจนเทคนิคโดยนำสื่อที่เป็นขนบนิยมเดิมมารับใช้การสร้างสรรค์และการแสดงออก

สุรศักดิ์ เจริญวงศ์ (2533) กล่าวว่า ประติมากรไทยศึกษาแนวทางที่เป็นเฉพาะของชาติไทย ทั้งรูปแบบ วิธีการ และประติมากรรุ่นต่อๆ มาแม้จะผสมผสานเทคโนโลยียุคนั้นเข้ากับวิทยาการเดิม แต่ก็ยอมรับเทคนิค และวิธีการแบบดั้งเดิมเป็นครู ถือเป็นหลักและระเบียบปฏิบัติเป็นแบบแผนต่อกันมา รูปแบบทางประติมากรรมย่อมซึมซาบตามมา และเนื่องจากประติมากรไทย ต้องสรรหารูปแบบที่

เหมาะสมในการสร้างงานประติมากรรมเพื่อใช้สื่อความหมายให้คนได้รับรู้ได้ คุณสมบัติของประติมากรรมที่สำคัญนั้นอยู่ที่เป็นการจดบันทึกความรู้สึก จิตใจ ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไทยให้ดำรงอยู่ แม้ผู้สร้างจะสูญสลายไปแล้วก็ตาม ย่อมเป็นประโยชน์เป็นข้อมูลในการศึกษาหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ศิลปะอย่างเอนกอนันต์ บทบาทหน้าที่และคุณค่าของประติมากรรมไทยแบบประเพณีมีอยู่ในตัวของงานประติมากรรมเองและคงอยู่ตลอดไป ทรายที่สำนึกด้านวัฒนธรรมของชาติ ความภาคภูมิใจในชาติอย่างถูกต้องยังมีอยู่ และสามารถนำมาปรับใช้ได้ในปัจจุบันและอนาคต

เสาวภา ไพทยวัฒน์ (2538) กล่าวเสริมว่า ศาสนามีอิทธิพลในการกำหนดระบบความคิด ความเชื่อ ภูมิปัญญา และพฤติกรรมของคนไทย ซึ่งนับถือพุทธศาสนาเป็นหลัก

กล่าวโดยสรุปจากเหตุผลข้างต้น สรุปได้ว่า คุณค่าทางภูมิปัญญาของงานประติมากรรมไทยแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจในการนำวัตถุดิบมาใช้ในสร้างสรรค์ และการแสดงออกในผลงานอิทธิพลทางด้านรูปแบบของสกุลช่างต่างๆ เพื่อสนองตอบความต้องการคนทั่วไปในสังคมที่มีความศรัทธาและนับถือศาสนา ซึ่งคุณสมบัตินี้ของประติมากรรมไทยที่สำคัญนั้นอยู่ที่เป็นการจดบันทึกความรู้สึก จิตใจ ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ย่อมเป็นประโยชน์เป็นข้อมูลในการศึกษาหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ศิลปะ

3.4 คุณค่าด้านศิลปวัฒนธรรม

ศิลปวัฒนธรรมเป็นการแสดงออกที่ค้ำจุน ความเป็นเอกลักษณ์ของชนชาติ คุณค่าประติมากรรมไทยทางด้านศิลปวัฒนธรรมนั้น จุลทัศน์ พยาฆรานนท์ (2537) ได้กล่าวไว้ว่า งานประติมากรรมไทย เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมอันประกอบด้วยความเป็นมรดกทางสังคมเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และวิวัฒนาการศิลปวัฒนธรรม

คณะกรรมการจัดการสมโภชน์กรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี (2525) กล่าวว่า ประติมากรรมไทย เป็นทัศนศิลป์แขนงหนึ่งซึ่ง นอกจากจะมีคุณค่าทางศิลปะแล้ว ยังสะท้อนวัฒนธรรมอันค้ำจุนของชาติในแต่ละยุคสมัยออกมาด้วย

กรมศิลปากร (2537 : 137-138) กล่าวว่าศิลปวัฒนธรรม เป็นมรดกทางด้านศิลปะสมบัติของชาตินับแต่อดีตมาจนกระทั่งในปัจจุบัน เป็นประจักษ์พยานให้เห็นศักยภาพในการสร้างสรรค์ศิลปกรรม ภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์งานประณีตศิลปะ และความเป็นทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งเป็นผลเกิดการศึกษ สืบทอดการสร้างสรรค์ การเห็นความสำคัญต่อการอนุรักษ์

ประสพ ลีเหมือคภัย (2543) อธิบายเพิ่มเติมว่า ศิลปวัฒนธรรมเป็นผลงานสร้างสรรค์ของศิลปินที่ได้รับการยอมรับในสังคม บทบาทของศิลปวัฒนธรรมบอกให้รู้ถึงแนวความคิดและระสนิยมทางด้านความงาม อันเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมหรือวิถีการดำเนินชีวิต โดยสะท้อนภาพลักษณ์เหตุการณ์มาจนปัจจุบัน หน้าที่ของวัฒนธรรมจะต้องพิจารณาควบคู่กันไปกับสภาพสังคมสิ่งแวดล้อม เพราะวัฒนธรรมจะมีหน้าที่ถ่ายทอดความเชื่อ ศาสนา สะท้อนภาพสังคม แสดงความ

คิดสร้างสรรค์ของศิลปิน สะท้อนเหตุการณ์ประวัติศาสตร์เพราะวัฒนธรรมคือผลรวมแห่งวิถีชีวิตของมนุษย์ เพื่อสนองตอบความต้องการทางกาย ให้มีชีวิตอยู่รอดพร้อมกับความเจริญงอกงาม ในการรับรู้ทางกาย ทางสติปัญญา ทางอารมณ์ ทางสังคม ทางสุนทรียะ และการสร้างสรรค์

จากเหตุผลข้างต้น สวงวน รอดบุญ (2524) ให้ความคิดเห็นว่า ความรู้สึกซึ่งต่อการรับรู้คุณค่าในด้านศิลปวัฒนธรรมทั้งใน “ด้านจิตใจ” และ “ด้านวัตถุ” นำเอาศิลปะมาประยุกต์ให้เป็นประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันต่อสังคม และปรับปรุงให้มีความก้าวหน้า เหมาะสมกับสภาพสังคม และมี “เอกลักษณ์” การปลูกฝังความรู้สึกซาบซึ้งในสุนทรียภาพจะบังเกิดผลสมความมุ่งหมายหรือไม่ เพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับการศึกษาเพิ่มพูนในด้านศิลปวัฒนธรรมของชาติเป็นพื้นฐาน

จิตร บัวบุศย์ (2520) เสนอแนะว่า การจัดการศึกษาต่างๆ มีความจำเป็นต้องจัดหลักสูตรวิชาศิลปะและวัฒนธรรม ทั้งภาคทฤษฎีซึ่งประกอบด้วยวิชาต่างๆ ในหมวดความซาบซึ้งในศิลปะ และภาคปฏิบัติ ได้แก่การใช้เครื่องมือให้เกิดประสิทธิภาพ ในการสร้างสรรค์ศิลปะ (รวมทั้งหัตถกรรม) ซึ่งเป็นการแสดงออกทางด้านสุนทรียศาสตร์ โดยจัดเป็นหมวดหมู่วิชาบังคับทุกระดับการศึกษา ด้วยเหตุนี้การศึกษาจะสร้างให้มนุษย์ เป็นผู้มีการศึกษาอย่างแท้จริงอยู่ในสังคมด้วยความราบรื่น มีความปกติสุข จึงต้องมีการศึกษาศิลปะอันประกอบด้วยการศึกษาและการใช้สอยตลอดจนความพอใจและรื่นรมย์ เป็นเรื่องของวัฒนธรรมโดยตรง ไม่ว่าบุคคลชั้นใด จะมีอาชีพใด อยู่ในสังคมใด จำเป็นต้องใช้และอยู่ร่วมกับศิลปะ และยังคงกล่าวอีกว่าผู้ที่ขาดศิลปะถือว่าเป็นผู้ขาดวัฒนธรรม

โดยสรุปแล้ว งานประติมากรรมไทย เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมอันประกอบด้วยความเป็นมรดกทางสังคมเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และวิวัฒนาการศิลปวัฒนธรรม โดยสะท้อนภาพลักษณ์เหตุการณ์มาจนปัจจุบัน หน้าที่ของวัฒนธรรมจะต้องพิจารณาควบคู่กันไปกับสภาพสังคมสิ่งแวดล้อม ความรู้สึกซึ่งต่อการรับรู้คุณค่าในด้านศิลปวัฒนธรรมทั้งใน “ด้านจิตใจ” และ “ด้านวัตถุ” นำเอาศิลปะมาประยุกต์ให้เป็นประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันต่อสังคม

3.5 คุณค่าด้านคติความเชื่อและขนบนิยม

ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของคำว่า “คตินิยม” ไว้ว่า “คตินิยม หมายถึง แบบอย่างความคิดเห็น ความเชื่อ หรือวิธีการคิดร่วมกันที่เป็นลักษณะของกลุ่มชน”

ซึ่งมโน พิสุทธิรัตนานนท์ (2539) กล่าวว่า คุณค่าด้านความเชื่อ และค่านิยม สร้างขึ้นมาด้วยความรู้สึกนึกเห็นในแง่ของการใช้สอย และรสนิยม ที่ทำขึ้นด้วยแรงศรัทธาอันเกี่ยวเนื่องด้วยศาสนา

เสาวภา ไพทยวัฒน์ (2538) กล่าวเสริมว่า ศาสนามีอิทธิพลในการกำหนดระบบความคิด ความเชื่อ ภูมิปัญญา และพฤติกรรมของคนไทย ซึ่งนับถือพุทธศาสนาเป็นหลัก

จุลทัศน์ พยาฆรานนท์ (2537) กล่าวว่า คุณค่าประติมากรรมไทยทางศิลปะความเชื่อและขนบนิยม หมายถึง คุณค่าซึ่งเกิดจากคติความเชื่อและขนบนิยม คติความเชื่อ หมายถึง แบบอย่างพื้นฐานทางความคิด ขนบนิยม หมายถึง แบบอย่างทางความคิดในการปฏิบัติเรียนรู้และแบบฉบับสำหรับการสร้างสรรค์งานต่างๆ ที่ได้รับการยอมรับ

ซึ่งสอดคล้องกับกรมศิลปากร (2537:137-138) กล่าวว่าคุณค่าประติมากรรมไทยทางด้านคติความเชื่อและขนบนิยมที่มีดังประมวลไว้ได้ดังนี้

2. เป็นการช่างและศิลปกรรมที่เป็นศิลปะสมบัติเหมาะสมแก่การสร้างทำขึ้นตกแต่งอาคารสถาน
3. เป็นไปเพื่อการอันด้วยบุญกุศลในการกระทำสิ่งสวยงามถ่ายเป็นศาสนบูชาเป็นสิ่งจรรโลงจิตใจอันประกอบทำขึ้นอย่างมีลักษณะนั้น

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2531:107) กล่าวเพิ่มเติมว่า งานประติมากรรมที่ปรากฏในประเทศไทยตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ส่วนใหญ่เราจะให้ความสนใจกับงานประติมากรรมที่เป็นวิจิตรศิลป์เป็นหลัก เป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นขนบประเพณีความเชื่อศาสนาและวัฒนธรรมของมนุษย์แต่ละกลุ่มแต่ละยุคแต่ละสมัยได้เป็นอย่างดี ซึ่งส่วนใหญ่เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

เฉลิม รัตนทัศนีย์ (2539 : 135) ประติมากรรมไทยส่วนใหญ่มีจุดประสงค์ในการสร้างด้วยศรัทธาในพุทธศาสนา

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2528) อธิบายว่าประติมากรรมที่สร้างขึ้นตามความเชื่อคือ ขนบประเพณีประติมากรรมประเภทนี้สร้างขึ้นตามความเชื่อถือที่สืบทอดกันมาในแต่ละท้องถิ่นได้แก่รูปปั้นต่างๆที่สร้างขึ้นเพื่อเช่นไหว้บวงสรวง และพิธีกรรม ตามความเชื่อของผู้คนในท้องถิ่นนั้นๆเป็นการจำลองสิ่งที่ต้องการจะอุทิศถวายเป็นข้าทาสบริวารแก่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อส่วนมากจะเป็นตุ๊กตาดินเหนียวเผาไฟหรือปั้นด้วยดินเหนียวตากจนแห้งแล้วระบายสีหรือเป็นดินเหนียวธรรมดาที่มีตุ๊กตาเหล่านี้ถือเป็นประติมากรรมที่สร้างขึ้นตามความเชื่อถือของผู้สร้างซึ่งเชื่อกันว่าคนไทยทำตุ๊กตาหรือประติมากรรมประเภทนี้มาตั้งแต่สุโขทัยหรือก่อนสุโขทัยเพราะได้พบหลักฐานที่เป็นตุ๊กตาดินเผาและตุ๊กตาเคลือบ ในสมัยสุโขทัย และสมัยอื่นๆเป็นหลักฐานจำนวนมาก นอกจากประติมากรรมที่เกิดจากการปั้นโดยตรงแล้วยังมีประติมากรรมประเภทแกะสลักที่สร้างขึ้นตามความเชื่อถือ ตามขนบประเพณีของแต่ละท้องถิ่นอีกหลายประเภทเช่น การแกะสลัก หินสี กระจูด งา เขาสัตว์ ฯลฯ เป็นเครื่องรางของขลังทั้งที่ใช้บูชาเช่นไหว้ และใช้ประดับกาย ประติมากรรมของไทยอีกประเภทหนึ่งซึ่งมีกำเนิดมาจากขนบประเพณีการเล่น คือ การทำหัวหุ่น การแกะหน้ากาก และการทำหัวโขน การทำตุ๊กตา เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นประติมากรรมไทยที่เกิดขึ้นจากขนบประเพณีตามความเชื่อของคนไทยมาแต่อดีต

สรุปได้ว่างานประติมากรรมไทยมีคุณค่าต่อการศึกษา เพราะการศึกษามีความเกี่ยวข้องกับศาสตร์ที่หลากหลาย และยังสามารถขยายผลไปสู่การพัฒนาศาสตร์ต่างๆ และเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ในวงการศิลปะ รวมทั้งศิลปะศึกษาอีกด้วย

4. การเรียนสอนศิลปะในระดับอุดมศึกษา

การเรียนศิลปะในระดับอุดมศึกษานั้น เป็นการศึกษาที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในขั้นตอนของการศึกษา โดยเฉพาะทางด้านศิลปะนั้น ส่วนใหญ่ผู้เรียนต้องมีความรู้พื้นฐานทางวิชาศิลปะมาก่อนแล้ว ซึ่งอาจมีความแตกต่างกันทางด้านความคิด ความถนัด และความชอบในเนื้อวิชาศิลปะในแขนงต่างๆ ตามการรับรู้ ประสบการณ์ และการแสดงออก และที่อาจารย์ผู้สอนส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีความรู้ทางศิลปะทาง ทั้งที่ในส่วนของการรับรู้ทางสุนทรียศาสตร์ เกี่ยวกับเนื้อหาทฤษฎี และการแสดงออกทางทักษะ ในเชิงปฏิบัติทางด้านศิลปะเป็นอย่างดี

เกี่ยวกับการเรียนการสอน ปิยะแสง จันทร์วงศ์ไพศาล (2545) กล่าวว่า การเรียนการสอน การถ่ายทอดการรับรู้ หรือการทำความเข้าใจในเรื่องราวใดๆ ก็ตามมักจะเริ่มต้นที่คำนิยามบอกความหมาย และสรุปรวมในสิ่งที่จะเรียนรู้ทำความเข้าใจนั้นว่า คืออะไร ก่อนที่จะเรียนรู้ในรายละเอียดอื่นๆ ต่อไป ผู้เริ่มต้นศึกษาจะต้องเริ่มวางพื้นฐานด้วยการศึกษารายละเอียดย่อย ทีละอย่างๆ ซึ่งจะใช้เวลาอันยาวนาน กว่าที่จะสรุปผลการเรียนรู้และความเข้าใจออกมาเป็นคำนิยามจำกัดความได้ ซึ่งรายละเอียดย่อยนั้นอาจต้องศึกษาครอบคลุมย้อนหลังไปถึงจุดเริ่มต้นหรือรากฐานที่มาของรายละเอียดนั้น

ในการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา จำเป็นที่จะต้องคำนึงถึง องค์ประกอบของการเรียนการสอน ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญ ในการที่จะส่งเสริมให้การสอนได้ผลดี ในเรื่องนี้วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2530) ให้ความเห็นว่า องค์ประกอบที่ผู้สอนควรพิจารณาคือ ผู้เรียน ผู้สอน อุปกรณ์ สิ่งแวดล้อม และเงื่อนไขอื่นๆ ด้วยความคิดเห็นดังกล่าว ไพฑูรย์ สีนลรัตน์ (2527) ได้เสนอว่า ในการพิจารณาถึงกระบวนการการเรียนการสอน โดยเฉพาะในสถาบันการฝึกหัดครูนั้น มีหัวข้อที่นำมาพิจารณา 3 เรื่อง คือ ผู้เรียน ผู้สอน และความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนผู้สอน อย่างไรก็ตามผู้สอนก็ยังเป็นองค์ประกอบสำคัญ ที่จะทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนได้ผลและมีประสิทธิภาพ จิตร บัวบุศย์ (2520) กล่าวเพิ่มเติมว่า โดยเฉพาะวิชาศิลปะ ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ นั้น มีความจำเป็นต่อความต้องการของสังคมมนุษย์ ซึ่งคุณค่าศิลปะจะเลือกสรรจัดแบ่งไว้ในหลักสูตรการศึกษาตามความเหมาะสม กับระดับอายุ ตามความต้องการมากขึ้นๆ ไป

ด้วยความสำคัญของเนื้อหาวิชาศิลปะ วุฒิ วัฒนสิน (2541) อธิบายว่า การเรียนการสอนวิชาศิลปะแตกต่างไปจากการสอนวิชาสามัญ เพราะการเรียนการสอนวิชาศิลปะมีทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ ควบคู่กันไปเพื่อฝึกทักษะความชำนาญของนักศึกษา ให้สามารถนำความรู้ที่เรียนมาในแต่ละ

สาขาวิชาชีพไปทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเรียนการสอนศิลปะก็เช่นเดียวกัน คือการเรียนมีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติควบคู่กันไป มักจะเน้นหนักในภาคปฏิบัติมากกว่า เนื่องจากศิลปะเป็นวิชาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีทักษะและความเชี่ยวชาญในการใช้วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างสรรค์หรือประกอบอาชีพ ตลอดจนกระทั่งสามารถถ่ายทอดความรู้สึกรู้สึกนึกคิด และจินตนาการส่วนบุคคลให้ปรากฏออกมาเป็นผลงานที่สัมผัสได้ การสร้างสรรค์งานศิลปะยังก่อให้เกิดประสบการณ์ตรงที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ เนื่องจากกระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปะเป็นกระบวนการต่อเนื่อง เป็นการแก้ปัญหาเฉพาะบุคคลโดยใช้จินตนาการ และประสบการณ์ของแต่ละคนเป็นพื้นฐาน การสอนศิลปะจึงมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างไปจากการสอนวิชาอื่นโดยทั่วไป โดยเฉพาะวิชาศิลปะปฏิบัติ นั้น ถือได้ว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการเรียนศิลปะทุกสาขาวิชา

ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ นิโคลล ขอรอมเดซ (2537) ว่าด้วยศิลปะปฏิบัติ มีความจำเป็นมากในกระบวนการศึกษาทางศิลปะ เพราะผลงานศิลปะเป็นรูปธรรม ทำให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น อันจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่เป็นระบบ และเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานซึ่งจะเชื่อมโยงต่อไปจนเป็นนิสัย ทำให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพในสังคม

ดังนั้นผู้สอนจึงเป็นผู้ที่ให้คำตอบเกี่ยวกับสภาพการสอน รวมถึงปัญหาการสอนได้ดีที่สุด มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ (2542) กล่าวเพิ่มเติมว่า เดิมการเรียนการสอนศิลปะใช้หลักการแบบ “พัฒนาการ” (Progressive) โดยยึดหลักให้อิสระภาพในการทำงานศิลปะ เป็นการแสดงออกจากภายใน (Inner Expression) ซึ่งเกิดแนวทางการเรียนการสอนศิลปะที่ใช้ชื่อเป็นทางการว่า ขบวนการปฏิรูปหลักสูตรแบบมีหลักเกณฑ์เป็นพื้นฐาน “Discipline-based Art Education” หรือเรียกย่อๆ ว่า DBAE โดยมีความรู้ และความเข้าใจ 4 แกนคือ แกนความรู้ด้านสุนทรียศาสตร์ ด้านศิลปวิจารณ์ ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ และด้านศิลปะปฏิบัติ ซึ่งการวางเนื้อหาและหน่วยของการเรียนรู้ควรออกแบบสร้างให้สนองเป้าหมายทั้ง 4 แกน กิจกรรมสร้างเสริมความคิดสร้างสรรค์ที่เป็นหัวใจของหลักสูตรเดิมนั้นก็ยังสามารถคำนึงถึง แต่กิจกรรมสร้างเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานศิลปะ ความคิดสร้างสรรค์ในการวิจารณ์ ความซาบซึ้งเห็นคุณค่า และประวัติศาสตร์ศิลป์ ได้มีการนำมาใช้ในการเรียนการสอนด้วย ซึ่งขบวนการปฏิรูปหลักสูตรแบบยึดเนื้อหา และหลักเกณฑ์เป็นพื้นฐานจะกล่าวถึงความรู้ (Knowledge) และคุณค่า (Value) ในแง่ของ เนื้อหาสาระ (Subject matter) ซึ่งมีความเป็นศาสตร์เฉพาะตัวเป็นเอกเทศต่อกัน การเรียนรู้ทั้งสองนี้จะนำมาซึ่งความเข้าใจ และความซาบซึ้งเห็นคุณค่าในศิลปะซึ่งเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ และคุณสมบัติอันจะก่อเกิดในตัวผู้เรียน

ด้วยความสำคัญจากทฤษฎีดังกล่าว วินัย โสมติ (2535) ให้เหตุผลว่า เพราะการเรียนการสอนศิลปศึกษา ในสถาบันศึกษานั้น เป็นการจัดประสบการณ์ทางศิลปะให้แก่ผู้เรียนภายใต้เงื่อนไขของระบบการศึกษา และฝึกกิจกรรมต่างๆ ทางศิลปะ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ตามความต้องการของ

บุคคล ศิลปศึกษามีส่วนสัมพันธ์กันระหว่างวิชาการศึกษากับวิชาศิลปะแขนงต่างๆ เช่น วิจิตรศิลป์ ศิลปะการช่าง และศิลปะแขนงต่างๆ การฝึกฝนกิจกรรมทางศิลปะ เพื่อให้ผู้เรียน มีความรู้ในเนื้อหา และธรรมชาติของศิลปะ มีทักษะในการทำงาน มีความคิดที่ดีต่อศิลปะ สามารถถ่ายทอดวิชาศิลปะได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาให้เกิดความชำนาญ ในแขนงศิลปะนั้นๆ โดยตรง หรือเรียกว่า “ศิลปิน” ซึ่งได้แก่ จิตรกร ประติมากร หรือช่างศิลปะอื่นๆ ซึ่งระบบศิลปศึกษาของไทยมีลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ

1. เน้นที่ครูเป็นผู้ถ่ายทอด
2. เป็นการเลียนแบบให้ทำตามตัวอย่าง
3. เน้นการใช้ความจำ
4. เน้นลักษณะพิเศษของแต่ละบุคคล

จากที่กล่าวมาทั้งหมดสรุปได้ว่า การเรียนศิลปะในระดับอุดมศึกษานั้นจะมุ่งเน้นการพัฒนา ศักยภาพ ความสามารถพิเศษในการสร้างสรรค์ผลงาน มีทักษะในการทำงาน มีทัศนคติที่ดีต่อศิลปะ สามารถถ่ายทอดวิชาศิลปะได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาให้เกิดความชำนาญ ในแขนงศิลปะ นั้นๆ โดยตรง

4.1 การเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์

ด้วยความสำคัญของกิจกรรมสร้างเสริมความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นหัวใจของหลักสูตรนั้นก็ยิ่งได้รับการคำนึงถึง ความซาบซึ้งเห็นคุณค่า และประวัติศาสตร์ศิลป์ ซึ่งได้มีการนำมาใช้ในการเรียนการสอนด้วย

ประสพ ลีเหมือดภัย (2543) กล่าวว่าศิลปะจะอาศัยหลักเกณฑ์ของวิชาที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ คือ วิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ โดยสอดคล้องกับ ดนัย ไชโยธา (2534) ได้กล่าวว่า วิชาประวัติศาสตร์ เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งต้องอาศัยการสอบสวนค้นคว้า และทำการบันทึกไว้อย่างเป็นระเบียบ นอกจากนี้ กำจร สุนพงษ์ศรี (2530) ได้กล่าวถึงวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ว่า วิชาประวัติศาสตร์ศิลป์เป็นศาสตร์หนึ่งในประวัติศาสตร์ เป็นประวัติศาสตร์เฉพาะอย่างโดยมุ่งศึกษาความเป็นไปของประวัติศาสตร์ด้วยการใช้ศิลปกรรม อันได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม ศิลปะภาพพิมพ์ สถาปัตยกรรม และประยุกต์ศิลป์ ที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้น เป็นหลักค้นคว้า และเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงของอดีต เป็นวิชาที่ผูกพันอยู่กับประวัติศาสตร์ และโบราณคดีอย่างแนบแน่น

ทางด้านกรเรียนการสอน มาร์ตี้ (Marty, 1983) กล่าวว่า การสอนวิชาประวัติศาสตร์ โดยการฟังบรรยายในห้องเรียนหรืออ่านตำรา ไม่อาจจะทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ และยอมรับในคุณค่าของประวัติศาสตร์ได้ การสร้างความอยากรู้อยากเห็นด้วยปัญหาการชี้แนะวิธี การแสวงหาความรู้ให้สามารถประเมินค่าหลักฐานและข้อเท็จจริง จนสามารถวิเคราะห์ และสังเคราะห์ความรู้ขึ้นมาได้ด้วยตนเองจำเป็นต้องมีการฝึกปฏิบัติ ทั้งในห้องเรียน และนอกโรงเรียน ด้วยขบวนการสอน

หลายอย่างที่เหมาะสม จนผู้เรียนเกิดทักษะ และเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง การใช้วิธีการสอนประวัติศาสตร์ที่ถูกต้อง และเหมาะสมจึงเป็นการเน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกวิธีการแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง

พริยะ ไกรฤทธิ (2528) กล่าวเพิ่มเติมโดยให้เหตุผลว่า วิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ เป็นวิชาที่ไม่มีข้อยุติ เพราะว่าการศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปะ เป็นการศึกษาเรื่องราวในอดีตของมนุษย์โดยมีศิลปะวัตถุเป็นข้อมูล และมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมออันเนื่องมาจากการค้นคว้า และการพบข้อมูลใหม่ๆ ในอนาคตมากขึ้น การค้นคว้าที่จะดำเนินต่อไปนี้อาจจะชี้ให้เห็นข้อผิดพลาด อันเป็นเหตุให้ต้องมีการเปลี่ยนแปลง และแก้ไข ทั้งนี้เพื่อการศึกษาเรื่องราวความเป็นจริงในอดีตให้กระจ่างยิ่งขึ้น อันเป็นจุดประสงค์ของการศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปะ

เฉลิม มลิตา (2523) ได้กล่าวว่า วิธีสอนวิชาประวัติศาสตร์แนวใหม่ไว้ว่า วิธีสอนประวัติศาสตร์ต้องคำนึงถึงบทบาทของผู้เรียนเป็นสำคัญโดยถือหลักผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนการสอน นั่นคือผู้เรียนได้ร่วมการเรียนรู้ด้วยตนเอง อาจารย์จะเป็นผู้จัดให้ดังนี้

1. การอ่านประวัติศาสตร์ ในการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ จะอาศัยเทคนิค และวิธีการสอนแบบบรรยายเพื่อถ่ายทอดแนวความคิด ข้อเท็จจริงจากตำรา และหนังสือประวัติศาสตร์ ตลอดจนความรู้สึกรักใคร่ ศติปัญญา ตลอดจนทักษะในการอ่านทำให้สามารถเรียนรู้ได้ดีขึ้น เรียนได้มากขึ้น ทำให้ผู้เรียนมีความกว้างขวาง และลึกซึ้ง

2. การเยี่ยมชมสถานที่ วิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่กว้างเกินกว่าจะนำมาจำกัดให้อยู่แต่ภายในห้องเรียน และมีระยะยาวเกินกว่าที่จะกำหนดได้ในตารางช่วงเวลา ดังนั้น ในการสอนจึงควรหาโอกาสทำความเข้าใจกับโลกภายนอก ควรศึกษาสิ่งของที่หลงเหลืออยู่ที่เป็นโบราณวัตถุ ตลอดจนทำให้ผู้เรียนเกิดจินตนาการต่างๆ ได้

3. การอภิปราย การโต้ตอบ และการแสดงปาฐกถา กิจกรรมประเภทนี้นอกจากจะส่งเสริม และฝึกทักษะของผู้เรียนให้เป็นคนกล้าแสดงออก อย่างมีความสามารถแล้ว ยังเป็นการฝึกทักษะการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองหรือรวมกลุ่มทำให้ผู้เรียนมีความรู้แตกฉาน มีความคิดเฉลียวฉลาด เฉียบแหลม รอบคอบด้วยแนวการอภิปราย และการแสดงปาฐกถา

4. วิธีสอนอื่นๆ เช่น การเชิญวิทยากรมาบรรยายเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ การทำและการเสนอรายงานการค้นคว้าทางประวัติศาสตร์ การฉายวีดิทัศน์ การฉายภาพยนตร์ การจัดนิทรรศการ การรวบรวมภาพเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ และการทำชุดการเรียน เป็นต้น

กาญจนา ศรีสวัสดิ์ (2532) ได้กล่าวเพิ่มเติมถึงวิธีการสอนวิชาประวัติศาสตร์ว่าการสอนวิชาประวัติศาสตร์โดยการนำไปทัศนศึกษา หรือไปศึกษานอกสถานที่ เป็นแนวทางที่ทำให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับประสบการณ์ตรง ซึ่งได้แก่ ภูมิประเทศ สภาพการณ์ต่างๆ สถานที่โบราณวัตถุ โบราณสถาน สัญลักษณ์ คำบอกเล่า คำบรรยาย และความรู้ความคิดของผู้เรียน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นข้อมูล และข้อเท็จจริงที่มีส่วนสร้างเสริมประสบการณ์รู้อย่างกว้างขวางให้แก่ผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ สุภากรณ์ อุ๋นเมตตาคจิต (2541) ได้เสนอแนะว่า การสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ โดยวิธีบรรยาย ควรให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมอภิปราย และซักถาม จะทำให้การสอนมีความกว้างขวาง และน่าสนใจมากขึ้น การสอนควรมีการนำสื่อมาใช้ประกอบ เช่น การบรรยายประกอบสไลด์ การบรรยายประกอบวีดิทัศน์ การบรรยายประกอบแผ่นภาพ การบรรยายประกอบการวาดภาพบน กระดาษ และการแจกเอกสารประกอบการบรรยาย เป็นต้น

ดังนั้น ส่วนประกอบที่สำคัญของวิธีสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ จึงควรได้มีการเตรียมการสอนซึ่งได้แก่การเตรียมวัตถุประสงค์ของการสอน เนื้อหาที่จะสอนพร้อมทั้งการจัดลำดับขั้นของการสอนเนื้อหาต่างๆโดยมีอุปกรณ์การสอน เอกสารประกอบคำบรรยาย และความคิดรวบยอด เพื่อนำให้ผู้เรียนได้รับรู้คุณค่าและจุดมุ่งหมาย และควรจัดกิจกรรมในการเรียนการสอนเพื่อไม่ให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย เช่น มีการอภิปราย และซักถาม การใช้สื่อและอุปกรณ์การสอนที่น่าสนใจ เช่น แผ่นภาพ สไลด์ วีดิทัศน์ หรือภาพยนตร์ เป็นต้น

4.2 การเรียนการสอนสุนทรียศาสตร์

วิชาสุนทรียศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่มีความสำคัญอย่างสูงในการรับรู้ และมีความละเอียดอ่อนเกี่ยวเนื่องกับ การแสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึก ซึ่งช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจ เห็นคุณค่าของความงามทั้งในธรรมชาติ และศิลปะ สามารถรับรู้เกี่ยวกับความงามในสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความพึงพอใจในความงามอันเป็นรากฐานของศิลปะ ซึ่งการสอนให้นักเรียนเกิดการรับรู้ศิลปะจากประสาทสัมผัสต่างๆโดยการฝึกทักษะจากการปฏิบัติจริง

จากความคิดเห็นเบื้องต้น พีรพงษ์ กุลพิศาล (2531) กล่าวว่า การเรียนรู้สุนทรียศาสตร์ สามารถเรียนรู้ได้ทั้งภาคทฤษฎี และปฏิบัติ ในทางทฤษฎีเป็นการเรียนรู้ค่าความงามทางอ้อมมุ่งหาความรู้จากความคิดต่างๆ ทางสุนทรียศาสตร์ ซึ่งจะมีเนื้อหาเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ทางศิลปะ เช่น ความหมายของศิลปะ และการสร้างสรรค์ศิลปะ รวมถึงความสัมพันธ์ของศิลปะกับสังคม และประวัติศาสตร์ บทบาทของศิลปะที่มีต่อคน และชุมชน ศิลปะกับความเพลิดเพลิน ความรู้สึกแสดงออก และอื่นๆ สำหรับการเรียนรู้ทางปฏิบัติจะมีเนื้อหาเกี่ยวกับการรับรู้โดยตรงของประสบการณ์ทางสุนทรียศาสตร์ว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร

ซึ่งการศึกษาสุนทรียศาสตร์ มีความมุ่งหมายของวิชาสุนทรียศาสตร์โดยทั่วไปก็คือ เพื่อสร้างความเข้าใจในศิลปะที่เป็นรูปทรง ซึ่งสนองการมองเห็นทุกแขนงอย่างมีหลักการ และเหตุผล อันเกี่ยวข้องกับพฤติกรรม และประสบการณ์ของมนุษย์ คือ ความพยายามยกระดับของการสร้างสรรค์ และความสนใจในศิลปะที่เป็นไปตามสัญชาตญาณนั้นให้เป็นพฤติกรรมที่เต็มไปด้วยภูมิปัญญา และเป็นเพียงการเรียนรู้เรื่องทฤษฎีเกี่ยวกับมาตรฐานของความงามเท่านั้น มิได้สอนให้ลงมือปฏิบัติหรือทำการฝึกหัด เพื่อให้กลายเป็นศิลปินหรือจิตรกร หรือทำให้กลายเป็นผู้ที่สนใจศิลปะอย่างดื่มด่ำ

มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ (2542) ให้เหตุผลว่าศิลปะในเชิงคุณภาพหรือความรู้สึก กับผลงานศิลปะในเชิงปริมาณ หรือความคิด (ศิลปะวิจารณ์) แตกต่างกันตรงที่ศิลปะในเชิงสุนทรียะนั้น แสดงปัญญาแก่ผู้รู้ ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนของผลงานนั้นๆ ในขณะที่ศิลปะในเชิงวิจารณ์นั้นเป็นการอาศัยหลักการ หรือทฤษฎีรองรับ

ประเสริฐ ศีลรัตน (2542) กล่าวว่า เพราะการสร้างศิลปะ และความสนใจศิลปะ เป็นลักษณะเฉพาะตัวและเป็นความชำนาญ อันเกิดจากการได้เคยทำเคยคิดสิ่งนี้นับว่าเป็นสิ่งจำเป็นในเรื่องศิลปะถ้าเพียงแต่ศึกษาทฤษฎีของสุนทรียะมามาก ก็ไม่อาจทำให้กลายเป็นศิลปินชั้นดีหรือผู้สนใจศิลปะอย่างแท้จริงได้ แต่ถ้ามีสิ่งนี้ในตัวความรู้ทางสุนทรียศาสตร์ก็จะช่วยเสริมให้การสร้างสรรค์ศิลปะหรือความสนใจศิลปะของแต่ละคนดีขึ้น การศึกษาสุนทรียศาสตร์จึงเป็นความพยายามที่จะค้นหามาตรฐานหรือหลักเกณฑ์ เพื่อใช้เป็นหลักในการพิจารณาตัดสินศิลปะ และสร้างคุณค่าที่เป็นสุนทรีย์ของชีวิตตนเอง ถือเป็นกระบวนการแห่งการเรียนรู้ในระบบของการพัฒนาปัญญาให้สูงขึ้น ประณีตยิ่งขึ้น และเป็นการฝึกฝนรสนิยมที่ดี

ฟวง มีนอก (2530) กล่าวเพิ่มเติมว่า วิชาสุนทรียศาสตร์ เป็นวิชาการแขนงหนึ่งที่เกี่ยวข้องอยู่กับโลกจิตสำนึกสามัญของมนุษย์ ซึ่งมีระดับความรู้สึก เหตุผล และรสนิยมแตกต่างกัน ความแตกต่างกันในคุณสมบัติต่างๆ เหล่านี้ เป็นตัวการกำหนด และแปลความหมายของอารมณ์ที่รับรู้แตกต่างกันออกไป

ด้วยอาศัยการเรียนสุนทรียศาสตร์ เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับความงาม เพื่อให้รับรู้ความงามของศิลปะแขนงต่างๆ การที่จะรับรู้ความงามของศิลปะได้นั้น ต้องศึกษาถึงความหมายของงานศิลปะแขนงต่างๆ กระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปะ การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาความงามของงานศิลปะว่างามหรือไม่งามตลอดจนศึกษาความสัมพันธ์ของศิลปะกับสังคม และประวัติศาสตร์ ซึ่งศึกษาได้จากประวัติศาสตร์ศิลปะ การศึกษาถึงสิ่งต่างๆ เหล่านี้ เราเรียกว่าการศึกษาสุนทรียศาสตร์ในทางอ้อม หรือการศึกษาทางด้านทฤษฎีส่วนการศึกษาสุนทรียศาสตร์ทางปฏิบัติเป็นการรับรู้เกี่ยวกับความงามโดยตรง เช่นความงามของงานศิลปะประเภทต่างๆ และความงามของธรรมชาติ ซึ่งเราเรียกการรับรู้ความงามนี้ว่า ประสบการณ์ทางสุนทรียศาสตร์ การรับรู้ประสบการณ์ทางสุนทรียศาสตร์นั้นจะแตกต่างกันไปตามรสนิยมของแต่ละบุคคล (กรรัตน์ จิตตเกษม, 2539)

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมา วิรัตน์ พิชญ์ไพฑูลย์ (2529) ได้เสนอแนะโดยสรุปว่า การเรียนรู้สุนทรียศาสตร์นั้นยังเป็นการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับงานศิลปะ เพื่อให้ผู้อื่นมีความคิดเห็นสอดคล้องด้วย และสรุปไม่ได้ว่าสิ่งนั้นเป็นงานศิลปะหรือไม่ อะไรเป็นที่มาของเหตุผลเหล่านั้น โดยเฉพาะปัญหาความงาม ที่เกี่ยวกับประติมากรรม นักปรัชญาเรียกศาสตร์ทางนี้ว่า “สุนทรียศาสตร์” หมายถึง การขบคิด การพุดจาอภิปรายถึงปัญหาต่างๆ ของความงาม และผลงานที่ยอมรับกันว่าเป็นงานศิลปะได้

จากการประมวลความหมาย และเหตุผลดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปใจความสำคัญของการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ได้ว่า การเรียนรู้สุนทรียศาสตร์สามารถเรียนรู้ได้ทั้งภาคทฤษฎี และปฏิบัติ ในทางทฤษฎีเป็นการเรียนรู้คุณค่าความงาม มุ่งหาความรู้จากความคิดต่างๆ ทางสุนทรียศาสตร์ ซึ่งจะมีเนื้อหาเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ทางศิลปะ เช่น ความหมายของศิลปะ และการสร้างสรรค์ศิลปะ รวมถึงความสัมพันธ์ของศิลปะกับสังคม และประวัติศาสตร์ เกี่ยวข้องอยู่กับโลกจิตสำนึกสามัญของมนุษย์ ซึ่งมีระดับความรู้สึก เหตุผล และรสนิยม เพื่อให้ผู้อื่นมีความคิดเห็นสอดคล้องด้วย ว่าสิ่งนั้นเป็นงานศิลปะหรือไม่ อะไรเป็นที่มาของเหตุผลเหล่านั้น โดยเฉพาะปัญหาความงาม ที่เกี่ยวกับประติมากรรม

4.3 การเรียนการสอนศิลปะปฏิบัติ

การฝึกปฏิบัติทางศิลปะ เป็นการสนับสนุนให้นักศึกษารสร้างผลงาน ทำให้เกิดประสบการณ์ตรง เป็นการฝึกทักษะด้วยตนเองทั้งในด้านการตัดสินใจ และการใช้ความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งจะช่วยให้นักศึกษารู้จักแก้ปัญหาเฉพาะหน้า และปัญหาเกี่ยวกับคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ โดยสัมพันธ์กับองค์ประกอบศิลป์ ซึ่งการวางเนื้อหาและหน่วยของการเรียนรู้ควรออกแบบสร้างให้สนองวัตถุประสงค์ของหลักสูตร โดยมีกิจกรรมสร้างเสริมความคิดสร้างสรรค์ที่เป็นหัวใจสำคัญในการทำงานศิลปะ

จากความสำคัญของเหตุผลข้างต้น สวงน รอดบุญ (2524) กล่าวว่า ศิลปศึกษาเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งที่ว่าด้วยเรื่องราวของ “มิติทางศิลปะ” ซึ่งจะทำให้ผู้ศึกษามีความเข้าใจในคุณค่าของสุนทรียภาพ และพุทธิปัญญาของมนุษย์ แต่ละสมัย ได้เล็งเห็นคุณค่าของความผูกพันระหว่างชีวิตกับศิลปะ และบังเกิดค่านิยมต่อศิลปวัฒนธรรมของชาติ รู้จักนำเอาศิลปะมาประยุกต์ให้ชีวิตมีความสมบูรณ์ขึ้น

สุลักษณ์ ศรีบุรี (2530) ชี้ให้เห็นว่า ศิลปะเป็นวิชาที่เน้นเรื่องของ ทักษะความสามารถพื้นฐาน ความถนัด หรือพื้นฐานที่ติดมากับตัว เรียกว่า “พรสวรรค์” วิชาศิลปะจึงเปรียบเสมือนวิชาที่ต้องอาศัย ความสามารถ ที่มีอยู่ในตัว และใช้วิธีการสอนไปดึงสิ่งเหล่านั้นออกมาให้เข้าตัวทราบ ในความสามารถของตนเอง แล้วเสริมประสบการณ์ และโอกาสแสดงออก ซึ่งการเรียนการสอนทางด้านศิลปะ มีจุดมุ่งหมายที่จะจรรโลง และพัฒนาผลงานที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นในงานช่างหรืองานศิลปะ ซึ่งจะต้องมีการฝึกฝน ปฏิบัติด้วยวัสดุที่เหมาะสมกับงานนั้นๆ

จากเหตุผล และความสำคัญของวิชาศิลปะดังที่ได้กล่าวมา บรรลือ ขอรวมเดช (2534) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับ การสอนศิลปะภาคปฏิบัติว่า ศิลปะภาคปฏิบัติหมายถึง กระบวนการในการถ่ายทอดความรู้ รวมถึงการเสนอสภาพการณ์การเรียนรู้ที่มุ่งพิจารณาให้ผู้เรียนได้มีทักษะ และความเชี่ยวชาญในการใช้วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ตลอดจนกระทั่งสามารถถ่ายทอด ความรู้สึกนึกคิด และจินตนาการ เฉพาะส่วนบุคคลให้ปรากฏออกมา เป็นผลงานที่สัมผัสได้ตามที่หลักสูตรกำหนด

นอกจากนี้ อ่ำไพ ตีรณสาร (2545) อธิบายถึงการสอนศิลปะภาคปฏิบัติ แบบต่างๆ ดังนี้

1. แบบเน้นประสบการณ์ (Art Approached Experimentally) มีแนวความคิดที่จะพัฒนาการจัดการศึกษาให้ดียิ่งขึ้น จากแนวการสอนที่มีอยู่นั้น มักเน้นการกำหนดผลสำเร็จของการสอนแน่นอนไว้ล่วงหน้า เช่น วาดภาพทิวทัศน์ หรือปั้นภาชนะเป็นต้น และการเรียนรู้จะเป็นแบบข้อเท็จจริง ข้อความรู้ หรือทฤษฎีต่างๆ การสอนในลักษณะดังกล่าวนี้ จะจบในตัวในแต่ละตอน และไม่ได้ช่วยส่งเสริมพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นวิชาการจึงแสวงหาแนวทางใหม่ๆ ที่ดียิ่งขึ้น จึงเกิดแนวโน้มมาให้ความสนใจการจัดการเรียนการสอนที่เน้นประสบการณ์ โดยการทดลอง การลงมือปฏิบัติจริง และกระบวนการคิดแก้ปัญหา ซึ่งผลจากการสอนแนวนี้ผู้เรียนจะพัฒนาทั้งด้านทักษะ และความเข้าใจ ลักษณะการสอนเชิงประสบการณ์นี้ประกอบด้วยขั้นตอนในการเรียนรู้หลายอย่างด้วยกัน กล่าวคือ การสำรวจ การแสวงหาความเป็นไปได้ต่างๆ การสรุปเป็นสมมุติฐาน และการทดสอบสมมุติฐาน เพื่อการยอมรับหรือปฏิเสธสมมุติฐาน ซึ่งวงจรการเรียนรู้นี้จะต่อเนื่องกันไป ไม่มีวันจบสิ้น วิธีดำเนินการเรียนรู้ตามวงจรนี้จะเกิดจากการสังเกต เปรียบเทียบ แยกแยะ และการหาความสัมพันธ์ในแง่มุมใหม่ๆ ของเรื่องราว สื่อ และกระบวนการต่างๆ เป็นการพัฒนาทักษะ และความเข้าใจช่วยสร้างทัศนคติที่ดีต่อกระบวนการทำงาน เพราะผลลัพธ์ของการเรียนรู้เปิดกว้าง และไม่มีกำหนดคำตอบ หรือผลลัพธ์ที่ตายตัวไว้ล่วงหน้า ทำให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กล้าตัดสินใจ การยอมรับข้อจำกัดต่างๆ ทำให้เกิดความมั่นใจในความสามารถของตนเอง

2. แบบมีศิลปินเป็นแบบอย่าง (The Artist as Model) แนวความคิดนี้เกิดจากความพยายามที่จะจัดประสบการณ์การเรียนการสอนให้ใกล้เคียงกับการทำงานศิลปะในโลกอาชีพ ในชีวิตจริงให้มากที่สุด กล่าวคือการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สัมผัส ได้เรียนรู้ชีวิต และกระบวนการทำงานในอาชีพทางศิลปะจากศิลปินจริงๆ การเรียนรู้ด้วยวิธีการสอนในแนวนี้นั้น จะได้สัมผัสประสบการณ์ตรง แทนที่จะเรียนแบบทฤษฎี เช่น จากการบอกกล่าวจากครู หรือการอ่านตำรา การสัมผัสนั้น จะเป็นทั้งทางด้านกระบวนการการทำงาน ความคิด ความรู้สึก ตลอดจนการแสดงออกของศิลปิน

3. แบบมีนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-centered approaches) คือ การให้ความสำคัญต่อลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล มีความแตกต่างกันในแต่ละคนในหลายด้าน เป็นต้นว่า ด้านวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ความต้องการทางด้านร่างกาย ความสนใจ ระดับสติปัญญา ทักษะ และความถนัด การแสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึก และความไวต่อการรับรู้ การสอนที่มีนักเรียนเป็นศูนย์กลางนี้ มี 2 แบบ คือ แบบเปิดเสรี (Open classroom) และแบบแนวลึก (Indepth Approach) ทั้ง 2 แบบนี้ต่างก็เน้นความสำคัญที่ตัวนักเรียน แต่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างกันออกไป ดังรายละเอียดดังนี้

3.1 แบบเปิดเสรี เป็นการสอนให้มีบทบาท ในตนเองอย่างเต็มที่ และวางแผน ดำเนินการเรียนด้วยตัวเอง ส่วนบทบาทของครูนั้น จะเน้นการเป็นผู้จัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียน จัดวัสดุอุปกรณ์ให้พร้อม และครูจะป้อนคำถามต่างๆ ที่กระตุ้นความคิด และสามารถ สรุปความสนใจ และความต้องการของตนเองได้อย่างชัดเจน และลงมือทำงานอิสระ ซึ่งครูจะมีส่วนช่วยแนะนำ หรือให้ข้อเสนอแนะ เท่านั้น

3.2 แบบการศึกษาแนวเล็ก โดยการให้ความสำคัญ ต่อศักยภาพทางศิลปะของแต่ละบุคคล ครูมีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิด ตั้งแต่การเสนอขั้นตอน และการแนะนำให้สามารถดำเนินการ วิเคราะห์ และประเมินผลการทำงานในแต่ละขั้นตอน

4. แบบประสมประสาน (Interdisciplinary Studies) หลักการสำคัญคือ ส่วนประกอบของ ชีวิตรวมปัจจัยต่างๆ เข้าด้วยกัน เช่น การกินการอยู่ และการอยู่ในสังคม ดังนั้น ในส่วนของการ ศึกษาจึงควรมีการประสมประสานศาสตร์ต่างๆ จากแหล่งต่างๆ เข้าด้วยกันในการจัดการเรียน การสอนสู่ห้องเรียนจริงนั้น จะต้องคำนึงถึงการประสมประสานกันระหว่างศาสตร์ต่างๆ อย่างแท้จริง โดยการนำเสนอในชั้นเรียนที่ละเรื่อง โดยอาจไม่มีความสัมพันธ์กันโดยตรง การสอนแบบใช้ผู้สอน เป็นทีมนั้นจะต้องร่วมมือกันหาข้อตกลงถึงแก่นที่ประสมประสาน แต่ละศาสตร์เข้าด้วยกัน ผู้สอน จะประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญในแขนงต่างๆ มาร่วมกันให้ความรู้อย่างชัดเจน ปลูกฝังการแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นกับครู และบุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ครูต้องให้มีความเป็นตัวของตัวเองให้คำนึงถึงเอกลักษณ์ของแต่ละคน ส่งเสริมความรับผิดชอบ และการตัดสินใจอย่างมีหลักการ ควรมีการประชุม วางแผนร่วมกัน จัดสรรเวลา และเตรียมความพร้อมในด้านอุปกรณ์ และสถานที่ ตลอดจนการติดต่อกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จากความสำคัญของวิธีการสอนในแบบการสอนต่างๆ นิลนุบล ขอรรวมเดช (2537) ซึ่งให้เห็นว่าการเรียนการสอนวิชาชีพแตกต่างไปจากการสอนวิชาสามัญ เพราะการเรียนการสอนวิชาชีพมีทั้ง ภาทฤษฎี และภาคปฏิบัติควบคู่กันไปเพื่อฝึกทักษะความชำนาญของนักศึกษา ให้สามารถนำความรู้ที่เรียนมาในแต่ละสาขาวิชาชีพไปทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเรียนการสอนศิลปะก็เช่น เดียวกัน คือการเรียนมีทั้งภาทฤษฎี และภาคปฏิบัติควบคู่กันไป มักจะเน้นหนักในภาคปฏิบัติมากกว่า เนื่องจากศิลปะเป็นวิชาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีทักษะ และความเชี่ยวชาญในการใช้วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างสรรค์หรือประกอบอาชีพ ตลอดจนกระทั่งสามารถถ่ายทอดความรู้สึก นึกคิด และจินตนาการส่วนบุคคลให้ปรากฏออกมาเป็นผลงานที่สัมผัสได้ การสร้างสรรค์งานศิลปะ ยังก่อให้เกิดประสบการณ์ตรงที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ เนื่องจากกระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปะเป็นกระบวนการต่อเนื่อง เป็นการแก้ปัญหาเฉพาะบุคคลโดยใช้จินตนาการ และ ประสบการณ์ของแต่ละคนเป็นพื้นฐาน การสอนศิลปะจึงมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างไปจากการ สอนวิชาอื่นโดยทั่วไป โดยเฉพาะวิชาศิลปะปฏิบัติ นั้น ถือได้ว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการเรียน ศิลปะทุกสาขาวิชา

นอกจากนี้ บรรลือ ขอรวมเดช (2534) กล่าวเพิ่มเติมว่าสภาพการสอนศิลปะภาคปฏิบัติ โดยส่วนรวมมีการปฏิบัติบ่อยครั้ง เมื่อจำแนกเฉพาะด้านพบว่า การปฏิบัติด้านเกณฑ์ที่ใช้ในการวัด และประเมินผลมีการปฏิบัติบ่อยครั้ง ซึ่งได้แก่ จินตนาการและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความขยันเอาใจใส่ และการตรงต่อเวลาในการส่งงาน มีการปฏิบัติเป็นประจำ

ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วุฒิ วัฒนสิน (2541) ที่ว่าศิลปะปฏิบัติ มีความจำเป็นมากในกระบวนการศึกษาทางศิลปะเพราะผลงานศิลปะเป็นรูปธรรม ทำให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น อันจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่เป็นระบบ และเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ซึ่งจะเชื่อมโยงต่อไปจนเป็นนิสัย ทำให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพในสังคม

ในขั้นตอนของการประเมินผลการสอน อ่ำไพ ธีรณสาร (2530) ได้อธิบายถึงการประเมินผลกับการสอนว่า การประเมินผลต้องมีการวัด และการประเมินตั้งแต่ก่อนที่จะสอน ระหว่างการสอน และภายหลังจากการสอน การประเมินก่อนที่จะสอนมีจุดมุ่งหมายเพื่อสำรวจความสนใจ ความพร้อม ความต้องการ และทัศนคติการประเมินระหว่างการสอนมีจุดมุ่งหมายเพื่อตรวจสอบกิจกรรม เนื้อหาระยะเวลา ตลอดจนกระทั่งความรู้สึกความกระตือรือร้นทั้งของผู้เรียน และผู้สอน การประเมินผลหลังการสอนมีจุดมุ่งหมายเพื่อวัดผล ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการทำ ความคิดสร้างสรรค์ และการแสดงออก เป็นต้น

ซึ่งในการวิจัยเกี่ยวกับสภาพ และปัญหาการสอนศิลปะภาคปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐเขตกรุงเทพมหานครของ บรรลือ ขอรวมเดช (2534) พบว่าเมื่อให้คำแนะนำติชม แก่ใจ และการวัดผลด้วยการตรวจผลงานที่มอบหมาย ด้านปัญหาการสอนศิลปะภาคปฏิบัติ พบว่ามีปัญหาปานกลาง เมื่อจำแนกเฉพาะด้านพบว่าปัญหาที่เนื่องมาจากสถานที่ และวัสดุอุปกรณ์ซึ่งเป็นปัญหามาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ห้องเรียนศิลปะภาคปฏิบัติไม่เพียงพอกับความต้องการ ข้อที่ไม่ค่อยเป็นปัญหา คือ ผู้สอนไม่ได้สอนวิชาใดวิชาหนึ่งเป็นประจำ

จากเหตุผลของการเรียนการสอนศิลปะปฏิบัติ และตัวอย่างงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการเรียนวิชาศิลปะ ขั้นตอน และรูปแบบวิธีการสอนศิลปะในทางปฏิบัติ เป็นการเรียนมีทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติควบคู่กันไป มักจะเน้นหนักในภาคปฏิบัติ เนื่องจากศิลปะเป็นวิชาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีทักษะ และความเชี่ยวชาญในการใช้วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างสรรค์หรือประกอบอาชีพ ตลอดจนกระทั่งสามารถถ่ายทอดความรู้สึนึกคิด และจินตนาการส่วนบุคคลให้ปรากฏออกมาเป็นผลงานที่สัมผัสได้ การสร้างสรรค์งานศิลปะยังก่อให้เกิดประสบการณ์ตรง ที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ได้ตามเหตุ และผลของงานวิจัย อันจะก่อประโยชน์ ในการศึกษา อันจะส่งผลให้ผู้สอน และผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่เป็นระบบและเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ทำให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพในสังคม

4.4 คุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอน

ในส่วนของอาจารย์ผู้สอนนั้นจะเห็นได้ว่า มีความสำคัญมาก ด้วยเหตุเพราะอาจารย์ คือผู้ถ่ายทอดความรู้ในทุกด้าน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอาจารย์ผู้สอน เปรียบเสมือนกลไกหลักในการเรียนรู้ จากความคิดเห็น ดังที่ผู้วิจัยได้กล่าวมา มีความสอดคล้องกับทบทวนมหาวิทยาลัย (2538) กล่าวว่าการจัดการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์นั้น บทบาทของอาจารย์ผู้สอนมีความสำคัญยิ่งในฐานะผู้จัดประสบการณ์และบรรยากาศในกระบวนการเรียนรู้ เสนอสาระที่ท้าทายการคิดวิเคราะห์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมแก่ผู้เรียน ผู้สอนจึงต้องมีคุณสมบัติเฉพาะมีความสามารถสูง สามารถจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้อง เพื่อให้รู้เท่าทันกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก ซึ่ง เครสเชล (1976) อ้างถึงใน อุทุมพร จามรมาน (2530) กล่าวถึงภาระหน้าที่หลักของอาจารย์ผู้สอนในระดับอุดมศึกษา นอกจากการสอนแล้วอาจารย์ก็ยังมีหน้าที่อื่นๆ อีกได้แก่ การทำวิจัย การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ และการบริการทางวิชาการทางสังคม กิจกรรมของอาจารย์ คือ ทำการสอนระดับปริญญาตรี และบัณฑิตศึกษา ศึกษานิเทศศาสตร์ เตรียมอุปกรณ์การสอน ประเมินผล และให้เกรดผลการเรียน ให้คำแนะนำ และแนะแนวแก่นักศึกษา ทำวิจัย ทำสิ่งใหม่ที่สร้างสรรค์ และทำกิจกรรมทางวิชาการทั้งด้านพื้นฐานและประยุกต์ ให้บริการทางวิชาการทั้งภายใน และภายนอกสถาบัน ร่วมกิจกรรมของสถาบันทุกระดับ เพื่อทำนุบำรุงคุณธรรม และศิลปวัฒนธรรมของชาติ ตลอดจนสิ่งแวดล้อม ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะได้รับความสำคัญแตกต่างกันออกไปตามสถาบัน และสาขาวิชา หรือแม้แต่ตัวของอาจารย์เอง

ในทัศนะของ ภิญโญ สาร (2526) ให้ทรรศนะที่สอดคล้องกันเกี่ยวกับความสำคัญของอาจารย์ผู้สอนว่า ผู้สอนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการถ่ายทอดความคิดวิทยาการให้กับผู้เรียน และจัดเป็นองค์ประกอบสำคัญในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุ ในด้านคุณสมบัติของการเป็นอาจารย์ผู้สอนที่ดี

จอห์น เอ. ไมเคิล (Michael, John A., 1983) กล่าวว่า ผู้สอนจะต้องเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพที่แสดงออกถึงความกระตือรือร้น มีความตั้งใจ มีชีวิตชีวากับการสอน เปิดใจกว้างฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีจิตใจที่พร้อมกับการเรียนรู้เรื่องใหม่ มีความเมตตา และอดทน ยืดหยุ่นต่อการแก้ปัญหา มีความไวต่อการรับรู้ สามารถจัดสรรประสบการณ์ทางการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ตามโอกาสที่เหมาะสม สามารถกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนให้เกิดความสนุกสนานในการเรียนด้วยมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีท่าทีที่อบอุ่น และมีอารมณ์ขัน มีทักษะในการถามตอบสามารถเชื่อมโยงความรู้ในศาสตร์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และสามารถอธิบายได้อย่างชัดเจน มีความยุติธรรม ในการประเมินผลการเรียนของผู้เรียนเป็นอย่างดี

กิจจา เวสประชุม (2540) กล่าวว่า องค์ประกอบที่มีความสำคัญประการหนึ่ง ในกระบวนการเรียนการสอนก็คือ ผู้สอนเพราะผู้สอนเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้แก่ผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยใช้วิธีการสอนในรูปแบบต่างๆ อันเป็นการ

ทำให้การเรียนการสอนดำเนินไปถึงจุดหมายปลายทางอย่างมีคุณภาพมากที่สุด ทั้งยังเป็นผู้อบรม บ่มนิสัย สั่งสอนตักเตือนศิษย์ของตนให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมต่อไปในอนาคต

สุพิน บุญชูวงศ์ (2531) กล่าวถึง องค์ประกอบหลักในการเรียนการสอน ประกอบด้วย

1. ครู เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะขาดไม่ได้ในการสอน ฉะนั้นครูควรจะเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ และบุคลิกภาพที่ดี
2. นักเรียนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญเท่ากับครูผู้สอน เพราะฉะนั้นทั้งครูและนักเรียน ต้องร่วมมือกันเพื่อช่วยให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จโดยสะดวก
3. สิ่งที่จะสอน ได้แก่เนื้อหาวิชาการต่างๆ ซึ่งครูจะต้องจัดเนื้อหาวิชา ให้มีความสัมพันธ์กัน มีความน่าสนใจ เหมาะสมกับวัย ระดับชั้น รวมทั้งสภาพสิ่งแวดล้อม ของการเรียนการสอน องค์ประกอบทั้งสามประการดังกล่าว จะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เพราะเป็นกระบวนการที่แยกออกจากกันไม่ได้ จะต้องดำเนินการควบคู่กันไปตลอดเวลา

คิลโก้ (Kilgo, 1970) ได้ให้เหตุผลเกี่ยวกับลักษณะ และบทบาทของอาจารย์ว่า ลักษณะ และบทบาทของอาจารย์ผู้สอนที่ดี ควรเป็นผู้ที่สามารถใช้กระบวนการกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการพยายามทำความรู้จักกับผู้เรียนเป็นรายบุคคล และจะต้องพยายามทำให้ผู้เรียนรู้จักกันด้วย มีการวางแผนการสอนร่วมกับผู้เรียน มีความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคล และช่วยเหลือผู้เรียนได้โดยการจัดการเรียนการสอน ที่สามารถยืดหยุ่นได้ตามความสามารถของผู้เรียน พร้อมทั้งใช้สื่อการเรียนการสอน และวิธีการสอนหลายๆ วิธี สามารถทำในสิ่งที่เป็นไปได้จริงๆ โดยคำนึงถึง องค์ประกอบด้านเวลา ขนาดของชั้นเรียน และความสามารถที่แตกต่างกัน มีความสุขกับการสอน และสนใจที่จะศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ คำนึงถึงการแสดงออกทางสีหน้าท่าทาง และน้ำเสียงรวมถึง บรรยากาศต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในห้องเรียน เข้าใจถึงวัตถุประสงค์การสอน และมีความพยายามให้ผู้เรียนเกิดทักษะ การแสวงหาความรู้ (Learn how to learn) เป็นผู้มีความสนใจที่จะศึกษาหาความรู้ อยู่เสมอ

จอห์น เอ. ไมเคิล (1983) อ้างถึงใน พรพรรณ ดวงรัตน์ (2541) กล่าวว่าบทบาทของครูสอน ศิลปะ จะต้องมีความเข้าใจในปัญหาการทำงานของผู้เรียนศิลปะ (The problem of the artist) เป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาทางด้าน การถ่ายทอด การแสดงออกทางความคิด การสื่อความหมายที่ผู้เรียนพยายามจะแสดงออก ผู้สอนจึงมีหน้าที่อันสำคัญที่จะต้องศึกษาหาความรู้ทั้งทางภาค ทฤษฎี และปฏิบัติ เพื่อจะสามารถสร้างความเข้าใจที่กระจ่างชัดให้กับผู้เรียนได้ เมื่อผู้เรียนประสบ ปัญหาระหว่างการปฏิบัติงาน และสามารถสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการทำงาน

ส่วนในด้านของคุณสมบัติของอาจารย์ผู้สอนนั้น สุกฤษณ์ ศรีบุรี (2530) กล่าวถึงคุณสมบัติ ในด้านต่างๆ ของครูผู้สอนศิลปศึกษาว่า ควรมีรูปร่างหน้าตาดี เสียงดังฟังชัด สุขภาพพลานามัยดี สุขภาพ มีอารมณ์ขัน ชอบความเป็นระเบียบ เข้าใจผู้อื่น มีความประณีต มีความยุติธรรม มีสติปัญญา ไหวพริบดี รู้จักแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เข้าใจในตัวผู้เรียน สามารถแยกแยะความสามารถของนักเรียน

แต่ละคนได้ใช้โสตทัศนูปกรณ์ อย่างสม่ำเสมอ รู้จักกระตุ้นให้ผู้เรียนทำกิจกรรมต่างๆ รู้จักเสนอให้ผู้เรียนประเมินผลตนเองเพื่อการพัฒนาการด้านความคิด อารมณ์ และการแสดงออก

อุบล ผู้จินดา (2532) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของครูศิลปะ ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอนที่ดีว่า ควรมีพื้นฐานทางด้านวิชาศิลปะอย่างดี มีความชำนาญในวิชาศิลปะ รวมทั้งมีความรู้ในวิธีการ เทคนิคการสอน มีประสบการณ์ในการทำงาน มีสถานภาพทางสังคมที่ดี มีความรักในผู้เรียน วิชาศิลปะและรักในการสอนศิลปะ ซึ่งพอจะแบ่งประเด็นหลักๆ ได้ดังนี้

1. มีความรู้ ความสามารถ ความถนัดทางศิลปศึกษาโดยตรง
2. มีอารมณ์ คือ มีการผ่อนคลาย รู้จักใช้อารมณ์ในทางที่เหมาะสม
3. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
4. มีความสามารถในการปรับปรุงพฤติกรรม

เกษร ธิตะจารี (2543) ให้เหตุผลพร้อมกับเสนอแนะโดยรวมว่า ผู้ที่จะประสบความสำเร็จในด้านนี้ ต้องผ่านการศึกษาค้นคว้าและฝึกปฏิบัติจนเชี่ยวชาญ โดยเฉพาะครูศิลปศึกษาจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานงานศิลปะทุกประเภท ทุกแขนงที่ทำการสอนเป็นอย่างดี และรู้กระบวนการในการสร้างสรรค์ สามารถอธิบาย และสาธิตให้แก่ผู้เรียนปฏิบัติตามได้

ด้วยเหตุผลความสำคัญ และคุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนที่กล่าวมา สามารถสรุปได้ว่า ผู้สอนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการถ่ายทอดความคิดให้กับผู้เรียน และจัดเป็นองค์ประกอบสำคัญในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ควรมีความรู้ในศาสตร์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ สามารถอธิบายได้อย่างชัดเจน และสิ่งสำคัญ ต้องมีพื้นฐานทางด้านวิชาศิลปะอย่างดี ตลอดจนมีความชำนาญในวิชาศิลปะ รวมทั้งมีความรู้ในวิธีการ เทคนิคการสอน มีประสบการณ์ในการทำงาน อันจะทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่สามารถผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถ สามารถออกไปประกอบอาชีพด้วยความรู้ที่ได้รับถ่ายทอดมาจากผู้สอน

4.5 คุณลักษณะของผู้เรียน

ผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา โดยรวมมีความหลากหลายทางความต้องการ การรับรู้ ประสบการณ์ ความคิด และพฤติกรรมในการแสดงออก จากความคิดเห็นของผู้วิจัย ประกอบกับ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2530) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาเป็นผู้ที่อยู่ในระยะผู้ใหญ่วัยรุ่น จึงเป็นผู้ที่มีอารมณ์ผันแปรที่ต้องการคำแนะนำให้ปรับพฤติกรรมให้ถูกต้อง ในด้านการเรียนมีความกระตือรือร้น สนใจบทเรียนที่แปลกใหม่ สนใจในความคิดที่มีอุดมการณ์ สนใจในเรื่องที่จะนำไปประยุกต์ในชีวิตประจำวัน และนำไปช่วยเหลือสังคมได้ ผู้เรียนระดับอุดมศึกษามาจากทุกสารทิศ มาจากสิ่งแวดล้อมทัศนคติ และวิถีชีวิต จากครอบครัวที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะพื้นฐานทางวิชาการที่ได้รับมาจากโรงเรียนต่างๆ มีความแตกต่างกัน ดังนั้นผู้สอนจึงควรยอมรับและเข้าใจสภาพของผู้เรียนที่ไม่เหมือนกัน ผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาเพื่อให้รู้ว่าผู้เรียนมีลักษณะอย่างไร สนใจ

อะไร แล้วพยายามทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในวิชาที่อาจารย์จะสอนให้ได้ การที่ผู้เรียนสนใจในวิชาหนึ่งวิชาใด เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้ผู้เรียนบังเกิดความมุมานะที่จะศึกษาเล่าเรียนวิชานั้นให้สำเร็จ ถ้าผู้สอนสามารถทำให้ผู้เรียนสนใจบทเรียนได้ ก็ย่อมจะทำให้การสอนประสบผลสำเร็จไปด้วย

ทบทวมหาวิทยาลัย (2538) กล่าวว่า ด้วยความสำคัญของการศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการที่มุ่งพัฒนา “คน” ให้เป็น “มนุษย์” ที่มีคุณภาพ มีความสามารถเต็มตามศักยภาพ มีพัฒนาการที่สมดุลทั้งปัญญา จิตใจ ร่างกาย และสังคม เพื่อเสริมสร้างการพัฒนา และความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ สังคม ของประเทศ กระบวนการศึกษาจึงมีผู้เรียนเป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนา

อุทุมพร จามรมาน (2530) ให้ทัศนะว่า ผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาโดยทั่วไป ใช้คำว่า นิสิต หรือนักศึกษา มีความหมายถึง ผู้ที่ศึกษาเล่าเรียนในมหาวิทยาลัยก่อนได้รับปริญญา ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของระบบการเรียนการสอนเนื่องจากความสำเร็จของการผลิตบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษานั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับหลักสูตรหรือผู้สอนเท่านั้น หากแต่ขึ้นอยู่กับนักศึกษาผู้เรียนด้วย

ดั่งที่ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2530) กล่าวไว้ว่า ถ้าไม่มีผู้เรียนหรือนิสิตนักศึกษา ผู้สอนหรืออาจารย์ คงไม่มีงานทำหรือเมื่อผลิตบัณฑิตออกไปเป็นผู้ไม่มีความรู้ ขาดคุณธรรม ไม่มีใครต้องการในสังคม คงไม่มีสถานที่ใดต้องการรับเข้าทำงาน และคงเป็นผลให้สถาบันการศึกษานั้นไม่เป็นที่ต้องการของผู้เรียนด้วย เนื่องจากจบออกมาแล้วไม่สามารถหางานทำได้ จึงอาจกล่าวได้ว่าการเรียนรู้เกี่ยวกับผู้เรียนหรือนิสิตนักศึกษา มีความสำคัญอย่างยิ่ง

ทบทวมหาวิทยาลัย (2538) ได้กล่าวไว้ว่า ในส่วนการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาเอกชนนั้น มีบทบาทไม่แพ้สถาบันของรัฐบาล ซึ่งมาตรฐานทางการศึกษา และคุณภาพของบัณฑิตก็ยังมี การควบคุม และตรวจสอบจากทบทวมหาวิทยาลัยอยู่เป็นระยะๆ จึงเป็นหลักประกันได้ว่าปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคตบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยเฉพาะด้านการผลิตบัณฑิตคงจะต้องเป็นเรื่องที่มหาวิทยาลัยของรัฐต้องหันมาพิจารณาหาทางร่วมมือ เพื่อช่วยเหลือกันและกัน ในการจัดการศึกษาระดับสูงนี้ให้มีคุณภาพ และประสิทธิภาพ เพื่อสนองตอบด้านกำลังคนต่อสังคม และการพัฒนาประเทศ

จอห์น เอ. ไมเคิล (1983) กล่าวถึงลักษณะของผู้เรียนศิลปะ โดยจำแนกตามลักษณะของการถ่ายทอดทักษะทางการทำงานศิลปะ แบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ คือ

1. แบบปฏิบัติเชิงกล (Mechanical orientation) มีลักษณะของการทำงานแบบใช้มือมากกว่าความคิด มักจะทำงานศิลปะแบบ เป็นขั้นตอน (step by step) ด้วยเครื่องมือทางศิลปะที่จำกัดการทำงาน อยู่ภายใต้การควบคุมอย่างเป็นระบบมากจนเกินไป ทำให้ผลงานที่ออกมาขาดความงามทางสุนทรียภาพ เป็นเพียงผลงานที่แสดงออกทางเทคนิคมากกว่า

2. แบบปฏิบัติอย่างอิสระ (Primitive orientation) เป็นลักษณะของผู้เรียนที่แสดงออกในงานด้วยรูปทรงที่ดูเรียบง่าย โดยไม่คำนึงถึงสัดส่วนที่ถูกต้อง ต้องการที่จะแสดงออกแบบลองผิดลองถูก (Trial and error) มากกว่าจะคำนึงความถูกต้องตามกฎเกณฑ์

3. แบบปฏิบัติด้วยปัญญา (Intellectual orientation) การทำงานของผู้เรียนในลักษณะนี้ จะคำนึงความสมบูรณ์ของรูปแบบวิธีคิด และทักษะแสดงออกให้เห็นถึงความสามารถในเชิงทักษะจนขาดการแสดงออกทางด้านของความรู้ลึก

4. แบบปฏิบัติตามสัญชาตญาณและอารมณ์ (Intuitive emotional orientation) ผู้เรียนในลักษณะนี้เป็นผู้มีความสามารถในการทำงาน ความเชื่อมั่นในตนเองสูง สามารถสร้างผลงานให้เกิดความเคลื่อนไหวตามความรู้สึกได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องอาศัยคำแนะนำจากอาจารย์ผู้สอนมากนัก

สามารถกล่าวโดยสรุปว่า คุณลักษณะของผู้เรียน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของระบบการเรียนการสอนเนื่องจากความสำเร็จของการผลิตบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษานั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับหลักสูตรหรือผู้สอนเท่านั้น หากแต่ขึ้นอยู่กับผู้เรียนด้วย ผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา โดยส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อยู่ในระยะผู้ใหญ่วัยรุ่น มีอารมณ์แปรปรวน มีความกระตือรือร้น สนใจบทเรียนที่แปลกใหม่ มีความคิดที่ทันสมัย และอุดมการณ์สูง กล้าคิดกล้าทำ และสนใจในเรื่องที่จะนำไปประยุกต์ในชีวิตประจำวัน มีความรู้พื้นฐานทางวิชาการที่ได้รับมาจากโรงเรียนต่างๆ ที่ความแตกต่างกัน ซึ่งมาจากสิ่งแวดล้อมที่ต่างกัน มีทัศนคติ และวิถีชีวิตต่างกัน

4.6 วิธีการสอน

วิธีการสอนเป็นเสมือนสื่อที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์ในด้านต่างๆ ซึ่งส่งผลต่อการรับรู้โดยตรง การสอนที่หลากหลายวิธี ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม ตามจุดประสงค์ของหลักสูตร ในการจัดการเรียนการสอน พร้อมกับกับความสามารถของผู้สอนในการถ่ายทอดความรู้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จากแนวคิดของผู้วิจัยที่กล่าวมาประกอบกับ ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 12) กล่าวว่า การสอนเป็นกระบวนการ หรือวิธีการ (the means) ที่ประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ และเนื้อหาวิชา ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนบรรลุจุดหมาย หรือจุดประสงค์ตามที่หลักสูตรได้ระบุไว้ ครูผู้สอนต้องอาศัยหลักสูตร เพื่อช่วยในการสอนโดยศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจ แล้วนำไปแปลงเป็นภาคปฏิบัติ หรือการสอน เพื่อให้ได้ผลการเรียนรู้ตามที่คาดหวังไว้ เป็นขั้นการนำหลักสูตรไปใช้

บุญชม ศรีสะอาด (2537) ได้แสดงความคิดเห็นได้ว่า การสอนมีลักษณะดังนี้ คือ มีการจัดดำเนินการ ของผู้สอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยผู้เรียนจะทำกิจกรรมที่อาศัยกระบวนการ (Process) ของสมอง เช่น ฟัง อ่าน พูด เขียน โยงความสัมพันธ์ เปรียบเทียบ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ดังกล่าว ผลการเรียนรู้อาจอยู่ในรูปของความเข้าใจ การคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การประเมินผล ฯลฯ การจัดดำเนินการของผู้สอน อาจอยู่ในรูป บรรยาย อธิบาย สาธิต หรือปฏิบัติให้ดู ให้อ่านเนื้อหาสาระ ให้อภิปราย ให้ทำแบบฝึกหัด ให้ศึกษาจากสื่อต่างๆ

ในส่วนของวิธีการสอนวิชาศิลปะ ฮับบาร์ด (Hubbard, 1969) กล่าวว่า การดำเนินการสอน จะเกิดผลสำเร็จมากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับการเลือกวิธีการสอน ที่เหมาะสมกับผู้เรียนนั้นๆ ด้วย โดยแบ่งวิธีการสอนศิลปะออกเป็น 3 วิธี คือ

1. การวางแผนการสอนโดยการแนะนำเป็นรายบุคคล (Planning Instruction Individual) เป็นรูปแบบการสอนที่ได้รับการวางแผนให้มีความยืดหยุ่น หรือเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นจำนวนของผู้เรียน และช่วงเวลาของการเรียนขึ้นอยู่กับผู้สอนที่จะพิจารณาความจำเป็น การสอนแบบนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาผู้เรียนอย่างมีอิสระตามความสามารถของแต่ละคน ฉะนั้น รูปแบบวิธีการสอนจึงเป็นรูปแบบที่มีความอิสระอย่างแท้จริง

2. การสอนเป็นคณะ (Team teaching in art) การสอนเป็นคณะอาจเป็นที่ไม่พึงพอใจใน ระยะแรก ทั้งนี้เพราะผู้สอนศิลปะ และการสอนศิลปะมีลักษณะเฉพาะตัวสูง เมื่อไรก็ตามที่มีการ สอนเป็นทีมจริงๆ ขอบเขตของวิชาจะถูกแบ่ง และภาระหน้าที่การสอนที่แตกต่างกัน จะถูกแทนที่ ด้วยบุคคลแต่ละคน คนหนึ่งอาจสอนวาดเส้น อีกคนหนึ่งอาจสอนงานฝีมือ ผู้เรียนก็จะ ได้เรียนรู้จาก ทั้ง 2 คน การสอนแบบคณะจะมีการแนะนำอย่างเป็นลำดับ ผู้สอนแต่ละคนมีทักษะเพียงพอที่จะ สร้างคุณค่าทางการสอน และผู้เรียนก็จะได้รับการเรียนรู้ที่ไม่จำกัด สอดคล้องกับประสบการณ์ทาง ศิลปะ นอกจากนี้ก็ยังทำให้ผู้เรียนได้ค้นพบผู้สอนในรูปแบบที่ต้องการ และยังทำให้ผู้เรียนสามารถ เรียนรู้ได้เร็วยิ่งขึ้นด้วย

3. การสอนโดยใช้เครื่องจักรในการแนะนำผลงานศิลปะ (Mechanical devices for art instruction) เป็นการสอนโดยใช้อุปกรณ์ การสอนที่เป็นเครื่องกลประกอบ เช่น การใช้เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ โทรทัศน์ หรือในปัจจุบันมีการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เป็นต้น

อย่างไรก็ตามอุปกรณ์ต่างๆ เหล่านี้เป็นเพียงเครื่องมือของผู้สอนมากกว่าเป็นตัวแทนของผู้ สอน กาญจนา คุณารักษ์ (2527) กล่าวว่า ในการดำเนินการสอนโดยทั่วไปมีลำดับขั้นที่ควรปฏิบัติ ดังนี้ คือ

1. การนำเข้าสู่บทเรียน เป็นกิจกรรมเริ่มต้นของการสอน การนำเข้าสู่บทเรียนได้ดี จะ ทำให้นักเรียนเกิดความสนใจในสิ่งที่อาจารย์สอน และช่วยให้ผู้เรียนรู้จักประสงค์ของบทเรียนได้ ชัดเจนว่า กำลังจะเรียนอะไร และมีความสัมพันธ์ต่อเนื้อเรื่องที่เคยเรียนมาอย่างไร
2. การทำการสอน เป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากการนำเข้าสู่บทเรียน โดยเป็นการนำ เสนอเนื้อหา หรือ กิจกรรมที่ต้องการเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ที่ได้วางไว้ ซึ่งในขั้นตอนนี้ ผู้สอน อาจเลือกใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย สาธิต ตั้งคำถาม หรืออื่นๆ
3. การสรุปบทเรียน เป็นการสรุปสาระสำคัญของบทเรียน เพื่อย้ำให้ผู้เรียนรู้ว่ากำลัง เรียนอะไร และจะนำไปใช้ได้อย่างไร การสรุปบทเรียนนั้น ผู้สอนอาจสรุปเอง หรือให้ผู้เรียนสรุปภาย ใต้การชี้แนะ หรือแนะแนวทางของผู้สอน หรือทั้งผู้สอน และผู้เรียนช่วยกันสรุป

4. การประเมินผล เป็นการตรวจสอบความรู้ ความเข้าใจของผู้เรียนเกี่ยวกับบทเรียนที่อาจารย์สอนไป เพื่อประเมินว่าผู้เรียนเข้าใจมากน้อยเพียงใด บรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่

จากเหตุผลที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การสอนเป็นกระบวนการที่ประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ และเนื้อหาวิชา หรือจุดประสงค์ตามที่หลักสูตร ครูผู้สอนต้องอาศัยหลักสูตร เพื่อช่วยในการสอน โดยศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจ แล้วนำไปแปลงเป็นภาคปฏิบัติ เพื่อให้ได้ผลการเรียนรู้ตามที่คาดหวังไว้ ลักษณะของการสอน คือ การจัดดำเนินการของผู้สอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยผู้เรียนจะทำกิจกรรมที่อาศัยกระบวนการ ของสมอง เช่น ฟัง อ่าน พุด เขียน โยงความสัมพันธ์ เปรียบเทียบ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ดังกล่าว ผลการเรียนรู้อาจอยู่ในรูปของความเข้าใจ การคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การประเมินผล ฯลฯ การจัดดำเนินการของผู้สอนอาจอยู่ในรูป บรรยาย อธิบาย สาธิต หรือปฏิบัติให้ดู

5. คณะศิลปกรรมสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

5.1 สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลมีฐานะเป็นกรมหนึ่ง ในสังกัดกระทรวงศึกษา ได้รับการสถาปนาขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช 2518 เป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งจัดการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ระดับปริญญาตรี และระดับประกาศนียบัตรชั้นสูง นอกจากนี้ยังทำการส่งเสริมการศึกษาทางด้านวิชาชีพ ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

มีวัตถุประสงค์ที่จะผลิตครูอาชีวศึกษาระดับปริญญาตรี ให้การศึกษาทางด้านวิชาชีพ ทั้งระดับต่ำกว่าปริญญา ระดับปริญญาตรี และประกาศนียบัตรชั้นสูง ทำการวิจัยส่งเสริมการศึกษาทางด้านวิชาชีพ และให้บริการทางวิชาการแก่สังคมจัดการศึกษาโดยมุ่งพัฒนากำลังคนให้มีคุณสมบัติพร้อมที่จะประยุกต์ และพัฒนาเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาสังคม และเศรษฐกิจของประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2531 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานชื่อ “สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล” ตามหนังสือราชเลขานุการ ที่ รล. 0003/16942 ลงวันที่ 15 กันยายน 2531 ต่อมาในปี พ.ศ. 2532 ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 19 สิงหาคม 2532 เป็นต้นมา และได้ดำเนินการด้านวิสัยทัศน์ราชมงคล เพื่อจะเป็นผู้นำด้านการจัดการศึกษาสหวิทยาการมาตรฐานสากลผลิต และยกระดับขีดความสามารถของบุคคลที่เป็นกำลังแรงงานของประเทศให้มีความชำนาญด้านวิชาชีพ และเทคโนโลยีที่ทันสมัยมุ่งมั่นความเป็นเลิศ และสร้างคุณค่าแก่สังคม

สถานศึกษาที่จัดการศึกษาระดับปริญญาตรี ของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ประกอบด้วยคณะ 14 คณะ และวิทยาเขต 31 วิทยาเขต ดังนี้

คณะ 14 คณะ

1. คณะศิลปศาสตร์
2. คณะศึกษาศาสตร์
3. คณะเกษตรศาสตร์บางพระ
4. คณะเกษตรศาสตร์นครศรีธรรมราช
5. คณะวิศวกรรมศาสตร์
6. คณะบริหารธุรกิจ
7. คณะคหกรรมศาสตร์
8. คณะศิลปกรรม
9. คณะนาฏศิลป์ และดุริยางค์
10. คณะวิศวกรรม และเทคโนโลยีการเกษตร
11. คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการประมง
12. คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม
13. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
14. คณะวิทยาศาสตร์

วิทยาเขต 31 วิทยาเขต

วิทยาเขตส่วนกลาง 14 วิทยาเขต

1. วิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพฯ
2. วิทยาเขตบพิตรพิมุข จักรวรรดิ
3. วิทยาเขตบพิตรพิมุข มหาเมฆ
4. วิทยาเขตจักรพงษ์ภูวนารถ
5. วิทยาเขตพะซ่าง
6. วิทยาเขตอุเทนถวาย
7. วิทยาเขตพระนครใต้
8. วิทยาเขต โชติเวช
9. วิทยาเขตพระนครเหนือ
10. วิทยาเขตนนทบุรี
11. วิทยาเขตปทุมธานี
12. วิทยาเขตชุมพร เขตอุดมศักดิ์
13. วิทยาเขตพาณิชย์การพระนคร
14. วิทยาเขตเทเวศร์

วิทยาเขตส่วนภูมิภาค 17 วิทยาเขต

1. วิทยาเขตลำปาง

2. วิทยาเขตน่าน
3. วิทยาเขตพระนครศรีอยุธยา หันตรา
4. วิทยาเขตพิษณุโลก
5. วิทยาเขตจันทบุรี
6. วิทยาเขตสุรินทร์
7. วิทยาเขตกาฬสินธุ์
8. วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
9. วิทยาเขตตาก
10. วิทยาเขตขอนแก่น
11. วิทยาเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
12. วิทยาเขตภาคพายัพ
13. วิทยาเขตภาคใต้
14. วิทยาเขตพระนครศรีอยุธยา วาสูกีรี
15. วิทยาเขตวังไกลกังวล
16. วิทยาเขตสกลนคร
17. วิทยาเขตสุพรรณบุรี

สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล เป็นสถาบันการศึกษาโดยมุ่งพัฒนากำลังคนให้มีคุณสมบัติพร้อมที่จะประยุกต์ พัฒนาเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาสังคม และเศรษฐกิจของไทย ตลอดจนการวิจัย มีวัตถุประสงค์ ที่จะผลิตครูอาชีวศึกษา ระดับปริญญาตรี ให้การศึกษาทางด้านวิชาชีพ ทั้งระดับต่ำกว่าระดับปริญญาตรี ระดับปริญญาตรี และประกาศนียบัตรชั้นสูง ทำการวิจัยส่งเสริมการศึกษาด้านวิชาชีพและให้บริการทางด้านวิชาการแก่สังคม ซึ่งตรงกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในการสนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปวิทยาการต่างๆ เร่งรัดการศึกษาวិทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาวิชาชีพครู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมของชาติ

สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล เป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งจัดการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ระดับปริญญาตรี และระดับประกาศนียบัตรชั้นสูง ทำการส่งเสริมการศึกษาด้านวิชาชีพ ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีวัตถุประสงค์ที่จะผลิตครูอาชีวศึกษาระดับปริญญาตรี ทำการวิจัยส่งเสริมการศึกษาด้านวิชาชีพ และให้บริการทางวิชาการแก่สังคมจัดการศึกษาโดยมุ่งพัฒนากำลังคนให้มีคุณสมบัติพร้อมที่จะประยุกต์ และพัฒนาเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาสังคม และเศรษฐกิจของประเทศไทย

5.2 คณะศิลปกรรม

คณะศิลปกรรมเป็นคณะหนึ่งในสังกัด สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล กระทรวงศึกษาธิการมีหน้าที่รับผิดชอบจัดการศึกษาสายศิลปกรรมในระดับปริญญาตรี และดูแลการจัดการศึกษาสายศิลปกรรมในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ทำการผลิตครูและช่างศิลปกรรม ให้สามารถไปประกอบอาชีพและดำรงไว้ซึ่งศิลปกรรมของชาติ

คณะศิลปกรรมได้เริ่มจัดการศึกษาหลักสูตรศิลปกรรมบัณฑิต (ต่อเนื่อง 2 ปี) วิชาเอกจิตรกรรม และวิชาเอกออกแบบพณิชยศิลป์ เป็นรุ่นแรก โดยรับนักศึกษาวิชาเอกละ 15 คน

คณะศิลปกรรมได้เริ่มจัดการศึกษาหลักสูตรศิลปกรรมบัณฑิต (4 ปี) โดยรับผู้สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ทุกสาขาวิชา หรือระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6) หรือเทียบเท่า เข้าศึกษาในหลักสูตรศิลปกรรมบัณฑิต วิชาเอกจิตรกรรม และวิชาเอกออกแบบพณิชยศิลป์ โดยในรุ่นแรกนี้รับนักศึกษาวิชาเอกละ 15 คน

พ.ศ. 2540 สภาสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ได้มีมติให้ความเห็นชอบการใช้ชื่อปริญญาในสาขาศิลปกรรมจากที่เรียกว่า “ศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต” อักษรย่อ “ศป.บ.” มาเป็น “ศิลปบัณฑิต” อักษรย่อ “ศ.บ.” เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม พ.ศ. 2540

คณะศิลปกรรม เริ่มจัดการศึกษาหลักสูตรศิลปบัณฑิต (ต่อเนื่อง 2 ปี) วิชาเอกศิลปะภาพพิมพ์เป็นรุ่นแรก จำนวน 15 คน

เริ่มมีการจัดการศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต วิชาเอกศิลปกรรม และวิชาเอกหัตถกรรม-เครื่องดิน ในสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตภาคพายัพ

พ.ศ. 2541 คณะศิลปกรรมได้มีการจัดทำหลักสูตรเพิ่มขึ้นอีก 2 สาขาวิชาเอก ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากสภาสถาบันฯ และทบวงมหาวิทยาลัย ได้แก่

- หลักสูตรศิลปบัณฑิต (4 ปี) วิชาเอกเครื่องหนัง จำนวนนักศึกษา 15 คน
- หลักสูตรศิลปบัณฑิต (ต่อเนื่อง 2 ปี) วิชาเอกประติมากรรมจำนวนนักศึกษา 15 คน

คน

พ.ศ. 2542 คณะศิลปกรรมได้มีการจัดทำหลักสูตร ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากสภาสถาบันฯ และทบวงมหาวิทยาลัย 3 วิชาเอก ได้แก่

- หลักสูตรศิลปบัณฑิต (4 ปี) วิชาเอกเครื่องดิน และวิชาเอกหัตถกรรม จำนวนนักศึกษาวิชาเอกละ 15 คน
- หลักสูตรศิลปบัณฑิต (ต่อเนื่อง 2 ปี) วิชาเอกออกแบบตกแต่ง ออกแบบผลิตภัณฑ์ และวิชาเอกศิลป์ไทย จำนวนนักศึกษาวิชาเอกละ 15 คน

- เริ่มมีการจัดการศึกษาหลักสูตรศิลปบัณฑิต (ต่อเนื่อง 2 ปี) วิชาเอกจิตรกรรม วิชาเอกศิลปะไทย และวิชาเอกหัตถกรรม ในสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเพาะช่าง

5.3 ประติมากรรมไทยในหลักสูตรศิลปบัณฑิต

คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ได้ดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรศิลปบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2546) ขึ้น จากหลักสูตรฉบับเดิม พ.ศ. 2540 เนื่องจากมีการปรับเปลี่ยนรหัสรายวิชา ชื่อวิชา จำนวนหน่วยกิต และคำอธิบายรายวิชาบางส่วนให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบัน ทั้งทางด้านตลาดแรงงานและความต้องการของสังคม หลักสูตรศิลปบัณฑิต จะเป็นหลักสูตรที่ช่วยให้ผู้สำเร็จการศึกษามีความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์สามารถยึดถือเป็นอาชีพอิสระ และทำงานในสถานประกอบการได้เป็นอย่างดี อันจะเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาประเทศชาติในแนวทางที่ถูกต้อง

กลุ่มวิชาชีพบังคับในหลักสูตรศิลปบัณฑิตมีดังนี้

1. วิชากายวิภาค
2. วิชาประวัติและแบบอย่างศิลปะ
3. วิชาวาดเส้น
4. วิชาองค์ประกอบศิลปะ
5. วิชาสุนทรียศาสตร์
6. วิชาหลักการวิจัยทางศิลปะ
7. วิชาประวัติและแบบอย่างศิลปะไทย
8. วิชาหลักการเขียนแบบ

จากรายวิชาในกลุ่มวิชาชีพบังคับย่อมทำให้นักศึกษา เกิดความรู้ ความเข้าใจ ในการรับรู้ทางสุนทรียศาสตร์ องค์ประกอบศิลปะ ประวัติและแบบอย่างศิลปะ ประวัติและแบบอย่างศิลปะไทยและหลักการวิจัยทางศิลปะ เนื้อหารูปแบบ เทคนิควิธีการ ในการสร้างงานศิลปะ และเห็นความสำคัญของคุณค่าประติมากรรมไทย

ประกอบกับกลุ่มวิชาชีพเลือก ที่เกี่ยวข้องกับประติมากรรมไทยโดยตรงอันได้แก่ วิชาประติมากรรมไทยทางศาสนา วิชาประติมากรรมไทยทางประเพณี และวิชาประติมากรรมไทยทางวรรณคดี และกลุ่มวิชาบังคับในสาขาวิชาเอกศิลปะไทย อันได้แก่ วิชาการอนุรักษ์ศิลปะไทย วิชาองค์ประกอบศิลปะไทย และวิชาประติมากรรมไทย ซึ่งนักศึกษาจะได้มีโอกาสฝึกทักษะ ทั้งในทางทฤษฎี และฝึกปฏิบัติ เพื่อสร้างสรรค์ผลงานประติมากรรมไทย พร้อมกับองค์ประกอบศิลป์

อื่นๆ ซึ่งเป็นแนวทางการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยในแขนงต่างๆ รวมทั้งประติมากรรมไทย ดังที่สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล คณะศิลปกรรม และหลักสูตรศิลปบัณฑิต ได้ให้ความสำคัญต่อการค้นคว้าวิจัยทางศิลปะ โดยจะทำให้อาจารย์ และนักศึกษาเกิดความรู้ ความชำนาญ และมีความรู้พื้นฐานทางศิลปะ เพิ่มมากขึ้น

โดยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ซึ่งมุ่งทำการผลิตช่างศิลปกรรมที่มีความสามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ช่างศิลปกรรม ให้มีความรู้ ความชำนาญ สามารถประกอบอาชีพ มีความคิดสร้างสรรค์ โดยเน้นทักษะในการปฏิบัติงาน บริหารและการวางแผน ตลอดจนสามารถติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงาน สามารถเป็นช่างศิลปกรรมที่มีความรู้ และสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

พยนต์ เอี่ยมลำอาจค์ (2527) ได้ศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาวิทยาลัยครูภาคตะวันตก ที่มีต่อการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย ความสำคัญของวัฒนธรรมที่มีส่วนในการกำหนดการดำเนินชีวิตของมนุษย์ และการสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ รวมถึงศิลปกรรม ซึ่งสถาบันการศึกษาจะต้องมีหน้าที่ช่วยรักษา และส่งเสริมวัฒนธรรมไทยให้กับนักศึกษาได้เข้าใจ และตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมไทย และวัฒนธรรมพื้นบ้าน จึงทำการศึกษาลักษณะวัฒนธรรมไทยภาคตะวันตก การจัดหลักสูตร และกิจกรรมรวมถึงศึกษาความคิดเห็น และเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษา ในระดับอนุปริญาตรีปีที่ 2 กับระดับปริญาตรีด้วยสมมติฐานว่าความคิดเห็นของนักศึกษาวิทยาลัยครูภาคตะวันตก ระหว่างนักศึกษาระดับปริญญาตรีศึกษาระดับชั้นสูงปีที่ 2 กับนักศึกษาระดับปริญญาตรี ปีที่ 4 ที่มีต่อวัฒนธรรมไทยภาคตะวันตก การจัดหลักสูตร และกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทยภาคตะวันตกไม่แตกต่างกัน โดยแบ่งการศึกษาวัฒนธรรมออก 5 ด้าน คือ มนุษยศาสตร์ ศิลปะ การช่างฝีมือ คหกรรมศิลป์ และกีฬาันทนาการ ผลจากการศึกษาพบว่า ประเพณีขนบธรรมเนียมส่วนใหญ่ไม่แตกต่างจากภาคกลาง ที่ไม่มีความต้องการในเรื่องความเชื่อ ศิลปะพื้นบ้าน การจัดหลักสูตรนักศึกษาที่มีความต้องการเรียนวิชาที่เกี่ยวกับศิลปะ ส่วนการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมมีการจัดอย่างต่อเนื่อง และส่วนของบทบาทของวิทยาลัยครูควรเป็นผู้นำในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม เป็นแหล่งให้ความรู้สำหรับนักศึกษา และประชาชน โดยควรให้มีส่วนร่วมในการศึกษาวิจัยทางวัฒนธรรม จัดพิพิธภัณฑ์ ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

สุจริต บัวพิมพ์ (2529) ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาวัฒนธรรมพื้นบ้านในสถาบัน อุดมศึกษา” โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้

1. เพื่อศึกษาหลักสูตร และสำรวจรายวิชาที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้านที่ปรากฏอยู่ในเอกสารหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษา
2. เพื่อเปรียบเทียบจำนวนรายวิชา และหน่วยกิตของวิชาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมพื้นบ้านที่ปรากฏอยู่ในหลักสูตร ในส่วนที่เป็นวิชาพื้นฐาน และวิชาเอก
3. เพื่อสำรวจการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้าน และความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาต่อการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมพื้นบ้านในสถาบัน อุดมศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า สถาบันอุดมศึกษาที่เปิดสอนทางสายสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ จะมีรายวิชาทางวัฒนธรรมมากกว่าสถาบันอุดมศึกษาที่เปิดสอนทางสายวิทยาศาสตร์อย่างเห็นได้ชัดเจน ส่วนผลการเปรียบเทียบระหว่างสถาบันในเรื่องรายวิชาเอกนั้น พบความแตกต่างกันอย่างมาก กล่าวคือ สถาบันที่สอนทางสายวิทยาศาสตร์เพียงด้านเดียว ไม่มีวิชาเอกที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมพื้นบ้าน ส่วนสถาบันที่เปิดสอนทางสายสังคมศาสตร์เพียงด้านเดียว จะมีวิชาเอกที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมพื้นบ้านมาก และสถาบันที่เปิดสอนทั้งสองสายในสถาบันเดียวกัน คณะที่เกี่ยวกับสังคมศาสตร์ หรือมนุษยศาสตร์ มีวิชาเอกที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้าน และมีเนื้อหาครบทั้ง 3 ประเภทของวัฒนธรรม พื้นบ้าน สำหรับข้อเท็จจริงของการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมพื้นบ้านนั้น สถาบันที่สอนทางสายวิทยาศาสตร์ มีการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมพื้นบ้านน้อยกว่าสถาบันที่เปิดสอนทางสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะสถาบันที่ตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาค และมีวิทยาเขตมากกว่า 1 แห่ง มีการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมพื้นบ้านมากกว่าสถาบันที่ตั้งอยู่ในส่วนกลาง และการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมพื้นบ้านนั้น ทุกสถาบันมีความเห็นพ้องต้องกันหมด ได้แก่กิจกรรมทางวัฒนธรรมทั้งหลาย สร้างให้คนรักหวงแหน มรดกทางวัฒนธรรม และร่วมมือกันอนุรักษ์ให้คงอยู่ นิสิตนักศึกษาจึงนิยมการจัดกิจกรรมส่งเสริมประเพณีตามเทศกาลอยู่เป็นประจำ แต่ยังคงเห็นว่ากิจกรรมต่างๆ นั้น ยังไม่สมบูรณ์เหมาะสมตามวัฒนธรรมประเพณี ควรให้มีการปรับปรุง ในขณะเดียวกันเมื่อมีการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณี จะมีนิสิตนักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมกันเป็นจำนวนมากทุกสถาบัน ซึ่งกิจกรรมต่างๆ นั้น จะมีอาจารย์ผู้สอนร่วมกับนิสิตนักศึกษาเป็นผู้ดำเนินการ โดยมีสื่อมวลชนในท้องถิ่นเผยแพร่ข่าวให้ แต่ผู้บริหารของสถาบันนั้น นิสิตนักศึกษามีความเห็นว่ายังให้ความสำคัญและให้การสนับสนุนในกิจกรรมทางด้านนี้น้อย งบประมาณที่ผู้บริหารแบ่งให้กับชุมชน หรือชมรมเพื่อใช้ในกิจกรรมจึงน้อยตามไปด้วย

ส่วนในด้านความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาที่มีต่อการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมพื้นบ้านพบว่า

1. ทุกสถาบันนิยมการเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมพื้นบ้านมาบรรยาย และสาธิต

2. นิสิตนักศึกษาศนใจการใช้สื่อประเภทต่างๆ ในการเรียนการสอน
 3. นิสิตนักศึกษามีความประสงค์ที่จะได้ไปชมการแสดง หรือการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมพื้นบ้านที่มีการจัดขึ้นนอกสถาบัน ทั้งที่ดำเนินการโดยภาครัฐบาล หรือภาคเอกชน
 4. นิสิตนักศึกษามีความเห็นว่า ผู้ที่สอนวิชาวัฒนธรรมพื้นบ้าน ควรจะเป็นผู้ที่จบการศึกษาทางด้านคติชนวิทยา หรือไทยคดีศึกษาโดยตรง
 5. นิสิตนักศึกษามีความประสงค์ ที่จะให้สถาบันเป็นผู้ให้การสนับสนุน และเผยแพร่วัฒนธรรมพื้นบ้านให้ออกสู่ชุมชนในขั้นของการปฏิบัติ
 6. นิสิตนักศึกษามีความประสงค์ ที่จะได้รับประสบการณ์ตรงจากการออกปฏิบัติการในการเก็บข้อมูลภาคสนาม
 7. นิสิตนักศึกษามีความประสงค์ที่จะให้สถาบัน จัดวิชาวัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นวิชาบังคับพื้นฐาน และเปิดสอนวิชาเอกให้เพิ่มมากขึ้น
 8. เมื่อมีการจัดสัมมนาทางวิชาการเกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้าน นิสิตนักศึกษามีความประสงค์ที่จะได้เข้าร่วมฟัง หรือได้รับทราบผลของการประชุมสัมมนา
- เทียนชัย ตั้งพรประเสริฐ (2531) ทำการวิจัยเรื่อง “คุณค่าของจิตรกรรม ฝาผนังไทย ตามการรับรู้ของนักศึกษาศิลปะทัศนกรรม ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 1 สังกัดกรมอาชีวศึกษา” โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย เพื่อสำรวจความคิดเห็น และเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษาชาย และหญิง เกี่ยวกับคุณค่าของจิตรกรรมฝาผนังทางด้านความคิดเห็นทั่วไปทางด้านหลักวิชาในการเขียนภาพจิตรกรรมไทย ทางด้านเรื่องราว รูปแบบ เส้น สี และทางด้านวัฒนธรรม ขนบประเพณีในงานจิตรกรรมไทย และประชากรที่ใช้ศึกษาในการวิจัย เป็นนักศึกษาประเภทวิชาศิลปะทัศนกรรม สาขา ศิลปะทัศนกรรม กลุ่มวิจิตรศิลป์ จากสถาบันการศึกษาภาคกลาง 5 แห่ง จำนวน 197 คน ผลการวิจัยพบว่านักศึกษาชาย และนักศึกษาหญิง มีความ คิดเห็นทางด้านรูปแบบ เส้น สี ในงานจิตรกรรมไทย และทางด้านวัฒนธรรม ขนบประเพณีในงานจิตรกรรมฝาผนัง โดยส่วนรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย สำหรับทางด้านความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับการรับรู้คุณค่าของจิตรกรรมฝาผนัง ทางด้านเรื่องราวที่ปรากฏอยู่ในงานจิตรกรรมฝาผนัง และทางด้านหลักวิชาในการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง โดยส่วนรวมอยู่ในระดับไม่แน่ใจ และในการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้คุณค่า ของจิตรกรรมฝาผนังด้านต่างๆ 5 ด้าน ได้พบว่านักศึกษาชาย และนักศึกษาหญิงมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันทางสถิติที่ระดับความมีนัยสำคัญ 0.05

บรรลือ ขอรวมเดช (2534) ทำการวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการสอนศิลปะภาคปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ เขตกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ และปัญหาการสอนศิลปะภาคปฏิบัติในด้านการวางแผนการสอน สื่อการสอน การดำเนินการสอน วิธีการสอน และการประเมินผล และศึกษาถึงปัญหาการสอนศิลปะภาคปฏิบัติ ที่เนื่องมาจากผู้เรียน ผู้สอน การ

บริหารหลักสูตร สถานที่และวัสดุอุปกรณ์ ผลการวิจัยพบว่า สภาพการสอนศิลปะภาคปฏิบัติ โดยส่วนรวมมีการปฏิบัติบ่อยครั้ง เมื่อจำแนกเฉพาะด้านพบว่า การปฏิบัติด้านเกณฑ์ที่ใช้ในการวัดและประเมินผลมีการปฏิบัติบ่อยครั้ง ซึ่งได้แก่ จินตนาการ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความขยันเอาใจใส่ และการตรงต่อเวลาในการส่งงาน มีการปฏิบัติเป็นประจำ และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า การให้คำแนะนำติชม แก่ใจ และการวัดผลด้วยการตรวจผลงานที่มอบหมาย ด้านปัญหาการสอนศิลปะภาคปฏิบัติ พบว่ามีปัญหาปานกลาง เมื่อจำแนกเฉพาะด้านพบว่า ปัญหาที่เนื่องมาจากสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ ซึ่งเป็นปัญหามาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ห้องเรียนศิลปะภาคปฏิบัติไม่เพียงพอ กับความต้องการ ข้อที่ไม่ค่อยเป็นปัญหา คือ ผู้สอนไม่ได้สอนวิชาใดวิชาหนึ่งเป็นประจำ

วรรณิ มณฑารักษ์ (2534) ได้ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ด้านความเป็นมาของศิลปกรรมไทย และความเชื่อว่าการศึกษาศิลปวัฒนธรรมของชาติ ทำให้เกิดความเข้าใจ และตระหนักในคุณค่าของศิลปะไทยอันดีงาม และนำมาซึ่งการทำนุบำรุง โดยผู้วิจัยได้สอบถามเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ในด้านบทบาทของประชาชนกับการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ด้านรูปแบบ และวิธีการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย และด้านการส่งเสริมและเผยแพร่การอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ด้วยแบบสอบถาม แบบตรวจสอบรายการ แบบมาตราส่วนประเมินค่าแบบปลายเปิดกับนักศึกษาจำนวน 258 คน ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของประชาชนกับการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยอยู่ในระดับเห็นด้วย โดยเน้นให้ปลูกฝังค่านิยมเรื่องการอนุรักษ์ตั้งแต่วัยเด็ก ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบ และวิธีการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นไม่แน่ใจ โดยมีความเห็นด้วย คือ มนุษย์เป็นผู้ทำลายโบราณสถาน และศิลปะโบราณวัตถุมากกว่าการถูกทำลายจากภัยธรรมชาติและภัยจากพืชและสัตว์ ส่วนความคิดเห็นที่ไม่เห็นด้วย คือ การจัดสร้างที่เก็บศิลปะโบราณวัตถุหรือชิ้นส่วนของโบราณสถานทำให้มีคุณค่า กว่าจะจัดสร้างที่อื่น ความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริม และเผยแพร่การอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ส่วนใหญ่อยู่ในระดับเห็นด้วย ข้อเสนอแนะจากคำถามปลายเปิดทำให้ทราบว่าประชาชนส่วนใหญ่ขาดความเข้าใจ และไม่เห็นคุณค่าของการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ดังนั้นนักศึกษาควรมีส่วนในการอนุรักษ์พร้อมส่งเสริมให้ประชาชนทั่วไป เห็นความสำคัญ และคุณค่าของการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย

สมชาย สนทนก (2539) ทำการวิจัยเรื่อง “คุณค่าในจิตรกรรมฝาผนัง ตามการรับรู้ของนิสิตสาขาวิชาศิลปศึกษา ระดับปริญญาตรี ในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย” มี วัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ เพื่อสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าในจิตรกรรมฝาผนังไทย ด้านคุณค่าทางเรื่องราว และคุณค่าทางศิลปะ ตามการรับรู้ของนิสิตสาขาวิชาศิลปศึกษา ชั้นปีที่ 3 ระดับปริญญาตรี ในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า นิสิตสาขาวิชาศิลป

ศึกษา 5 สถาบัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าในจิตรกรรมฝาผนังไทย ด้านคุณค่าทางเรื่องราว ได้แก่ เรื่องราวที่เกี่ยวกับมนุษย์ และธรรมชาติของมนุษย์ เรื่องราวที่มนุษย์เกี่ยวกับมนุษย์ด้วยกัน เรื่องราวที่เกี่ยวกับมนุษย์ และสิ่งแวดล้อม และเรื่องราวที่เกี่ยวกับมนุษย์ และสิ่งที่ไม่เป็นตัวตน โดยส่วนรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย สำหรับคุณค่าทางศิลปะ ได้แก่ ความงาม ความรู้สึกลึกซึ้ง ความรู้ การรับรู้ และกระบวนการเชิงวิจารณ์ โดยส่วนรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย สารสำคัญของข้อเสนอแนะสรุปได้ว่า ควรส่งเสริมให้เด็ก และเยาวชนเห็นความสำคัญในคุณค่าจิตรกรรมฝาผนังไทย โดยการไปทัศนศึกษาวัด และเข้าชมพิพิธภัณฑ์ ส่วนการสร้างทัศนคติให้คนในชาติเกิดความรัก ความหวงแหน ควรให้การศึกษาดังแต่เยาว์วัย และแนวโน้มการสอนศิลปศึกษาที่ ส่งเสริมคุณค่าของจิตรกรรมฝาผนังไทย ควรปลูกฝัง ส่งเสริม เผยแพร่ และให้การศึกษอย่างต่อเนื่องตลอดชีพ ในด้านพัฒนาการเรียนการสอนวิชาศิลปะไทย สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา ควรเปิดการเรียนการสอนเป็นสาขาวิชาเฉพาะ หรือเปิดเป็นระดับคณะวิชา

เนื่ออ่อน ขรรค์ทองเขียว (2539) ทำการวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านของไทย ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีสถาบันราชภัฏ” ด้านความตระหนักในความสำคัญของศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน อันเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติซึ่งกำลังถูกลดบทบาท และความสำคัญลง ดังนั้นเยาวชนจะเป็นกำลังของชาติในอนาคตควรเกิดความรู้สึกลึกซึ้งในคุณค่า ของศิลปวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บทบาทของนักศึกษาศิลปศึกษา ในสถาบันราชภัฏ ในการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามสำหรับนักศึกษาศิลปศึกษาคณะครุศาสตร์ ในสถาบันราชภัฏ ชั้นปีที่ 2, 3, 4 จำนวน 390 คน โดยประเด็นหลักของแบบสอบถาม จะถามในด้านความสำคัญของการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ด้านวิธีการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน บทบาทของสถาบันราชภัฏ ในการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน และบทบาทของนักศึกษาในการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาเห็นด้วยกับความสำคัญในการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน เพราะเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ชีวิตประจำวันของบุคคล และสังคม รวมถึงเป็นตัวสะท้อนความสามารถ และภูมิปัญญาของช่างไทยในอดีตที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น นักศึกษามีความเห็นด้วยว่า สถาบันราชภัฏควรเป็นแกนนำในการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมของพื้นบ้าน การจัดทำพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น การรวบรวม และทำทะเบียนบุคคลสำคัญของศิลปหัตถกรรมท้องถิ่น และควรส่งเสริมวิธีการอนุรักษ์ให้นักศึกษาได้มีความรู้ความเข้าใจเพื่อเป็นผู้นำของชุมชน ในการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมของท้องถิ่น และของชาติ

ปฤฉัต แสงสว่าง (2541) ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาคุณค่าศิลปะปูนปั้นไทยตามทัศนะของผู้เชี่ยวชาญงานปูนปั้น และนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปศึกษา ระดับปริญญาบัณฑิตในสถาบันราชภัฏ” โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ เพื่อศึกษาคุณค่าศิลปะปูนปั้นไทย ในด้านศิลปกรรม ประวัติ

ศาสตร์ศิลป์ ด้านภูมิปัญญาของช่างปั้นปูน ด้านศิลปวัฒนธรรม และด้านคติความเชื่อ และขนบนิยม ตามทัศนะของผู้เชี่ยวชาญงานปูนปั้น และนักศึกษาโปรแกรมศิลปศึกษา ระดับปริญญาบัณฑิตใน สถาบันราชภัฏ ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้เชี่ยวชาญงานปูนปั้นส่วนใหญ่แสดงทัศนะว่า ศิลปะปูนปั้นจัดเป็นศิลปะแบบ ประเพณีไทย ใช้ประดับสถาปัตยกรรม และประติมากรรมประเภทต่างๆ งานปูนปั้นที่มีความสวยงามมาก คือ งานปูนปั้นวัดนางพญา จังหวัดสุโขทัย วัดเขานันไดอิฐ จังหวัดเพชรบุรี และวัดไถ่ จังหวัดลพบุรี ศิลปะปูนปั้นไทยมีคุณค่ามากที่สุดในด้านความงาม (ด้านรูปแบบ การจัดองค์ ประกอบ และการถ่ายทอดความรู้สึก) ด้านคุณค่าทางประวัติศาสตร์อันเป็นหลักฐาน ทางประวัติศาสตร์ศิลป์ที่สำคัญ ในด้านภูมิปัญญาของศิลปินช่างปูนปั้นที่สร้างงานได้สะท้อนความคิดสร้างสรรค์และคุณค่าในด้านที่สะท้อนถึงมรดกทางวัฒนธรรมอันเกี่ยวข้องกับคติความเชื่อ และแนวคิด ตามพุทธศาสนาในประเทศไทย

2. นักศึกษาศิลปศึกษาส่วนใหญ่ มีความเห็นด้วยต่อคุณค่าของศิลปะปูนปั้นไทยทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านศิลปกรรม ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ ด้านภูมิปัญญาของช่างปูนปั้น ด้านศิลปวัฒนธรรม และด้านคติความเชื่อและขนบนิยม ผู้เชี่ยวชาญงานปูนปั้น และนักศึกษาศิลปศึกษาได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ศิลปะปูนปั้นไทยเป็นศิลปะที่ควรอนุรักษ์ และสืบทอด ควรมีการนำเข้าสู่กระบวนการจัดการศึกษาในสถาบันการศึกษาต่างๆ โดยให้มีการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ และเน้นการสอนให้เห็นคุณค่าศิลปะปูนปั้นไทย เพื่อผู้เรียนได้รับความรู้ ชื่นชม และมีความตระหนักในการที่จะอนุรักษ์ และสืบทอดต่อไป

ปรวรรณ ดวงรัตน์ (2541) ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและปัญหาการเรียนการสอน ภาคปฏิบัติ สาขาทัศนศิลป์ ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ และปัญหาการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ สาขาทัศนศิลป์ ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ด้านการวางแผน การสอน การดำเนินการสอน วิธีการสอน สื่อการสอน การวัดและการประเมินผล สภาพแวดล้อม ทางกายภาพ และสังคมของอาจารย์ และด้านความรู้ความเข้าใจทางศิลปะ ลักษณะนิสัยทางการ เรียน กระบวนการทำงานศิลปะ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ และสังคมของนักศึกษา ผลการวิจัยพบว่า สภาพในด้านการวางแผนการสอนศิลปะภาคปฏิบัติของอาจารย์มีสภาพตามความเป็นจริงอยู่ใน ระดับมาก และเป็นปัญหาปานกลาง สภาพด้านการดำเนินการสอนอยู่ในระดับมากและเป็นปัญหา ปานกลาง สภาพและปัญหาด้านวิธีการสอน สื่อการสอน และการวัดและประเมินผลอยู่ในระดับ ปานกลาง สภาพแวดล้อมทางกายภาพอยู่ในระดับน้อย และมีปัญหาปานกลาง สภาพและปัญหา สภาพแวดล้อมทางสังคมอยู่ในระดับปานกลาง สภาพและปัญหาการเรียนศิลปะภาคปฏิบัติของนัก ศึกษา พบว่า ในด้านความรู้ความเข้าใจทางการเรียนศิลปะมีสภาพตามความเป็นจริง และเป็นปัญหา อยู่ในระดับปานกลาง สภาพด้านลักษณะนิสัยของการเรียนรู้อยู่ในระดับปานกลาง และเป็นปัญหา

น้อย สภาพด้านกระบวนการทำงานศิลปะอยู่ในระดับมาก และมีปัญหาปานกลาง ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพมีสภาพตามความเป็นจริงอยู่ในระดับน้อย และเป็นปัญหามาก และด้านสภาพแวดล้อมทางสังคมมีสภาพ และปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

ศักดิ์ชัย เกียรติจินาพันธ์ (2542) ทำการวิจัยเกี่ยวกับคุณค่าศิลปะกรรมเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปะกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเอง และความผูกพันกับชุมชน” โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้ 1) ศึกษาเชิงวิเคราะห์คุณค่าศิลปะกรรม ของชุมชนที่ผลิต เครื่องปั้นดินเผา 2) ศึกษาเชิงวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง คุณค่าศิลปะกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเอง และความผูกพันกับชุมชนของชาวบ้านที่ผลิตเครื่องปั้นดินเผา 3) สร้างรูปแบบ ความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปะกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเอง และความผูกพันกับชุมชน การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาดูเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญการศึกษาภาคสนามด้วยวิธี Participatory Rural Appraisal (PRA) เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึกการสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วมในชุมชนเครื่องปั้นดินเผา ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นำเสนอเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่าง คุณค่าศิลปะกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเอง และความผูกพันกับชุมชน และตรวจสอบรูปแบบโดย ผู้เชี่ยวชาญ ผลการวิจัยพบว่า

1. คุณค่าศิลปะกรรมที่ปรากฏในชุมชน คือ 1) คุณค่าด้านวัฒนธรรม 2) ด้านสุนทรียภาพ และ จริยธรรม 3) ด้านบุคลิกภาพ และอารมณ์ 4) ด้านการเรียนรู้จากพฤติกรรมทางศิลปะกรรม 5) ด้าน การเรียนรู้จากพฤติกรรมทางสังคม

2. ความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปะกรรม กับการสร้างทัศนคติต่อตนเอง และความผูกพันกับชุมชน พบว่าเกิดขึ้น โดย

2.1 หากชุมชนเรียนรู้คุณค่าศิลปะกรรม โดยเชื่อมโยงความคิด กับประวัติศาสตร์ และความรู้ดั้งเดิมที่เป็นรากฐานของตน ก่อให้เกิดความเข้าใจ การตัดสินใจได้เอง ความมั่นใจ ความภูมิใจ และความมีเกียรติ จะส่งผลให้เกิดทัศนคติต่อตนเองในเชิงบวก และหากชุมชนเกิดความคุ้นเคยกับแบบแผนทางสังคม ก่อให้เกิดความเชื่อมั่น การยอมรับ การปรับตัวต่อพฤติกรรมภายในชุมชนได้ ความพอใจ และความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน ส่งผลให้เกิดความผูกพันกับชุมชนมาก

2.2 หากชุมชนเรียนรู้คุณค่าศิลปะกรรม โดยเชื่อมโยงความคิดกับความรู้ใหม่ ภายนอกชุมชน ก่อให้เกิดความไม่เข้าใจ การตัดสินใจเองไม่ได้ ความไม่มั่นใจ ความไม่ภูมิใจ และขาดเกียรติภูมิจะส่งผลให้เกิดทัศนคติต่อตนเองในเชิงลบ และหากชุมชนเกิดความไม่คุ้นเคยกับแบบแผนทางสังคม ก่อให้เกิดความไม่เชื่อมั่น การวางเฉย การปรับตัวไม่ได้ต่อพฤติกรรมภายในชุมชน ความไม่พอใจ และความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน ส่งผลให้เกิดความผูกพันกับชุมชนน้อย

3. รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปะกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเอง และความผูกพันกับชุมชนพบว่า คุณค่าศิลปะกรรม ส่งผลต่อการสร้างทัศนคติต่อตนเอง พร้อมกันกับความผูกพันกับ

ชุมชน และเป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีเหตุผล หากเกิดทัศนคติต่อตนเองในเชิงบวกจะเกิดความผูกพันกับชุมชนมาก แต่ถ้าเกิดทัศนคติต่อตนเองในเชิงลบจะเกิดความผูกพันกับชุมชนน้อย

สุชาติ ทองสิมา (2543) ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปวิจารณ์ ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการเรียนการสอน วิชาศิลปวิจารณ์ ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่อาจารย์ผู้สอนวิชาศิลปวิจารณ์ จำนวน 7 คน นักศึกษาผู้เรียนวิชาศิลปวิจารณ์ จำนวน 270 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปวิจารณ์ จำนวน 6 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถามสำหรับอาจารย์ผู้สอน แบบสอบถามสำหรับผู้เรียนวิชาศิลปวิจารณ์ แบบประเมินค่า และแบบปลายเปิด และแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความถี่ ผลการวิจัยพบว่าความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอน นักศึกษา และผู้เชี่ยวชาญมีดังนี้ อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นในขั้นเตรียมการสอนทุกด้านอยู่ในระดับมาก ขั้นดำเนินการสอนด้านหลักสูตร ด้านเนื้อหาวิชา และด้านกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ส่วนความคิดเห็นในด้านสื่อการสอน และด้านประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือการใช้เนื้อหาในการสอน ที่มีความสัมพันธ์กับวิชาสุนทรียศาสตร์ ผู้เรียนมีความคิดเห็นในด้านก่อนทำการสอน เนื้อหา และการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติกิจกรรมอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านวิธีสอน การใช้สื่อประกอบการสอน และการประเมินการสอนอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือให้เห็นหรือรับรู้งานศิลปะหลายๆ รูปแบบ และสามารถวิจารณ์โดยบรรยายถึงเรื่องราว หรือเนื้อหาสาระที่ปรากฏในผลงาน ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความเห็นว่า วิชาศิลปวิจารณ์มีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา เพราะเป็นวิชาที่ช่วยเสริมสร้างศักยภาพเชิงวิเคราะห์ให้แก่ผู้เรียนเป็นอย่างสูง วัตถุประสงค์ของการสอนศิลปวิจารณ์คือ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพิจารณางานศิลปะในเบื้องต้นได้ หลักในการสอนคือ ควรดำเนินการสอนอย่างมีหลักเกณฑ์ และทฤษฎี เนื้อหาในการสอนควรให้เกี่ยวข้องกับวิชาสุนทรียศาสตร์มากที่สุด กิจกรรมการเรียนการสอนควรเน้นการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิธีสอนควรให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง สื่อที่ควรนำมาใช้คือผลงานจริง และบทวิจารณ์ และควรประเมินผลโดยเน้นความรู้ในเนื้อหา และทฤษฎีเป็นหลัก นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญยังเห็นว่าวิชาศิลปวิจารณ์ควรจัดเป็นวิชาบังคับให้แก่ผู้เรียนในทุกสาขาวิชาทางด้านศิลปะ แนวโน้มของการเรียนการสอนศิลปวิจารณ์ในอนาคต จะยังดำเนินการไปอย่างยากลำบากดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ทั้งยังได้เสนอแนะว่า ควรนำความรู้ในศาสตร์สาขาอื่นมาใช้ในการเรียนการสอนในรายวิชานี้ด้วย

สัมฤทธิ์ เพชรคง (2544) ทำการวิจัยเรื่อง การเรียนการสอนวิชาจิตรกรรม สาขาศิลปศึกษา ระดับปริญญาตรี ในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในด้าน ครูผู้สอน ผู้เรียนวัตถุประสงค์การเรียนการสอน เนื้อหาวิชา วิธีสอน การวัดประเมินผล และสิ่งแวดล้อมทางการเรียน ประกอบด้วยอาจารย์ผู้สอนวิชาจิตรกรรม 9 คน และนักศึกษา จำนวน 92 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถามชนิดเลือกตอบแบบประเมินค่า แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และแบบสังเกต ข้อมูลจากแบบสอบถามวิเคราะห์โดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ และสังเกต วิเคราะห์ด้านเนื้อหา โดยคำนวณเป็นร้อยละ และสรุปสาระสำคัญและบรรยายเป็นความเรียง

ในส่วนของข้อมูลเบื้องต้นของผู้สอน และผู้เรียน ผลการวิจัยพบว่าส่วนมากชอบใช้สีน้ำมันเขียนภาพสร้างสรรค์ และแสดงออกในรูปแบบกึ่งนามธรรม สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอน ในด้านผู้สอน วัตถุประสงค์การเรียนการสอน เนื้อหาวิชา วิธีสอน การวัดประเมินผล และสิ่งแวดล้อมทางการเรียน อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีเพียงด้านผู้เรียนที่ผู้สอนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง และผู้เรียนเองอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ผลการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้สอนควรมีนุชย์สัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาให้กับนักเรียน โดยผู้เรียนส่วนมากมีความสามารถในด้านทักษะจิตรกรรม จากการสัมภาษณ์ผู้เรียนส่วนมากคิดว่าผู้สอนเป็นคนมีอารมณ์ดี ผู้เรียนส่วนมากมีความเชื่อมั่นในตนเอง ในด้านวัตถุประสงค์การเรียนการสอน และเนื้อหาวิชาให้ความสำคัญกับการปฏิบัติ ใช้วิธีสอนแบบบรรยายประกอบสาธิตเป็นส่วนมาก วัดและประเมินผลจากงานจิตรกรรมของผู้เรียน และในห้องเรียนส่วนใหญ่มีแสงสว่างเพียงพอ ผลการสังเกตพบว่า ผู้สอนมีความเป็นกันเองกับนักเรียน มีความสามารถทางด้านทฤษฎีและปฏิบัติทางจิตรกรรมสูง เนื้อหาวิชาที่ใช้ส่วนใหญ่ไม่ทันสมัย ไม่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์ นอกจากผลงานชิ้นสุดท้ายของภาคการศึกษา มีการวัดประเมินผลจากการอภิปราย วิพากษ์วิจารณ์ มีการเรียนการสอนนอกสถานที่ ห้องเรียนมีความคับแคบอากาศถ่ายเทไม่สะดวก

งานวิจัยต่างประเทศ

Congdon, Kristin Goranson. (1983) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “A Theoretical Model for Teaching Folk Art in The Art Education Setting” วัตถุประสงค์ในการวิจัยครั้งนี้ คือการพัฒนาแบบเชิงทฤษฎีสำหรับกระบวนการ และการวิเคราะห์วิชาศิลปะพื้นบ้านในบริบทของวัฒนธรรมในกลุ่มการศึกษาศิลปศึกษา ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับ ศิลปะพื้นบ้าน บทวิเคราะห์ และบทบรรยายที่เกี่ยวกับหน้าที่ในการใช้งาน ตลอดจนจำแนกลักษณะในการใช้ และจุดมุ่งหมายของนักวิชาการ คือการวิเคราะห์โครงสร้างการศึกษาศิลปะพื้นบ้านโดยการวินิจฉัยในเชิงของงานศิลปกรรม และความสัมพันธ์กับพื้นฐานวัฒนธรรม ข้อมูลที่เกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้าน ที่นำมา

รวบรวม ตรวจสอบส่วนมากไม่ใช่ข้อมูลเฉพาะเรื่องเท่านั้น แต่เป็นข้อมูลในส่วนของประวัติศาสตร์ ศิลปะ คติชนวิทยา มานุษยวิทยา วัตถุโบราณ และของสะสมประเภทศิลปะพื้นบ้าน มีการวินิจฉัยถึง รูปแบบของตัวงาน ซึ่งงานศิลปะจะเป็นสิ่งที่มีคุณค่าอยู่ในตัวเอง มีวัฒนธรรมที่แฝงอยู่ในตัว ประเภทหน้าที่ของงานศิลปะที่สะท้อนคุณค่าในตัวมนุษย์ ระบบความเชื่อ แบบแผนองค์ประกอบ ของสังคม โดยสิ่งต่างๆ เหล่านี้คือจุดประสงค์ของการศึกษาศิลปะ ผู้เรียนจะเกิดความเข้าใจอย่างแท้จริงเกี่ยวกับขอบเขตของสิ่งต่างๆ ที่มนุษย์เป็นผู้สร้าง ด้วยเหตุนี้ทำให้เข้าใจ และเห็นชัดถึงคุณค่า ของวิชาศิลปศึกษาได้มากขึ้น การทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้เสนอวิวัฒนาการของงานศิลปะพื้น บ้าน ซึ่งรวบรวม การค้นพบข้อมูลของงานศิลปะพื้นบ้าน การสะสมของเก่า การจัดนิทรรศการ และพิพิธภัณฑ์ศิลปะพื้นบ้าน สิ่งเหล่านี้เป็นองค์ความรู้ที่ดีที่จะใช้ศึกษาศิลปะพื้นบ้านในปัจจุบัน การวิเคราะห์บรรยายหน้าที่การใช้งานของศิลปะพื้นบ้านเป็นการใช้วิธีการเรียงลำดับ จัด ประเภทหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ในการใช้งาน ศิลปินพื้นบ้าน ทักษะของศิลปิน สิ่งที่เกี่ยวข้อง กับวัฒนธรรม และการแสดงถึงวิวัฒนาการการขยายรูปแบบทางมนุษยวิทยา เป็นการเข้าไปถึงการ พัฒนาศิลปศึกษา โดยที่ June McFee และ F. Graeme Chalmers ได้ให้ข้อเสนอแนะถึงฐานการสอน วิชาศิลปะพื้นบ้านใน การวิเคราะห์บรรยาย นโยบายนี้ได้เสนอหลักการโครงสร้างมูลฐานของวิชา สำหรับรูปแบบ, ข้อมูลตามบริบท, ศิลปวิจารณ์ และปฏิบัติงาน โดยประโยชน์ และพัฒนาการที่จะ เกิดขึ้น มีดังนี้

1. การเรียนรู้ถึงคุณค่าของมนุษย์ และงานศิลปกรรมที่มนุษย์เป็นผู้สร้าง
2. การเปลี่ยนแปลงทัศนคติทั่วไปของสังคม
3. การสนองตอบในหน้าที่จุดประสงค์ ของศิลปกรรม
4. มุมมองที่จะทำให้เกิดการเชื่อมโยง และขยายความสนใจไปสู่สาขาวิชาอื่นๆ
5. วิธีการศึกษาศิลปกรรมจะสัมพันธ์กับผู้เรียน
6. ขยายผลสู่ความเข้าใจในเรื่องของ ความคิดสร้างสรรค์

Kabiri, Ilan (1984) ทำการวิจัยเรื่อง “Principles for Structuring a Motivating Program in Art History” มีจุดมุ่งหมายของการศึกษาวิจัย คือการเสนอแนะเพื่อการสร้างโปรแกรมการเรียน ประวัติศาสตร์ศิลป์ที่ดึงดูดความสนใจ ในการเรียนเกี่ยวกับศิลปะ จากปัญหาที่เกิดขึ้น คือ 1) อะไรคือปัจจัยที่จะทำให้เกิดสภาพเริ่มแรกของการเรียน 2) สิ่งจำเป็นในโปรแกรมการเรียนการสอน คืออะไร และ 3) อะไร คือ หลักมาตรฐานที่จะทำให้เกิดโครงสร้างของโปรแกรมประวัติศาสตร์ศิลป์ที่น่าสนใจ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาส่วนประกอบ 3 ส่วน ในการศึกษาโครงสร้างของหลักสูตร คือ 1) หัวข้อเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลป์ 2) การเรียน และการปฐมนิเทศในวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ และ 3) นักเรียนที่เรียนประวัติศาสตร์ศิลป์ ผลการวิจัยพบว่า ทิศทางของการจัดหลักสูตรจะ ประกอบไปด้วย การเลือกเนื้อหาวิชา และการจัดลำดับเนื้อหาวิชา โดยในการเลือกเนื้อหาวิชาจะ

คำนึงถึง คุณค่าของเนื้อหาวิชา ความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียน และความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน ซึ่งจะมีการจัดลำดับเนื้อหา โดยคำนึงถึงสิ่งที่จำเป็นเบื้องต้น การเรียนรู้เนื้อหาทั้งหมด หรือ การเน้นเป็นส่วนๆ และความยากง่าย ทิศทางของการจัดหลักสูตรดังกล่าวยึดหลัก 5 ประการ คือ (1) การค้นคว้าเลือกสรร (2) การสรุปใจความ (3) การจัดเนื้อหาให้เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม (4) ผู้ปฏิบัติการ และ (5) การลำดับเนื้อหา ซึ่งจะได้ผลเป็นโปรแกรมของการเรียนการสอน ประวัติศาสตร์ศิลป์ที่น่าสนใจ

โจคิเลโต (Jokileto, 1986) ทำการวิจัยเรื่อง ประวัติการอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรม ต่อความคิดเห็นสำหรับนานาชาติในการอนุรักษ์สมบัติทางวัฒนธรรม (A History of Architectural Conservatino : The Contributino of English, French, German and Italian Thought an International Approach to the Conservation of Cultural Property) มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ การสำรวจประวัติศาสตร์ และพัฒนาการของปรัชญาหลักแห่งชาติ เช่น ปรัชญาต่างๆ ของอิตาลี อังกฤษ ฝรั่งเศส และเยอรมัน ที่เกี่ยวกับอาคารเก่าทางประวัติศาสตร์ อนุสาวรีย์ และสถานที่อื่นๆ เป็นการปลูกฝังข้ามชาติเกี่ยวกับความคิดและหลักการต่างๆ ที่มีต่อการอนุรักษ์สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ การวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะกรณีอย่างลึกซึ้งซึ่งรวมห้ากรณีด้วยกัน เพื่อเป็นตัวอย่างในการอนุรักษ์อาคารทางประวัติศาสตร์ได้แก่ สถานที่ คอลอสเซียม (Colosseum) ในกรุงโรม โบสถ์ในกีแห่งกรุงเอเธนส์ (The temple of Althena Nike) ในกรุงเอเธนส์, วิหารเดอร์แฮม (Durham Cathedral) ในอังกฤษ วิหารแมคเคิลเบิร์ก (Magdeburg Cathedral) ในรัสเซีย และอาคารมาเดอลีนแห่งเวสเลย์ (The Madeleine in Vezelay) ในฝรั่งเศส การวิจัยนี้ดำเนินจากยุคฟื้นฟู วิทยาการ (Renaissance) ในอิตาลี จนกระทั่งถึงยุคหลังสงครามโลก ครั้งที่ 2 และมีการแยกให้เห็นความแตกต่างระหว่างวิธีการดั้งเดิมในการอนุรักษ์อนุสาวรีย์ทางประวัติศาสตร์ การฟื้นฟูแบบโรแมนติกเรสทอเรนซ์ (Romantic Restoration) ในยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ (Renaissance) ในอิตาลี ซึ่งพัฒนาขึ้นในศตวรรษที่ 19 และทฤษฎีการอนุรักษ์ คูแลร์ภาษาสมัยใหม่ ซึ่งตั้งอยู่บนผลของพื้นฐาน การเปรียบเทียบงานศิลปะ ในเชิงสุนทรียภาพ คุณค่าทางประวัติศาสตร์ และประโยชน์ใช้สอยซึ่งกระทำต่อเนื่องกันมาในประวัติศาสตร์

เบเกอร์ แอนเจลา (Angela, 1991) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การรับรู้การสร้างวัตถุศิลปะของชุมชนขยาย ในนิวยอร์กแลนด์ตะวันตก” โดยศึกษาวัฒนธรรมทางวัตถุที่เกี่ยวกับสังคมมานุษยวิทยา โดยสอบสวนสุนทรียภาพ การสร้างวัตถุ และคุณค่า ของผู้ที่อยู่อาศัยทางชายฝั่งตะวันตกของนิวยอร์กแลนด์ ศึกษาด้วยกลวิธีชาติพันธุ์วรรณา คือการสังเกตแบบมีส่วนร่วม สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก และเอกสารภาพถ่าย จัดลำดับของวัตถุ และความเห็นของผู้ให้ข้อมูลจำนวน 63 คน ศึกษาองค์ประกอบความสัมพันธ์ของสิ่งดั้งเดิม อายุ เพศ การศึกษา ชั้นเรียน ภูมิภาค อาชีพ และอิทธิพล

แรงจูงใจ เงื่อนไขทางวัสดุ ระบบการให้ความหมาย คุณค่า อคติทางวัฒนธรรม และรูปแบบของการผลิตจำลอง การจัดลำดับชั้นของวัสดุ การตอบสนองของระบบสังคม และโลกศิลปะที่มีวัตถุประสงค์แพร่กระจายอยู่ โดยศึกษาในพื้นที่นิเวศวัฒนธรรมที่ยังมีสังคมชนบทนิยม มีความเข้มแข็งทางประวัติศาสตร์ เคารพต่อสังคมเดิม การสร้างวัตถุยังคงมีลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรม คุณค่าทางสังคมแบบอนุรักษ์นิยม การร่วมมือ และความต่อเนื่อง ซึ่งมีลักษณะขัดแย้งกับคุณค่าทางวิจิตรศิลป์ที่สร้างขึ้นใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ความสำคัญของลักษณะเฉพาะของงานศิลปะ ภาพวาดในชนบทที่ไม่มีลักษณะทางวิชาการ แต่เป็นกิจกรรมทางประวัติศาสตร์ เป็นบันทึกปรากฏการณ์ที่สำคัญ และมีคุณค่าสูงตามแบบอย่างลัทธิเหมือนจริง (realism) ซึ่งสถาบัน St. John Memorial University (MUN) กล่าวว่า เป็นมือสมัครเล่นที่มีคุณค่ายิ่งหรือที่เรียกว่าศิลปินวันหยุดที่มีความสามารถในฐานะที่เป็นศิลปินพื้นบ้าน (folk artist) ความยากในการสร้างนิยามของศิลปินพื้นบ้านยังคงเป็นปัญหา แต่ MUN ได้ให้ข้อคิดว่า ศิลปะพื้นบ้านเป็นรูปแบบของความซื่อ (naïve styles) และชนกลุ่มน้อยที่รักอิสระยังคงต่อสู้กับชนชั้นสูง อคติทางวัฒนธรรม ระบบวัฒนธรรมหลากหลาย ความเป็นส่วนตัว ลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมและชาติ สังคมของสุนทรียศาสตร์ระบบทางวิชาการศิลปะ และศิลปะศึกษาในระบบประชาธิปไตย ข้อค้นพบยังกล่าวอีกว่า ชนกลุ่มน้อยยังคงเป็นความจริงที่ไม่ใช่เรื่องทฤษฎี ศิลปะพื้นบ้านเป็นกระบวนการพัฒนาของศิลปะทั้งหมด แม้วิจิตรศิลป์จะเป็นศิลปะเมืองที่อยู่เหนือชั้นกว่าศิลปะ พื้นบ้าน แต่ไม่ใช่สิ่งที่น่าวิตก การศึกษาสุนทรียภาพจากวิถีชีวิตพื้นฐาน จะมีคุณค่าความงามที่น่าสนใจยิ่งกว่า

Kalviainen, Mirja. (1997) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “Aesthetic Functional Products and Spiritual Material Works of Art :The 1980’S Definition of A Good Keenan Ruth Geraldine. Wildlife Art and Natural History-Linked Through Community and Classroom : A Curriculum Plan” เป้าหมายในการวิจัย คือการนิยาม และการพิสูจน์คุณค่าของงานช่างที่เป็นศิลปะ วิธีการใช้แนวคิดพื้นฐานทั้งในด้านศิลปะ และแนวคิดของนักสังคมวิทยา Pierre Bourdieu โดยที่การวิจัยใช้หลักพื้นฐาน ของการประเมินผลิตภัณฑ์ที่ดีภายใต้การศึกษาปฏิสัมพันธ์ และการเปลี่ยนแปลงหลายมิติ การวิจัยพบลักษณะ 3 ประการ ของงานช่างเชิงอาชีพ คือ

- เป็นเรื่องของผลิตภัณฑ์ที่มุ่งประโยชน์ใช้สอย แต่มีคุณค่าทางสุนทรียภาพ
- เป็นผลิตภัณฑ์ที่ให้จินตภาพได้
- เป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้วัสดุในท้องถิ่นเป็นสำคัญ

นอกจากนี้การวิจัยยังสรุปว่า ผลิตภัณฑ์งานช่างที่ดีจะต้องได้รับความสนใจจากสังคมด้วย มิใช่มีค่าทางสุนทรียศาสตร์เท่านั้น แต่อยู่บนพื้นฐานของความคิดทางศีลธรรม และอุดมคติ การประเมินคุณค่างานศิลปะ ตั้งอยู่บนเงื่อนไขของสังคมวิทยา เป็นการตรวจสอบคุณค่าภายในของสิ่งที่มีคุณค่าสูงในอุดมคติ

6.1 ฐานงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

คุณค่าศิลปกรรมที่ปรากฏในชุมชน คือ 1) คุณค่าด้านวัฒนธรรม 2) ด้านสุนทรียภาพ และ จริยธรรม 3) ด้านบุคลิกภาพ และอารมณ์ 4) ด้านการเรียนรู้จากพฤติกรรมทางศิลปกรรม 5) ด้าน การเรียนรู้จากพฤติกรรมทางสังคมนอกจากคุณค่าทั้ง 5 ด้านแล้ว การประเมินผลิตภัณฑ์ที่ดีภายใต้การศึกษาปฏิสัมพันธ์ และการเปลี่ยนแปลงหลายมิติ การวิจัยพบลักษณะ 3 ประการ ของงานช่างเชิงอาชีพ คือ 1.เป็นเรื่องของผลิตภัณฑ์ที่มุ่งประโยชน์ใช้สอย แต่มีคุณค่าทางสุนทรียภาพ 2.เป็นผลิตภัณฑ์ที่ให้จินตภาพได้ 3.เป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้วัสดุในท้องถิ่นเป็นสิ่งสำคัญ ผลิตภัณฑ์งานช่างที่ดีจะต้องได้รับความสนใจจากสังคมด้วย มิใช่มีค่าทางสุนทรียศาสตร์เท่านั้น แต่อยู่บนพื้นฐานของความคิดทางศีลธรรม และอุดมคติ การประเมินคุณค่างานศิลปะ คุณค่าศิลปกรรมนั้นมีความสัมพันธ์ระหว่างการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน หากชุมชนเรียนรู้คุณค่าศิลปกรรม ก่อให้เกิดความเข้าใจ ความมั่นใจ ความภูมิใจ ส่งผลให้เกิดทัศนคติในเชิงบวกต่อตนเองและวัฒนธรรม หากชุมชนเกิดความคุ้นเคยกับแบบแผนทางสังคม ก่อให้เกิดความเชื่อมั่น การยอมรับ ส่งผลให้เกิดความผูกพันกับชุมชนมาก

ทิศทางของการจัดหลักสูตรจะประกอบไปด้วย การเลือกเนื้อหาวิชา และการจัดลำดับเนื้อหาวิชา โดยในการเลือกเนื้อหาวิชาจะคำนึงถึง คุณค่าของเนื้อหาวิชา ความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียน และความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน ซึ่งจะมีการจัดลำดับเนื้อหา โดยคำนึงถึงสิ่งที่จำเป็นเบื้องต้น การเรียนรู้เนื้อหาทั้งหมด หรือการเน้นเป็นส่วนๆและความยากง่าย ทิศทางของการจัดหลักสูตรดังกล่าวยึดหลัก 5 ประการ คือ (1) การค้นคว้าเลือกสรร (2) การสรุปใจความ (3) การจัดเนื้อหาให้เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม (4) ผู้ปฏิบัติการ และ (5) การลำดับเนื้อหา โปรแกรมของการเรียนการสอน ที่น่าสนใจสถาบันการศึกษาจะต้องมีหน้าที่ช่วยรักษาและส่งเสริมวัฒนธรรมไทยให้กับนักศึกษาได้เข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมพื้นบ้าน การจัดหลักสูตรและกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทยให้กับนักศึกษาระดับอนุปริญาตรีและระดับปริญาตรีพบว่าในแต่ละภาคไม่แตกต่างกันนัก โดยเนื้อหาเกี่ยวกับประเพณีขนบธรรมเนียมส่วนใหญ่ไม่แตกต่าง

การจัดหลักสูตรนักศึกษามีความต้องการเรียนวิชาที่เกี่ยวกับศิลปะและมีการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง สุจริต บัวพิมพ์ (2529) ได้ทำการศึกษาพบว่าสถาบันอุดมศึกษาที่เปิดสอนทางสายสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ จะมีรายวิชาทางวัฒนธรรมมากกว่าสถาบันอุดมศึกษาที่เปิดสอนทางสายวิทยาศาสตร์อย่างเห็นได้ชัด ซึ่งจะเห็นได้จากการทำการศึกษาทัศนคติและความคิดเห็นในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยของนิสิตสายสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์หลายชั้นได้แสดงถึงการตระหนักถึงคุณค่าดังกล่าว เช่น จากการศึกษาของ วรณี มณฑารักษ์ (2534) ได้ทำการศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาระดับปริญาตรี คณะศิลปกรรมสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล เกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ได้ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์โดยเน้นบทบาทของประชาชน

และให้ปลูกฝังค่านิยมเรื่องการอนุรักษ์ตั้งแต่วัยเด็ก ควรส่งเสริมและเผยแพร่การอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ประชาชนส่วนใหญ่ขาดความเข้าใจ และไม่เห็นคุณค่าของการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย และ เทียนชัย ตั้งพรประเสริฐ (2531) ทำการศึกษา การรับรู้คุณค่าของจิตรกรรมฝาผนังไทย ของนักศึกษาศิลปะทัศนกรรมมีพบว่านักศึกษาชาย และนักศึกษาหญิง มีความ คิดเห็นทางด้านรูปแบบ เส้น สี ในงานจิตรกรรมไทย และทางด้านวัฒนธรรม ขนบประเพณีในงานจิตรกรรมฝาผนัง แต่การรับรู้คุณค่าของจิตรกรรมฝาผนัง ทางด้านเรื่องราวที่ปรากฏอยู่ในงานจิตรกรรมฝาผนังและทางด้านหลักวิชาในการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังการรับรู้คุณค่าดังกล่าวไม่ชัดเจน

อย่างไรก็ตามยังพบสภาพและปัญหาการสอนศิลปะภาคปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ การสอนศิลปะภาคปฏิบัติ โดยพบปัญหาที่เนื่องมาจากสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ มากที่สุดและห้องเรียนศิลปะภาคปฏิบัติไม่เพียงพอกับความต้องการ (บรรลือ ขอรวมเดช, 2534)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการศึกษาคุณค่าประติมากรรมไทย ตามการรับรู้ของอาจารย์ นักศึกษา ระดับปริญญาตรี คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ขั้นตอนต่างๆในการวิจัยมีดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น
2. กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. การเสนอผลการวิจัย

รายละเอียดในแต่ละขั้นตอน มีดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาคุณค่าประติมากรรมไทย ตามการรับรู้ของอาจารย์ นักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะศิลปกรรมสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น โดยศึกษาเอกสาร ตำรา บทความ หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีเรื่องศิลปะโดยทั่วไป คุณค่าของศิลปะ คุณค่าของประติมากรรมไทย การเรียนการสอนทั่วไป การเรียนการสอนศิลปะ และการเรียนการสอนในหลักสูตรศิลปบัณฑิต คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ผู้วิจัยวิเคราะห์และเลือกใช้แนวคิดคุณค่าประติมากรรมไทยที่ผู้เชี่ยวชาญได้กำหนดไว้สำหรับใช้เป็นขอบเขตการวิจัย วิธีการ และเครื่องมือในการวิจัย

2. กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

2.1 กลุ่มนักศึกษาหลักสูตรศิลปบัณฑิต คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ภาควิชาศิลปกรรม ปีการศึกษา 2546 เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 4 โดยมีจำนวนนักศึกษา จำนวน 483 คน เป็นนักศึกษาในภาควิชาศิลปกรรม ภาควิชาออกแบบศิลปประยุกต์ ภาควิชาศิลปประจำชาติ และภาควิชาหัตถกรรม คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล เป็นนักศึกษาใน สาขาวิชาเอกออกแบบนิเทศศิลป์ สาขาวิชาเอกเครื่องปั้นดินเผา และสาขาวิชาเอกหัตถกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเพาะช่าง โดยมีจำนวนนักศึกษาในแต่ละสาขา ดังนี้

คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

1. ภาควิชาศิลปกรรม		
1.1 สาขาวิชาเอกจิตรกรรม	64	คน
2. ภาควิชาออกแบบศิลปประยุกต์		
2.1 สาขาวิชาเอกออกแบบนิเทศศิลป์	74	คน
2.2 สาขาวิชาเอกออกแบบตกแต่งภายใน	89	คน
3. ภาควิชาศิลปประจำชาติ		
3.1 สาขาวิชาเอกศิลปะไทย	47	คน
4. ภาควิชาหัตถกรรม		
4.1 สาขาวิชาเอกเครื่องปั้นดินเผา	56	คน
4.2 สาขาวิชาเอกหัตถกรรม	39	คน
4.3 สาขาวิชาเอกเครื่องหนัง	32	คน

สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเพาะช่าง

1. สาขาวิชาเอกออกแบบนิเทศศิลป์	38	คน
2. สาขาวิชาเอกเครื่องปั้นดินเผา	19	คน
3. สาขาวิชาเอกหัตถกรรม	25	คน
รวม	483	คน

การวิจัยในครั้งนี้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาได้ 307 คน จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 483คน คิดเป็นร้อยละ 63.16

2.2 กลุ่มอาจารย์ผู้สอน หลักสูตรศิลปบัณฑิตคณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล โดยกำหนดคุณสมบัติไว้ดังนี้

2.2.1. เป็นอาจารย์ผู้สอนในหลักสูตร ศิลปบัณฑิต คณะศิลปกรรม มีประสบการณ์สอน 5 ปีขึ้นไป

2.2.2. เป็นผู้ที่มีผลงานทางวิชาการ หนังสือ ตำราหรืองานวิจัยในวงวิชาการอย่างน้อย 1ชิ้น รวมทั้งหมด 13 ท่าน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอน เป็นแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด (Open ended) แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของอาจารย์ผู้สอน

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยด้านศิลปกรรม ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ ด้านภูมิปัญญา ด้านศิลปวัฒนธรรม และด้านคติความเชื่อและขนบนิยม

ตอนที่ 3 ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการสนับสนุนการส่งเสริม การอนุรักษ์และบทบาทของคณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลต่อประติมากรรมไทย

3.2 แบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามนักศึกษา หลักสูตรศิลปบัณฑิต คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทย แบ่งออกเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) และแบบเติมข้อความ

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยด้านศิลปกรรม ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ ด้านภูมิปัญญา ด้านศิลปวัฒนธรรม และด้านคติความเชื่อและขนบนิยม เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale)

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับบทบาทของนักศึกษาต่อการสนับสนุน การส่งเสริมและการอนุรักษ์ประติมากรรมไทย เป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open ended)

3.3 ลำดับขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือมีดังนี้

3.3.1 ศึกษารวบรวมข้อมูลต่างๆจากเอกสาร ตำรา บทความ หนังสือและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.3.2 สร้างแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม ตรวจสอบแก้ไขเพิ่มเติม โดยอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

3.3.3 ปรับปรุงเครื่องมือแล้วนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบพิจารณาความตรง และความครอบคลุมเนื้อหา การใช้ภาษา โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิตามคุณสมบัติ ดังนี้

-เป็นผู้สอนหลักสูตรศิลปบัณฑิตหรือศิลปกรรมระดับอุดมศึกษา มีประสบการณ์สอนอย่างน้อย 10 ปี

-เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นคณะกรรมการตัดสินการประกวดงานศิลปะจัดโดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

-เป็นผู้มีผลงานหนังสือหรือตำราทางวิชาการ หรือ ผลงานวิจัยเกี่ยวกับประติมากรรมไทย อย่างน้อย 4 ชิ้น

3.3.4 นำแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไข แล้วนำไปทดลองใช้ (Try - Out) กับประชากรลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มประชากรที่ศึกษา จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาหาความเที่ยงของแบบสอบถาม (Reliability) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปการวิจัยทางสังคมศาสตร์บนเครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล (SPSS/ Statistical Package for the Social Sciences/Personal Computer) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาช (Cronbac) มีสูตรดังนี้

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_x^2} \right]$$

เมื่อ α = สัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น

n = จำนวนข้อ

S_i^2 = ความแปรปรวนคะแนนแต่ละข้อ

S_x^2 = ความแปรปรวน (ประคอง กรรณสูตร, 2538)

การทดลองใช้เครื่องมือครั้งนี้ ทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มประชากรจริง จำนวน 30 คน ซึ่งได้ค่าความเที่ยงของเครื่องมือ ดังนี้

ค่าความเที่ยงของแบบสอบถามนักศึกษา สาขาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่องคุณค่าประติมากรรมไทย ดังนี้

คุณค่าทางด้าน	ค่าความเที่ยง (α)
ด้านศิลปกรรม	0.8695
ด้านประวัติศาสตร์	0.8689
ด้านภูมิปัญญา	0.8687
ด้านศิลปวัฒนธรรม	0.8703
ด้านคติความเชื่อและขนบนิยม	0.8699
รวม	0.8677

3.3.5 หลังจากหาค่าความเที่ยงของแบบสอบถามแล้ว ทำการปรับปรุงแบบสอบถามอีกครั้งแล้วจึงนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างจริง ส่วนแบบสัมภาษณ์นำไปสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนโดยทำการบันทึกเทป แล้วทำการถอดเทปเพื่อแจกแจงเป็นประเด็นต่างๆ ตามความถี่ จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดจากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ผลต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ บนเครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล (SPSS/ Statistical Package for the Social Sciences/Personal Computer) แบ่งการวิเคราะห์ตามลักษณะเครื่องมือดังนี้

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ แบบสัมภาษณ์คุณค่าประติมากรรมไทย ตามการรับรู้ของอาจารย์ผู้สอน แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพ ของอาจารย์ผู้สอน แจกแจงเป็นร้อยละ

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทย แจกแจงความถี่

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม แจกแจงความถี่

นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ทั้ง 3 ตอนมานำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม แบบสอบถามคุณค่าประติมากรรมไทย ตามความคิดเห็นของนักศึกษาหลักสูตรศิลปบัณฑิต คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม นำมาแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ด้วยสูตร

$$\text{ค่าร้อยละ} = \frac{\text{จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}} \times 100$$

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทย แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) โดยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ค่าคะแนนเท่ากับ	5
เห็นด้วย	ค่าคะแนนเท่ากับ	4
ไม่แน่ใจ	ค่าคะแนนเท่ากับ	3
ไม่เห็นด้วย	ค่าคะแนนเท่ากับ	2
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ค่าคะแนนเท่ากับ	1

นำข้อมูลที่ได้มาหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) จากสูตร

$$\bar{X} = \frac{\sum fX}{N}$$

เมื่อ \bar{X} = ตัวกลางเลขคณิตหรือค่าเฉลี่ย

$\sum X$ = ผลรวมทั้งหมดของข้อมูล

N = จำนวนข้อมูลทั้งหมด

(ชูศรี วงศ์รัตน์, 2541)

หาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) จากสูตร

$$S.D. = \sqrt{\frac{\sum (x - \bar{x})^2}{N - 1}}$$

เมื่อ S.D. = ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

X = คะแนนแต่ละตัว

\bar{x} = ค่าเฉลี่ย

N = จำนวนคะแนนในแต่ละกลุ่ม

\sum = ผลรวม

ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (\bar{X}) แปลความหมายโดยถือเกณฑ์ ดังนี้

4.50 – 5.00 หมายความว่า เห็นด้วยอย่างยิ่ง

3.50 – 4.49 หมายความว่า เห็นด้วย

2.50 – 3.49 หมายความว่า ไม่แน่ใจ

1.50 – 2.49 หมายความว่า ไม่เห็นด้วย

1.00 – 1.49 หมายความว่า ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะทั่วไปเกี่ยวกับ บทบาทของนักศึกษา ต่อการสนับสนุน การส่งเสริมและการอนุรักษ์ประติมากรรมไทย เป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open - ended) เกี่ยวกับบทบาทการอนุรักษ์การศึกษา นำมาแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละด้วยสูตร

$$\text{ค่าร้อยละ} = \frac{\text{จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}} \times 100$$

วิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด สรุป อภิปรายผลและเสนอแนะต่อไป

5. การเสนอผลการวิจัย

นำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาการรับรู้ของอาจารย์ นักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะศิลปกรรมสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งเป็น 2 ส่วนคือ

1. การศึกษาคุณค่าประติมากรรมไทยตามการรับรู้ของอาจารย์ โดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอตารางประกอบความเรียงดังนี้

1.1 ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1.2 ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยของอาจารย์ผู้สอนในด้าน

1.2.1 คุณค่าทางด้านศิลปกรรม

1.2.2 คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ศิลป์

1.2.3 คุณค่าทางด้านภูมิปัญญา

1.2.4 คุณค่าทางด้านศิลปวัฒนธรรม

1.2.5 คุณค่าทางด้านคติความเชื่อและขนบนิยม

1.3 ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับ การส่งเสริม การอนุรักษ์ และบทบาทของคณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลต่อประติมากรรมไทย

2. การศึกษาคุณค่าประติมากรรมไทยตามการรับรู้ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล โดยใช้แบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปบนคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (SPSS /Statistic Package for Social Sciences / Personal Computer) แล้วนำเสนอแบบตารางประกอบความเรียง

2.1 ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

2.2 ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยของนักศึกษาในด้าน

2.2.1 คุณค่าทางด้านศิลปกรรม

2.2.2 คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ศิลป์

2.2.3 คุณค่าทางด้านภูมิปัญญา

2.2.4 คุณค่าทางด้านศิลปวัฒนธรรม

2.2.5 คุณค่าทางด้านคติความเชื่อและขนบนิยม

2.3 ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับบทบาทของนักศึกษาที่มีต่อการส่งเสริมคุณค่าและการอนุรักษ์ประติมากรรมไทย

1. การศึกษาคุณค่าประติมากรรมไทยตามการรับรู้ของอาจารย์ระดับปริญญาตรี คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

1.1 ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตารางที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของอาจารย์

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	13	100.00
หญิง	-	-
2. การศึกษา		
ระดับปริญญาบัณฑิต	2	15.38
ระดับปริญญาโทบัณฑิต	11	84.61
3. การปฏิบัติการสอน		
อาจารย์ภาควิชาศิลปกรรม	2	15.38
อาจารย์ภาควิชาออกแบบ	2	15.38
อาจารย์ภาควิชาศิลปประจำชาติ	5	38.46
อาจารย์ภาควิชาจิตรศิลป์	2	15.38
อาจารย์คณะวิชาจิตรศิลป์ (วิทยาเขตเพาะช่าง)	2	15.38
4. ประสบการณ์ การเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับประติมากรรมไทย *		
งานวิชาการ	13	100.00
การสร้างงานประติมากรรมไทย	2	15.38
เป็นวิทยากรบรรยายพิเศษ	2	15.38
การแต่งหนังสือ ตำรา บทความและงานวิจัยเกี่ยวกับประติมากรรมไทย	2	15.38

* ข้อที่ 4 ผู้ตอบสามารถเลือกคำตอบได้มากกว่าหนึ่งคำตอบ

จากตารางที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของอาจารย์ระดับปริญญาตรี คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ปรากฏว่าเป็นเพศชายทั้งหมด การศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต ร้อยละ 15.38ระดับปริญญาโท ร้อยละ 84.61 ด้านการปฏิบัติการสอน เป็นอาจารย์ภาควิชาศิลปกรรม ร้อยละ 15.38 อาจารย์ภาควิชาออกแบบ ร้อยละ 15.38 อาจารย์ภาควิชาศิลปประจำชาติ ร้อยละ 38.64 อาจารย์ภาควิชาหัตถกรรม ร้อยละ 15.38 อาจารย์คณะวิชาจิตรศิลป์ (วิทยาเขตเพาะช่าง) ร้อยละ 15.38 ประสบการณ์ด้านการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับประติมากรรมไทย เป็นงานวิชาการ ร้อยละ 100.00 เป็นการสร้างงานประติมากรรมไทย ร้อยละ 15.38 เป็นวิทยากรบรรยายพิเศษ ร้อยละ 15.38 เป็นการแต่งหนังสือ ตำรา บทความ และงานวิจัยเกี่ยวกับประติมากรรมไทย ร้อยละ 15.38

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.2 ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทย ของอาจารย์ ระดับปริญญาตรี คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

ตารางที่ 2 ความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านศิลปกรรม เรียงลำดับตาม
ความถี่ ดังนี้

ข้อความ	ความถี่
1. ประติมากรรมไทยเกี่ยวข้องกับศิลปะโดยทั่วไปอย่างไร	
1.1 มีความเกี่ยวข้องกับศิลปะสาขาอื่นๆ เช่น จิตรกรรม สถาปัตยกรรม	5
1.2 มีลักษณะการแสดงออกด้วยลักษณะเฉพาะตนของช่างหรือศิลปิน	4
1.3 มีความเกี่ยวข้องกับสุนทรียศาสตร์ เช่นเดียวกับศิลปะสาขาอื่นๆ โดยทั่วไป	4
1.4 มีความเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบศิลป์ การจัดวาง	3
1.5 มีความเกี่ยวข้องกับศิลปกรรมแขนงอื่นๆ เช่น วรรณคดี หัตถศิลป์	2
รวม	18
2. ประติมากรรมไทยมีความสำคัญกับศิลปะไทยอย่างไร	
2.1. แสดงออกถึงรูปแบบของขนบธรรมเนียม ประเพณี ผ่านทางผลงานศิลปะไทย	8
2.2. แสดงออกถึงพัฒนาการด้านรูปแบบงานศิลปะ	3
2.3. แสดงออกถึงภูมิปัญญาช่างไทย	2
2.4. แสดงออกถึงรสนิยม คุณค่าทางสุนทรียภาพตามยุคสมัย	1
2.5. เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าทางด้านศิลปะไทย	1
2.6. แสดงให้เห็นถึงการแลกเปลี่ยนรูปแบบ ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ระหว่างวัฒนธรรม	1
รวม	16
3. การสร้างงานประติมากรรมไทย ใช้หลักการทางศิลปะอะไรบ้าง	
3.1. หลักองค์ประกอบศิลป์ เช่น รูปทรง ปริมาตร พื้นผิว และน้ำหนักแสงเงา	11
3.2. หลักวิชาทางช่าง-ช่างสิบหมู่	2
3.3. หลักสุนทรียศาสตร์	1
3.4. หลักวิทยาศาสตร์	1
รวม	15

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ข้อความ	ความถี่
4. ประติมากรรมไทยแสดงออกถึงรูปทรงทางศิลปะในลักษณะใด	
4.1. แสดงออกถึงรูปทรงแบบอุดมคติในเชิงปรัชญาพุทธศาสนา	7
4.2. แสดงออกถึงรูปทรงแบบนามธรรม รูปทรงอิสระ	5
4.3. แสดงออกถึงรูปทรงแบบธรรมชาติ รูปทรงเหมือนจริง	3
รวม	15

จากตารางที่ 2 ความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านศิลปกรรม อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นจากข้อคำถามต่างๆ ดังนี้

ข้อที่ 1 ความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทย ในด้านศิลปกรรมจากคำถามประติมากรรมไทยเกี่ยวข้องกับศิลปะโดยทั่วไปอย่างไร อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นในรายละเอียดประเด็นต่างๆ โดยเรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้

ลำดับที่หนึ่ง มีความเกี่ยวข้องกับศิลปะสาขาอื่นๆ เช่น จิตรกรรม สถาปัตยกรรม ความถี่เท่ากับ 5 ลำดับที่สอง มีค่าความถี่เท่ากับ 2 ข้อ คือ มีลักษณะการแสดงออกด้วยลักษณะเฉพาะตนของช่างหรือศิลปินและ มีความเกี่ยวข้องกับสุนทรียศาสตร์ เช่นเดียวกับศิลปะสาขาอื่นๆโดยทั่วไป ความถี่เท่ากับ 4 ลำดับที่สาม มีความเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบศิลป์ การจัดวาง ความถี่เท่ากับ 3 และลำดับที่สี่ มีความเกี่ยวข้องกับศิลปกรรมแขนงอื่นๆ เช่น วรรณคดี หัตถศิลป์ ความถี่เท่ากับ 2 รวมความถี่ทั้งหมดเท่ากับ 18

ข้อที่ 2 ความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านศิลปกรรม จากคำถามประติมากรรมไทยมีความสำคัญกับศิลปะไทยอย่างไร อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นในรายละเอียดต่างๆ โดยเรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้

ลำดับที่หนึ่ง แสดงออกถึงรูปแบบของขนบธรรมเนียม ประเพณี ผ่านทางผลงานศิลปะไทย ความถี่เท่ากับ 8 ลำดับที่สอง แสดงออกถึงพัฒนาการด้านรูปแบบงานศิลปะ ความถี่เท่ากับ 3 ลำดับที่สาม แสดงออกถึงภูมิปัญญาช่างไทย ความถี่เท่ากับ 2 และ ลำดับที่สี่ มีค่าความถี่เท่ากับ 3 ข้อ คือ แสดงออกถึงรสนิยม คุณค่าทางสุนทรียภาพตามยุคสมัย, เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าทางด้าน

ศิลปะไทย และ แสดงให้เห็นถึงการแลกเปลี่ยนรูปแบบ ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมระหว่างวัฒนธรรม ความถี่เท่ากับ 1 รวมความถี่ทั้งหมดเท่ากับ 16

ข้อที่ 3 ความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทย ในด้านศิลปกรรม จากคำถามการสร้างงานประติมากรรมไทยใช้หลักการทางศิลปะอะไรบ้าง อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นในรายละเอียดประเด็นต่างๆ โดยเรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้

ลำดับที่หนึ่ง หลักองค์ประกอบศิลป์ เช่น รูปทรง ปริมาตร พื้นผิว และน้ำหนักแสงเงา ความถี่เท่ากับ 11 ลำดับที่สอง หลักวิชาทางช่าง-ช่างสิบหมู่ ความถี่เท่ากับ 2 และ ลำดับที่สาม มีค่าความถี่เท่ากัน 2 ข้อ คือ หลักสุนทรียศาสตร์ และ หลักวิทยาศาสตร์ ความถี่เท่ากับ 1 รวมความถี่ทั้งหมดเท่ากับ 15

ข้อที่ 4 ความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทย ในด้านศิลปกรรม จากคำถาม ประติมากรรมไทยแสดงออกถึงรูปทรงทางศิลปะในลักษณะใด อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นในรายละเอียดประเด็นต่างๆ โดยเรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้

ลำดับที่หนึ่ง แสดงออกถึงรูปทรงแบบอุดมคติในเชิงปรัชญาพุทธศาสนา ความถี่เท่ากับ 7 ลำดับที่สอง แสดงออกถึงรูปทรงแบบนามธรรม รูปทรงอิสระ ความถี่เท่ากับ 5 และลำดับที่สาม แสดงออกถึงรูปทรงแบบธรรมชาติ รูปทรงเหมือนจริง ความถี่เท่ากับ 3 รวมความถี่ทั้งหมดเท่ากับ 15

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3 ความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ เรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้

ข้อความ	ความถี่
1. ประติมากรรมไทยมีความสำคัญต่อการศึกษา ประวัติศาสตร์ศิลป์อย่างไร	
1.1 เป็นข้อมูลด้านแบบอย่างของผลงานประติมากรรมของแต่ละยุคสมัย	15
1.2 เป็นข้อมูลด้านภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม	4
1.3 เป็นข้อมูลด้านคติ ความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณี	2
1.4 เป็นข้อมูลด้านความงาม สุนทรียศาสตร์	1
รวม	22
2. เหตุใดประติมากรรมไทยจึงมีความสำคัญกับประวัติศาสตร์ศิลปะของไทย	
2.1 การแสดงออกของรูปแบบประติมากรรมไทยที่แตกต่างกันตามยุคสมัย	5
2.2 บ่งชี้อิทธิพลจากวัฒนธรรมของชนชาติอื่น ๆ ที่มีต่อประติมากรรมไทย	3
2.3 บ่งชี้ถึงระบบเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่องานประติมากรรมไทย	2
2.4 แสดงให้เห็นถึงรูปแบบศิลปกรรม โครงสร้าง การออกแบบลวดลายในแต่ละสกุลช่าง	2
2.5 บ่งชี้ความแตกต่างของชนชาติและภูมิภาคจากลักษณะวัตถุศิลปะที่แตกต่างกัน	1
2.6 บ่งชี้วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนไทยในอดีต	1
2.7 แสดงให้เห็นถึงจิตสำนึกในความเป็นชนชาติที่มีเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง	1
รวม	15
3. งานประติมากรรมไทยทำให้เห็นถึงความแตกต่างของรูปแบบศิลปกรรมแต่ละยุคสมัยอย่างไร	
3.1 มีความแตกต่างด้านรูปแบบของศิลปะ	5
3.2 มีความแตกต่างด้านเทคนิค วิธีการทางเชิงช่าง	2
3.3 มีความแตกต่างด้านเนื้อหาของประติมากรรม	1
รวม	8

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ข้อความ	ความถี่
4 อิทธิพลของศิลปะของชนชาติอื่นๆ ส่งผลต่องานประติมากรรมไทยอย่างไร	
2.1 ก่อให้เกิดการแข่งขันทางด้านรูปแบบงานศิลปกรรมและความเชื่อต่างๆ	6
2.2 ก่อให้เกิดการรับและแลกเปลี่ยนด้านรูปแบบและความเชื่อในงานประติมากรรมไทย	3
2.3 ก่อให้เกิดการรับและแลกเปลี่ยนด้านวัสดุ และวิธีการ	1
รวม	10

จากตารางที่ 3 ความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นจากข้อคำถามต่างๆ ดังนี้

ข้อที่ 1 ความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทย ในด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ จากคำถาม ประติมากรรมไทยมีความสำคัญต่อการศึกษาศาสตร์ศิลป์อย่างไร อาจารย์มีความคิดเห็นในรายละเอียดต่างๆ โดยเรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้

ลำดับที่หนึ่ง เป็นข้อมูลด้านแบบอย่างของผลงานประติมากรรมของแต่ละยุคสมัย ความถี่เท่ากับ 15 ลำดับที่สอง เป็นข้อมูลด้านภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม ความถี่เท่ากับ 4 ลำดับที่ 3 เป็นข้อมูลด้านคติ ความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณี ความถี่เท่ากับ 2 และลำดับที่สี่ เป็นข้อมูลด้านความงามสุนทรียศาสตร์ ความถี่เท่ากับ 1 รวมความถี่ทั้งหมดเท่ากับ 22

ข้อที่ 2 ความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทย ในด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ จากคำถาม เหตุใดประติมากรรมไทยจึงมีความสำคัญกับประวัติศาสตร์ศิลป์ของไทย อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็น ในรายละเอียดต่างๆ โดยเรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้

ลำดับที่หนึ่ง การแสดงออกของรูปแบบประติมากรรมไทยที่แตกต่างกันตามยุคสมัย ความถี่เท่ากับ 5 ลำดับที่สอง บ่งชี้อิทธิพลจากวัฒนธรรมของชนชาติอื่นๆที่มีต่อประติมากรรมไทย ความถี่เท่ากับ 3 ลำดับที่สาม มีค่าความถี่เท่ากัน 2 ข้อ คือ บ่งชี้ถึงระบบเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่องานประติมากรรมไทย และแสดงให้เห็นถึงรูปแบบศิลปกรรม โครงสร้าง การออกแบบลวดลายในแต่ละสกุลช่าง ความถี่เท่ากับ 2 และลำดับที่สี่ มีค่าความถี่เท่ากัน 3 ข้อ คือ บ่งชี้ความแตกต่างของชนชาติและภูมิภาคจากลักษณะวัตถุศิลปะที่แตกต่างกัน, บ่งชี้วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนไทยในอดีต และ แสดงให้

เห็นถึงจิตสำนึกในความเป็นชนชาติที่มีเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง ความถี่เท่ากับ 1 รวมความถี่ทั้งหมดเท่ากับ 15

ข้อที่ 3 ความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ จากคำถาม งานประติมากรรมไทยทำให้เห็นถึงความแตกต่างของรูปแบบศิลปกรรมแต่ละยุคสมัยอย่างไร อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นในรายละเอียดประเด็นต่างๆ โดยเรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้

ลำดับที่หนึ่ง มีความแตกต่างด้านรูปแบบของศิลปะ ความถี่เท่ากับ 5 ลำดับที่สอง มีความแตกต่างด้านเทคนิค วิธีการทางเชิงช่าง ความถี่เท่ากับ 2 และลำดับที่สาม มีความแตกต่างด้านเนื้อหาของประติมากรรม ความถี่เท่ากับ 1 รวมความถี่ทั้งหมดเท่ากับ 8

ข้อที่ 4 ความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านศิลปวัฒนธรรม จากคำถาม อิทธิพลของศิลปะของชนชาติอื่นๆส่งผลต่องานประติมากรรมไทยอย่างไร อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นในรายละเอียดตามประเด็นต่างๆ โดยเรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้

ลำดับที่หนึ่ง ก่อให้เกิดการแข่งขันทางด้านรูปแบบงานศิลปกรรมและความเชื่อต่างๆ ความถี่เท่ากับ 6 ลำดับที่สอง ก่อให้เกิดการรับและแลกเปลี่ยนด้านรูปแบบและความเชื่อในงานประติมากรรมไทย ความถี่เท่ากับ 3 และลำดับที่สาม ก่อให้เกิดการรับและแลกเปลี่ยนด้านวัสดุ และวิธีการ ความถี่เท่ากับ 1 รวมความถี่ทั้งหมดเท่ากับ 10

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4 ความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านภูมิปัญญา เรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้

ข้อความ	ความถี่
1. ภูมิปัญญาในงานประติมากรรมไทยเกิดขึ้นจากอะไร	
1.1 เกิดจากการสืบทอดกระบวนการและหลักวิชาทางช่าง	7
1.2 เกิดจากความแตกต่างทางด้านทักษะฝีมือ	2
1.3 เกิดจากความแตกต่างทางด้านสิ่งแวดล้อม	2
1.4 เกิดจากวิถีชีวิตความเป็นอยู่	2
รวม	13
2. การสร้างงานประติมากรรมไทยแสดงออกถึงภูมิปัญญาในด้านใดบ้าง	
2.1 ด้านรูปแบบทางศิลปกรรม (หลักองค์ประกอบศิลป์)	3
2.2 ด้านการเลือกสรรวัสดุ อุปกรณ์	2
2.3 ด้านภูมิปัญญาทางเชิงช่าง เทคนิค วิธีการ	2
รวม	7
3. การเลือกใช้วัสดุคิบสะท้อนภูมิปัญญาในการสร้างงานประติมากรรมไทยอย่างไร	
3.1 แสดงออกถึงความสามารถในการประดิษฐ์ คิดค้น ประยุกต์เครื่องมือ วัสดุให้ตรงกับประโยชน์ใช้สอย	7
3.2 แสดงออกถึงความเรียบง่าย สอดคล้องกับวิถีชีวิต	5
3.3 แสดงให้เห็นถึงสภาพเศรษฐกิจของบุคคล สังคม ในช่วงเวลานั้นๆ	2
3.4 แสดงให้เห็นถึงการสืบทอดภูมิปัญญาจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง	1
รวม	15
4. ประติมากรรมไทยเป็นศิลปะที่มีความคิดสร้างสรรค์ในด้านใดบ้าง	
4.1 ด้านหลักการทางทัศนศิลป์	4
4.2 ด้านการนำสิ่งแวดล้อมมาประยุกต์ในผลงาน	1
4.3 ด้านการดัดแปลงจากสิ่งที่เป็นนามธรรมไปสู่สิ่งที่เป็นรูปธรรม	1
รวม	6

จากตารางที่ 4 ความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านภูมิปัญญา อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นจากข้อคำถามต่างๆ ดังนี้

ข้อที่ 1 ความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านภูมิปัญญาจากคำถาม ภูมิปัญญาในงานประติมากรรมไทยเกิดขึ้นจากอะไร อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นในรายละเอียดตามประเด็นต่างๆ โดยเรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้

ลำดับที่หนึ่ง เกิดจากการสืบทอดกระบวนการและหลักวิชาทางช่าง ความถี่เท่ากับ 7 และลำดับที่สอง มีค่าความถี่เท่ากับ 3 ข้อ คือ เกิดจากความแตกต่างทางด้านทักษะฝีมือ, เกิดจากความแตกต่างทางด้านสิ่งแวดล้อม และ เกิดจากวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความถี่เท่ากับ 1 รวมความถี่ทั้งหมดเท่ากับ 13

ข้อที่ 2 ความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านภูมิปัญญา จากคำถาม การสร้างงานประติมากรรมไทยแสดงออกถึงภูมิปัญญาในด้านใดบ้าง อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นในรายละเอียดตามประเด็นต่างๆ โดยเรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้

ลำดับที่หนึ่ง ด้านรูปแบบทางศิลปกรรม (หลักองค์ประกอบศิลป์) ความถี่เท่ากับ 2 และลำดับที่สอง มีค่าความถี่เท่ากับ 2 ข้อ คือ ด้านการเลือกสรรวัสดุ อุปกรณ์ และ ด้านภูมิปัญญาทางเชิงช่าง เทคนิค วิธีการ ความถี่เท่ากับ 2 รวมความถี่ทั้งหมดเท่ากับ 7

ข้อที่ 3 ความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านภูมิปัญญา จากคำถามการเลือกใช้วัสดุดิบสะท้อนภูมิปัญญาในการสร้างงานประติมากรรมไทยอย่างไร อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็น ในรายละเอียดตามประเด็นต่างๆ โดยเรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้

ลำดับที่หนึ่ง แสดงออกถึงความสามารถในการประดิษฐ์ คิดค้น ประยุกต์เครื่องมือ วัสดุให้ตรงกับประโยชน์ใช้สอย ความถี่เท่ากับ 7 ลำดับที่สอง แสดงออกถึงความเรียบง่าย สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความถี่เท่ากับ 5 ลำดับที่สาม แสดงให้เห็นถึงสภาพเศรษฐกิจของบุคคล สังคม ในช่วงเวลานั้นๆ ความถี่เท่ากับ 2 และลำดับที่สี่ แสดงให้เห็นถึงการสืบทอดภูมิปัญญาจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ความถี่เท่ากับ 1 รวมความถี่ทั้งหมดเท่ากับ 15

ข้อที่ 4 ความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านภูมิปัญญา จากคำถามประติมากรรมไทยเป็นศิลปะที่มีความคิดสร้างสรรค์ในด้านใดบ้าง อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นในรายละเอียดต่างๆ โดยเรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้

ลำดับที่หนึ่ง ด้านหลักการทางทัศนศิลป์ ความถี่เท่ากับ 4 และ ลำดับที่สอง มีค่าความถี่เท่ากัน 2 ข้อ คือ ด้านการนำสิ่งแวดล้อมมาประยุกต์ในผลงาน และ ด้านการตัดแปลงจากสิ่งที่เป็นนามธรรม ไปสู่สิ่งที่เป็นรูปธรรม ความถี่เท่ากับ 1 รวมความถี่ทั้งหมดเท่ากับ 6

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 5 ความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านศิลปวัฒนธรรม เรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้

ข้อความ	ความถี่
1. ประติมากรรมไทยมีความเกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมในลักษณะใด	
1.1 การแสดงออกทางความศรัทธาในพระพุทธศาสนา	4
1.2 ป่งชี้ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม	3
1.3 แสดงออกถึงการผสมผสานวัฒนธรรมอย่างมีเอกลักษณ์	2
1.4 ป่งชี้วิถีชีวิตประจำวันของชนชั้นปกครอง	2
รวม	11
2. อะไรทำให้ประติมากรรมไทยเป็นส่วนหนึ่งของศิลปวัฒนธรรมไทย	
2.1 ป่งชี้ถึงวิวัฒนาการความเปลี่ยนแปลงของค่านิยมผ่านทางประติมากรรม	5
2.2 เป็นการบันทึกหลักฐานทางวัฒนธรรม	4
2.3 มีความเกี่ยวข้องกับระบบความคิด การเมืองการปกครอง	2
2.4 ตอบสนองความต้องการของสังคม	1
2.5 มีความสอดคล้องกับยุคสมัยที่ได้สร้างสรรค์งานประติมากรรมนั้นขึ้น	1
2.6 สอดแทรกอยู่ในวิธีการสร้างผลงานของช่างไทย	1
รวม	14
3. ประติมากรรมไทยเป็นตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยอย่างไร	
3.1 ป่งชี้ความเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมไทย	2
3.2 แสดงออกถึงขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิต	1
3.3 แสดงออกถึงความเกี่ยวข้องกับศาสนา	1
รวม	4

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ข้อความ	ความถี่
4. พัฒนาการของประติมากรรมไทยในอดีตแตกต่างจากปัจจุบันอย่างไร	
4.1 แตกต่างทางด้านความคิดรูปแบบของผลงาน	3
4.2 แตกต่างทางด้านเทคโนโลยี เทคนิคการผลิต	3
4.3 แตกต่างทางด้านประโยชน์ใช้สอย	2
4.4 แตกต่างทางด้านความคิด ความคิดสร้างสรรค์	2
4.5 แตกต่างทางด้านทักษะฝีมือ	1
4.6 แตกต่างทางด้านค่านิยมในการสร้างสรรค์ผลงาน	1
รวม	12

จากตารางที่ 5 ความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านศิลปวัฒนธรรม อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นจากข้อคำถามต่างๆ ดังนี้

ข้อที่ 1 ความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านศิลปวัฒนธรรม จากคำถาม ประติมากรรมไทยมีความเกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมในลักษณะใด อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นในรายละเอียดต่างๆ โดยเรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้ ลำดับที่หนึ่ง

การแสดงออกทางความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ความถี่เท่ากับ 4 ลำดับที่สอง บ่งชี้ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม ความถี่เท่ากับ 3 และ ลำดับที่สาม มีค่าความถี่เท่ากับ 2 ข้อ คือ แสดงออกถึงการผสมผสานวัฒนธรรมอย่างมีเอกลักษณ์ และ บ่งชี้วิถีชีวิตประจำวันของชนชั้นปกครอง ความถี่เท่ากับ 2 รวมความถี่ทั้งหมดเท่ากับ 11

ข้อที่ 2 ความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านศิลปวัฒนธรรมจากคำถาม อะไรทำให้ประติมากรรมไทยเป็นส่วนหนึ่งของศิลปวัฒนธรรมไทย อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นในรายละเอียดต่างๆ โดยเรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้

ลำดับที่หนึ่ง บ่งชี้ถึงวิวัฒนาการความเปลี่ยนแปลงของค่านิยมผ่านทางประติมากรรม ความถี่เท่ากับ 5 ลำดับที่สอง เป็นการบันทึกหลักฐานทางวัฒนธรรม ความถี่เท่ากับ 4 ลำดับที่สาม มีความเกี่ยวข้องกับระบบความคิด การเมืองการปกครอง ความถี่เท่ากับ 2 และ ลำดับที่สี่ มีค่าความถี่เท่ากับ 3 ข้อ คือ

ตอบสนองความต้องการของสังคม, มีความสอดคล้องกับยุคสมัยที่ได้สร้างสรรค์งานประติมากรรมนั้นขึ้น และสอดแทรกอยู่ในวิธีการสร้างผลงานของช่างไทย ความถี่เท่ากับ 1 รวมความถี่ทั้งหมดเท่ากับ 14

ข้อที่ 3 ความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านศิลปวัฒนธรรม จากคำถาม ประติมากรรมไทยเป็นตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยอย่างไร อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นในรายละเอียดต่างๆ โดยเรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้

ลำดับที่หนึ่ง บ่งชี้ความเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมไทย ความถี่เท่ากับ 2 และ ลำดับที่สอง มีค่าความถี่เท่ากับ 2 ข้อ คือ แสดงออกถึงขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิต และ แสดงออกถึงความเกี่ยวข้องกับศาสนา ความถี่เท่ากับ 1 รวมความถี่ทั้งหมดเท่ากับ 4

ข้อที่ 4 ความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทย ในด้านศิลปวัฒนธรรม จากคำถาม พัฒนาการของประติมากรรมไทยในอดีตแตกต่างจากปัจจุบันอย่างไร อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นในรายละเอียดต่างๆ โดยเรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้

ลำดับที่หนึ่ง มีค่าความถี่เท่ากับ 2 ข้อ คือ แตกต่างทางด้านความคิดรูปแบบของผลงาน และ แตกต่างทางด้านเทคโนโลยี เทคนิคการผลิต ความถี่เท่ากับ 3 ลำดับที่สอง มีค่าความถี่เท่ากับ 2 ข้อ คือ แตกต่างทางด้านประโยชน์ใช้สอย และ แตกต่างทางด้านความคิด ความคิดสร้างสรรค์ ความถี่เท่ากับ 2 และ ลำดับที่สาม มีค่าความถี่เท่ากับ 2 ข้อ คือ แตกต่างทางด้านทักษะฝีมือ และ แตกต่างทางด้านค่านิยมในการสร้างสรรค์ผลงาน ความถี่เท่ากับ 1 รวมความถี่ทั้งหมดเท่ากับ 12

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 6 ความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านคติความเชื่อและขนบนิยม เรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้

ข้อความ	ความถี่
1. การสร้างงานประติมากรรมไทยเกี่ยวข้องกับคติความเชื่อหรือไม่	
1.1 งานประติมากรรมไทย เกี่ยวข้องกับคติความเชื่อ	13
รวม	13
2. คติความเชื่อใดบ้างที่สอดแทรกในงานประติมากรรมไทย	
2.1 คติความเชื่อในเรื่องราวของศาสนา ความศรัทธาในศาสนาและพระพุทธเจ้า	9
2.2 คติความเชื่อในด้านประเพณีและวัฒนธรรม	4
2.3 คติความเชื่อของคนในอดีต	2
2.4 คติความเชื่อด้านความคิดในเชิงอุดมคติ	1
รวม	16
3. เหตุผลใดที่ทำให้งานประติมากรรมไทยเกี่ยวข้องกับคติความเชื่อทางศาสนา	
3.1 เพราะความศรัทธาของช่างประติมากรรมที่มีต่อคำสอนของศาสนา	8
3.2 เพราะเป็นตัวแทนการถ่ายทอดเรื่องราวความเชื่อต่างๆ	2
3.3 เพราะเกี่ยวข้องกับวิธีการเผยแพร่ศาสนา	1
รวม	11

จากตารางที่ 6 ความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านคติความเชื่อและขนบนิยม อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นจากข้อคำถามต่างๆ ดังนี้

ข้อที่ 1 ความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านคติความเชื่อและขนบนิยม จากคำถามการสร้างงานประติมากรรมไทยเกี่ยวข้องกับคติความเชื่อหรือไม่ อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็น ในรายละเอียดดังกล่าว ดังนี้

การสร้างงานประติมากรรมไทยเกี่ยวข้องกับคติความเชื่อ ความถี่เท่ากับ 13 ความถี่ทั้งหมดเท่ากับ 13

ข้อที่ 2 ความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านคติความเชื่อและขนบนิยม จากคำถาม คติความเชื่อใดบ้างที่สอดแทรกในงานประติมากรรมไทย อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นในรายละเอียดประเด็นต่างๆ โดยเรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้

ลำดับที่หนึ่ง คติความเชื่อในเรื่องราวของศาสนา ความศรัทธาในศาสนาและพระพุทธเจ้า ความถี่เท่ากับ 9 ลำดับที่สอง คติความเชื่อในด้านประเพณีและวัฒนธรรม ความถี่เท่ากับ 4 ลำดับที่สาม คติความเชื่อของคนในอดีต ความถี่เท่ากับ 2 และลำดับที่สี่ คติความเชื่อด้านความคิดในเชิงอุดมคติ ความถี่เท่ากับ 1 รวมความถี่ทั้งหมดเท่ากับ 16

ข้อที่ 3 ความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านคติความเชื่อและขนบนิยม จากคำถาม เหตุผลใดที่ทำให้งานประติมากรรมไทยเกี่ยวข้องกับคติความเชื่อทางศาสนา อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นในรายละเอียดต่างๆ โดยเรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้

ลำดับที่หนึ่ง เพราะความศรัทธาของช่างประติมากรรมที่มีต่อคำสอนของศาสนา ความถี่เท่ากับ 8 ลำดับที่สอง เพราะเป็นตัวแทนการถ่ายทอดเรื่องราวความเชื่อต่างๆ ความถี่เท่ากับ 2 และลำดับที่สาม เพราะเกี่ยวข้องกับวิธีการเผยแพร่ศาสนา ความถี่เท่ากับ 1 รวมความถี่ทั้งหมดเท่ากับ 11

1.3 ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของอาจารย์ผู้สอน เกี่ยวกับการส่งเสริม การอนุรักษ์และบทบาทของคณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

ตารางที่ 7 ความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับการส่งเสริม การอนุรักษ์ และบทบาทของคณะศิลปกรรม จากคำถาม คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ควรจะมีส่วนเผยแพร่ ถ่ายทอดความรู้เรื่องคุณค่าประติมากรรมไทยอย่างไร โดยเรียงลำดับตามความถี่

ข้อความ	ความถี่
1. คณะศิลปกรรมสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ควรจะมีส่วนเผยแพร่ ถ่ายทอดความรู้เรื่องคุณค่าประติมากรรมไทยอย่างไร	
1.1 สร้างจิตสำนึกที่ดีในการเผยแพร่และอนุรักษ์ประติมากรรมไทยแก่นักศึกษา	4
1.2 ต้องมีการปรับเปลี่ยนศักราชภาพผู้เรียนให้มีเพิ่มมากขึ้น	3
1.3 มีการเรียนการสอนด้านศิลปกรรมที่ครอบคลุมและรอบด้านมากยิ่งขึ้น	3
1.4 ส่งเสริมแนวทางการเรียนทั้งในเชิงอนุรักษ์ และสร้างสรรค์	2
1.5 ควรเพิ่มทักษะความรู้เกี่ยวกับศิลปะไทยให้มีเพิ่มมากขึ้น	2
1.6 ส่งเสริมบุคลากรในด้านต่างๆ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ประติมากรรมไทย	2
1.7 ควรมีการจัดกิจกรรมเพิ่มความรู้แก่อาจารย์และนักศึกษา	1
รวม	17

จากตารางที่ 7 ความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับการส่งเสริม การอนุรักษ์ และบทบาทของคณะศิลปกรรม จากคำถาม คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ควรจะมีส่วนเผยแพร่ ถ่ายทอดความรู้เรื่องคุณค่าประติมากรรมไทยอย่างไร อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นในรายละเอียดต่างๆ โดยเรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้

ลำดับที่หนึ่ง สร้างจิตสำนึกที่ดีในการเผยแพร่และอนุรักษ์ประติมากรรมไทยแก่นักศึกษา ความถี่เท่ากับ 4 ลำดับที่สอง มีค่าความถี่เท่ากัน 2 ข้อ คือ ต้องมีการปรับเปลี่ยนศักราชภาพผู้เรียนให้มีเพิ่มมากขึ้น และ มีการเรียนการสอนด้านศิลปกรรมที่ครอบคลุมและรอบด้านมากยิ่งขึ้น ความถี่เท่ากับ 3 ลำดับที่สาม มีค่าความถี่เท่ากัน 3 ข้อ คือ ส่งเสริมแนวทางการเรียนทั้งในเชิงอนุรักษ์และสร้างสรรค์, ควรเพิ่มทักษะความรู้เกี่ยวกับศิลปะไทยให้มีเพิ่มมากขึ้น และ ส่งเสริมบุคลากรในด้านต่างๆเกี่ยวกับการอนุรักษ์

ประติมากรรมไทย ความถี่เท่ากับ 2 และลำดับที่สี่ ควรมีการจัดกิจกรรมเพิ่มความรู้แก่อาจารย์และนักศึกษา ความถี่เท่ากับ 1 รวมความถี่ทั้งหมดเท่ากับ 17

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 8 ความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับการส่งเสริม การอนุรักษ์ และบทบาทของคณะศิลปกรรม จากคำถาม การเรียนการสอนในหลักสูตรศิลปบัณฑิต คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ควรจะมีการถ่ายทอดความรู้เรื่องประติมากรรมไทยในลักษณะใด โดยเรียงลำดับตามความถี่

ข้อความ	ความถี่
2. การเรียนการสอนในหลักสูตรศิลปบัณฑิต คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ควรจะมีการถ่ายทอดความรู้เรื่องประติมากรรมไทยในลักษณะใด	
2.1 ควรจัดให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการคิดค้นพัฒนาในเชิงปฏิบัติ เพื่อประโยชน์ในเชิงอนุรักษ์	3
2.2 ควรมีการจัดรูปแบบวิธีการสอนที่น่าสนใจ เพื่อทำให้นักศึกษามีความรู้ลึกซึ้งกว้างขวาง และเห็นคุณค่าประติมากรรมไทย	2
2.3 ควรสอดแทรกเนื้อหาความรู้เรื่องคุณค่าประติมากรรมไทยทุกภาควิชา ในหลักสูตรศิลปบัณฑิต	2
2.4 ควรจัดการเรียนการสอนทั้งในเชิงอนุรักษ์ และสร้างสรรค์แบบร่วมสมัยควบคู่กันไป	2
2.5 ควรมีการแนะแนวความรู้เกี่ยวกับประติมากรรมไทย เพื่อเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพหลังจากสำเร็จการศึกษา	2
2.6 นักศึกษาทุกภาควิชา ควรมีส่วนร่วมในการรับรู้ ถึงคุณค่าประติมากรรมไทย	2
2.7 ผู้สอนควรค้นคว้าหาความรู้ใหม่ๆ เพื่อเป็นการเพิ่มข้อมูลให้แก่ศึกษามากยิ่งขึ้น	1
2.8 หลักสูตรได้รับการกลั่นกรองมาดีแล้ว ต้องแก้ไขที่ตัวผู้สอนก่อนเป็นอันดับแรก	1
รวม	15

จากตารางที่ 8 ความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับการส่งเสริม การอนุรักษ์ และบทบาทของคณะศิลปกรรม จากคำถาม การเรียนการสอนในหลักสูตรศิลปบัณฑิต คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ควรจะมีการถ่ายทอดความรู้เรื่องประติมากรรมไทยในลักษณะใด อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นในรายละเอียดต่างๆ โดยเรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้

ลำดับที่หนึ่ง ควรจัดให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการคิดค้นพัฒนาในเชิงปฏิบัติ เพื่อประโยชน์ในเชิงอนุรักษ์ ความถี่เท่ากับ 3 ลำดับที่สอง มีค่าความถี่เท่ากับ 5 ข้อ คือ ควรมีการจัดรูปแบบวิธีการสอนที่น่าสนใจ เพื่อทำให้นักศึกษามีความรู้ลึกซึ้งกว้างขวางและเห็นคุณค่าประติมากรรมไทย, ควรสอดแทรกเนื้อหาความรู้เรื่องคุณค่าประติมากรรมไทยทุกภาควิชา ในหลักสูตรศิลปบัณฑิต, ควรจัดการเรียนการ

สอนทั้งในเชิงอนุรักษ์ และสร้างสรรค์แบบร่วมสมัยควบคู่กันไป, ต้องมีการแนะนำความรู้เกี่ยวกับ ประติมากรรมไทย เพื่อเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพหลังจากสำเร็จการศึกษา และ นักศึกษาทุก ภาควิชาควรมีส่วนในการรับรู้ถึงคุณค่าประติมากรรมไทย ความดีเท่ากับ 2 และ ลำดับที่สาม มีค่า ความดีเท่ากับ 2 ข้อ คือ ผู้สอนควรค้นคว้าหาความรู้ใหม่ๆ เพื่อเป็นการเพิ่มข้อมูลให้แก่ศึกษามากยิ่ง ขึ้น และ หลักสูตรได้รับการกลั่นกรองมาดีแล้ว ต้องแก้ไขที่ตัวผู้สอนก่อนเป็นอันดับแรก ความดีเท่ากับ 1 รวมความดีทั้งหมดเท่ากับ 15

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 9 ความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับการส่งเสริม การอนุรักษ์ และบทบาทของคณะศิลปกรรม จากคำถาม นักศึกษาควรมีส่วนร่วมอย่างไรต่อการส่งเสริม อนุรักษ์ประติมากรรมไทย โดยเรียงลำดับตามความถี่

ข้อความ	ความถี่
3. นักศึกษาควรมีส่วนร่วมอย่างไรต่อการส่งเสริม อนุรักษ์ประติมากรรมไทย	
3.1 ต้องมีความรับผิดชอบ เอาใจใส่เนื้อหาบทเรียนเพิ่มขึ้น	3
3.2 นักศึกษาทุกคนควรได้มีส่วนร่วมในการจัดนิทรรศการหรือทัศนศึกษาเพื่อเพิ่มประสบการณ์ด้านประติมากรรมไทย	3
3.3 ต้องสามารถนำความรู้ไปใช้ได้จริง และเป็นนักอนุรักษ์ที่ดี	2
3.4 นักศึกษาควรมีการปฏิบัติทั้งงานจิตรกรรม สถาปัตยกรรม และประติมากรรมอย่างต่อเนื่อง	2
3.5 นักศึกษาควรมีประสบการณ์ตรงในการสัมผัสกับงานประติมากรรมไทยมากขึ้น	2
3.6 นักศึกษาควรมีความรู้ความเข้าใจเรื่องราวที่ปรากฏ ในยุคสมัยต่างๆ	1
3.7 ควรมีจิตสำนึกถึงคุณค่าของงานประติมากรรมไทย	1
3.8 นักศึกษาที่เลือกเรียนวิชาประติมากรรมควรมีใจรักในงานประติมากรรมเป็นพื้นฐาน	1
รวม	15

จากตารางที่ 9 ความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับการส่งเสริม การอนุรักษ์ และบทบาทของคณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล จากคำถาม นักศึกษาควรมีส่วนร่วมอย่างไรต่อการส่งเสริม อนุรักษ์ประติมากรรมไทย อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นในรายละเอียดต่างๆ โดยเรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้

ลำดับที่หนึ่ง มีค่าความถี่เท่ากับ 2 ข้อ คือ ต้องมีความรับผิดชอบ เอาใจใส่เนื้อหาบทเรียนเพิ่มขึ้น และ นักศึกษาทุกคนควรได้มีส่วนร่วมในการจัดนิทรรศการหรือทัศนศึกษาเพื่อเพิ่มประสบการณ์ด้านประติมากรรมไทย ความถี่เท่ากับ 3 ลำดับที่สอง มีค่าความถี่เท่ากับ 3 ข้อ คือ ต้องสามารถนำความรู้ไปใช้ได้จริง และเป็นนักอนุรักษ์ที่ดี, นักศึกษาควรมีการปฏิบัติทั้งงานจิตรกรรม สถาปัตยกรรม และประติมากรรมอย่างต่อเนื่อง และ นักศึกษาควรมีประสบการณ์ตรงในการสัมผัสกับงานประติมากรรมไทยมากขึ้น ความถี่เท่ากับ 2 และ ลำดับที่สาม มีค่าความถี่เท่ากับ 3 ข้อ คือ นักศึกษาควรมีความรู้ความเข้าใจเรื่องราวที่ปรากฏ ในยุคสมัยต่างๆ, ควรมีจิตสำนึกถึงคุณค่าของงานประติมากรรมไทย และ นัก

ศึกษาที่เลือกเรียนวิชาประติมากรรมควรมีใจรักในงานประติมากรรมเป็นพื้นฐานความดีเท่ากับ 1 รวม
ความดีทั้งหมดเท่ากับ 15

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. การศึกษาคุณค่าประติมากรรมไทยตามการรับรู้ของนักศึกษา ระดับปริญญาตรี คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

2.1 ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สถานภาพ ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

ตารางที่ 10 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 4 คณะศิลปกรรม หลักสูตรศิลปบัณฑิต สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546

	ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
1.	เพศ		
	ชาย	200	65.14
	หญิง	107	34.85
2.	อายุ		
	ต่ำกว่า 20 ปี	89	28.99
	21-25 ปี	211	68.72
	26-30 ปี	5	1.62
	สูงกว่า 30 ปี	2	0.65
3.	กำลังศึกษาในภาควิชาเอก		
	ภาควิชาศิลปกรรม	57	18.56
	ภาควิชาออกแบบศิลปประยุกต์	125	40.71
	ภาควิชาศิลปประจำชาติ	22	7.16
	ภาควิชาหัตถกรรม	105	34.20
4.	เคยได้รับความรู้เกี่ยวกับประติมากรรมไทยหรือไม่จากแหล่งใด		
	ไม่เคย	26	8.46
	เคย	281	91.53
	แหล่งความรู้ที่ได้รับ		
	รายการวิทยุ	25	8.14
	รายการโทรทัศน์	155	50.48
	นิตรสาร	187	60.91

ตารางที่ 10 (ต่อ)

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
ฟังบรรยาย	75	24.42
หนังสือ	203	66.12
ทัศนศึกษา	102	33.22
ในชั้นเรียน	166	54.07
อินเทอร์เน็ต	65	21.17
อื่นๆ	50	16.28
5. การเห็นความสำคัญของคุณค่าประติมากรรมไทย		
ไม่เห็นความสำคัญ	14	4.56
เห็นความสำคัญน้อย	9	2.91
เห็นความสำคัญปานกลาง	95	30.94
เห็นความสำคัญมาก	189	61.56

จากตารางที่ 10 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 4 คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ภาควิชาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2546 ปรากฏว่ามีจำนวนนักศึกษาชายร้อยละ 65.14 และนักศึกษานักศึกษามีช่วงอายุต่ำกว่า 20 ปี ร้อยละ 28.99 ช่วงอายุ 21 ปี ถึง 25 ปี ร้อยละ 68.72 ช่วงอายุ 26 ปี ถึง 30 ปี ร้อยละ 1.62 ช่วงอายุ สูงกว่า 30 ปี ร้อยละ 0.65 เป็นนักศึกษาที่กำลังศึกษาในภาควิชาศิลปกรรม ร้อยละ 18.56 ภาควิชาออกแบบศิลปประยุกต์ ร้อยละ 40.71 ภาควิชาศิลปประจําชาติ ร้อยละ 7.16 และภาควิชาหัตถกรรม ร้อยละ 34.20 นักศึกษาเคยได้รับความรู้เกี่ยวกับประติมากรรมไทยหรือไม่จากแหล่งใด ไม่เคยได้รับความรู้เกี่ยวกับประติมากรรมไทย ร้อยละ 8.46 และเคยได้รับความรู้เกี่ยวกับประติมากรรมไทย ร้อยละ 91.53 โดยได้รับความรู้เกี่ยวกับประติมากรรมไทยจากแหล่งความรู้ต่างๆ ได้แก่ รายการวิทยุ ร้อยละ 8.14 รายการโทรทัศน์ร้อยละ 50.48 การชมนิทรรศการ ร้อยละ 60.91 การฟังบรรยาย ร้อยละ 24.42 การอ่านหนังสือเกี่ยวกับประติมากรรมไทย ร้อยละ 66.12 การไปทัศนศึกษา ร้อยละ 33.22 การเรียนในชั้นเรียนร้อยละ 54.07 ศึกษาจาก Internet ร้อยละ 21.17 และจากแหล่งอื่นๆร้อยละ 16.28 ด้านการเห็นความสำคัญของคุณค่าประติมากรรมไทยของนักศึกษา ไม่เห็นความสำคัญ ร้อยละ 4.56 เห็นความสำคัญน้อย ร้อยละ 2.91 เห็นความสำคัญปานกลาง ร้อยละ 30.94 และเห็นความสำคัญมาก ร้อยละ 61.56

2.2 ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทย ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 4 คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ภาควิชา 2 ปีการศึกษา 2546

ตารางที่ 11 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตามความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านศิลปกรรม

ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
1. ประติมากรรมไทยแสดงถึงความละเอียดประณีตของงานศิลปะไทย	4.58	0.54	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
2. ประติมากรรมไทยแสดงให้เห็นถึงการใช้รูปทรงต่างๆ	4.14	0.74	เห็นด้วย
3. ความรู้สึกอ่อนช้อยนุ่มนวลของงานประติมากรรมไทยเกิดจากการจัดองค์ประกอบทางทัศนศิลป์	4.39	0.70	เห็นด้วย
4. ความงามของประติมากรรมไทย เกิดจากรูปทรงที่มีปริมาตรทำให้เกิดมิติจริงที่รับรู้ได้	4.20	0.81	เห็นด้วย
5. ประติมากรรมไทยพุทธประวัติทำให้ผู้ชมรับรู้เรื่องราวของศาสนาได้ง่ายขึ้น	4.40	0.72	เห็นด้วย
รวม	4.34	0.47	เห็นด้วย

จากตารางที่ 11 ความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านศิลปกรรม เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อปรากฏว่า นักศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งใน ข้อที่ 1 ว่าประติมากรรมไทยแสดงถึงความละเอียดอ่อนประณีตของงานศิลปะไทย ($\bar{X} = 4.58$) รองลงมา นักศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยในข้อที่ 2 ข้อที่ 3 ข้อที่ 4 และข้อที่ 5 โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยดังนี้ คือ ข้อที่ 5 ประติมากรรมไทยพุทธประวัติทำให้ผู้ชมรับรู้เรื่องราวของศาสนาได้ง่ายขึ้น ($\bar{X} = 4.40$) ข้อที่ 3 ความรู้สึกอ่อนช้อยนุ่มนวลของงานประติมากรรมไทยเกิดจากการจัดองค์ประกอบทางทัศนศิลป์ ($\bar{X} = 4.39$) ข้อที่ 4 ความงามของประติมากรรมไทยเกิดจากรูปทรงที่มีปริมาตรทำให้เกิดมิติจริงที่รับรู้ได้ ($\bar{X} = 4.20$) และข้อที่ 2 ประติมากรรมไทย แสดงให้เห็นถึงการใช้รูปทรงต่างๆ ($\bar{X} = 4.14$)

เมื่อพิจารณารวมทุกข้อปรากฏว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการรับรู้คุณค่าประติมากรรมไทยในด้านศิลปกรรม อยู่ในระดับเห็นด้วย ($\bar{X} = 4.34$) ได้ง่ายขึ้น

ตารางที่ 12 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตามความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านประวัติศาสตร์ศิลป์

ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
1. ประติมากรรมไทยในยุคสมัยต่างๆทำให้เห็นถึงความเป็นมาของศิลปประจำชาติ	4.58	0.57	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
2. ประติมากรรมไทยสะท้อนถึงสถานะสังคมทางศิลปะและวัฒนธรรมของยุคสมัย	4.44	0.66	เห็นด้วย
3. ประติมากรรมไทยมีความสัมพันธ์กับศิลปกรรมแขนงอื่นๆ	4.13	0.75	เห็นด้วย
4. ประติมากรรมไทยแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลทางศิลปะของชนชาติอื่นๆได้	4.06	0.89	เห็นด้วย
รวม	4.30	0.49	เห็นด้วย

จากตารางที่ 12 ความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อปรากฏว่า นักศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งในข้อที่ 1 ประติมากรรมไทยในยุคสมัยต่างๆทำให้เห็นถึงความเป็นมาของศิลปประจำชาติ ($\bar{X} = 4.58$) รองลงมามีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยในข้อที่ 2 ข้อที่ 3 และข้อที่ 4 โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยดังนี้ ข้อที่ 2 ประติมากรรมไทยสะท้อนถึงสถานะสังคมทางศิลปะและวัฒนธรรมของยุคสมัย ($\bar{X} = 4.44$) ข้อที่ 3 ประติมากรรมไทยมีความสัมพันธ์กับศิลปกรรมแขนงอื่นๆ ($\bar{X} = 4.13$) และข้อที่ 4 ประติมากรรมไทย แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลทางศิลปะของชนชาติอื่นๆได้ ($\bar{X} = 4.06$)

เมื่อพิจารณารวมทุกข้อ ปรากฏว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับการรับรู้คุณค่าประติมากรรมไทยในด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ อยู่ในระดับเห็นด้วย ($\bar{X} = 4.30$)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 13 ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตามความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับคุณค่า ประติมากรรมไทยในด้านภูมิปัญญา

ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
1. วัตถุประสงค์ที่ใช้ในงานประติมากรรมไทยเป็นภูมิปัญญาของคนไทยสมัยโบราณ	4.42	0.69	เห็นด้วย
2. ประติมากรรมไทยมีความหมายแตกต่างกันตามลักษณะของงานประเภทต่างๆ	4.20	0.70	เห็นด้วย
3. เทคนิคต่างๆของงานประติมากรรมไทยเป็นการแก้ปัญหาทางทัศนศิลป์ให้สอดคล้องกับวัสดุ	4.03	0.82	เห็นด้วย
4. ช่างไทยสามารถปรับใช้พื้นที่ว่างทั้งภายในและภายนอกอาคารในการนำเสนองานประติมากรรมไทยได้อย่างเหมาะสม	4.23	0.77	เห็นด้วย
5. เรื่องราวต่างๆในงานประติมากรรมไทย ช่างได้แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อย่างเต็มที่	4.18	0.81	เห็นด้วย
รวม	4.21	0.56	เห็นด้วย

จากตารางที่ 13 ความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทย ในด้านภูมิปัญญา เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อปรากฏว่า นักศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยในข้อที่ 1 ข้อที่ 2 ข้อที่ 3 ข้อที่ 4 และข้อที่ 5 โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยดังนี้ ข้อที่ 1 วัตถุประสงค์ที่ใช้ในงานประติมากรรมไทยเป็นภูมิปัญญาของคนไทยสมัยโบราณ ($\bar{X} = 4.42$) รองลงมาคือข้อที่ 4 ช่างไทยสามารถปรับใช้พื้นที่ว่างทั้งภายในและภายนอกอาคารในการนำเสนองานประติมากรรมไทยได้อย่างเหมาะสม ($\bar{X} = 4.23$) ข้อที่ 2 ประติมากรรมไทยมีความหมายแตกต่างกันตามลักษณะของงานประเภทต่างๆ ($\bar{X} = 4.20$) ข้อที่ 5 เรื่องราวต่างๆในงานประติมากรรมไทย ช่างได้แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อย่างเต็มที่ ($\bar{X} = 4.18$) และข้อที่ 3 เทคนิคต่างๆของงานประติมากรรมไทยเป็นการแก้ปัญหาทางทัศนศิลป์ให้สอดคล้องกับวัสดุ ($\bar{X} = 4.03$)

เมื่อพิจารณารวมทุกข้อปรากฏว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านภูมิปัญญา อยู่ในระดับเห็นด้วย ($\bar{X} = 4.21$)

ตารางที่ 14 แสดงค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตามความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านศิลปวัฒนธรรม

ข้อความ	\bar{X}	SD	ความหมาย
1. ประติมากรรมไทยจัดเป็นมรดกวัฒนธรรมไทย	4.72	0.52	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
2. ประติมากรรมไทยแสดงเอกลักษณ์ศิลปะของไทย	4.65	0.55	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
3. ประติมากรรมไทยควรมีการถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลังต่อไป	4.66	0.53	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
4. ประติมากรรมไทยแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของศิลปกรรมไทย	4.40	0.73	เห็นด้วย
5. ประติมากรรมไทยมีการเปลี่ยนแปลงตามกระแสของวัฒนธรรม	4.21	0.78	เห็นด้วย
รวม	4.53	0.73	เห็นด้วยอย่างยิ่ง

จากตารางที่ 14 ความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านศิลปวัฒนธรรม เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อปรากฏว่า นักศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งในข้อที่ 1 ข้อที่ 2 ข้อที่ 3 โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ ข้อที่ 1 ประติมากรรมไทยจัดเป็นมรดกวัฒนธรรมไทย ($\bar{X} = 4.72$) ข้อที่ 2 ประติมากรรมไทยควรมีการถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลังต่อไป ($\bar{X} = 4.65$) และข้อที่ 3 ประติมากรรมไทยแสดงเอกลักษณ์ศิลปะของไทย ($\bar{X} = 4.66$) รองลงมานักศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วย ในข้อที่ 4 และข้อที่ 5 โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยดังนี้คือ ข้อที่ 4 ประติมากรรมไทยแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของศิลปกรรมไทย ($\bar{X} = 4.40$) และข้อที่ 5 ประติมากรรมไทยมีการเปลี่ยนแปลงตามกระแสของวัฒนธรรม ($\bar{X} = 4.21$)

เมื่อพิจารณารวมทุกข้อปรากฏว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านศิลปวัฒนธรรม อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ($\bar{X} = 4.53$)

ตารางที่ 15 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตามความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านคติความเชื่อและขนบนิยม

ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
1. ประติมากรรมไทยทางศาสนาเป็นผลจากคติความเชื่อเลื่อมใสศรัทธาต่อศาสนา	4.46	0.71	เห็นด้วย
2. ประติมากรรมไทยประดับศาสนสถานเกิดจากความต้องการในการทำสิ่งสวยงามเพื่อเป็นพุทธบูชา	4.33	0.75	เห็นด้วย
3. ประติมากรรมไทยเป็นการสืบทอดเรื่องราวต่างๆ	4.41	0.68	เห็นด้วย
4. ประติมากรรมไทยถ่ายทอดเป็นศาสนบูชา	4.27	0.79	เห็นด้วย
5. ประติมากรรมไทยแสดงถึงแบบอย่างในการทำงานที่สืบทอดกันมา	4.50	0.61	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
รวม	4.39	0.54	เห็นด้วย

จากตารางที่ 15 ความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านคติความเชื่อและขนบนิยม เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อปรากฏว่า นักศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งในข้อที่ 5 ประติมากรรมไทยแสดงถึงแบบอย่างในการทำงานที่สืบทอดกันมา ($\bar{X} = 4.50$) รองลงมา นักศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วย ในข้อที่ 1 ข้อที่ 2 ข้อที่ 3 และ ข้อที่ 4 โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยดังนี้ ข้อที่ 1 ประติมากรรมไทยทางศาสนาเป็นผลจากคติความเชื่อเลื่อมใสศรัทธาต่อศาสนา ($\bar{X} = 4.46$) ข้อที่ 3 ประติมากรรมไทยเป็นการสืบทอดเรื่องราวต่างๆ ($\bar{X} = 4.41$) ข้อที่ 2 ประติมากรรมไทยประดับศาสนสถานเกิดจากความต้องการในการทำสิ่งสวยงามเพื่อเป็นพุทธบูชา ($\bar{X} = 4.33$) และข้อที่ 4 ประติมากรรมไทยถ่ายทอดเป็นศาสนบูชา ($\bar{X} = 4.27$)

เมื่อพิจารณารวมทุกข้อ ปรากฏว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับการรับรู้คุณค่าประติมากรรมไทยในด้านความเชื่อและคตินิยมอยู่ในระดับเห็นด้วย ($\bar{X} = 4.39$)

2.3 ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับบทบาทของนักศึกษา ที่มีต่อการส่งเสริม และการอนุรักษ์ คุณค่าประติมากรรมไทย

ตารางที่ 16 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของนักศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยใน ด้านศิลปกรรม โดยเรียงลำดับตามความถี่

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	ความถี่
1. มีคุณค่าและแสดงออกถึงสุนทรียภาพ ความงามที่มีเอกลักษณ์ มีคุณค่าด้านจิตใจ	60
2. ตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญ ควรส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์	43
3. แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการด้านเทคนิค วิธีการ รูปแบบที่มีมาอย่างต่อเนื่อง	22
4. บ่งชี้แบบแผนทางศิลปกรรมไทย รวมทั้งก่อให้เกิดการส่งเสริมศิลปะไทยแขนงอื่นๆ	8
5. แสดงให้เห็นถึงทักษะ ฝีมือ ตลอดจน อารมณ์ ความรู้สึกของช่างผู้สร้างสรรค์ผลงาน	7
6. มีคุณค่าต่อศิลปกรรม ในการช่วยส่งเสริมความเข้าใจในประวัติศาสตร์	4
7. ก่อให้เกิดความเข้าใจในงานประติมากรรมไทยอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น	2
รวม	146

จากตารางที่ 16 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของนักศึกษา เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยใน ด้านศิลปกรรม โดยเรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้

ลำดับที่หนึ่ง มีคุณค่าและแสดงออกถึงสุนทรียภาพ ความงามที่มีเอกลักษณ์ มีคุณค่าด้านจิตใจ ความถี่เท่ากับ 60 ลำดับที่สอง ตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญ ควรส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์ ความถี่เท่ากับ 43 ลำดับที่สาม แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการด้านเทคนิค วิธีการ รูปแบบที่มีมาอย่างต่อเนื่อง ความถี่เท่ากับ 22 ลำดับที่สี่ บ่งชี้แบบแผนทางศิลปกรรมไทย รวมทั้งก่อให้เกิดการส่งเสริมศิลปะไทยแขนงอื่นๆ ความถี่เท่ากับ 8 ลำดับที่ห้า แสดงให้เห็นถึงทักษะ ฝีมือ ตลอดจน อารมณ์ ความรู้สึกของช่างผู้สร้างสรรค์ผลงาน ความถี่เท่ากับ 7 ลำดับที่หก มีคุณค่าต่อศิลปกรรม ในการช่วยส่งเสริมความเข้าใจในประวัติศาสตร์ ความถี่เท่ากับ 4 และลำดับที่เจ็ด ก่อให้เกิดความเข้าใจในงานประติมากรรมไทยอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น ความถี่เท่ากับ 2 รวมความถี่ทั้งหมดเท่ากับ 146

ตารางที่ 17 แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ของนักศึกษา เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทย ในด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ โดยเรียงลำดับตามความถี่

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะทั่วไป	ความถี่
1. ตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญของประติมากรรมไทยในด้านประวัติศาสตร์ศิลป์	49
2. แสดงถึงวิวัฒนาการ เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ของงานประติมากรรมไทย	46
3. สามารถเรียนรู้และเข้าใจประวัติศาสตร์ศิลป์ผ่านทางงานประติมากรรมไทย ส่งผลให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เนื้อหาในบทเรียนมากยิ่งขึ้น	34
4. แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลและการประยุกต์ทางศิลปกรรม จากวัฒนธรรมอื่นๆที่ปรากฏอยู่ในประติมากรรมไทย	24
5. บ่งชี้ถึงความเปลี่ยนแปลงทาง เศรษฐกิจ สังคม ในแต่ละยุคสมัย	14
6. แสดงให้เห็นถึงประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตไทยอันดงามจากอดีตจนถึงปัจจุบัน	11
7. แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของแบบอย่างงานประติมากรรมไทยของสกุลช่างในแต่ละยุคสมัย	8
รวม	186

จากตารางที่ 17 แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของนักศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ โดยเรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้

ลำดับที่หนึ่ง ตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญของประติมากรรมไทยในด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ ความถี่เท่ากับ 49 ลำดับที่สอง แสดงถึงวิวัฒนาการ เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ของงานประติมากรรมไทยความถี่เท่ากับ 46 ลำดับที่สาม สามารถเรียนรู้และเข้าใจประวัติศาสตร์ศิลป์ผ่านทางงานประติมากรรมไทย ส่งผลให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เนื้อหาในบทเรียนมากยิ่งขึ้น ความถี่เท่ากับ 34 ลำดับที่สี่ แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลและการประยุกต์ทางศิลปกรรมจากวัฒนธรรมอื่นๆที่ปรากฏอยู่ในประติมากรรมไทย ความถี่เท่ากับ 24 ลำดับที่ห้า บ่งชี้ถึงความเปลี่ยนแปลงทาง เศรษฐกิจ สังคม ในแต่ละยุคสมัย ความถี่เท่ากับ 14 ลำดับที่หก แสดงให้เห็นถึงประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตไทยอันดงามจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ความถี่เท่ากับ 11 และลำดับที่เจ็ด แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของแบบอย่างงานประติมากรรมไทยของสกุลช่างในแต่ละยุคสมัย ความถี่เท่ากับ 8 รวมความถี่ทั้งหมดเท่ากับ 186

ตารางที่ 18 ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของนักศึกษาในฐานะนักศึกษาคณะกรรมการสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมในด้านภูมิปัญญา โดยเรียงลำดับตามความถี่

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	ความถี่
1. ตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญของประติมากรรมไทยด้านภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมายาวนาน	50
2. ควรนำวิทยาการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ผสมผสานในการพัฒนารูปแบบใหม่ๆ ให้กับประติมากรรมไทย	38
3. แสดงให้เห็นถึงการคัดเลือกวัตถุดิบที่มีอยู่ในธรรมชาติมาใช้ได้อย่างมีคุณภาพและเหมาะสม	38
4. แสดงให้เห็นถึงแนวความคิดที่สั่งสมมาจากประสบการณ์และขั้นตอนในการสร้างสรรค์ได้อย่างลึกซึ้ง	11
5. ควรมีการศึกษา ค้นคว้า ความรู้เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยด้านภูมิปัญญาเพิ่มมากขึ้น	8
6. เป็นวิธีการอธิบาย บอกเล่า วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนผ่านทางผลงานประติมากรรมได้อย่างเรียบง่ายและตรงไปตรงมา	8
7. แสดงให้เห็นถึงการแปลงความคิดที่เป็นนามธรรมให้ปรากฏออกมาเป็นผลงานประติมากรรมที่เป็นรูปธรรม	7
8. แสดงให้เห็นถึงเศรษฐกิจ สังคม และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน	7
9. แสดงถึงการสื่อความหมายทางความเชื่อ ความศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนา	1
รวม	168

จากตารางที่ 18 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของนักศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมในด้านภูมิปัญญา โดยเรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้

ลำดับที่หนึ่ง ตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญของประติมากรรมไทยด้านภูมิปัญญา ที่สืบทอดกันมายาวนาน ความถี่เท่ากับ 50 ลำดับที่สอง มีค่าความถี่เท่ากับ 2 ข้อ คือ ควรนำวิทยาการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ผสมผสานในการพัฒนารูปแบบใหม่ๆ ให้กับประติมากรรมไทย และ แสดงให้เห็นถึงการคัดเลือกวัตถุดิบที่มีอยู่ในธรรมชาติมาใช้ได้อย่างมีคุณภาพและเหมาะสม ความถี่เท่ากับ 38 ลำดับที่สาม แสดงให้เห็นถึงแนวความคิดที่สั่งสมมาจากประสบการณ์และขั้นตอนในการสร้างสรรค์ได้อย่างลึกซึ้ง ความถี่เท่ากับ 11 ลำดับที่สี่ มีค่าความถี่เท่ากับ 2 ข้อ คือ ควรมีการศึกษาค้นคว้า ความรู้เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยด้านภูมิปัญญาเพิ่มมากขึ้น และ เป็นวิธีการอธิบาย บอกเล่า วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนผ่านทางผลงานประติมากรรมได้อย่างเรียบง่ายและตรงไปตรงมา

ความถี่เท่ากับ 8 ลำดับที่ห้า มีค่าความถี่เท่ากับ 2 ข้อ คือ แสดงให้เห็นถึงการแปลงความคิดที่เป็นนามธรรมให้ปรากฏออกมาเป็นผลงานประติมากรรมที่เป็นรูปธรรม และ แสดงให้เห็นถึงเศรษฐกิจ สังคม และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ความถี่เท่ากับ 7 และลำดับที่หก แสดงถึงการสื่อความหมายทางความเชื่อ ความศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนา ความถี่เท่ากับ 1 รวมความถี่ทั้งหมดเท่ากับ 168

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 19 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของนักศึกษา เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยใน
ด้านศิลปวัฒนธรรม โดยเรียงลำดับตามความถี่

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	ความถี่
1. ตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญของประติมากรรมไทยในด้านศิลปวัฒนธรรม มีคุณค่าควรแก่ การอนุรักษ์	61
2. เป็นการสืบทอดวัฒนธรรมที่มีแบบแผนอันดีงาม ผ่านทางศิลปกรรมไทย	56
3. บ่งชี้ความเป็นชนชาติไทยด้วยเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมในแต่ละยุคสมัย	29
4. เป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมที่ประกอบไปด้วยสุนทรียภาพ ความงาม	3
5. เป็นการถ่ายทอดความคิดเชิงอุดมคติในด้านศิลปวัฒนธรรม	1
รวม	150

จากตารางที่ 19 ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของนักศึกษา เกี่ยวกับคุณค่า
ประติมากรรมไทยในด้านศิลปวัฒนธรรม โดยเรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้

ลำดับที่หนึ่ง ตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญของประติมากรรมไทยในด้านศิลปวัฒนธรรม มี
คุณค่าควรแก่การอนุรักษ์ ความถี่เท่ากับ 61 ลำดับที่สอง เป็นการสืบทอดวัฒนธรรมที่มีแบบแผนอันดี
งาม ผ่านทางศิลปกรรมไทย ความถี่เท่ากับ 56 ลำดับที่สาม บ่งชี้ความเป็นชนชาติไทยด้วยเอกลักษณ์
ทางวัฒนธรรมในแต่ละยุคสมัย ความถี่เท่ากับ 29 ลำดับที่สี่ เป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมที่ประกอบไป
ด้วยสุนทรียภาพ ความงาม ความถี่เท่ากับ 3 และลำดับที่ห้า เป็นการถ่ายทอดความคิดเชิงอุดมคติในด้าน
ศิลปวัฒนธรรม ความถี่เท่ากับ 1 รวมความถี่ทั้งหมดเท่ากับ 150

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 20 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของนักศึกษา เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยด้าน
คติความเชื่อและขนบนิยม โดยเรียงลำดับตามความถี่

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	ความถี่
1. ตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญของประติมากรรมไทยในด้านคติความเชื่อและขนบนิยม	56
2. แสดงให้เห็นถึงคติความเชื่อและขนบนิยมในแต่ละยุคสมัยที่มีความแตกต่างกันจากอดีตจนถึงปัจจุบัน	26
3. บ่งบอกถึงความเชื่อ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา	23
4. แสดงออกถึงความคิดในการถ่ายทอดเรื่องราวคติความเชื่อทางศิลปกรรมของสกุลช่างต่างๆ	16
5. เป็นการอธิบาย บอกเล่า คติความเชื่อ ด้านประเพณี วัฒนธรรมผ่านทางสุนทรียภาพ	8
6. เป็นการส่งเสริมคติความเชื่อและขนบนิยมต่างๆที่ส่งผลต่อวิถีชีวิต	8
7. บ่งชี้ถึงการรับอิทธิพลด้านคติความเชื่อและขนบนิยมจากวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน	6
รวม	143

จากตารางที่ 20 ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของนักศึกษา เกี่ยวกับคุณค่า
ประติมากรรมไทยในด้านคติความเชื่อและขนบนิยม โดยเรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้

ลำดับที่หนึ่ง ตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญของประติมากรรมไทยในด้านคติความเชื่อและ
ขนบนิยม ความถี่เท่ากับ 56 ลำดับที่สอง แสดงให้เห็นถึงคติความเชื่อและขนบนิยมในแต่ละยุคสมัยที่
มีความแตกต่างกันจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ความถี่เท่ากับ 26 ลำดับที่สาม บ่งบอกถึงความเชื่อ ความ
ศรัทธาในพระพุทธศาสนา ความถี่เท่ากับ 23 ลำดับที่สี่ แสดงออกถึงความคิดในการถ่ายทอดเรื่องราว
คติความเชื่อทางศิลปกรรมของสกุลช่างต่างๆ ความถี่เท่ากับ 16 ลำดับที่ห้า มีค่าความถี่เท่ากับ 2 ข้อ คือ
เป็นการอธิบาย บอกเล่า คติความเชื่อ ด้านประเพณีวัฒนธรรมผ่านทางสุนทรียภาพ และ เป็นการส่งเสริม
คติความเชื่อและขนบนิยมต่างๆที่ส่งผลต่อวิถีชีวิต ความถี่เท่ากับ 8 และลำดับที่หก บ่งชี้ถึงการรับ
อิทธิพลด้านคติความเชื่อและขนบนิยมจากวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ความถี่เท่ากับ 6 รวมความถี่ทั้งหมด
เท่ากับ 143

ตารางที่ 21 แสดงความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของนักศึกษาในฐานะนักศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของคณะศิลปกรรมในการอนุรักษ์ประติมากรรมไทย โดยเรียงลำดับตามความถี่

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	ความถี่
1. ตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญและบทบาทหน้าที่ในการอนุรักษ์ประติมากรรมไทย	81
2. ควรมีการจัดกิจกรรมเพิ่มความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ประติมากรรมไทย	57
3. สร้างประสบการณ์ตรง เพื่อก่อให้เกิดการคิดค้นวิธีการอนุรักษ์ อย่างถูกวิธี	11
4. คัดสรรบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถทางด้านประติมากรรมไทยเพื่อพัฒนารูปแบบวิธีการสอนให้น่าสนใจยิ่งขึ้น	4
5. ควรมีบทบาทในการเผยแพร่ความรู้ว่ามีระบบแบบแผน	2
6. ควรมีการผลิตสื่อทางการศึกษาด้านคุณค่าประติมากรรมไทย ในรูปแบบที่หลากหลาย	1
รวม	156

จากตารางที่ 21 แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ของนักศึกษา เกี่ยวกับบทบาทของคณะศิลปกรรมในการอนุรักษ์ประติมากรรมไทยโดยเรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้

ลำดับที่หนึ่ง ตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญ และบทบาทหน้าที่ ในการอนุรักษ์ประติมากรรมไทย ความถี่เท่ากับ 81 ลำดับที่สอง ควรมีการจัดกิจกรรมเพิ่มความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ประติมากรรมไทย ความถี่เท่ากับ 57 ลำดับที่สาม สร้างประสบการณ์ตรง เพื่อก่อให้เกิดการคิดค้นวิธีการอนุรักษ์อย่างถูกวิธีความถี่เท่ากับ 11 ลำดับที่สี่ คัดสรรบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถทางด้านประติมากรรมไทยเพื่อพัฒนารูปแบบวิธีการสอนให้น่าสนใจยิ่งขึ้น ความถี่เท่ากับ 4 ลำดับที่ห้า ควรมีบทบาทในการเผยแพร่ความรู้ว่ามีระบบแบบแผน ความถี่เท่ากับ 2 และลำดับที่หก ควรมีการผลิตสื่อทางการศึกษาด้านคุณค่าประติมากรรมไทย ในรูปแบบที่หลากหลาย ความถี่เท่ากับ 1 รวมความถี่ทั้งหมดเท่ากับ 156

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 22 ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของนักศึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรศิลปบัณฑิตที่มีต่อการส่งเสริมอนุรักษ์ประติมากรรมไทย โดยเรียงลำดับตามความถี่

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	ความถี่
1. ควรมีการเพิ่มเติมเนื้อหารายวิชาประติมากรรมไทย โดยสอดแทรกในทุกสาขาวิชาเอกอย่าง ต่อเนื่องทุกชั้นปี	75
2. ตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของประติมากรรมไทยที่มีต่อการส่งเสริมอนุรักษ์	56
3. ควรมีการจัดการเรียนการสอน โดยผสมผสานรูปแบบประติมากรรมสมัยใหม่ให้สอดคล้อง กับประติมากรรมไทย	7
4. ควรมีการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับยุคสมัย	4
5. ปลูกจิตสำนึกให้นักศึกษาเกิดความรักหวงแหน และ เห็นประโยชน์ของการอนุรักษ์ ประติมากรรมไทย	4
6. จัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มความรู้ ความเข้าใจแก่นักศึกษา เช่น การจัดสัมมนาทางวิชาการโดยเชิญ วิทยากรผู้เชี่ยวชาญมาบรรยายเพิ่มเติม	3
7. จัดตั้งศูนย์ประติมากรรมไทยเพื่อการเผยแพร่ความรู้ในด้านคุณค่าประติมากรรมแก่ประชาชน ทั่วไป	1
8. ชี้แนะแนวทางการประกอบอาชีพหลังจบการศึกษาในหลักสูตร	1
รวม	151

จากตารางที่ 22 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของนักศึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรศิลป บัณฑิต ที่มีต่อการส่งเสริมอนุรักษ์ประติมากรรมไทย โดยเรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้

ลำดับที่หนึ่ง ควรมีการเพิ่มเติมเนื้อหารายวิชาประติมากรรมไทย โดยสอดแทรกในทุกสาขา วิชาเอกอย่างต่อเนื่องทุกชั้นปี ความถี่เท่ากับ 75 ลำดับที่สอง ตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของ ประติมากรรมไทยที่มีต่อการส่งเสริมอนุรักษ์ ความถี่เท่ากับ 56 ลำดับที่สาม ควรมีการจัดการเรียน การสอนโดยผสมผสานรูปแบบประติมากรรมสมัยใหม่ให้สอดคล้องกับประติมากรรมไทย ความถี่ เท่ากับ 7 ลำดับที่สี่ มีค่าความถี่เท่ากัน 2 ข้อ คือ ควรมีการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับยุคสมัย และ ปลูกจิตสำนึกให้นักศึกษาเกิดความรักหวงแหนและเห็นประโยชน์ของการ อนุรักษ์ประติมากรรมไทย ความถี่เท่ากับ 4 ลำดับที่ห้า จัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มความรู้ ความเข้าใจแก่นัก ศึกษา เช่น การจัดสัมมนาทางวิชาการ โดยเชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญมาบรรยายเพิ่มเติม ความถี่เท่ากับ 3

และ ลำดับที่หก มีค่าความถี่เท่ากับ 2 ข้อ คือ จัดตั้งศูนย์ประติมากรรมไทยเพื่อการเผยแพร่ความรู้ในด้านคุณค่าประติมากรรมแก่ประชาชนทั่วไป และ ชี้นำแนะแนวทางการประกอบอาชีพหลังจบการศึกษาในหลักสูตร ความถี่เท่ากับ 1 รวมความถี่ทั้งหมดเท่ากับ 151

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากตารางที่ 23 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของนักศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นอื่นๆ ที่มีต่อการส่งเสริม และอนุรักษ์ประติมากรรมไทย โดยเรียงลำดับตามความถี่

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	ความถี่
1. ตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของประติมากรรมไทย	36
2. การพัฒนารูปแบบประติมากรรมสมัยใหม่ควบคู่กันไปกับประติมากรรมไทย	3
3. จัดการเรียนการสอนวิชาประติมากรรมไทยในทุกสาขาวิชาเอก	2
4. จัดกิจกรรมเผยแพร่ความรู้แก่ประชาชนทั่วไป	2
5. พัฒนาวิธีการเผยแพร่ การอนุรักษ์ประติมากรรมไทย	1
6. จัดกิจกรรมทัศนศึกษา และงานนิทรรศการอย่างต่อเนื่อง	1
รวม	45

จากตารางที่ 23 ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของนักศึกษา เกี่ยวกับความคิดเห็นอื่นๆ ที่มีต่อการส่งเสริม และอนุรักษ์ประติมากรรมไทย โดยเรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้

ลำดับที่หนึ่ง ตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของประติมากรรมไทย ความถี่เท่ากับ 36 ลำดับที่สอง การพัฒนารูปแบบประติมากรรมสมัยใหม่ควบคู่กันไปกับประติมากรรม ความถี่เท่ากับ 3 ลำดับที่สาม มีค่าความถี่เท่ากับ 2 ข้อ คือ จัดการเรียนการสอนวิชาประติมากรรมไทยในทุกสาขาวิชาเอก และจัดกิจกรรมเผยแพร่ความรู้แก่ประชาชนทั่วไป ความถี่เท่ากับ 2 และ ลำดับที่สี่ พัฒนาวิธีการเผยแพร่ การอนุรักษ์ประติมากรรมไทย และ จัดกิจกรรมทัศนศึกษาและงานนิทรรศการอย่างต่อเนื่อง ความถี่เท่ากับ 1 รวมความถี่ทั้งหมดเท่ากับ 45

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการศึกษาคุณค่าประติมากรรมไทย ตามการรับรู้ของอาจารย์และนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาคุณค่าประติมากรรมไทย ในด้านศิลปกรรม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านภูมิปัญญา ด้านศิลปวัฒนธรรม และด้านคติความเชื่อและขนบนิยม ตามการรับรู้ของอาจารย์ นักศึกษา คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านศิลปกรรม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านภูมิปัญญา ด้านศิลปวัฒนธรรม และด้านคติความเชื่อและขนบนิยม

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ กลุ่มอาจารย์ผู้สอนและนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะศิลปกรรม หลักสูตรศิลปบัณฑิต สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล โดยมีกลุ่มตัวอย่างคือ กลุ่ม อาจารย์ผู้สอน จำนวน 13 คนและนักศึกษา คณะศิลปกรรม หลักสูตรศิลปบัณฑิต สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 4 ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2546 จำนวน 307 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง โดยใช้แบบสัมภาษณ์สำหรับอาจารย์ผู้สอน และแบบสอบถามสำหรับนักศึกษา โดยตรวจสอบความตรงของเนื้อหาของเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ในส่วนของแบบสอบถามทดลองใช้และหาค่าความเที่ยงจากสูตรสัมประสิทธิ์อัลฟา (alpha coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.8677

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์บนเครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล (SPSS/ Statistical Package for the Social Sciences/Personal Computer) โดยคำนวณค่าสัมประสิทธิ์ของแอลฟา (alpha coefficient) ค่าร้อยละ (percent) ค่าเฉลี่ย

(\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ดังจะนำเสนอผลการวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 การศึกษาคูณค่าประติมากรรมไทยตามการรับรู้ของอาจารย์ระดับปริญญาตรี คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

จากการศึกษาสถานภาพทั่วไปของอาจารย์ผู้สอนระดับปริญญาตรี คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ปรากฏว่าเป็นเพศชายทั้งหมด การศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต ร้อยละ 15.38 ระดับปริญญาโทบัณฑิต ร้อยละ 84.61 ด้านการปฏิบัติการสอน เป็นอาจารย์ภาควิชาศิลปกรรม ร้อยละ 15.38 อาจารย์ภาควิชาออกแบบ ร้อยละ 15.38 อาจารย์ภาควิชาศิลปประจำชาติ ร้อยละ 38.64 อาจารย์ภาควิชาหัตถกรรม ร้อยละ 15.38 อาจารย์คณะวิชาจิตรศิลป์ (วิทยาเขตเพาะช่าง) ร้อยละ 15.38 ประสบการณ์ด้านการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับประติมากรรมไทย เป็นงานวิชาการ ร้อยละ 100.00 เป็นการสร้างงานประติมากรรมไทย ร้อยละ 15.38 เป็นวิทยากรบรรยายพิเศษ ร้อยละ 15.38 เป็นการแต่งหนังสือ ตำรา บทความ และงานวิจัยเกี่ยวกับประติมากรรมไทย ร้อยละ 15.38

1.2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทย 5 ด้าน คือ
คุณค่าด้านศิลปกรรม คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ คุณค่าทางด้านภูมิปัญญา คุณค่าทางด้านศิลปวัฒนธรรม คุณค่าทางด้านคติความเชื่อและขนบนิยม

1.2.1 ความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทย ในด้านศิลปกรรม ในรายละเอียดต่างๆ รวมความถี่จากทุกข้อคำถามเป็นจำนวน 64 โดยเรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้

ข้อที่ 1 ประติมากรรมไทยเกี่ยวข้องกับศิลปะโดยทั่วไปอย่างไร อาจารย์ผู้สอน มีความคิดเห็นว่า มีความเกี่ยวข้องกับศิลปะสาขาอื่นๆ เช่น จิตรกรรม สถาปัตยกรรม ความถี่เท่ากับ 5 ลำดับที่สอง มีความถี่เท่ากับ 2 ข้อ คือ มีลักษณะการแสดงออกด้วยลักษณะเฉพาะตนของช่างหรือศิลปิน และ มีความเกี่ยวข้องกับสุนทรียศาสตร์ เช่นเดียวกับศิลปะสาขาอื่นๆ โดยทั่วไป ความถี่เท่ากับ 4 ลำดับที่สาม มีความเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบศิลป์ การจัดวาง ความถี่เท่ากับ 3 และลำดับที่สี่ มีความเกี่ยวข้องกับศิลปกรรมแขนงอื่นๆ เช่น วรรณคดี หัตถศิลป์ ความถี่เท่ากับ 2

เมื่อรวมความถี่ทั้งหมด อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นว่า ประติมากรรมไทยเกี่ยวข้องกับศิลปะโดยทั่วไปอย่างไร จำนวนความถี่ 18

ข้อที่ 2 ประติมากรรมไทยมีความสำคัญกับศิลปะไทยอย่างไร อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นว่า ลำดับที่หนึ่ง แสดงออกถึงรูปแบบของขนบธรรมเนียม ประเพณี ผ่านทางผลงานศิลปะไทย ความถี่เท่ากับ 8 ลำดับที่สอง แสดงออกถึงพัฒนาการด้านรูปแบบงานศิลปะ ความถี่เท่ากับ 3 ลำดับที่สาม แสดงออกถึงภูมิปัญญาช่างไทย ความถี่เท่ากับ 2 และ ลำดับที่สี่ มีค่าความถี่เท่ากับ 3 ข้อ คือ แสดงออกถึงรสนิยม คุณค่าทางสุนทรียภาพตามยุคสมัย, เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าทางด้านศิลปะไทย และ แสดงให้เห็นถึงการแลกเปลี่ยนรูปแบบ ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมระหว่างวัฒนธรรม ความถี่เท่ากับ 1

เมื่อรวมความถี่ทั้งหมด อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นว่า ประติมากรรมไทยมีความสำคัญกับศิลปะไทยอย่างไร เป็นจำนวนความถี่ 16

ข้อที่ 3 การสร้างงานประติมากรรมไทย ใช้หลักการทางศิลปะอะไรบ้าง อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นว่า ลำดับที่หนึ่ง หลักองค์ประกอบศิลป์ เช่น รูปทรง ปริมาตร พื้นผิว และน้ำหนักแสงเงา ความถี่เท่ากับ 11 ลำดับที่สอง หลักวิชาช่าง-ช่างสิบหมู่ ความถี่เท่ากับ 2 และ ลำดับที่สาม มีค่าความถี่เท่ากับ 2 ข้อ คือ หลักสุนทรียศาสตร์ และ หลักวิทยาศาสตร์ ความถี่เท่ากับ 1

เมื่อรวมความถี่ทั้งหมด อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นว่า การสร้างงานประติมากรรมไทย ใช้หลักการทางศิลปะอะไรบ้าง เป็นจำนวนความถี่ 15

ข้อที่ 4 ประติมากรรมไทยแสดงถึงรูปทรงทางศิลปะในลักษณะใด อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นว่า ลำดับที่หนึ่ง แสดงออกถึงรูปทรงแบบอุดมคติในเชิงปรัชญาพุทธศาสนา ความถี่เท่ากับ 7 ลำดับที่สอง แสดงออกถึงรูปทรงแบบนามธรรม รูปทรงอิสระ ความถี่เท่ากับ 5 และลำดับที่สาม แสดงออกถึงรูปทรงแบบธรรมชาติ รูปทรงเหมือนจริง ความถี่เท่ากับ 3

เมื่อรวมความถี่ทั้งหมด อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นว่า ประติมากรรมไทยแสดงถึงรูปทรงทางศิลปะในลักษณะใด เป็นจำนวนความถี่ 15

1.2.2 ความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ ในรายละเอียดต่างๆ รวมความถี่จากทุกข้อคำถามเป็นจำนวน 62 โดยเรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้

ข้อที่ 1 ประติมากรรมไทยมีความสำคัญต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์อย่างไร อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นว่า ลำดับที่หนึ่ง เป็นข้อมูลด้านแบบอย่างของผลงานประติมากรรมของแต่ละ

ยุคสมัย ความถี่เท่ากับ 15 ลำดับที่สอง เป็นข้อมูลด้านภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม ความถี่เท่ากับ 4 ลำดับที่ 3 เป็นข้อมูลด้านคติ ความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณี ความถี่เท่ากับ 2 และลำดับที่สี่ เป็นข้อมูลด้านความงาม สุนทรียศาสตร์ ความถี่เท่ากับ 1

เมื่อรวมความถี่ทั้งหมด อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นว่า ประติมากรรมไทยมีความสำคัญต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปะอย่างไร เป็นจำนวนความถี่ 22

ข้อที่ 2 เหตุใดประติมากรรมไทยจึงมีความสำคัญกับประวัติศาสตร์ศิลปะของไทย อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นว่า ลำดับที่หนึ่ง การแสดงออกของรูปแบบประติมากรรมไทยที่แตกต่างกันตามยุคสมัย ความถี่เท่ากับ 5 ลำดับที่สอง บ่งชี้อิทธิพลจากวัฒนธรรมของชนชาติอื่นๆที่มีต่อประติมากรรมไทย ความถี่เท่ากับ 3 ลำดับที่สาม มีค่าความถี่เท่ากับ 2 ข้อ คือ บ่งชี้ถึงระบบเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่องานประติมากรรมไทย และแสดงให้เห็นถึงรูปแบบศิลปกรรม โครงสร้าง การออกแบบลวดลายในแต่ละสกุลช่าง ความถี่เท่ากับ 2 และลำดับที่สี่ มีค่าความถี่เท่ากับ 3 ข้อ คือ บ่งชี้ความแตกต่างของชนชาติและภูมิภาคจากลักษณะวัตถุศิลปะที่แตกต่างกัน, บ่งชี้วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนไทยในอดีต และ แสดงให้เห็นถึงจิตสำนึกในความเป็นชนชาติที่มีเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง ความถี่เท่ากับ 1

เมื่อรวมความถี่ทั้งหมด อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นว่า เหตุใดประติมากรรมไทยมีความสำคัญกับประวัติศาสตร์ศิลปะของไทย เป็นจำนวนความถี่ 15

ข้อที่ 3 งานประติมากรรมไทยทำให้เห็นถึงรูปแบบของศิลปกรรมยุคสมัยต่างๆอย่างไร อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นว่า ลำดับที่หนึ่ง มีความแตกต่างด้านรูปแบบของศิลปะ ความถี่เท่ากับ 5 ลำดับที่สอง มีความแตกต่างด้านเทคนิค วิธีการทางเชิงช่าง ความถี่เท่ากับ 2 และลำดับที่สาม มีความแตกต่างด้านเนื้อหาของประติมากรรม ความถี่เท่ากับ 1

เมื่อรวมความถี่ทั้งหมด อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นว่า งานประติมากรรมไทยทำให้เห็นถึงรูปแบบของศิลปกรรมยุคสมัยต่างๆอย่างไร เป็นจำนวนความถี่ 8

ข้อที่ 4 อิทธิพลของศิลปะของชนชาติอื่นๆ ส่งผลต่องานประติมากรรมไทยอย่างไร อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นว่า ลำดับที่หนึ่ง ก่อให้เกิดการแข่งขันทางด้านรูปแบบงานศิลปกรรมและความเชื่อต่างๆ ความถี่เท่ากับ 6 ลำดับที่สอง ก่อให้เกิดการรับและแลกเปลี่ยนด้านรูปแบบและความเชื่อในงานประติมากรรมไทย ความถี่เท่ากับ 3 และลำดับที่สาม ก่อให้เกิดการรับและแลกเปลี่ยนด้านวัสดุ และวิธีการ ความถี่เท่ากับ 1

เมื่อรวมความถี่ทั้งหมด อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นว่า อิทธิพลของศิลปะของชนชาติอื่นๆ ส่งผลต่องานประติมากรรมไทยอย่างไร เป็นจำนวนความถี่ 10

1.2.3 ความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านภูมิปัญญา ในรายละเอียดต่างๆ รวมความถี่จากทุกข้อคำถามเป็นจำนวน 43 โดยเรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้

ข้อที่ 1 ภูมิปัญญาในงานประติมากรรมไทยเกิดขึ้นจากอะไร อาจารย์ผู้สอน มีความคิดเห็นว่า

ลำดับที่หนึ่ง เกิดจากการสืบทอดกระบวนการและหลักวิชาทางช่าง ความถี่เท่ากับ 7 และ ลำดับที่สอง มีค่าความถี่เท่ากับ 3 ข้อ คือ เกิดจากความแตกต่างทางด้านทักษะฝีมือ, เกิดจากความแตกต่างทางด้านสิ่งแวดล้อม และ เกิดจากวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความถี่เท่ากับ 1

เมื่อรวมความถี่ทั้งหมด อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นว่า ภูมิปัญญาในงานประติมากรรมไทยเกิดขึ้นจากอะไร เป็นจำนวนความถี่ 13

ข้อที่ 2 การสร้างงานประติมากรรมไทยแสดงออกถึงภูมิปัญญาในด้านใดบ้าง อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นว่า ลำดับที่หนึ่ง ด้านรูปแบบทางศิลปกรรม (หลักองค์ประกอบศิลป์) ความถี่เท่ากับ 2 และ ลำดับที่สอง มีค่าความถี่เท่ากับ 2 ข้อ คือ ด้านการเลือกสรรวัสดุ อุปกรณ์ และ ด้านภูมิปัญญาทางเชิงช่าง เทคนิค วิธีการ ความถี่เท่ากับ 2

เมื่อรวมความถี่ทั้งหมด อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นว่า การสร้างงานประติมากรรมไทยแสดงออกถึงภูมิปัญญาในด้านใดบ้าง เป็นจำนวนความถี่ 7

ข้อที่ 3 การเลือกใช้วัตถุดิบสะท้อนภูมิปัญญาในการสร้างงานประติมากรรมไทยอย่างไร อาจารย์ผู้สอน มีความคิดเห็นว่า ลำดับที่หนึ่ง แสดงออกถึงความสามารถในการประดิษฐ์ คิดค้น ประยุกต์เครื่องมือ วัสดุให้ตรงกับประโยชน์ใช้สอย ความถี่เท่ากับ 7 ลำดับที่สอง แสดงออกถึงความเรียบง่าย สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความถี่เท่ากับ 5 ลำดับที่สาม แสดงให้เห็นถึงสภาพเศรษฐกิจของบุคคล สังคม ในช่วงเวลานั้นๆ ความถี่เท่ากับ 2 และลำดับที่สี่ แสดงให้เห็นถึงการสืบทอดภูมิปัญญาจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ความถี่เท่ากับ 1

เมื่อรวมความถี่ทั้งหมด อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นว่า การเลือกใช้วัตถุดิบสะท้อนภูมิปัญญาในการสร้างงานประติมากรรมไทยอย่างไร เป็นจำนวนความถี่ 15

ข้อที่ 4 ประติมากรรมไทยเป็นศิลปะที่มีความคิดสร้างสรรค์ในด้านใดบ้าง อาจารย์ผู้สอน มีความคิดเห็นว่า ลำดับที่หนึ่ง ด้านหลักการทางทัศนศิลป์ ความถี่เท่ากับ 4 และ ลำดับที่สอง มีค่าความถี่เท่ากับ 2 ข้อ คือ ด้านการนำสิ่งแวดล้อมมาประยุกต์ในผลงาน และ ด้านการดัดแปลงจากสิ่งที่เป็นนามธรรมไปสู่สิ่งที่เป็นรูปธรรม ความถี่เท่ากับ 1

เมื่อรวมความถี่ทั้งหมด อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นว่า ประติมากรรมไทยเป็นศิลปะที่มีความคิดสร้างสรรค์ในด้านใด เป็นจำนวนความถี่ 6

1.2.4 ความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านศิลปวัฒนธรรม อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็น ในรายละเอียดตามประเด็นต่างๆ รวมความถี่จากทุกข้อคำถาม เป็นจำนวน 41 โดยเรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้

ข้อที่ 1. ประติมากรรมไทยมีความเกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมในลักษณะใด ประติมากรรมไทยมีความเกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมในลักษณะใด อาจารย์ผู้สอน มีความคิดเห็นว่า ลำดับที่หนึ่ง การแสดงออกทางความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ความถี่เท่ากับ 4 ลำดับที่สอง บ่งชี้ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม ความถี่เท่ากับ 3 และ ลำดับที่สาม มีค่าความถี่เท่ากับ 2 ข้อ คือ แสดงออกถึงการผสมผสานวัฒนธรรมอย่างมีเอกลักษณ์ และ บ่งชี้วิถีชีวิตประจำวันของชนชั้นปกครอง ความถี่เท่ากับ 2

เมื่อรวมความถี่ทั้งหมด อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นว่า ประติมากรรมไทยมีความเกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมในลักษณะใด เป็นจำนวนความถี่ 11

ข้อที่ 2. อะไรทำให้ประติมากรรมไทยเป็นส่วนหนึ่งของศิลปวัฒนธรรมไทย อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นว่า ลำดับที่หนึ่ง บ่งชี้ถึงวิวัฒนาการความเปลี่ยนแปลงของค่านิยมผ่านทางประติมากรรม ความถี่เท่ากับ 5 ลำดับที่สอง เป็นการบันทึกหลักฐานทางวัฒนธรรม ความถี่เท่ากับ 4 ลำดับที่สาม มีความเกี่ยวข้องกับระบบความคิด การเมืองการปกครอง ความถี่เท่ากับ 2 และ ลำดับที่สี่ มีค่าความถี่เท่ากับ 3 ข้อ คือ ตอบสนองความต้องการของสังคม, มีความสอดคล้องกับยุคสมัยที่ได้สร้างสรรค์งานประติมากรรมนั้นขึ้น และสอดคล้องอยู่ในวิธีการสร้างผลงานของช่างไทย ความถี่เท่ากับ 1

เมื่อรวมความถี่ทั้งหมด อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นว่า อะไรทำให้ประติมากรรมไทยเป็นส่วนหนึ่งของศิลปวัฒนธรรมไทย เป็นจำนวนความถี่ 14

ข้อที่ 3. ประติมากรรมไทยเป็นตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยอย่างไร อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นว่า ลำดับที่หนึ่ง บ่งชี้ความเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมไทย ความถี่เท่ากับ 2 และ ลำดับที่สอง มีค่าความถี่เท่ากับ 2 ข้อ คือ แสดงออกถึงขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิต และ แสดงออกถึงความเกี่ยวข้องกับศาสนา ความถี่เท่ากับ 1

เมื่อรวมความถี่ทั้งหมด อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นว่า ประติมากรรมไทยเป็นตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยอย่างไร เป็นจำนวนความถี่ 4

ข้อที่ 4. พัฒนาการของประติมากรรมไทยในอดีตแตกต่างจากปัจจุบันอย่างไร อาจารย์ผู้สอน มีความคิดเห็นว่า ลำดับที่หนึ่ง มีค่าความถี่เท่ากับ 2 ข้อ คือ แตกต่างทางด้านความคิดรูปแบบของผลงาน และ แตกต่างทางด้านเทคโนโลยี เทคนิคการผลิต ความถี่เท่ากับ 3 ลำดับที่สอง มีค่าความถี่เท่ากับ 2 ข้อ คือ แตกต่างทางด้านประโยชน์ใช้สอย และ แตกต่างทางด้านความคิด ความคิดสร้างสรรค์ ความถี่เท่ากับ 2 และ ลำดับที่สาม มีค่าความถี่เท่ากับ 2 ข้อ คือ แตกต่างทางด้านทักษะฝีมือ และ แตกต่างทางด้านค่านิยมในการสร้างสรรค์ผลงาน ความถี่เท่ากับ 1

เมื่อรวมความถี่ทั้งหมด อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นว่า พัฒนาการของประติมากรรมไทยในอดีตแตกต่างจากปัจจุบันอย่างไร เป็นจำนวนความถี่ 12

1.2.5 ความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านความเชื่อและขนบนิยม อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็น ในรายละเอียดประเด็นต่างๆ รวมความถี่จากทุกข้อคำถามเป็นจำนวน 64 โดยเรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้

ข้อที่ 1 การสร้างงานประติมากรรมไทยเกี่ยวข้องกับคติความเชื่อ อาจารย์ผู้สอน มีความคิดเห็นว่า งานประติมากรรมไทย เกี่ยวข้องกับคติความเชื่อ ความถี่ 13

เมื่อรวมความถี่ทั้งหมด อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นว่า การสร้างงานประติมากรรมไทยเกี่ยวข้องกับคติความเชื่อ เป็นจำนวนความถี่ 13

ข้อที่ 2. คติความเชื่อใดบ้างที่สอดแทรกในงานประติมากรรมไทย อาจารย์ผู้สอน มีความคิดเห็นว่า ลำดับที่หนึ่ง คติความเชื่อในเรื่องราวของศาสนา ความศรัทธาในศาสนาและพระพุทธเจ้า ความถี่เท่ากับ 9 ลำดับที่สอง คติความเชื่อในด้านประเพณีและวัฒนธรรม ความถี่เท่ากับ 4 ลำดับที่สาม คติความเชื่อของคนในอดีต ความถี่เท่ากับ 2 และลำดับที่สี่ คติความเชื่อด้านความคิดในเชิงอุดมคติ ความถี่เท่ากับ 1

เมื่อรวมความถี่ทั้งหมด อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นว่า คติความเชื่อใดบ้างที่สอดแทรกในงานประติมากรรมไทย เป็นจำนวนความถี่ 16

ข้อที่ 3. เหตุผลใดที่ทำให้งานประติมากรรมไทยเกี่ยวข้องกับคติความเชื่อทางศาสนา อาจารย์ผู้สอน มีความคิดเห็นว่า ลำดับที่หนึ่ง เพราะความศรัทธาของช่างประติมากรรมที่มีต่อคำสอนของศาสนา ความถี่เท่ากับ 8 ลำดับที่สอง เพราะเป็นตัวแทนการถ่ายทอดเรื่องราวความเชื่อต่างๆ ความถี่เท่ากับ 2 และลำดับที่สาม เพราะเกี่ยวข้องกับวิธีการเผยแพร่ศาสนา ความถี่เท่ากับ 1

เมื่อรวมความถี่ทั้งหมด อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นว่า เหตุผลใดที่ทำให้งานประติมากรรมไทยเกี่ยวข้องกับคติความเชื่อทางศาสนา เป็นจำนวนความถี่ 11

1.3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับ การส่งเสริม การอนุรักษ์ และบทบาทของคณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

1.3.1 ความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับการส่งเสริม การอนุรักษ์ และบทบาทของคณะศิลปกรรม อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นในรายละเอียดประเด็นต่างๆ โดยเรียงลำดับตามความถี่ดังนี้

ข้อที่ 1. คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ควรจะมีส่วนเผยแพร่ถ่ายทอดความรู้เรื่องคุณค่าประติมากรรมไทยอย่างไร อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นที่ ลำดับที่หนึ่ง สร้างจิตสำนึกที่ดีในการเผยแพร่และอนุรักษ์ประติมากรรมไทยแก่นักศึกษา ความถี่เท่ากับ 4 ลำดับที่สอง มีค่าความถี่เท่ากับ 2 ข้อ คือ ต้องมีการปรับเปลี่ยนศักยภาพผู้เรียนให้มีเพิ่มมากขึ้น และ มีการเรียนการสอนด้านศิลปกรรมที่ครอบคลุมและรอบด้านมากยิ่งขึ้น ความถี่เท่ากับ 3 ลำดับที่สาม มีค่าความถี่เท่ากับ 3 ข้อ คือ ส่งเสริมแนวทางการเรียนทั้งในเชิงอนุรักษ์และสร้างสรรค์, ควรเพิ่มทักษะความรู้เกี่ยวกับศิลปะไทยให้มีเพิ่มมากขึ้น และ ส่งเสริมบุคลากรในด้านต่างๆเกี่ยวกับการอนุรักษ์ประติมากรรมไทย ความถี่เท่ากับ 2 และลำดับที่สี่ ควรมีการจัดกิจกรรมเพิ่มความรู้แก่อาจารย์และนักศึกษา ความถี่เท่ากับ 1

เมื่อรวมความถี่ทั้งหมด อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นที่ คณะศิลปกรรมสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ควรจะมีส่วนเผยแพร่ถ่ายทอดความรู้เรื่องคุณค่าประติมากรรมไทยอย่างไร เป็นจำนวนความถี่ 17

ข้อที่ 2. การเรียนการสอนในหลักสูตรศิลปบัณฑิต คณะศิลปกรรมสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ควรจะมีการถ่ายทอด ความรู้เรื่องประติมากรรมไทยในลักษณะใด อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นที่ ลำดับที่หนึ่ง ควรจัดให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการคิดค้นพัฒนาในเชิงปฏิบัติ เพื่อประโยชน์ในเชิงอนุรักษ์ ความถี่เท่ากับ 3 ลำดับที่สอง มีค่าความถี่เท่ากับ 5 ข้อ คือ ควรมีการจัดรูปแบบวิธีการสอนที่น่าสนใจ เพื่อทำให้นักศึกษามีความรู้สึกรักหวงแหนและเห็นคุณค่าประติมากรรมไทย, ควรสอดแทรกเนื้อหาความรู้เรื่องคุณค่าประติมากรรมไทยทุกภาควิชา ในหลักสูตรศิลปบัณฑิต, ควรจัดการเรียนการสอนทั้งในเชิงอนุรักษ์ และ สร้างสรรค์แบบร่วมสมัยควบคู่กันไป, ต้องมีการแนะนำความรู้เกี่ยวกับประติมากรรมไทย เพื่อเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพหลังจากสำเร็จการศึกษา และนักศึกษาทุกภาควิชาควรมีส่วนในการรับรู้ถึงคุณค่าประติมากรรมไทย ความถี่เท่ากับ 2 และลำดับที่สาม มีค่าความถี่เท่ากับ 2 ข้อ คือ ผู้สอนควรค้นคว้าหาความรู้ใหม่ๆ เพื่อเป็นการเพิ่มข้อมูลให้แก่นักศึกษามากยิ่งขึ้นและหลักสูตรได้รับการกลั่นกรองมาดีแล้ว ต้องแก้ไขที่ตัวผู้สอนก่อนเป็นอันดับแรกความถี่เท่ากับ 1

เมื่อรวมความถี่ทั้งหมด อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นว่า การเรียนการสอนในหลักสูตรศิลปบัณฑิต คณะศิลปกรรมสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ควรจะมีการถ่ายทอด ความรู้เรื่อง ประติมากรรมไทยในลักษณะใด เป็นจำนวนความถี่ 15

ข้อที่ 3 นักศึกษาควรมีส่วนร่วมอย่างไรต่อการส่งเสริม อนุรักษ์ประติมากรรมไทย อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นว่า ลำดับที่หนึ่ง มีค่าความถี่เท่ากับ 2 ข้อ คือ ต้องมีความรับผิดชอบ เอาใจใส่เนื้อหาบทเรียนเพิ่มขึ้น และ นักศึกษาทุกคนควรได้มีส่วนร่วมในการจัดนิทรรศการหรือทัศนศึกษาเพื่อเพิ่มประสบการณ์ด้านประติมากรรมไทย ความถี่เท่ากับ 3 ลำดับที่สอง มีค่าความถี่เท่ากับ 3 ข้อ คือ ต้องสามารถนำความรู้ไปใช้ได้จริง และเป็นนักอนุรักษ์ที่ดี, นักศึกษาควรมีการปฏิบัติทั้งงานจิตรกรรม สถาปัตยกรรม และประติมากรรมอย่างต่อเนื่อง และ นักศึกษาควรมีประสบการณ์ตรงในการสัมผัสกับงานประติมากรรมไทยมากขึ้น ความถี่เท่ากับ 2 และ ลำดับที่สาม มีค่าความถี่เท่ากับ 3 ข้อ คือ นักศึกษาควรมีความรู้ความเข้าใจเรื่องราวที่ปรากฏ ในยุคสมัยต่างๆ, ควรมีจิตสำนึกถึงคุณค่าของงานประติมากรรมไทย และ นักศึกษาที่เลือกเรียนวิชาประติมากรรมควรมีใจรักในงานประติมากรรมเป็นพื้นฐานความถี่เท่ากับ 1

เมื่อรวมความถี่ทั้งหมด อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นว่า นักศึกษาควรมีส่วนร่วมอย่างไรต่อการส่งเสริม อนุรักษ์ประติมากรรมไทย เป็นจำนวนความถี่ 15

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 2 การศึกษาคุณค่าประติมากรรมไทยตามการรับรู้ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

2.1 ผลการวิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

มีจำนวนนักศึกษาชายร้อยละ 65.14 และนักศึกษาหญิง 34.85 นักศึกษามีช่วงอายุต่ำกว่า 20 ปี ร้อยละ 28.99 ช่วงอายุ 21 ปี ถึง 25 ปี ร้อยละ 68.72 ช่วงอายุ 26 ปี ถึง 30 ปี ร้อยละ 1.62 ช่วงอายุ สูงกว่า 30 ปี ร้อยละ 0.65 เป็นนักศึกษาที่กำลังศึกษาในภาควิชาศิลปกรรม ร้อยละ 18.56 ภาควิชาออกแบบศิลปประยุกต์ ร้อยละ 40.71 ภาควิชาศิลปประจำชาติ ร้อยละ 7.16 และภาควิชาหัตถกรรม ร้อยละ 34.20 นักศึกษาเคยได้รับความรู้เกี่ยวกับประติมากรรมไทยหรือไม่จากแหล่งใดไม่เคยได้รับความรู้เกี่ยวกับประติมากรรมไทย ร้อยละ 8.46 และเคยได้รับความรู้เกี่ยวกับประติมากรรมไทย ร้อยละ 91.53 โดยได้รับความรู้เกี่ยวกับประติมากรรมไทยจากแหล่งความรู้ต่างๆ ได้แก่ รายการวิทยุ ร้อยละ 8.14 รายการโทรทัศน์ร้อยละ 50.48 การชมนิทรรศการ ร้อยละ 60.91 การฟังบรรยาย ร้อยละ 24.42 การอ่านหนังสือเกี่ยวกับประติมากรรมไทย ร้อยละ 66.12 การไปทัศนศึกษา ร้อยละ 33.22 การเรียนในชั้นเรียนร้อยละ 54.07 ศึกษาจากอินเทอร์เน็ต ร้อยละ 21.17 และจากแหล่งอื่นๆร้อยละ 16.28 ด้านการเห็นความสำคัญของคุณค่าประติมากรรมไทยของนักศึกษา ไม่เห็นความสำคัญ ร้อยละ 4.56 เห็นความสำคัญน้อย ร้อยละ 2.91 เห็นความสำคัญปานกลาง ร้อยละ 30.94 และเห็นความสำคัญมาก ร้อยละ 61.56

2.2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็น ของนักศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทย คุณค่าประติมากรรมไทย 5 ด้าน คือ ด้านคุณค่าด้านศิลปกรรม คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ คุณค่าทางด้านภูมิปัญญา คุณค่าทางด้านศิลปวัฒนธรรม คุณค่าทางด้านคติความเชื่อและขนบนิยม

2.2.1 คุณค่าประติมากรรมไทยในด้านศิลปกรรม

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อปรากฏว่านักศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งใน ข้อที่ 1 ว่าประติมากรรมไทยแสดงถึงความละเอียดอ่อนประณีตของงานศิลปะไทย รองลงมา นักศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยในข้อที่ 2 ข้อที่ 3 ข้อที่ 4 และข้อที่ 5 โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยดังนี้ คือ ข้อที่ 5 ประติมากรรมไทยพุทธประวัติทำให้ผู้ชมรับรู้เรื่องราวของศาสนาได้ง่ายขึ้น ($\bar{X} = 4.40$) ข้อที่ 3 ความรู้สึกอ่อนช้อยนุ่มนวลของงานประติมากรรมไทยเกิดจากการจัดองค์ประกอบทางทัศนศิลป์ ($\bar{X} = 4.39$) ข้อที่ 4 ความงามของประติมากรรมไทยเกิดจากรูปทรงที่มี

ปริมาตรทำให้เกิดมิติจริงที่รับรู้ได้ ($\bar{X} = 4.20$) และข้อที่ 2 ประติมากรรมไทย แสดงให้เห็นถึงการใช้รูปทรงต่างๆ ($\bar{X} = 4.14$)

เมื่อพิจารณารวมทุกข้อปรากฏว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการรับรู้คุณค่าประติมากรรมไทย ในด้านศิลปกรรม อยู่ในระดับเห็นด้วย ($\bar{X} = 4.34$)

2.2.2 คุณค่าประติมากรรมไทยในด้านประวัติศาสตร์ศิลป์

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อปรากฏว่า นักศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งในข้อที่ 1 ประติมากรรมไทยในยุคสมัยต่างๆทำให้เห็นถึงความเป็นมาของศิลปประจำชาติ ($\bar{X} = 4.58$) รองลงมานักศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยในข้อที่ 2 ข้อที่ 3 และข้อที่ 4 โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยดังนี้ ข้อที่ 2 ประติมากรรมไทยสะท้อนถึงสถานะสังคมทางศิลปะและวัฒนธรรมของยุคสมัย ($\bar{X} = 4.44$) ข้อที่ 3 ประติมากรรมไทยมีความสัมพันธ์กับศิลปกรรมแขนงอื่นๆ ($\bar{X} = 4.13$) และข้อที่ 4 ประติมากรรมไทย แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลทางศิลปะของชนชาติอื่นๆได้ ($\bar{X} = 4.06$)

เมื่อพิจารณารวมทุกข้อ ปรากฏว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับการรับรู้คุณค่าประติมากรรมไทย ในด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ อยู่ในระดับเห็นด้วย ($\bar{X} = 4.30$)

2.2.3 คุณค่าประติมากรรมไทย ในด้านภูมิปัญญา

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อปรากฏว่า นักศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยในข้อที่ 1 ข้อที่ 2 ข้อที่ 3 ข้อที่ 4 และข้อที่ 5 โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยดังนี้ ข้อที่ 1 วัตถุประสงค์ที่ใช้ในงานประติมากรรมไทยเป็นภูมิปัญญาของคนไทยสมัยโบราณ ($\bar{X} = 4.42$) รองลงมาคือข้อที่ 4 ช่างไทยสามารถปรับใช้พื้นที่ว่างทั้งภายในและภายนอกอาคารในการนำเสนองานประติมากรรมไทยได้อย่างเหมาะสม ($\bar{X} = 4.23$) ข้อที่ 2 ประติมากรรมไทยมีความหมายแตกต่างกันตามลักษณะของงานประเภทต่างๆ ($\bar{X} = 4.20$) ข้อที่ 5 เรื่องราวต่างๆในงานประติมากรรมไทย ช่างได้แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อย่างเต็มที่ ($\bar{X} = 4.18$) และข้อที่ 3 เทคนิคต่างๆของงานประติมากรรมไทยเป็นการแก้ปัญหาทางทัศนศิลป์ให้สอดคล้องกับวัสดุ ($\bar{X} = 4.03$)

เมื่อพิจารณารวมทุกข้อปรากฏว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านภูมิปัญญา อยู่ในระดับเห็นด้วย ($\bar{X} = 4.21$)

2.2.4 คุณค่าประติมากรรมไทยในด้านศิลปวัฒนธรรม

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อปรากฏว่า นักศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ในข้อที่ 1 ประติมากรรมไทยจัดเป็นมรดกวัฒนธรรมไทย ($\bar{X} = 4.72$) ข้อที่ 2 ประติมากรรมไทย ควรมีการถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลังต่อไป ($\bar{X} = 4.65$) และข้อที่ 3 ประติมากรรมไทยแสดงเอกลักษณ์ ศิลปะของไทย ($\bar{X} = 4.66$) รองลงมานักศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วย ในข้อที่ 4 และข้อ ที่ 5 โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยดังนี้คือ ข้อที่ 4 ประติมากรรมไทยแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของศิลป กรรมไทย ($\bar{X} = 4.40$) และข้อที่ 5 ประติมากรรมไทยมีการเปลี่ยนแปลงตามกระแสของวัฒนธรรม ($\bar{X} = 4.21$)

เมื่อพิจารณารวมทุกข้อปรากฏว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้าน ศิลปวัฒนธรรม อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ($\bar{X} = 4.53$)

2.2.5 คุณค่าประติมากรรมไทยในด้านคติความเชื่อและขนบนิยม

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อปรากฏว่า นักศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ในข้อที่ 5 ประติมากรรมไทยแสดงถึงแบบอย่างในการทำงานที่สืบทอดกันมา ($\bar{X} = 4.50$) รองลง มานักศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วย ในข้อที่ 1 ข้อที่ 2 ข้อที่ 3 และ ข้อที่ 4 โดยเรียง ลำดับค่าเฉลี่ยดังนี้ ข้อที่ 1 ประติมากรรมไทยทางศาสนาเป็นผลจากคติความเชื่อลัทธิศาสนาต่อ ศาสนา ($\bar{X} = 4.46$) ข้อที่ 3 ประติมากรรมไทยเป็นการสืบทอดเรื่องราวต่างๆ ($\bar{X} = 4.41$) ข้อที่ 2 ประติมากรรมไทยประดับศาสนสถานเกิดจากความต้องการในการทำสิ่งสวยงามเพื่อเป็นพุทธบูชา ($\bar{X} = 4.33$) และข้อที่ 4 ประติมากรรมไทยถ่ายทอดเป็นศาสนบูชา ($\bar{X} = 4.27$)

เมื่อพิจารณารวมทุกข้อ ปรากฏว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับการรับรู้คุณค่าประติมากรรมไทย ในด้านความเชื่อและคตินิยมอยู่ในระดับเห็นด้วย ($\bar{X} = 4.39$)

2.3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรม ไทย 5 ด้าน คือ ด้านคุณค่าด้านศิลปกรรม คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ คุณค่าทางด้านภูมิปัญญา คุณค่าทางด้านศิลปวัฒนธรรม คุณค่าทางด้านคติความเชื่อขนบนิยม

2.3.1 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของนักศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรม ไทยในด้านศิลปกรรม นักศึกษามีความเห็นเรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้

ลำดับที่หนึ่ง มีคุณค่าและแสดงออกถึงสุนทรียภาพ ความงามที่มีเอกลักษณ์ มีคุณค่าด้านจิตใจ ความถี่เท่ากับ 60 ลำดับที่สอง ตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญ ควรส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์ความถี่เท่ากับ 43 ลำดับที่สาม แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการด้านเทคนิค วิธีการ รูปแบบที่มีมาอย่างต่อเนื่อง ความถี่เท่ากับ 22 ลำดับที่สี่ บ่งชี้แบบแผนทางศิลปกรรมไทย รวมทั้งก่อให้เกิดการส่งเสริมศิลปะไทยแขนงอื่นๆ ความถี่เท่ากับ 8 ลำดับที่ห้า แสดงให้เห็นถึงทักษะฝีมือ ตลอดจน อารมณ์ ความรู้สึกของช่างผู้สร้างสรรค์ผลงาน ความถี่เท่ากับ 7 ลำดับที่หก มีคุณค่าต่อศิลปกรรม ในการช่วยส่งเสริมความเข้าใจในประวัติศาสตร์ ความถี่เท่ากับ 4 และลำดับที่เจ็ด ก่อให้เกิดความเข้าใจในงานประติมากรรมไทยอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น ความถี่เท่ากับ 2 รวมความถี่ทั้งหมดเท่ากับ 146

2.3.2 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของนักศึกษา เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ นักศึกษามีความเห็นเรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้

ลำดับที่หนึ่ง ตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญของประติมากรรมไทยในด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ ความถี่เท่ากับ 49 ลำดับที่สอง แสดงถึงวิวัฒนาการ เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ของงานประติมากรรมไทยความถี่เท่ากับ 46 ลำดับที่สาม สามารถเรียนรู้และเข้าใจประวัติศาสตร์ศิลป์ผ่านทางงานประติมากรรมไทย ส่งผลให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เนื้อหาในบทเรียนมากยิ่งขึ้น ความถี่เท่ากับ 34 ลำดับที่สี่ แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลและการประยุกต์ทางศิลปกรรมจากวัฒนธรรมอื่นๆ ที่ปรากฏอยู่ในประติมากรรมไทย ความถี่เท่ากับ 24 ลำดับที่ห้า บ่งชี้ถึงความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม ในแต่ละยุคสมัย ความถี่เท่ากับ 14 ลำดับที่หก แสดงให้เห็นถึงประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตไทยอันดั่งงามจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ความถี่เท่ากับ 11 และลำดับที่เจ็ด แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของแบบอย่างงานประติมากรรมไทยของสกุลช่างในแต่ละยุคสมัย ความถี่เท่ากับ 8 รวมความถี่ทั้งหมดเท่ากับ 186

2.3.3 ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของนักศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมในด้านภูมิปัญญา นักศึกษามีความเห็นเรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้

ลำดับที่หนึ่ง ตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญของประติมากรรมไทยด้านภูมิปัญญา ที่สืบทอดกันมายาวนาน ความถี่เท่ากับ 50 ลำดับที่สอง มีค่าความถี่เท่ากัน 2 ข้อ คือ ควรนำวิทยาการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ผสมผสานในการพัฒนารูปแบบใหม่ๆ ให้กับประติมากรรมไทย และ แสดงให้เห็นถึงการคัดเลือกวัตถุดิบที่มีอยู่ในธรรมชาติมาใช้ได้อย่างมีคุณภาพและเหมาะสม ความถี่เท่ากับ 38 ลำดับที่สาม แสดงให้เห็นถึงแนวความคิดที่สั่งสมมาจากประสบการณ์และขั้นตอนในการสร้างสรรค์ได้อย่างลึกซึ้ง ความถี่เท่ากับ 11 ลำดับที่สี่ มีค่าความถี่

เท่ากัน 2 ข้อ คือ ควรมีการศึกษา ค้นคว้า ความรู้เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยด้านภูมิปัญญาเพิ่มมากขึ้น และเป็นวิธีการอธิบาย บอกเล่า วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนผ่านทางผลงานประติมากรรมได้อย่างเรียบง่ายและตรงไปตรงมา ความถี่เท่ากับ 8 ลำดับที่ห้า มีค่าความถี่เท่ากับ 2 ข้อ คือ แสดงให้เห็นถึงการแปลงความคิดที่เป็นนามธรรมให้ปรากฏออกมาเป็นผลงานประติมากรรมที่เป็นรูปธรรม และ แสดงให้เห็นถึงเศรษฐกิจ สังคม และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ความถี่เท่ากับ 7 และลำดับที่หก แสดงถึงการสื่อความหมายทางความเชื่อ ความศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนา ความถี่เท่ากับ 1 รวมความถี่ทั้งหมดเท่ากับ 168

2.3.4 ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของนักศึกษา เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านศิลปวัฒนธรรม นักศึกษามีความเห็นเรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้

ลำดับที่หนึ่ง ตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญของประติมากรรมไทยในด้านศิลปวัฒนธรรม มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์ ความถี่เท่ากับ 61 ลำดับที่สอง เป็นการสืบทอดวัฒนธรรมที่มีแบบแผนอันดีงาม ผ่านทางศิลปกรรมไทย ความถี่เท่ากับ 56 ลำดับที่สาม บ่งชี้ความเป็นชนชาติไทยด้วยเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมในแต่ละยุคสมัย ความถี่เท่ากับ 29 ลำดับที่สี่ เป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมที่ประกอบไปด้วยสุนทรียภาพ ความงาม ความถี่เท่ากับ 3 และลำดับที่ห้า เป็นการถ่ายทอดความคิดเชิงอุดมคติในด้านศิลปวัฒนธรรม ความถี่เท่ากับ 1 รวมความถี่ทั้งหมดเท่ากับ 150

2.3.5 ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของนักศึกษา เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านคติความเชื่อและขนบนิยม นักศึกษามีความเห็นเรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้

ลำดับที่หนึ่ง ตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญของประติมากรรมไทยในด้านคติความเชื่อและขนบนิยม ความถี่เท่ากับ 56 ลำดับที่สอง แสดงให้เห็นถึงคติความเชื่อและขนบนิยมในแต่ละยุคสมัยที่มีความแตกต่างกันจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ความถี่เท่ากับ 26 ลำดับที่สาม บ่งบอกถึงความเชื่อความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ความถี่เท่ากับ 23 ลำดับที่สี่ แสดงออกถึงความคิดในการถ่ายทอดเรื่องราวคติความเชื่อทางศิลปกรรมของสกุลช่างต่างๆ ความถี่เท่ากับ 16 ลำดับที่ห้า มีค่าความถี่เท่ากัน 2 ข้อ คือ เป็นการอธิบาย บอกเล่า คติความเชื่อ ด้านประเพณีวัฒนธรรมผ่านทางสุนทรียภาพ และ เป็นการส่งเสริมคติความเชื่อและขนบนิยมต่างๆที่ส่งผลต่อวิถีชีวิต ความถี่เท่ากับ 8 และลำดับที่หก บ่งชี้ถึงการรับอิทธิพลด้านคติความเชื่อและขนบนิยมจากวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ความถี่เท่ากับ 6 รวมความถี่ทั้งหมดเท่ากับ 143

3. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ของนักศึกษา เกี่ยวกับบทบาทของคณะศิลปกรรมในการอนุรักษ์ประติมากรรมไทย นักศึกษามีความเห็นเรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้

ลำดับที่หนึ่ง ตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญ และบทบาทหน้าที่ ในการอนุรักษ์ประติมากรรมไทย ความถี่เท่ากับ 81 ลำดับที่สอง ควรมีการจัดกิจกรรมเพิ่มความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ประติมากรรมไทย ความถี่เท่ากับ 57 ลำดับที่สาม สร้างประสบการณ์ตรง เพื่อก่อให้เกิดการคิดค้นวิธีการอนุรักษ์อย่างถูกวิธีความถี่เท่ากับ 11 ลำดับที่สี่ คัดสรรบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถทางด้านประติมากรรมไทยเพื่อพัฒนารูปแบบวิธีการสอนให้น่าสนใจยิ่งขึ้น ความถี่เท่ากับ 4 ลำดับที่ห้า ควรมีบทบาทในการเผยแพร่ความรู้ว่ามีระบบแบบแผน ความถี่เท่ากับ 2 และลำดับที่หก ควรมีการผลิตสื่อทางการศึกษาด้านคุณค่าประติมากรรมไทย ในรูปแบบที่หลากหลาย ความถี่เท่ากับ 1 รวมความถี่ทั้งหมดเท่ากับ 156

4. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ของนักศึกษา เกี่ยวกับหลักสูตรศิลปบัณฑิต ที่มีการส่งเสริมอนุรักษ์ ประติมากรรมไทย นักศึกษามีความเห็นเรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้

ลำดับที่หนึ่ง ควรมีการเพิ่มเติมเนื้อหารายวิชาประติมากรรมไทย โดยสอดแทรกในทุกสาขาวิชาเอกอย่างต่อเนื่องทุกชั้นปี ความถี่เท่ากับ 75 ลำดับที่สอง ตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของประติมากรรมไทยที่มีการส่งเสริมอนุรักษ์ ความถี่เท่ากับ 56 ลำดับที่สาม ควรมีการจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานรูปแบบประติมากรรมสมัยใหม่ให้สอดคล้องกับประติมากรรมไทย ความถี่เท่ากับ 7 ลำดับที่สี่ มีค่าความถี่เท่ากัน 2 ข้อ คือ ควรมีการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับยุคสมัย และ ปลุกจิตสำนึกให้นักศึกษาเกิดความรักหวงแหนและเห็นประโยชน์ของการอนุรักษ์ประติมากรรมไทย ความถี่เท่ากับ 4 ลำดับที่ห้า จัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มความรู้ ความเข้าใจแก่นักศึกษา เช่น การจัดสัมมนาทางวิชาการโดยเชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญมาบรรยายเพิ่มเติม ความถี่เท่ากับ 3 และ ลำดับที่หก มีค่าความถี่เท่ากัน 2 ข้อ คือ จัดตั้งศูนย์ประติมากรรมไทยเพื่อการเผยแพร่ความรู้ในด้านคุณค่าประติมากรรมแก่ประชาชนทั่วไป และ ชี้นำแนวทางการประกอบอาชีพหลังจบการศึกษาในหลักสูตร ความถี่เท่ากับ 1 รวมความถี่ทั้งหมดเท่ากับ 151

5. ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของนักศึกษา เกี่ยวกับความคิดเห็นอื่นๆที่มีต่อการส่งเสริม และอนุรักษ์ ประติกรรมไทย นักศึกษามีความเห็นเรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้

ลำดับที่หนึ่ง ตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของประติมากรรมไทย ความถี่เท่ากับ 36 ลำดับที่สอง การพัฒนารูปแบบประติมากรรมสมัยใหม่ควบคู่กันไปกับประติมากรรม ความถี่เท่ากับ 3 ลำดับที่สาม มีค่าความถี่เท่ากับ 2 ข้อ คือ จัดการเรียนการสอนวิชาประติมากรรมไทยในทุกสาขา วิชาเอก และ จัดกิจกรรมเผยแพร่ความรู้แก่ประชาชนทั่วไป ความถี่เท่ากับ 2 และ ลำดับที่สี่ พัฒนาวิธีการเผยแพร่การ อนุรักษ์ประติมากรรมไทย และ จัดกิจกรรมทัศนศึกษาและงานนิทรรศการอย่างต่อเนื่อง ความถี่เท่ากับ 1 รวมความถี่ทั้งหมดเท่ากับ 45

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย เรื่องการศึกษาคุณค่าประติมากรรมไทย ตามการรับรู้ของอาจารย์และนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ผู้วิจัยขอเสนอการอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. ความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอน เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทย 5 ด้าน คือ คุณค่าด้านศิลปกรรม คุณค่าด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ คุณค่าด้านภูมิปัญญา คุณค่าทางด้านศิลปวัฒนธรรม คุณค่าทางด้านคติความเชื่อขนบนิยม

จากผลของการวิจัยความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอน เกี่ยวกับการรับรู้คุณค่าประติมากรรมไทยในด้านต่างๆ ในแต่ละด้านโดยรวมแล้วพบว่า อาจารย์ผู้สอนให้ความสำคัญกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านคุณค่าศิลปกรรม และคุณค่าทางด้านคติความเชื่อและขนบนิยมมากที่สุด

การที่อาจารย์ผู้สอน มีความเห็นว่า ประติมากรรมไทยมีคุณค่าทางด้านศิลปกรรมมากที่สุด น่าจะเป็นเพราะ อาจารย์เหล่านี้เป็นผู้ที่สอนในสาขาวิชาทางด้านศิลปกรรมอยู่แล้ว มีความสามารถในการรับรู้ คุณค่าทางศิลปะ มีประสบการณ์ทางด้านสุนทรียะ ทั้งในด้านทฤษฎี และทักษะทางด้านปฏิบัติ ซึ่งเกี่ยวข้องกับความสำคัญของคุณค่าด้านศิลปกรรมโดยตรง เนื่องจากศิลปกรรม เป็นกระบวนการการถ่ายทอดหลักการสำคัญทางศิลปะ ทั้งในทางทฤษฎีและปฏิบัติ จากความหมายของคุณค่าในด้านต่างของประติมากรรมไทยในด้านต่างๆ ให้สามารถรับรู้ได้จริง เป็นลักษณะของการรับรู้ในเชิงรูปธรรม และจากการวิจัยความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทย ผลการวิจัยพบว่าสิ่งที่อาจารย์ผู้สอนกล่าวถึงด้านศิลปกรรมสูงที่สุด คือ การสร้างงานประติมากรรมไทยใช้หลักองค์ประกอบศิลป์ เช่น รูปทรง ปริมาตร พื้นผิว และน้ำหนักแสงเงา

ประกอบกับคุณค่าประติมากรรมไทยทางด้านศิลปกรรม หมายถึง คุณค่าซึ่งเกิดจากการทางทัศนศิลป์ ประกอบด้วยองค์ประกอบศิลปะ ศิลปะธาตุ และสุนทรียภาพซึ่งประกอบด้วยความงามและอารมณ์ (จุลทัศน์ พยาฆรานนท์, 2537) ซึ่งมีความสอดคล้องโดยตรงกับเนื้อหาวิชาเฉพาะของหลักสูตรศิลปะบัณฑิต คือ

วิชากายวิภาค โดยคำอธิบายรายวิชา ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับ รูปลักษณ์ และกิริยาท่าทางของคนและสัตว์

วิชาประวัติและแบบอย่างศิลปะ มีการศึกษาเกี่ยวกับความเป็นมาของศิลปกรรมยุคสมัยต่างๆ โดยเน้นการศึกษารูปแบบ เนื้อหา วิธีการของประติมากรรม

วิชาวาดเส้น ศึกษาการฝึกปฏิบัติ เกี่ยวกับ การเขียนภาพจากหุ่นปูนปลาสเตอร์ หุ่นนั่ง คนและสัตว์ โดยเน้นความถูกต้องเหมือนจริง มีการศึกษาเกี่ยวกับ

วิชาองค์ประกอบศิลปะ ศึกษาและฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับ การจัดองค์ประกอบของศิลปะตามหลักทฤษฎี การจัดองค์ประกอบ

วิชาสุนทรียศาสตร์ ศึกษาเกี่ยวกับ ความหมายความสำคัญ และคุณค่าของสุนทรียศาสตร์ การรับรู้ความงาม การสร้างสรรค์และการประเมินค่าความงาม

วิชาหลักการวิจัยทางศิลปะ ศึกษาเกี่ยวกับ หลักและระเบียบวิธีการวิจัย เพื่อเลือกใช้ให้เหมาะสมกับการวิจัยทางศิลปกรรม

วิชาประวัติและแบบอย่างศิลปะไทย ศึกษาเกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์ศิลปะไทย สกุลช่างต่างๆ ทั้งแนวคิด เนื้อหา อิทธิพลทางศิลปะ และรูปแบบของงานประติมากรรมไทย

วิชาหลักการเขียนแบบ การศึกษาและฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ ในการเขียนแบบ ในลักษณะสองมิติ และสามมิติ

จากคำอธิบายรายวิชาเฉพาะของหลักสูตรศิลปบัณฑิต โดยรวมจะเห็นได้ว่าจะเน้นหนักไปในทางการฝึกปฏิบัติทางด้านทักษะ เป็นส่วนใหญ่ มีความเกี่ยวข้องกับความคิดเห็นของ นิลบล ขอรรวมเดช (2537) กล่าวว่า การเรียนการสอนศิลปะ มักจะเน้นหนักในภาคปฏิบัติมากกว่า เนื่องจากศิลปะเป็นถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด และจินตนาการส่วนบุคคลให้ปรากฏออกมาเป็นผลงานที่สัมผัสได้ การสร้างสรรค์งานศิลปะ เนื่องจากกระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปะเป็นกระบวนการต่อเนื่อง โดยเฉพาะวิชาศิลปะปฏิบัตินั้นถือได้ว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการเรียนศิลปะทุกสาขาวิชา

อาจารย์ผู้สอนนั้นจะเห็นได้ว่า มีความสำคัญมากด้วยเหตุเพราะอาจารย์ คือผู้ถ่ายทอดความรู้ในทุกด้าน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอาจารย์ผู้สอน เปรียบเสมือนกลไกหลักในการเรียนรู้ จากความคิดเห็น ดังที่ผู้วิจัยได้กล่าวมา

เกษร ธิตะจารี (2543) ให้เหตุผลพร้อมกับเสนอแนะโดยรวมว่า ผู้ที่จะประสบความสำเร็จในด้านนี้ ต้องผ่านการศึกษาค้นคว้าและฝึกปฏิบัติจนเชี่ยวชาญ โดยเฉพาะครูผู้สอนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานงานศิลปะทุกประเภท ทุกแขนงที่ทำการสอนเป็นอย่างดี และรู้กระบวนการในการสร้างสรรค์ สามารถอธิบาย และสาธิตให้แก่ผู้เรียนปฏิบัติตามได้

รวมไปถึงคุณค่าของประติมากรรมไทย ซึ่งเป็นศิลปกรรมประเภทหนึ่ง โดยใช้หลักการขององค์ประกอบทางทัศนศิลป์เป็นกระบวนการในการแสดงออก ในเชิงช่างเช่นเดียวกับศิลปกรรมแขนงอื่นๆ องค์ประกอบทางศิลปะอันได้แก่ เส้น สี รูปร่าง รูปทรง พื้นผิว แสง-เงา และบริเวณว่าง ประกอบกับงานประติมากรรมไทย สามารถสะท้อนให้เห็นถึง คุณค่าในด้านต่างๆ โดยการแสดงออกในเชิงรูปธรรม ความคิดเห็นของผู้วิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับ วิรัตน์ พิชญ์ไพบุญ (2528) กล่าวว่า ประติมากรรมมีตัวตนให้ผู้ชมสามารถจับต้องสัมผัสและชมได้ทุกด้าน ผู้ชมจะได้สัมผัสทั้งการดูและการสัมผัสจับต้องโดยตรง เพื่อพิจารณาได้อย่างใกล้ชิด ในความงามของรูปร่างวัสดุที่ใช้ ความเรียบประณีตของพื้นผิว และสีของวัสดุ ความประสานกลมกลืน และความแตกต่างของ

การจัดองค์ประกอบของรูปลักษณะ เช่น เส้นขอบนอก จังหวะ และทิศทางของการเคลื่อนไหวที่สร้างความรู้สึกในดุลยภาพ ที่เกิดขึ้นในตัวของผู้ประติมากรเอง

สอดคล้องกับ วุฒิ วัฒนสิน (2541) ที่ว่าศิลปะปฏิบัติ มีความจำเป็นมากในกระบวนการศึกษาทางศิลปะเพราะผลงานศิลปะเป็นรูปธรรม ทำให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น อันจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่เป็นระบบ และเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน

จากการเหตุผลที่กล่าวมา ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับความคิดเห็นของอาจารย์ เนื่องด้วยเหตุผลที่ว่า ประติมากรรมไทยมีคุณค่าทางด้านศิลปกรรม ประกอบกับ คำอธิบายของวิชาเฉพาะของหลักสูตรศิลปะบัณฑิต จะเห็นได้ว่าทุกวิชาต้องมีการฝึกปฏิบัติจริง มีความสัมพันธ์กันกับ หน้าที่โดยตรงของอาจารย์ผู้สอน ของอาจารย์ผู้สอนนั้นจะเห็นได้ว่า คุณค่าด้านศิลปกรรมมีความสำคัญมากด้วย เหตุเพราะอาจารย์ คือผู้ถ่ายทอดความรู้ในทุกด้าน อาจารย์ผู้สอน เปรียบเสมือนกลไกหลักในการเรียนรู้ ของนักศึกษา

ซึ่งผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้สอนให้ประสบความสำเร็จตามหลักการของศิลปะในด้านต่างๆ จะต้องเป็นผู้ที่ผ่านการศึกษาค้นคว้า และฝึกปฏิบัติจนเชี่ยวชาญ และเพื่อบรรลุตามวัตถุประสงค์หลักสูตรเพราะฉะนั้นอาจารย์ผู้สอนจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานงานศิลปะทุกประเภท ทุกแขนงที่ทำการสอนเป็นอย่างดี และรู้กระบวนการในการสร้างสรรค์ สามารถอธิบาย และสาธิตให้แก่ผู้เรียนปฏิบัติตามได้ ด้วยความสำคัญดังที่กล่าว อาจารย์ผู้สอนส่วนใหญ่จึงให้ความสำคัญเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทย ด้านศิลปกรรมมากที่สุด ซึ่งตรงกับผลของการวิจัยในครั้งนี้

สิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือ จากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าความเห็นของอาจารย์ผู้สอนยังให้ความสำคัญ เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทย ทางด้านคติความเชื่อและขนบนิยม อยู่ในระดับที่มากที่สุดระดับเดียวกับ คุณค่าด้านศิลปกรรมเช่นกัน ซึ่งสาเหตุสำคัญอาจเป็นเพราะงานประติมากรรมไทยเป็นงานที่สร้างขึ้นเพื่อสนองความเชื่อ ความศรัทธาทางด้านศาสนาเป็นหลัก ผลงานประติมากรรมไทยนอกจากสะท้อนคุณค่าในด้านศิลปกรรม สุนทรียภาพและความงามแล้วยังสะท้อนให้เห็นเหตุปัจจัยอันเป็นที่มาของการสร้างสรรค์ผลงานประติมากรรมนั้นคือ การสะท้อนวิถีชีวิตที่ผูกพันกับศาสนาอย่างลึกซึ้งควบคู่กันไป โดยไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ก็ต้องอาศัยหลักการแสดงออกที่เชื่อมโยงกันทั้งสองด้าน อันเป็นคติความเชื่อและขนบนิยม ที่ถ่ายทอดกันมายาวนาน ด้วยเหตุนี้ประติมากรรมไทยจึงมีคุณค่าในด้านคติความเชื่อและขนบนิยมอยู่ในระดับที่มากที่สุดเช่นเดียวกัน จากความคิดเห็นของผู้วิจัยที่กล่าวมาข้างต้น ดังกล่าว ประกอบกับผลของการวิจัยครั้งนี้มีความสอดคล้องกันกับ ความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทย ซึ่งผลการวิจัยพบว่าสิ่งที่อาจารย์ผู้สอนกล่าวถึงด้านคติความเชื่อและขนบนิยมสูงสุด คือ งานประติมากรรมไทยมีเกี่ยวข้องกับคติความเชื่อ ต่างๆ

สอดคล้องกับ จุลทัศน์ พยาฆรานนท์ (2537) ที่กล่าวไว้ว่า ประติมากรรมไทยมีคุณค่าที่เกิดจากคติความเชื่อและขนบนิยม

ประเสริฐ ศิลรัตน์ (2542) แสดงความคิดเห็นว่า ประติมากรรมของไทยเกิดขึ้นจากเงื่อนไขทางสังคมและคติความเชื่อในศาสนา รูปแบบของงานจึงแสดงถึงเรื่องราวและความเต็มใสรศรัทธาในพุทธศาสนา กรมศิลป์ากร (2537) กล่าวได้สอดคล้องกันว่า คุณค่าประติมากรรมไทยเป็นการกระทำสิ่งที่ดีงามซึ่งถือเป็นการทำบุญทางศาสนา อีกทั้งคณะกรรมการจัดการสมโภชน์กรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี ยังได้กล่าวถึงพัฒนาการของประติมากรรมไทยไว้ว่า เป็นสิ่งที่สร้างสรรค์สืบต่อกันมาตั้งแต่ครั้งอดีต และมักปรากฏอยู่ตามศาสนสถาน เช่น วัดวาอาราม หรือปราสาทราชวัง

จิรพันธ์ สมประสงค์ (2533) กล่าวว่า ประติมากรรมไทยส่วนใหญ่ นั้น มักจะเป็นงานทางอุดมคติแทบทั้งสิ้น ดังนั้นจึงไม่นิยมปั้น หรือแกะสลัก การแสดงออกในเชิงอุดมคติของศิลปะไทยนั้นมีสูงและลึกซึ้งจนไม่สามารถที่จะดูกันได้อย่างเผินๆ ยิ่งผู้ที่ไม่มีความรู้ทางพุทธศาสนาเป็นทุนด้วยแล้วจะไม่มีโอกาสเข้าใจได้เลย ศิลปะไทยโดยมากเป็นเรื่องที่มาจากภาคสวรรค์หรือเรื่องนิยายต่างๆ ลักษณะของคนในภาพปั้นของไทยไม่ใช่ถ่ายแบบมาจากภาพคนจริงๆ ดังเช่นศิลปะตะวันตก การปั้นภาพคนในศิลปะไทยนั้น ศิลปินจะต้องเนรมิตรูปร่างจากอุดมคติขึ้นเป็นมโนภาพเสียก่อน เมื่อเกิดมโนภาพแล้วจึงลงมือถ่ายถอดออกมาเป็นภาพ

สรุปได้ว่าคุณค่า ทางด้านความเชื่อและขนบนิยม มีส่วนสำคัญต่องานประติมากรรมไทย โดยเป็นแบบอย่างพื้นฐานทางความคิด ซึ่งเป็นแบบ ทั้งในด้านทฤษฎี และด้านทักษะ ส่งผลต่อการแสดงออกของงานประติมากรรมไทย และเป็นแบบฉบับสำหรับการสร้างสรรค์งานต่างๆ ซึ่งมีคุณค่าทางการศึกษาต่อการแสดงออกทางด้านศิลปกรรมเป็นอย่างยิ่ง แสดงให้เห็นว่าจากความสำคัญของคุณค่าประติมากรรมไทย ด้านคติความเชื่อและขนบนิยม มีความสำคัญมาก ไม่ต่างจากความสำคัญทางด้านศิลปกรรม ด้วยเหตุผล และความคิดเห็นดังที่กล่าวมา มีความสอดคล้องกันกับความเห็นของอาจารย์ผู้สอน เพราะอาจารย์ผู้สอนทุกคนยังมีความเชื่อ อีกทั้งยังมีความศรัทธาในศาสนา เช่นเดียวกันกับทุกคนในสังคม ประกอบการรับรู้ทางความเชื่อและความศรัทธาดังกล่าว ได้ถูกถ่ายทอด หรือแสดงออกมาตามประสพการณ์ และความต้องการของอาจารย์ผู้สอน ซึ่งอาจารย์ผู้สอนทุกคนมีความชำนาญทางด้านศิลปะ โดย เพราะฉะนั้นการสร้างสรรค์งานศิลปกรรม โดยส่วนใหญ่งานศิลปกรรมโดยเฉพาะงานประติมากรรมไทย ด้วยเพราะประติมากรรมไทย เป็นการถ่ายทอดความคิดในเชิงนามธรรม ออกมาเป็นรูปธรรม รับรู้และสัมผัสได้จริง ด้วยหลักการทางศิลปะ ดังนั้นลักษณะของการแสดงออกทางความคิดของอาจารย์โดยส่วนใหญ่จึงเกิดจากการถ่ายทอดออกมาในด้านความเชื่อและขนบนิยม เป็นอันดับแรก

ด้วยความสำคัญของคุณค่าประติมากรรมไทยทั้งสองด้าน อาจารย์ผู้สอนจึงให้ความสำคัญมากที่เท่ากันทั้งสองด้าน อีกทั้งยังเอื้อประโยชน์ต่อการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์ด้านอื่นๆ ที่หลากหลาย

หลาย ซึ่งบ่งชี้วัฒนธรรมอันดีงาม และยังขยายผลไปสู่การรับรู้ ทางความคิด และความรู้สึก ที่เป็นประโยชน์ต่อวงการการศึกษาอีกด้วย

เมื่อพิจารณาโดยละเอียดถึงความสำคัญของคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านต่างๆ สามารถอภิปรายได้ดังนี้

1.1. คุณค่าด้านศิลปกรรม

ความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทย ผลการวิจัยพบว่า สิ่งที่อาจารย์ผู้สอนกล่าวถึงด้านศิลปกรรมสูงสุด คือ การสร้างงานประติมากรรมไทยใช้หลักองค์ประกอบศิลป์ เช่น รูปทรง ปริมาตร พื้นผิว และน้ำหนักแสงเงา สอดคล้องกับ จุลทัศน์ พยาภรณ์ (2537) กล่าวถึงคุณค่าทางศิลปกรรมว่า หมายถึง คุณค่าซึ่งเกิดจากหลักการทางทัศนศิลป์ ซึ่งประกอบด้วย องค์ประกอบศิลป์ และศิลปะธาตุ และสุนทรียภาพ ซึ่งประกอบด้วยความงาม และอารมณ์ สอดคล้องกับ ทวีเกียรติ ไชยงยศ (2538) กล่าวว่า องค์ประกอบศิลป์ หมายถึงการนำมูลฐานของศิลปะมาประกอบเข้าด้วยกันอย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดค่าทางศิลปะหรือความงามหรือเอกภาพ จนได้ความรู้สึกทางสุนทรีย์ อันเป็นเป้าหมายของการสร้างสรรค์ศิลปะ องค์ประกอบศิลป์ จึงเป็นผลรวมของส่วนสำคัญ 2 ส่วน คือ มูลฐานของศิลปะ (The Elements of Art) และหลักการของศิลปะ (The Principles of Art) และมีเป้าหมายที่หน่วยหรือเอกภาพ (Unity) สอดคล้องกับ เอกชัย สุนทรพงศ์ และ เสาวนิตย์ แสงวิเชียร (2529) กล่าวว่า เมื่อเราดูงานศิลปกรรม เราบริโภคองค์ประกอบที่ศิลปินได้นำมาจัดประกอบกันแล้ว องค์ประกอบดังกล่าว เราเรียกว่าองค์ประกอบศิลปะ หรือสุนทรียวัตถุซึ่งได้แก่ สี เส้น รูปทรง ปริมาตร จังหวะ ฯลฯ แล้วนำมาจัดรวมกันเป็นผลงาน สอดคล้องกับ วิจารณ์ พิชญ์ไพบูลย์ (2524) กล่าวว่า ความงามของประติมากรรมในด้านองค์ประกอบของศิลปะก็มีส่วนจะต้องพิจารณา เพราะเป็นความปรารถนาของประติมากร ที่จะแสดงออกถึงความมีคุณค่าทางสุนทรียภาพ ในรูปลักษณะของประติมากรรมที่มีความแตกต่างกับประติมากรรมที่มีรูปร่างเรียบง่ายโดยทั่วไป ลักษณะต่างๆของรูปร่างและช่องว่างจะประสานสัมพันธ์กันในเนื้อที่ส่วนใหญ่ และจะมีความขัดแย้งในเนื้อที่ส่วนน้อย ซึ่งรูปลักษณะและช่องว่างที่มีความซับซ้อนกลมกลืน หรือขัดแย้งในงานประติมากรรมชิ้นหนึ่งๆ จะมีอยู่ทั่วไปในประติมากรรมที่มีองค์ประกอบซับซ้อนกัน...ประติมากรรมในความงามของรูปร่างวัสดุที่ใช้ ความเรียบประณีตของพื้นผิว และสีของวัสดุ ความประสานกลมกลืน และความแตกต่างของการจัดองค์ประกอบของรูปลักษณะ เช่น เส้นขอบนอก จังหวะ และทิศทางของการเคลื่อนไหวที่สร้างความรู้สึกในคุณภาพ ที่เกิดขึ้นในตัว ของประติมากรรมเอง สอดคล้องกับ กรมศิลปากร (2537) ที่กล่าวถึงงานประติมากรรมแบบไทย ประเพณีว่า งานประติมากรรมแบบไทยประเพณีที่ช่างในแต่ละสมัยได้แสดงออกความสามารถใน

การสร้างสรรค้ดำเนินไปบนพื้นฐานแห่งหลักการทัศนศิลป์อย่างครบครัน เพียบพร้อมด้วยศิลปะในลักษณะการผูกภาพเป็นเรื่องราว องค์ประกอบมีความลงตัวเหมาะสมกับความประสงค์ในการแสดงออกตามความมุ่งหมายและสาระสำคัญ สอดคล้องกับ สุรศักดิ์ เจริญวงศ์ (2533) กล่าวว่า ลักษณะพื้นผิวของประติมากรรมไทย มักทำเป็นผิวเกลี้ยงเรียบตึง สร้างความงามของรูปให้เกิดโดยการแสดงความสูงต่ำของพื้นผิวรูปทรง ช่องไฟ แสดงความโค้งเว้าของปริมาตร ทั้งส่วนพระเศียร พระศอก พระอุระ พระวรกาย พระพาหา จนเกิดความอ่อนหวาน คดโค้งของเส้นรูปนอกและเส้นภายใน มีความอ่อนหวานทั้งส่วนละเอียดและส่วนรวมก่อให้เกิดแสงเงา ความมันวาวของตัวประติมากรรมเอง ทำให้เกิดการแบ่งแยกในส่วนย่อยและรวมกันเป็นเอกภาพในส่วนใหญ่ มีความงามทางความประสานกลมกลืนทางทัศนธาตุของศิลปะทั้งเส้น รูปทรง พื้นผิว ปริมาตรและแสงเงา และการจัดสรรที่เหมาะสมทั้งส่วนย่อยและส่วนใหญ่ในรูปทรง สอดคล้องกับ งานวิจัยของ ปณณัตต์ แสงสว่าง (2541) ซึ่งพบว่า ศิลปะปูนปั้นไทยมีคุณค่าทางด้านศิลปกรรมเกี่ยวข้องกับทัศนศิลป์และสุนทรียภาพ

จะเห็นได้ว่าประติมากรรมไทยนั้นถือว่าเป็นส่วนหนึ่งในศาสตร์ทางศิลปกรรม ซึ่งมีหลักการร่วมกันกับศิลปกรรมในสาขาอื่นๆ เช่น จิตรกรรม ที่มีหลักการพื้นฐานเดียวกัน คือ องค์ประกอบศิลป์ และหลักการทางศิลปะ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า หลักการเหล่านี้ไม่อาจจะแยกออกได้จากศิลปะไม่ว่าสาขาใดก็ตาม เพราะเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ทำให้งานประติมากรรมก่อรูปขึ้นให้เห็นเป็นรูปธรรม และถูกสร้างสรรค์บนพื้นฐานความงามที่ถ่ายทอดมาจากช่างหรือศิลปิน อีกทั้งหลักการเหล่านี้ยังเป็นพื้นฐานที่ประกอบอยู่ในหลักสูตร และวิชาต่างๆ ในสาขาศิลปกรรม รวมทั้งวิชาที่เกี่ยวข้องกับประติมากรรมไทย เช่นวิชาศิลปะไทย ที่อาจารย์ผู้สอนจะต้องถ่ายทอดให้นักศึกษาเกิดความเข้าใจในเชิงทฤษฎีและสามารถนำไปปฏิบัติได้ ด้วยเหตุนี้การสร้างงานประติมากรรมไทยจึงใช้องค์ประกอบศิลป์ เช่น รูปทรง ปริมาตร พื้นผิว และน้ำหนักแสงเงา จึงเป็นความคิดเห็นที่มีค่าความถี่จากความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนสูงสุด

1.2. คุณค่าด้านคติความเชื่อและขนบนิยม

ความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทย ผลการวิจัยพบว่า สิ่งที่อาจารย์ผู้สอนกล่าวถึงด้านคติความเชื่อและขนบนิยมสูงสุด คือ งานประติมากรรมไทยเกี่ยวข้องกับคติความเชื่อ สอดคล้องกับ จุลทรธรรณ พยาขรณนัท (2537) ที่ได้ให้ความหมายคุณค่าทางศิลปะความเชื่อและขนบนิยมว่า หมายถึง คุณค่าซึ่งเกิดจากคติความเชื่อและขนบนิยม คติความเชื่อ หมายถึง แบบอย่างพื้นฐานทางความคิด ขนบนิยม หมายถึง แบบอย่างทางความคิดในการปฏิบัติ เรียบรู้และแบบฉบับสำหรับการสร้างสรรค์งานต่าง ๆ ที่ได้รับการยอมรับ สอดคล้องกับ ประสพ ภูมิอดภัย (2543) กล่าวถึงงานประติมากรรมไทยที่เกิดขึ้นจากคติความเชื่อของช่างว่า เมื่องานศิลปะ

เริ่มต้นสร้างสรรค์ศิลปป็นผู้สร้างก็ย่อมสำนึกอยู่เสมอว่าเขาสร้างงานนั้นขึ้นมาทำไม เพื่อใคร และหวังผลอะไร แน่นอนศิลปินต้องคิดและพิจารณาสร้างข้อตกลงขึ้นในใจว่าจะสร้างสรรค์รูปแบบด้วยลักษณะและภาวะเช่นไรจึงจะทำให้ผลงานที่สำเร็จสามารถสื่อความหมายให้แก่มนุษย์ในสังคมเกิดการรับรู้ เข้าใจและยอมรับผลงานศิลปะที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นมา เพราะมนุษย์ต้องอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เหล่า เผ่าพันธุ์ หรือเป็นชาติเดียวกันภายใต้เงื่อนไขระยะเวลาอันยาวนาน จึงมีกิจนิสัย ความคิด ความเชื่อ ความพอใจ โดยส่วนรวมเป็นไปในแนวคล้ายกัน ด้วยเหตุนี้ เมื่อจะแสดงออกสิ่งใดให้ปรากฏออกมาเป็นวัตถุธรรม เช่นงานศิลปะ การสร้างสรรค์สิ่งนั้นๆ ย่อมมาจากพื้นฐานความคิด กิจนิสัยคติความเชื่อของหมู่ชนในสังคมนั้นๆ สอดคล้องกับ จีรพันธ์ สมประสงค์ (2533) กล่าวว่า ศิลปกรรมไทยเรานั้นส่วนใหญ่เป็นแบบประจำชาติ อันเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ เพราะคนไทยเรามีความเชื่อยึดมั่นในศาสนา อันมีคุณค่าเหนือกว่าแรงบันดาลใจในการสร้างผลงานศิลปกรรมไทยนั้นขึ้น

กรมศิลปากร (2537) กล่าวว่า คุณค่าประติมากรรมไทยด้านคติความเชื่อและขนบนิยมสามารถประมวลได้ดังนี้ 1) เป็นการช่างและศิลปกรรมที่เป็นศิลปะสมบัติเหมาะสมแก่การสร้างทำขึ้นตกแต่งอาคารสถาน และ 2) เป็นไปเพื่อการอันเป็นบุญกุศลในการกระทำสิ่งสวยงามถ่ายเป็นศาสนบูชาเป็นสิ่งจรรโลงจิตใจอันประกอบทำขึ้นอย่างมีลักษณะนั้น และด้วยเหตุผลของ ประเสริฐ ศิลรัตน์ (2542) กล่าวว่า ประติมากรรม ตามความรู้สึกของคนไทย เกิดจากเงื่อนไขทางสังคมและคติความเชื่อในศาสนา แสดงเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธศาสนา ความเลื่อมใสศรัทธา

ตามหลักการของ กระทรวงศึกษาธิการ (มปป.) กล่าวว่า ความเป็นผู้มีจิตใจที่อ่อนโยนของคนไทยทุกชั้นและทุกหมู่เหล่าจะสะท้อนออกมาให้เห็นในงานศิลปกรรมในทุกแขนง เมื่อศิลปกรรมนั้นผนวกกับศรัทธาในพระพุทธศาสนา ศิลปกรรมนั้นย่อมอลังการและบริสุทธิ์ สงบ กล่าวได้ว่างานศิลปกรรมของไทยนั้นนับแต่อดีตเป็นต้นมา จะเป็นงานที่เนื่องในพระพุทธศาสนา หรือเกี่ยวข้องกับพิธีกรรม นั่นคือ การสร้างศิลปกรรมเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาตนเอง และผู้ที่สนับสนุนให้มีการสร้างศิลปกรรมอย่างมากมาย คือพระมหากษัตริย์ และพระบรมวงศานุวงศ์ ตลอดจนบรรดาขุนนางชั้นผู้ใหญ่และพระสงฆ์นั่นเอง

ด้วยหลักการดังกล่าว สุรศักดิ์ เจริญวงศ์ (2533) กล่าวว่า ประติมากรรมไทยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอความเชื่อทางศาสนาเป็นหลักใหญ่ เป็นการรับใช้ศาสนาด้วยผลงานประติมากรรม น้อมนำชักจูงให้คนในสังคมเลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนาให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ให้รับรู้และเข้าใจหลักธรรมคำสั่งสอนของพระศาสดามากขึ้น เพื่อเป็นตัวแทนหรือสิ่งพรรณนาความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อออกมาเป็นรูปธรรมเพื่อตอบสนองความเชื่อ สร้างความภาคภูมิใจ ความพึงพอใจและค่านิยมแห่งความเป็นไทย ซึ่งแสดงออกในรูปของประติมากรรม 3 ประเภท คือประติมากรรมรูปเคารพ ประติมากรรมตกแต่งแบบเล่าเรื่องและแบบลวดลาย และประติมากรรมเพื่อประโยชน์ใช้สอย และยังได้อธิบายเพิ่มเติมอีกว่า ประติมากรรมไทยส่วนใหญ่เน้นเนื้อหาทางศาสนา มักปรากฏอยู่ตามวัดและวัง อาจจะมี

อยู่ภายในอาคารบ้านเรือนของคนไทยบ้าง แต่มักจะเป็นประติมากรรมขนาดเล็กหรือประติมากรรมตกแต่ง ประติมากรรมของไทยที่แสดงอุดมคติทางพุทธศาสนานี้ มีตั้งแต่ขนาดเล็กที่สุด เช่น พระเครื่อง เครื่องรางของขลัง จนถึงขนาดใหญ่ที่สุด เช่น พระอจนะหรือพระอัญญาเรศ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่กลางแจ้ง และมีทั้งประติมากรรมตกแต่งศิลปวัตถุ ศิลปสถาน เพื่อเสริมคุณค่าแก่ศิลปวัตถุหรือสถานที่นั้นจนถึงประติมากรรมบริสุทธิ์เป็นประติมากรรมที่มีคุณค่าและคุณสมบัติเฉพาะสมบูรณ์ ทั้งทางเทคนิค เนื้อหา รูปทรงอุดมคติ ที่แสดงคุณค่าความงามด้วยตัวของประติมากรรมเอง เช่น พระพุทธรูป เทวรูป หรือรูปพระโพธิสัตว์ เมื่อพิจารณาภาพรวมของประติมากรรมไทย จะเห็นได้ว่าประติมากรรมเป็นสิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งที่จรโลงจิตใจของประชาชนในชาติไทยให้เจริญงอกงามโดยมีชาติตอตั้งแต่อดีต เป็นส่วนสำคัญของสังคมที่รักษาและสืบต่อศาสนาให้ยืนยาวมาจนถึงปัจจุบัน

จากวัตถุประสงค์ของประติมากรรมไทยประกอบความเชื่อที่กล่าวไว้ จีระพันธ์ สมประสงค์ (2524) กล่าวถึงลักษณะประติมากรรมไทยว่า การปั้น แกะสลัก หล่อ ขึ้นรูปต่าง ๆ เช่น พระพุทธรูป รูปมนุษย์ และสัตว์ โดยเฉพาะพระพุทธรูปนั้นสร้างขึ้นด้วยความศรัทธาอันสูงส่ง ควรแก่การเคารพ บูชาก่อให้เกิดความรู้สึกถึง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ การสร้างพระพุทธรูปของไทย นั้นช่างไทยไม่ได้ยึดรูปพระองค์จริงของพระพุทธเจ้า หากแต่สร้างขึ้นตามอุดมคติของศิลปิน โดยเนรมิตขึ้นตามโนภาพของตนเป็นสื่อ เหตุผลโดยรวมข้างต้นซึ่งมีความสอดคล้องกับ สุรศักดิ์ เจริญวงศ์ (2533) กล่าวว่าประติมากรรมแบบเล่าเรื่อง นอกจากจะสร้างคุณค่าทางเรื่องราวและคุณค่าทางความงามแก่อาคารสถานที่แล้ว ยังเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องราวต่างๆทางศาสนาอีกซึ่งขึ้น และมีผลต่อความรู้สึกในศาสนาทางศาสนามากขึ้นอีกด้วย

วิบูลย์ ลีสุวรรณ (2528) อธิบายว่าประติมากรรมที่สร้างขึ้นตามความเชื่อถือ ขนบประเพณี ประติมากรรมประเภทนี้สร้างขึ้นตามความเชื่อถือที่สืบทอดกันมาในแต่ละท้องถิ่นได้แก่รูปปั้นต่างๆที่สร้างขึ้นเพื่อเช่นไหว้บวงสรวง และพิธีกรรม ตามความเชื่อของผู้คนในท้องถิ่นนั้นๆ

จากเหตุผลที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ประเทศไทยนั้นเป็นประเทศเมืองพุทธ นับถือศาสนาพุทธเป็นศาสนาหลัก ทำให้วิถีชีวิตของคนในสังคมไทยไม่ว่าจะสมัยใด ประติมากรรมไทยมีความผูกพันอย่างเหนียวแน่นและลึกซึ้งอยู่กับหลักคำสอนและหลักปฏิบัติของพระพุทธเจ้า หลักคำสอนทางศาสนาพุทธนี้จึงถือเป็นแบบอย่างพื้นฐานทางความคิด แบบอย่างทางความคิดในการปฏิบัติเรียนรู้ที่ได้รับการยอมรับสืบทอดมาจากอดีตกาลจนถึงปัจจุบัน ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ด้วยความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนไทยกับพระพุทธศาสนาจึงส่งผลมาสู่ผลงานศิลปกรรมในแต่ละยุคที่เป็นไปเพื่อสะท้อนความเลื่อมใส ศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนา และเป็นไปเพื่อน้อมนำให้พุทธศาสนิกชนยังคงระลึกถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าอันเป็นการนำไปสู่การปฏิบัติธรรมโดยใช้ประติมากรรมเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้า ซึ่งช่างไทยได้สร้างตัวแทนของพระพุทธเจ้าขึ้นจากอุดมคติที่สะท้อนความเป็นตัวแทนที่มีความงาม สงบ มีความขลัง และนำเลื่อมใสอยู่ในตัวเอง

ประติมากรรมไทยจึงเป็นไปเพื่อสะท้อนคติความเชื่อด้านศาสนาเป็นสำคัญ โดยภาพรวมของประติมากรรมไทยจึงสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อเป็นพุทธบูชาและมีอาจแยกประติมากรรมไทยกับคติความเชื่อที่มีต่อพระพุทธศาสนาออกจากกันได้ ด้วยเหตุนี้อาจารย์ผู้สอนจึงมีความคิดเห็นสอดคล้องกันไปในทางเดียวกันว่า งานประติมากรรมไทยเกี่ยวข้องกับคติความเชื่อ

1.3. คุณค่าด้านประวัติศาสตร์ศิลป์

ความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทย ผลการวิจัยพบว่าสิ่งที่อาจารย์ผู้สอนกล่าวถึงด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ คือ เป็นข้อมูลด้านแบบอย่างของผลงานประติมากรรมของแต่ละยุคสมัย สอดคล้องกับ จุลทัศน์ พยาฆรานนท์ (2537) กล่าวถึงคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ว่า หมายถึง คุณค่าซึ่งเกิดจากการศึกษาประวัติศาสตร์ของศิลปะในด้านยุคสมัย อิทธิพล และสกุลช่างทางศิลปะ

ประสพ ลีเหมือคภัย (2543) กล่าวว่า งานศิลปะสะท้อนเหตุการณ์เชิงประวัติศาสตร์ การแสดงออกของช่างแต่ละสมัย หรือแม้แต่ในสมัยใกล้เคียงกันก็ยังมีความแตกต่างกันไปแต่โดยภาพรวมแล้วจะมีรูปแบบที่คล้ายตามกันไปอย่างเป็นเอกภาพ ทำให้เราทราบถึงศิลปะสมัยต่างๆ ได้ว่าเป็นเช่นไร ผลงานจะบ่งบอกถึงสุนทรียภาพของสมัยที่สร้างตลอดจนแหล่งบันดาใจทางศิลปะที่มีอยู่ก่อนแล้วในท้องถิ่นนั้นหรือได้รับอิทธิพลจากถิ่นอื่น เป็นการสะท้อนภาพรวมของสังคมวัฒนธรรมที่สร้างศิลปะนั้นในเชิงประวัติศาสตร์ ประกอบกับ บุญเยี่ยม บุญยะลิน และ ชิน ประสงค์ (2525) กล่าวว่า ประติมากรรมของไทยเป็นงานศิลปกรรมที่มีแบบอย่างและวัฒนธรรมสูงไม่ด้อยไปกว่าศิลปกรรมของชาติตะวันออกทั้งหลาย ถึงแม้ว่าประติมากรรมของไทยได้รับอิทธิพลทางศาสนาและสังคมของชาติที่มีอำนาจกว่า แต่ยังสามารถรักษาศิลปะและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของไทยไว้ได้ตราบนานแสนนาน

ประสพ ลีเหมือคภัย (2543) กล่าวว่า นักประวัติศาสตร์นักโบราณคดีนักมานุษยวิทยาได้ประโยชน์จากการเรียนรู้เรื่องราวของสังคมแต่ละยุคสมัยจากผลงานศิลปะ นอกเหนือไปจากที่เป็นบันทึกด้วยลายลักษณ์อักษร โดยการศึกษาแบบอย่าง วิเคราะห์ ตีความ พิจารณาดีนรูปแบบและวิวัฒนาการของผลงาน เพื่อให้ทราบถึงเรื่องราวอันเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา เศรษฐกิจ และการเมือง กรมศิลปากร (2537) อธิบายเพิ่มเติมว่า ในด้านการรับและปรับเปลี่ยนแบบอย่าง หรืออิทธิพลทางด้านรูปแบบของสกุลช่างต่างๆ ในแต่ละสมัย ช่างจะแสดงออกทางความคิดใหม่ รูปแบบใหม่ๆ องค์กรประกอบใหม่ ตลอดจนเทคนิคที่นำมาใช้สร้างสรรค์และการแสดงออก

จะเห็นได้ว่า ประติมากรรมไทยเป็นเสมือนภาพสะท้อนประวัติศาสตร์อีกด้านหนึ่ง สะท้อนแบบอย่างของประติมากรรมเองในยุคสมัยต่างๆ ทำให้เห็นลักษณะที่แตกต่างกันของประติมากรรมในแต่ละท้องถิ่นในแต่ละยุคสมัย ผู้วิจัยมีความคิดเห็นเห็นว่า ประติมากรรมไทยแสดงให้เห็นความเชื่อที่

ถ่ายทอดออกมาให้ปรากฏในผลงาน สะท้อนปัจจัยที่ส่งผลต่อแบบอย่างประติมากรรมไทยทั้งในยุคสมัยเดียวกันและต่างยุคสมัย อันเกิดจากปัจจัยต่างๆ เช่น สภาพสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิต การดำรงชีวิต ความเชื่อ สิ่งต่างๆเหล่านี้ย่อมส่งผลต่อแบบอย่างอันเกิดจากการถ่ายทอดของช่างในยุคนั้นๆ อีกทั้งยังแสดงให้เห็นอิทธิพลจากชนชาติหรือวัฒนธรรมอื่นที่ส่งอิทธิพลมาสู่แบบอย่างประติมากรรมไทย สิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นประโยชน์ในการใช้เป็นข้อมูลด้านแบบอย่างให้แก่อาจารย์ผู้สอนใช้สอนเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของประติมากรรมซึ่งสอดแทรกอยู่ในวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ จึงทำให้ความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นว่า ประติมากรรมไทยเป็นข้อมูลด้านแบบอย่างของประติมากรรมของแต่ละยุคสมัย มีค่าความถี่สูงที่สุด

1.4. คุณค่าด้านภูมิปัญญา

ความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทย ผลการวิจัยพบว่าสิ่งที่อาจารย์ผู้สอนกล่าวถึงด้านภูมิปัญญา คือ ภูมิปัญญาในงานประติมากรรมไทยเกิดจากการสืบทอดกระบวนการและหลักวิชาทางช่าง และ การเลือกใช้วัสดุดิบแสดงออกถึงความสามารถในการประดิษฐ์ คิดค้น ประยุกต์เครื่องมือ วัสดุให้ตรงกับประโยชน์ใช้สอย

จากความคิดเห็นของผู้วิจัย สุรศักดิ์ เจริญวงศ์ (2533) กล่าวว่า ประติมากรไทยศึกษาแนวทางที่เป็นเฉพาะของชาติไทย ทั้งรูปแบบ วิธีการ และประติมากรรุ่นต่อๆมาแม้จะผสมผสานเทคโนโลยียุคนั้นเข้ากับวิทยาการเดิม แต่ก็ยอมรับเทคนิคและวิธีการแบบดั้งเดิมเป็นครู ถือเป็นหลักและระเบียบปฏิบัติเป็นแบบแผนต่อกันมา เป็นระยะเวลาอันยาวนาน วัสดุที่นำมาสร้างงานประติมากรรมไทยมีหลายชนิด วัสดุเป็นสิ่งที่ใช้ในการสร้างสรรค์รูปทรง และแสดงเนื้อหาสาระตามความประสงค์ของประติมากรที่ต้องการแสดงออก วัสดุเหล่านั้นมีคามหลากหลายในคุณลักษณะหรือคุณสมบัติแตกต่างกันไป วัสดุบางชนิดแข็ง บางชนิดนุ่ม บางชนิดกึ่งแข็งกึ่งนุ่ม คุณสมบัติเหล่านี้มีความสำคัญต่อการสร้างผลงานประติมากรรมเป็นอย่างยิ่ง ได้แก่ ดิน หิน ไม้ ปูน โลหะ งาช้าง ขี้รัก และหนังสัตว์ และยังได้อธิบายเพิ่มเติมอีกว่า การสร้างประติมากรรมแต่ละประเภทต้องมีความพิถีพิถัน ประดิษฐ์ประดิษฐ์ในกรรมวิธีแห่งตนเป็นพิเศษเฉพาะ เป็นการผสมผสานชีวิต วัสดุ กับความสามารถของช่าง ความรู้ความเข้าใจในการเลือกใช้วัสดุอย่างถูกต้องลึกซึ้ง ความสามารถเชิงฝีมืออย่างเยี่ยมยอดและความพิถีพิถันตามกรรมวิธีแต่ละชนิดในงานเชิงศิลปะส่งผลให้เกิดความเป็นลักษณะไทยขึ้นในงานประติมากรรมแต่ละชิ้น สอดคล้องกับ ความหมายของคุณค่าทางภูมิปัญญาของงานประติมากรรมไทย

จากข้อมูลข้างต้น จุลพรรณ พยาฆรานนท์ (2537) กล่าวว่า คุณค่าทางภูมิปัญญา หมายถึงคุณค่าซึ่งเกิดจากพื้นความรู้ซึ่งสะสมมาใช้ในการเลือกวัสดุ การแก้ปัญหาต่าง ๆ และการริเริ่มสร้างสรรค์ ประกอบกับ กรมศิลปากร (2537) ได้อธิบายว่า คุณค่าทางด้านภูมิปัญญาของช่างแสดงออก

ให้เห็นภูมิปัญญาของบรรดาช่างผ่านออกมา ดังนี้ 1) การรู้จัก และเข้าใจในการนำวัสดุขึ้นมาใช้ในสร้างสรรค์และการแสดงออกงานศิลปะ 2) การแก้ปัญหาในการสร้างสรรค์รูปแบบทางทัศนศิลป์ให้สอดคล้องกลมกลืนกับวัสดุ 3) การแก้ปัญหาพื้นที่ว่างในการตกแต่งได้อย่างมีสาระมีความเหมาะสม และส่งเสริมคุณค่าสถาปัตยกรรมทางศาสนาให้มีความสำคัญยิ่งขึ้น 4) การรับและปรับเปลี่ยนแบบอย่างหรืออิทธิพลทางด้านรูปแบบของสกุลช่างต่างๆ ให้สามารถปรับใช้กันไปตามความประสงค์และกลมกลืนกับขนบนิยม และ 5) ด้านความคิดสร้างสรรค์ มิได้จำกัดการทำงานอยู่ในแคว้นจำกัดตามขนบนิยมและประเพณีนิยมทั้งหมด เหล่าบรรดาช่างจะแสดงออกความคิดใหม่รูปแบบใหม่ๆ องค์กรประกอบใหม่ตลอดจนเทคนิคโดยนำสื่อที่เป็นขนบนิยมเดิมมารับใช้การสร้างสรรค์และการแสดงออก

กรมศิลปากร (2537) กล่าวว่า ภูมิปัญญาของช่างแสดงออกให้เห็น ในด้านการรู้จัก และเข้าใจในการนำวัสดุขึ้นมาใช้ในสร้างสรรค์และการแสดงออกงานศิลปะ เพื่อสนองตอบความต้องการคนทั่วไปในสังคมที่มีความศรัทธาและนับถือศาสนา พวงผกา คุโรวาท (2539) กล่าวเพิ่มเติมจากเหตุผลที่กล่าวมาว่า ศิลปะ คือ สิ่งที่มีมนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นมาด้วยความรู้ ความสามารถในการประดิษฐ์ การตกแต่งเพื่อให้เกิดความสวยงาม เช่นการก่อสร้างอาคารสถานที่แบบต่างๆ ในยุคสมัยต่างๆ จนถึงปัจจุบัน หรือการประดิษฐ์วัตถุ เครื่องมือ เครื่องใช้ ตลอดจนอุปกรณ์หลายอย่าง หลายประเภทขึ้นมาเพื่อให้เกิดความสวยงาม ฉะนั้นศิลปะจึงเปรียบเสมือนกระจกเงาสะท้อนให้มองเห็นความเป็นมา ความเป็นอยู่ของมนุษย์เก่าก่อนในทุกๆด้าน ตั้งแต่เริ่มแรกจนถึงสมัยปัจจุบัน

จิรพันธ์ สมประสงค์ (2533) กล่าวว่า ประติมากรรมมีวิธีทำได้หลายวิธี การที่ช่างจะสร้างประติมากรรมด้วยวิธีใดนั้น เขามักจะต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมของวัสดุ และคุณสมบัติของวัสดุที่จะนำมาประกอบเป็นรูปทรงแต่ละชนิดว่าจะสามารถแสดงความคิดสร้างสรรค์ได้มากน้อยเหมาะสมกับวิธีนั้นหรือไม่ เพราะผลที่ได้จากวิธีการกับวัสดุชนิดหนึ่งย่อมแตกต่างกับผลของวัสดุและวิธีการอีกอย่างหนึ่ง

จะเห็นได้ว่าภูมิปัญญาที่ปรากฏในผลงานประติมากรรมไทยนั้นเป็นภาพสะท้อนภูมิปัญญาในเชิงช่างอย่างแท้จริง เพราะเป็นความสามารถของช่างไทยที่ประดิษฐ์ คิดค้นวิธีการ กระบวนการ รวมไปถึง การคิดค้น คัดสรร เลือกใช้วัสดุ อุปกรณ์ต่างๆที่มีในยุคสมัยนำมาดัดแปลงปรับเปลี่ยนมาใช้สร้างสรรค์ผลงาน แล้วถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่ช่างในรุ่นถัดๆมา จนทำให้งานประติมากรรมไทยแสดงฝีมือในเชิงช่างที่มีความปราณีต ละเอียดย่อน สวยงาม มีเอกลักษณ์สื่อสะท้อนวัฒนธรรมไทย และความเชื่อ ภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ประติมากรรมไทยแสดงให้เห็นความสามารถของช่างไทยที่สร้างสรรค์ผลงานขึ้นได้อย่างโดดเด่น แสดงถึงความคิดสร้างสรรค์ มีเอกลักษณ์ ลักษณะเฉพาะตัว มีคุณค่าไม่แพ้ประเทศใดในโลก ดังนั้นคุณค่าด้านภูมิปัญญาทางประติมากรรมไทยจึงไม่อาจแยกออกได้จากความสามารถของช่างในการสร้างกระบวนการและพัฒนาขึ้นเป็นลำดับจนกลายเป็นหลักวิชา

ทางช่างในปัจจุบันอีกทั้งยังสะท้อนความสามารถของช่างการประดิษฐ์ คิดค้น ประยุกต์ วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือที่มีในแต่ละยุคสมัยนำมาใช้ให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของประติมากรรมแต่ละชิ้น

1.5. คุณค่าด้านศิลปวัฒนธรรม

ความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทย ผลการวิจัยพบว่า สิ่งที่อาจารย์ผู้สอนกล่าวถึงด้านศิลปวัฒนธรรม คือ บ่งชี้ถึงวิวัฒนาการความเปลี่ยนแปลงของค่านิยมผ่านทางประติมากรรม ด้วยเหตุผลของ จุลทรศน์ พยาฆรานนท์ (2537) กล่าวถึงคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมว่า งานประติมากรรมไทย เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมอันประกอบด้วยความเป็นมรดกทางสังคมเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและวิวัฒนาการศิลปวัฒนธรรม สุรศักดิ์ เจริญวงศ์ (2533) อธิบายสนับสนุนว่าประติมากรรมไทย แสดงวิวัฒนาการการสร้างประติมากรรม วัฒนธรรมเกี่ยวกับความ คติความเชื่อ ตลอดจนค่านิยมแห่งสุนทรียภาพในแต่ละสมัย ได้สะท้อนออกมาจากงานประติมากรรมซึ่งสามารถเรียนรู้และเข้าใจวัฒนธรรมในอดีตกาลจนถึงปัจจุบันได้ และยังได้อธิบายเพิ่มเติมอีกว่า ประติมากรรมเป็นผลงานสร้างสรรค์ทางทัศนศิลป์ของช่างประติมากรไทย เป็นส่วนหนึ่งของศิลปวัฒนธรรมไทยมีวิวัฒนาการต่อเนื่อง เปลี่ยนแปรควบคู่ไปกับสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม ประติมากรรมจึงมีบทบาทและหน้าที่ต่อสังคมที่สำคัญกล่าวคือ ถ่ายทอดคติทางศาสนา เป็นเครื่องประดับที่มีค่าต่อสังคม ประดับตกแต่งแสดงความคิดสร้างสรรค์ของช่างและรักษาและสืบต่อศาสนาให้ยืนยาว

วิบูลย์ ลีสุวรรณ (2531) กล่าวว่า ประติมากรรมของไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน น่าจะเป็นหลักฐานที่เปรียบเสมือนเอกสารทางประวัติศาสตร์ สะท้อนให้เห็นความเชื่อ ขนบประเพณี สภาพแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมของแต่ละยุคแต่ละสมัย ตลอดจนแสดงให้เห็นฝีมือช่างคตินิยม ความรู้สึกนึกคิด ความสามารถทางศิลปะซึ่งสิ่งเหล่านี้จะนำมาศึกษาค้นคว้า ไม่ว่าจะในเชิงประวัติศาสตร์ หรือในแนวทางของการสร้างสรรค์ แล้วประยุกต์สิ่งที่ได้จากประติมากรรมนั้นให้เกิดประโยชน์ตามสภาพสังคมปัจจุบัน สอดคล้องกับ คณะกรรมการจัดงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี (2525) กล่าวว่า งานประติมากรรมก็เปลี่ยนไปตามการพัฒนาวัฒนธรรมของสังคม อิทธิพลทางวิทยาศาสตร์ และอื่นๆ งานประติมากรรมจึงเข้าสู่รูปแบบร่วมสมัย เป็นการแสดงออกที่สร้างสรรค์ที่มีอิสระทั้งความคิด เนื้อหาสาระ และเทคนิคการสร้างงาน สะท้อนถึงเอกลักษณ์ใหม่ของวัฒนธรรมไทยอีกรูปแบบหนึ่ง

ประสพ ลีหมื่นอดภัย (2543) กล่าวเสริมว่า หน้าที่ของวัฒนธรรมจะต้องพิจารณาควบคู่กันไปกับสภาพสังคมสิ่งแวดล้อม เพราะวัฒนธรรมจะมีหน้าที่ถ่ายทอดความเชื่อ ศาสนา สะท้อนภาพสังคม แสดงความคิดสร้างสรรค์ของศิลปิน สะท้อนบางเหตุการณ์ประวัติศาสตร์เพราะวัฒนธรรมคือผลรวมแห่งวิถีชีวิตของมนุษย์ เพื่อสนองตอบความต้องการทางกาย ให้มีชีวิตอยู่รอด

พร้อมกับความเจริญงอกงาม ในการรับรู้ทางกาย ทางสติปัญญา ทางอารมณ์ ทางสังคม ทางสุนทรียะ และการสร้างสรรค์

จะเห็นได้ว่า ประติมากรรมไทยนั้นมีวิวัฒนาการสืบต่อมายาวนาน งานประติมากรรมไทยจึงถือเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม และวัฒนธรรมถือเป็นผลรวมของวิถีชีวิตของมนุษย์ ที่สะท้อนค่านิยมของคนในสังคมออกมา ประติมากรรมไทยมีความเป็นมายาวนานเกิดการเปลี่ยนแปลง มีวิวัฒนาการในแต่ละยุคสมัยสอดคล้องประสานกับการเปลี่ยนแปลงไปของ สังคม วัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ ค่านิยมของคนในชาติ ประติมากรรมไทยถือได้ว่าเป็นการบันทึกเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่สะท้อนผ่านทางผลงานศิลปกรรม ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ประติมากรรมไทยแสดงให้เห็นถึงฝีมือช่าง คตินิยม ความรู้สึก ความคิด ความสามารถทางศิลปะที่ก่อให้เกิดคุณค่าในทางสุนทรียภาพ การแสดงออกของช่างเป็นไปเพื่อการตอบสนองกับค่านิยมของคนในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัย นั่นคือ ในอดีตเป็นไปเพื่อตอบสนองกับค่านิยมในด้านความศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนา

ซึ่งมีความแตกต่างจากปัจจุบันแต่ได้มีการพัฒนาการสร้างงานประติมากรรมไทยที่เป็นไปเพื่อตอบสนองกับการสร้างสรรค์ของปัจเจกบุคคลที่ต้องการสะท้อนความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ ส่วนตัวออกมา ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาทั้งหมดจึงทำให้ประติมากรรมไทยเป็นสิ่งบ่งชี้วิวัฒนาการความเปลี่ยนแปลงของค่านิยม

2. ความคิดเห็น ของนักศึกษา เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทย 5 ด้าน คือ คุณค่าด้านศิลปกรรม คุณค่าด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ คุณค่าด้านภูมิปัญญา คุณค่าทางด้านศิลปวัฒนธรรม คุณค่าทางด้านคติความเชื่อขนบนิยม

จากผลของการวิจัยความคิดเห็นตามการรับรู้ของนักศึกษา เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทย ในด้านต่างๆ พบว่า สิ่งที่นักศึกษาให้ความสำคัญกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านศิลปวัฒนธรรมมากที่สุดเมื่อพิจารณาโดยละเอียด สามารถอภิปรายผลตามความคิดเห็นของนักศึกษาได้ดังนี้

เหตุผลที่นักศึกษามีความเห็นว่าคุณค่าทางด้านศิลปวัฒนธรรมมีความสำคัญมากที่สุด เนื่องจาก นักศึกษาเป็นผู้ที่มีวุฒิภาวะน้อย มีความรู้สึกนึกคิด และความต้องการที่หลากหลาย มีความสนใจในสิ่งเร้าภายนอกทั่วไป จึงสามารถรับศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ด้านง่ายขึ้น และเนื่องจากนักศึกษามีความสนใจในศิลปะขั้นพื้นฐานมาแล้ว ฉะนั้นอิทธิพลจากศิลปะและวัฒนธรรมต่างๆ จึงเป็นแหล่งข้อมูลเบื้องต้น ที่มีความสำคัญต่อการรับรู้ทางด้านศิลปะ ได้เป็นอย่างดี

จากความคิดเห็นเบื้องต้น วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2530) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาเป็นผู้ที่อยู่ในช่วงอายุวัยรุ่น จึงเป็นผู้ที่มีอารมณ์ผันแปร ต้องมีการชี้นำไปในทางที่ดี

งาม ปรับพฤติกรรมให้ถูกทาง ซึ่งนักศึกษามักมีความกระตือรือร้น สนใจบทเรียนที่แปลกใหม่ มีอุดมการณ์สูง สนใจในเรื่องที่ตื่นเต้น ประยุกต์ในชีวิตประจำวัน

อุทุมพร จามรมาน (2530) ให้ทัศนะว่า ผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาโดยทั่วไป ใช้คำว่า นิสิต หรือนักศึกษา มีความหมายถึง ผู้ที่ศึกษาเล่าเรียนในมหาวิทยาลัยก่อนได้รับปริญญา ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของระบบการเรียนการสอน เนื่องจากความสำเร็จของการผลิตบัณฑิต ของสถาบันอุดมศึกษา นั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับหลักสูตร หรือผู้สอนเท่านั้น หากแต่ขึ้นอยู่กับนักศึกษาผู้เรียนด้วย

ด้วยเพราะประติมากรรมไทยเป็นส่วนหนึ่งของศิลปกรรมวัฒนธรรม และเป็นงานศิลปกรรม ที่มีการแสดงออกถึงวัฒนธรรมอันดีงาม และยังเป็นตัวบ่งชี้ถึงอิทธิพล ที่มีความหลากหลาย มีความน่าสนใจ โดยเอื้อประโยชน์ต่อความรู้สึกรักใคร่ และความอยากรู้ อยากเห็นของนักศึกษา ประกอบกับวัฒนธรรมของไทยที่แสดงออกถึงความเป็นเอกลักษณ์ โดยมีการสืบทอด กันมาตั้งแต่อดีตมาจนถึงยุคปัจจุบัน เป็นสิ่งสะท้อนเอกลักษณ์ในการแสดงออกต่างๆ แสดงให้เห็นความสามารถ แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองในแต่ละยุคสมัย ประติมากรรมไทย เป็นสิ่งสะท้อนความเชื่อทางศาสนาอันเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เป็นศูนย์รวมของคนในชาติ สะท้อนความก้าวหน้าด้านจิตใจที่ปรากฏอยู่ในผลงานประติมากรรมไทย

ศิลปวัฒนธรรมของคนในชาติ แสดงให้เห็นถึงความเป็นชนชาติที่มีอารยธรรมที่ยาวนาน เป็นมรดกอันหาค่ามิได้ที่ได้รับการสืบทอดมาสู่คนในยุคปัจจุบัน ซึ่ง ประสพ ลีเหมือดภัย (2543) กล่าวว่า บทบาทของศิลปวัฒนธรรมบอกให้รู้ถึงแนวความคิด และรสนิยมทางด้านความงาม อันเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมหรือวิถีการดำเนินชีวิต โดยสะท้อนภาพลักษณ์ และเหตุการณ์ต่างๆ มาจนปัจจุบัน หน้าที่ของวัฒนธรรมจะต้องพิจารณาควบคู่กันไปกับสภาพสังคมสิ่งแวดล้อมประกอบกัน

สอดคล้องกับ กรมศิลปากร (2537) ที่กล่าวถึงคุณค่าของศิลปะว่า มรดกทางด้านศิลปะสมบัติของชาตินับแต่อดีตมาจนกระทั่งที่สร้างขึ้นใหม่ๆ ในปัจจุบันล้วนแต่เป็นประจักษ์พยานให้เห็นศักยภาพในด้านการสร้างศิลปกรรม ภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์งานประณีตศิลปะ และความ เป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่ได้รับการสร้างสมขึ้นไว้โดยลำดับมา ซึ่งเป็นผลงานกระทบให้เกิดการศึกษาต่อเนื่อง การสืบทอดการสร้างสรรค์การเห็นความสำคัญต่อการอนุรักษ์ และความภาคภูมิใจ จากคำกล่าวดังกล่าวนี้ทำให้เห็นว่าศิลปวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญต่อชนในชาติรวมทั้งเยาวชนคนรุ่นใหม่ จึงได้มีการบรรจุเนื้อหาความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมสอดแทรกอยู่ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ รวมไปถึงสอดแทรกอยู่ในปรัชญาการศึกษา หลักสูตร เนื้อหาวิชาของศาสตร์สาขาศิลปะตามสถาบันต่างๆ นักศึกษาในสาขาทั่วไปและในสาขาศิลปะจึงได้ซึมซับคุณค่าและความสำคัญของศิลปวัฒนธรรม จนตระหนักถึงความสำคัญของศิลปกรรมในสาขาต่างๆ โดยเฉพาะประติมากรรมไทยซึ่งมีคุณค่าด้านศิลปวัฒนธรรมมาที่สุดตามความคิดเห็นของนักศึกษา

ประกอบกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ใน หมวด 4 ด้านความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปะวิทยาการต่าง ๆ และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ และวัฒนธรรมของชาติ ให้คงอยู่สืบทอดและวิวัฒนาการสืบไป

ซึ่งมีเป็นเหตุผลที่สอดคล้องกับ ปรัชญาการศึกษาของ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล อันเป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่ส่งเสริมการวิจัย ส่งเสริมทางด้านวิชาชีพ ให้บริการทางวิชาการ ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม คณะศิลปกรรมเป็นหนึ่งในสังกัดสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งทำการผลิตครูช่าง และช่างศิลปกรรมให้สามารถประกอบอาชีพ และอนุรักษ์ดำรงไว้ในศิลปวัฒนธรรมของชาติ

สรุปได้ว่า มีคุณค่าทางด้านศิลปวัฒนธรรม เสนอแนะว่าการจัดการศึกษาต่างๆ มีความจำเป็นต่อการจัดหลักสูตรวิชาศิลปะ ทั้งภาคทฤษฎีซึ่งประกอบด้วยวิชาต่างๆ ความซาบซึ้งในศิลปะและภาคปฏิบัติ ในการสร้างสรรค์ศิลปะ ซึ่งเป็นการแสดงออกทางด้านสุนทรียศาสตร์ ควรจัดเป็นหมวดหมู่วิชาบังคับในระดับอุดมการศึกษา ด้วยเหตุนี้จึงต้องมีการศึกษาศิลปะอันประกอบด้วยการสร้างสรรค์และการใช้สอยตลอดจนความพอใจและรื่นรมย์ เป็นเรื่องของวัฒนธรรมโดยตรง การอยู่ร่วมกันเป็นสังคมเพราะผู้ที่ขาดศิลปะถือว่าเป็นผู้ขาดวัฒนธรรม

ซึ่งสะท้อนภาพอดีต และปัจจุบันได้เป็นอย่างดี หน้าที่ของวัฒนธรรมจะต้องพิจารณาควบคู่กันไปกับสภาพสังคมสิ่งแวดล้อม ความรู้สึกนึกคิดซึ่งต่อการรับรู้คุณค่าในด้านศิลปวัฒนธรรมทั้งใน “ด้านจิตใจ” และ “ด้านวัตถุ” เป็นประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันของนักศึกษา และปรับปรุงให้มีความก้าวหน้า เหมาะสมกับสภาพสังคม สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ด้วยเพราะนักศึกษา ทุกคนอยู่ในสังคมไทย ไม่ว่าจะยุคสมัยจะพัฒนาไปในทิศทางใดก็ตาม ก็จะต้องได้รับการปลูกฝัง ให้มีทัศนคติที่ดีต่อศิลปวัฒนธรรมของตนเอง

จากความจริงดังกล่าว ซึ่งตรงกับปรัชญาการศึกษาของ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล โดยได้สนับสนุน และส่งเสริมการวิจัย ทางด้านวิชาชีพ ให้บริการทางวิชาการ ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ประกอบกับคณะศิลปกรรม ซึ่งทำการผลิตครูช่าง และช่างศิลปกรรมให้สามารถประกอบอาชีพ และดำรงไว้ในศิลปวัฒนธรรมของชาติ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการรับรู้ และการให้ความสำคัญเกี่ยวกับคุณค่าของประติมากรรมไทย ด้านศิลปวัฒนธรรมมากที่สุด ตามความคิดเห็นของนักศึกษา

เมื่อพิจารณาโดยละเอียดถึงความสำคัญของคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านต่างๆ สามารถอภิปรายได้ดังนี้

2.1. คุณค่าด้านศิลปวัฒนธรรม

ความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทย ผลการวิจัยพบว่าสิ่งที่นักศึกษากล่าวถึงด้านศิลปวัฒนธรรมสูงสุด คือ ประติมากรรมไทยจัดเป็นมรดกวัฒนธรรมไทย จุลทัศน์ พยายามนทร์ (2537) กล่าวว่า งานประติมากรรมไทย เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมอันประกอบด้วยความเป็นมรดกทางสังคมเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และวิวัฒนาการศิลปวัฒนธรรม คณะกรรมการจัดการสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี (2525) กล่าวต่อไปว่า ประติมากรรมไทย เป็นทัศนศิลป์แขนงหนึ่ง ซึ่งนอกจากจะมีคุณค่าทางศิลปะแล้ว ยังสะท้อนวัฒนธรรมอันดีงามของชาติในแต่ละยุคสมัยออกมาด้วย โดยมีความเกี่ยวเนื่องกันกับ จีระพันธ์ สมประสงค์ (2533) กล่าวว่า ศิลปกรรมไทยนั้นหมายถึง ศิลปะที่มีรูปแบบเป็นของไทยๆ ดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ และวัฒนธรรมของชาติ สอดคล้องต้องกันกับ บริษัท เอสโซ่สแตนดาร์ดประเทศไทยจำกัด และมหาวิทยาลัยศิลปากร (2537) กล่าวว่า ศิลปวัฒนธรรมไทย เป็นสิ่งที่อยู่ในเมืองไทยที่เป็นทั้งมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญยิ่งของชาติ เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สะท้อน ความรู้สึกนึกคิด จิตวิญญาณ สุนทรียภาพ และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสัญลักษณ์อื่นๆ อันเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย

สุรศักดิ์ เจริญวงศ์ (2533) กล่าวเพิ่มเติมว่า ประติมากรรมเป็นงาน ที่มีค่าต่อชีวิตมนุษย์ที่อยู่รวมกันเป็นสังคม ซึ่งประติมากรรมไทยเป็นศิลปะประจำชาติ แบบหนึ่งที่สามารถแสดงอายุของชนชาติไทย และยังใช้เป็นประจักษ์พยานในด้านวัฒนธรรม เฉพาะเผ่าพันธุ์ ยุคสมัย และสกุลช่าง เต็มไปด้วยคุณค่าความงามประสานกลมกลืนอย่างดี ถ่ายทอดต่อๆ กันมา ประติมากรสร้างงานด้วยความละเอียดอ่อนนี้และทำกันมากกว่า 700 ปีนี้ กล่าวได้ว่าประติมากรรมไทยเป็นส่วนหนึ่งของอารยธรรมไทย ย่อมแสดงว่าชาติไทยเป็นชาติที่มีวัฒนธรรมสูง รู้จักใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ในการสร้างสรรค์ จากประติมากรรมไทยที่ปรากฏในสถานที่ต่างๆ โดยมีแตกต่างกันตามยุคสมัย ย่อมแสดงวิวัฒนาการการสร้างประติมากรรมอย่างไม่ขาดตอน เป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมเกี่ยวกับความเป็นอยู่ คติความเชื่อ ตลอดจนค่านิยมแห่งสุนทรียภาพในแต่ละสมัย ได้สะท้อนออกมาจากงานประติมากรรมซึ่งสามารถเรียนรู้ และเข้าใจวัฒนธรรมในอดีตกาลจนถึงปัจจุบันได้ ประติมากรรมไทยที่แสดงถึงคุณลักษณะ ทางเอกลักษณ์ศิลปะประจำชาติ ย่อมได้รับการยกย่องนับถือว่าเป็นชนชาติที่เจริญมาแต่อดีต ประติมากรรมไทย แสดงความหมายของมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นศักดิ์ศรี ต่อสังคมไทยโดยเฉพาะ

จะเห็นได้ว่า ศิลปกรรมทุกแขนง รวมทั้งประติมากรรมไทย เป็นสิ่งสะท้อนวัฒนธรรมประจำชาติที่มีเอกลักษณ์ แสดงให้เห็น แนวคิด ความรู้ ความสามารถ สังคมจนเกิดเป็นอารยธรรมควบคู่ไปกับความเจริญรุ่งเรืองทางวิชาการด้านต่างๆ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ประติมากรรมไทยเป็นมรดกทางวัฒนธรรมไทยที่แสดงออกถึงคุณค่าในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา คติความเชื่อ ขนบนิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิต สะท้อนเอกลักษณ์ของชาติ ศาสนา

ด้วยความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมจึงได้มีการบรรจุเนื้อหา ด้านศิลปวัฒนธรรมไว้ใน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ใน หมวด 4 ด้านความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา รวมทั้งปรากฏอยู่ในปรัชญาการศึกษา ของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ที่ได้สอดแทรกความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมเพื่อให้นักศึกษาตระหนักถึงคุณค่า เห็นความสำคัญ เกิดความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของชาติ ก่อให้เกิดสำนึกในอันที่จะอนุรักษ์ ประติมากรรมไทยให้ยังคงอยู่ และสืบทอดต่อไป ด้วยเหตุนี้เองนักศึกษาจึงมีความเห็นว่า ประติมากรรมไทยจัดเป็นมรดกวัฒนธรรมไทย

2.2. คุณค่าด้านคติความเชื่อและขนบนิยม

ความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทย ผลการวิจัยพบว่าสิ่งที่ นักศึกษากล่าวถึงด้านคติความเชื่อและขนบนิยมสูงที่สุดคือ คือ ประติมากรรมไทยแสดงถึงแบบ อย่างในการทำงานที่สืบทอดกันมา จากความคิดเห็นของนักศึกษาข้างต้น ประสพ ลีหมือดภัย (2543) กล่าวว่า การสร้างสรรค์ศิลปะใดๆ จะด้วยความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม ผลงานแต่ละยุค สมัยที่ปรากฏของแต่ละกลุ่มชน ล้วนได้บันทึกสภาพของสังคมนั้นๆ ไว้สำหรับคนรุ่นหลังหรือ สังคมอื่นๆ ได้อ่าน ไม่ว่าจะเป็ความความเจริญ ความเสื่อม ความเชื่อค่านิยม คุณค่า สติปัญญา ความสามารถ ต่างถูกถ่ายทอดลงสู่ผลงานศิลปะเหล่านั้นแล้วผ่านสู่การรับรู้ของผู้อื่น

สุรศักดิ์ เจริญวงศ์ (2533) กล่าวว่า งานประติมากรรมไทยมีรูปแบบคุณลักษณะเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาติของความเป็นไทย สะท้อนให้เห็นเด่นชัดถึงความเชื่อ แนวความคิด วัตถุประสงค์ และการแสดงออกของตนเอง แม้บางยุคสมัยจะได้รับอิทธิพลทางความคิดรูปแบบจากชน ต่างชาติต่างภาษาบ้างแต่เช่นเดียวกันกับการสร้างงานจิตรกรรมของไทย คือ ประติมากรรมก็ได้ ลอกเลียนแบบมาสร้างงานโดยตรง แต่ประยุกต์ ดัดแปลง ปรับแต่ง แก้ไข ให้ผสมกลมกลืนกับ ลักษณะงานของประติมากรรมไทยแบบดั้งเดิม ศิลปะการสร้างงานประติมากรรมของไทยมีรากฐาน มั่นคง รากฐานที่สำคัญคือ รากฐานของความเชื่อ แนวความคิดและวัตถุประสงค์ของช่างประติมากร ไทย

จากคำกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้วิจัยว่า ในการสร้างสรรค์ศิลปะไม่ว่าจะ ในสาขาใดก็ตามย่อมต้องอาศัยช่างหรือศิลปินควบคู่ไปกับแนวคิด ความเชื่อ วัตถุประสงค์ในการ สร้างสรรค์ของศิลปิน ให้มีความสอดคล้องประสานกลมกลืนกัน สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นจากปัจจัยภายนอกต่างๆทั้งขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ความรู้ที่สั่งสมมา ความเชื่อ ความเป็นชาติไทย ศาสนา อันส่งผลต่อแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานประติมากรรมให้มีความกลมกลืนกับสภาพ ชีวิต สังคมในแต่ละยุคสมัย เมื่อได้สร้างแนวทางเหล่านี้ไว้ให้เกิดขึ้นในแต่ละยุค และได้รับการยอมรับ

รับว่ามีคุณค่าจึงได้ทำการถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนเกิดเป็นแบบอย่างในการทำงานที่มีลักษณะเฉพาะ และปรับใช้จนเกิดเป็นลักษณะประจำยุคสมัยที่แตกต่างกันออกไป

จากความคิดเห็นของผู้วิจัย ประสพ ลีเหมือดภัย (2543) กล่าวว่า ศิลปวัฒนธรรมเป็นผลงานสร้างสรรค์ของศิลปินที่ได้รับการยอมรับในสังคมแห่งยุค บอกให้เราได้รับรู้ถึงแนวความคิดและรสนิยมทางด้านความงาม อันเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต

จะเห็นได้ว่า ประติมากรรมไทยมีรูปแบบลักษณะเฉพาะแสดงลักษณะประจำชาติสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นได้ก็ด้วยแบบอย่างในการทำงานของช่างและศิลปินในแต่ละยุคสมัยที่สืบทอดต่อกันมา ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ประติมากรรมไทยหากมิได้สืบทอดต่อกันมารุ่นต่อรุ่น ก็จะมีสามารพัฒนาแบบอย่างได้อย่างต่อเนื่อง จนทำให้เกิดเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติที่มีแบบอย่างที่สามารถชี้ชัดได้ตามคุณสมบัติของประติมากรรมที่ปรากฏ แบบอย่างเหล่านี้ย่อมผ่านกระบวนการคิดค้น ประดิษฐ์ ประยุกต์สิ่งที่เราได้รวมทั้งจากวัฒนธรรมของชนชาติอื่นๆ นำมาดัดแปลงแก้ไข จนหลอมรวมเป็นแบบแผนที่ผ่านการลองผิดลองถูกจนได้รับการยอมรับว่ามีแบบอย่างที่เหมาะสมกับการสร้างสรรค์เหมาะสมกับวิถีชีวิต สอดคล้องกับวัสดุ อุปกรณ์ เทคโนโลยีที่มีในแต่ละยุคสมัย จนได้ทำการถ่ายทอดต่อกันมา เกิดการพัฒนาเปลี่ยนแปลงในแต่ละยุคสมัยซึ่งเป็นไปตามสภาพปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์ จนเกิดเป็นองค์ความรู้ที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักศึกษาที่จะสามารถเรียนรู้แบบอย่างของศิลปะในยุคสมัยต่างๆ จากผลงานประติมากรรมไทยจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

2.3. คุณค่าด้านศิลปกรรม

ความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทย ผลการวิจัยพบว่าสิ่งที่นักศึกษากล่าวถึงด้านศิลปกรรมสูงที่สุด คือ ประติมากรรมไทยแสดงถึงความละเอียดอ่อนประณีตของงานศิลปะไทย จากความคิดเห็นของนักศึกษาดังกล่าว พวงผกา คุโรวาท (2539) กล่าวว่า ศิลปะที่ตอบสนองความต้องการทางจิตใจ และอารมณ์เป็นสำคัญนั้น เป็นวัดคุณค่าจากความรู้สึก มีความวิจิตรงดงามและใช้ความประณีต บางครั้งเรียกว่า “ปราณีตศิลป์” ศิลปะแบบนี้ทำให้ผู้ชมเกิดอารมณ์และซาบซึ้งกับผลงานนั้นๆ

ทวีเกียรติ ไชยงยศ (2538) กล่าวว่า ลักษณะของศิลปะไทยมีความอ่อนช้อย มีความละเอียดประณีตต้องใช้เวลา จึงเหมาะสมกับลักษณะนิสัยของไทย สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้วิจัยว่า ศิลปกรรมไทยในสาขาต่างๆ ทั้งงานจิตรศิลป์ หัตถศิลป์ งานปราณีตศิลป์ รวมทั้งประติมากรรมไทย เป็นการสะท้อนคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ อันก่อรูปขึ้นจากองค์ประกอบศิลป์ และหลักการทางศิลปะที่เป็นเสมือนเครื่องมือนำไปสู่ผลงานที่มีความงดงาม ละเอียดอ่อน มีความอ่อนช้อย ปรากฏอยู่ใน รูปทรง เส้นสายที่พลิ้วไหว ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว ต่อเนื่อง มีชีวิตชีวา

ความประณีตบรรจงเหล่านี้ไม่เพียงแต่ปรากฏอยู่ในงานศิลปกรรมเท่านั้นแต่ยังเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิต

จากลักษณะดังกล่าว กรมศิลปากร (2540) กล่าวว่า งานประติมากรรมไทย เป็นงานประณีตศิลป์ของไทย มีเสน่ห์แก่ผู้พบเห็น เป็นเอกลักษณ์ของศิลปะไทยอย่างหนึ่ง ซึ่ง วิรัตน์ พิชญ์ไพฑูย์ (2524) กล่าวว่า ประติมากรรมไทยได้แสดงถึงความอิสระในการเคลื่อนไหว และในท่วงทีลีลาที่อ่อนละมุนละไมไปตามอุดมคติและธรรมชาติ

จะเห็นได้ว่า ผลงานศิลปกรรมไทยในสาขาต่างๆ ทั้งจิตรศิลป์ ประณีตศิลป์ หัตถศิลป์ รวมทั้งประติมากรรมไทย เป็นสิ่งสะท้อนเอกลักษณ์ที่ปรากฏอยู่ในผลงานอีกด้านหนึ่ง นั่นคือ ความละเอียดอ่อน ประณีตบรรจง ความเป็นชาติที่มีสุนทรียธรรมสอดแทรกอยู่ในศิลปกรรม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ วัฒนธรรมด้านต่างๆ ส่งผลให้ประติมากรรมไทยมีเสน่ห์เฉพาะตัวแตกต่างจากศิลปะของชาติอื่นๆ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ประติมากรรมไทยที่แสดงรูปทรงอันเกิดเป็นความประณีตละเอียดอ่อนนี้ได้รับอิทธิพลมาจากความคิดในเชิงอุดมคติ และการซึมซับรูปทรงที่มีคุณค่าทางสุนทรียภาพสูงมาจากธรรมชาติทำให้การสร้างสรรค์สอดประสานไปกับสภาพแวดล้อมรอบตัวผู้สร้างสรรค์ การประดับตกแต่งประติมากรรมด้วยลวดลาย รวมไปถึงการใช้ลายใช้เข้ามาประกอบให้มีความสวยงาม วิจิตรยิ่งขึ้น ประกอบกับความอุดมสมบูรณ์ และสภาพชีวิตที่เต็มไปด้วยความรื่นรมย์ทำให้การสร้างสรรค์ผลงานประติมากรรมเต็มไปด้วยความวิจิตร บรรจง สมบูรณ์แบบ ไม่มีความเร่งรีบเพื่อให้ได้ผลงานที่สมบูรณ์ สะท้อนสภาพชีวิตในยุคนั้นได้เป็นอย่างดี แต่ในปัจจุบันนักศึกษาที่มีสภาพชีวิตที่แตกต่างไปจากสภาพในอดีตที่ไม่มีความเร่งร้อนในการที่จะทำกิจใดๆ สังคมปัจจุบันเป็นสังคมที่เต็มไปด้วยความเร่งรีบอันเป็นผลมาจากวัฒนธรรม ค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไป ศิลปะสมัยใหม่ที่นักศึกษาได้เรียนรู้ สัมผัส จึงมีลักษณะที่มิได้เน้นถึงความละเอียดอ่อนอีกต่อไปดังเช่นในอดีต เมื่อได้สัมผัสกับผลงานดั้งเดิมที่มีความละเอียดอ่อนสูงจึงน่าจะเกิดความประทับใจในความวิริยะ อุตสาหะ เพียรพยายามของช่างไทยในยุคก่อนที่อุทิศเวลาที่มีเพื่อให้ได้ผลงานประติมากรรม ที่มีความละเอียดอ่อน ประณีต มีลีลา ที่มีเสน่ห์อันยากที่จะสร้างสรรค์ให้ได้เสมอเหมือน นักศึกษาจึงมีความคิดเห็นว่า ประติมากรรมไทยแสดงถึงความละเอียดอ่อนประณีตของงานศิลปะไทย

2.4. คุณค่าด้านประวัติศาสตร์ศิลป์

ความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทย ผลการวิจัยพบว่าสิ่งที่นักศึกษากล่าวถึงด้านประวัติศาสตร์ศิลป์สูงสุด คือ ประติมากรรมไทยในยุคสมัยต่างๆ ทำให้เห็นถึงความเป็นมาของศิลปประจำชาติ จากความคิดเห็นของนักศึกษา

วิบูลย์ ลีสุวรรณ (2528) กล่าวว่า งานประติมากรรมไทยถือเป็นงานศิลปะที่เป็นการบันทึกประวัติศาสตร์ของชนชาติไว้ให้ได้รับรู้ ความเป็นมาแห่งวัฒนธรรมอันยิ่งใหญ่ที่สั่งสมกันมา แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของความอุดมสมบูรณ์ วิถีชีวิตของคนรุ่นเก่าได้เป็นอย่างดี

จากความสำคัญดังกล่าว สงวน รอดบุญ (2529) ให้เหตุผลว่า การศึกษาเรื่องราวของศิลปกรรมไทย จะช่วยให้เรารู้จักตัวเอง คือรู้จักบรรพบุรุษของเราดีขึ้น ว่ามีความสามารถทางปัญญา ความคิด และฝีมือช่างสูงส่งเพียงใด มีแนวความคิดสร้างสรรค์ และมีความรู้สึกทางสุนทรียภาพอย่างไร จึงสามารถสร้างมรดกทางศิลปวัฒนธรรม ทั้งยังมีส่วนช่วยส่งเสริมให้เรารู้คุณค่าของเอกลักษณ์ประจำชาติมากยิ่งขึ้น โดยไม่หลงลืมตัวมัวเมาอยู่กับศิลปะต่างชาติจนไม่รู้จักศิลปะของตัวเองว่ามีคุณค่าเพียงใด สอดคล้องกับหลักการของ กระทรวงศึกษาธิการ (มปป.) ว่าด้วยความเข้าใจในศิลปกรรมรูปแบบต่างๆ ของแต่ละยุคสมัย สะท้อนให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของบรรพบุรุษ ความเป็นอัจฉริยะที่เพียบพร้อมไปด้วยความสามารถ ผสมผสานกับความละเอียดอ่อนของปรัชญาแห่งชีวิตที่มีรากฐานจากศรัทธาที่ยึดมั่นในพระพุทธศาสนาแลทธิเถรวาทอย่างมั่นคงและลึกซึ้งนั่นเอง ศิลปวัฒนธรรมไทยจึงมีลักษณะที่โดดเด่นแตกต่างจากชาติอื่นๆ อย่างเห็นได้ชัด ซึ่งสงวน รอดบุญ (2529) กล่าวว่าเพิ่มเติมว่า การศึกษาเรื่องราวของศิลปกรรมไทย จะช่วยให้เรารู้จักตัวเอง คือรู้จักบรรพบุรุษ ว่ามีความสามารถทางปัญญาความคิดและฝีมือช่างเพียงใด มีแนวความคิดสร้างสรรค์ และมีความรู้สึกทางสุนทรียภาพอย่างไร จึงสามารถสร้างมรดกทางศิลปวัฒนธรรมไว้เป็นสมบัติสืบทอดมาชั่วลูกหลาน ทั้งยังมีส่วนช่วยส่งเสริมให้เรารู้คุณค่าของเอกลักษณ์ประจำชาติโดยไม่ลืมศิลปะของตัวเอง

จะเห็นได้ว่าประติมากรรมในยุคต่างๆ เป็นสื่อสะท้อนที่ชัดเจนของศิลปประจำชาติ เนื่องจากศิลปกรรมไทย ประเภทต่างๆ ทุกประเภทได้ถูกหล่อหลอมร่วมกันมาจนเกิดเป็นลักษณะเฉพาะที่มีร่วมกัน สามารถทำให้ชี้ชัดได้ว่า คุณสมบัติของศิลปประจำชาติไทยที่ปรากฏในศิลปกรรมประเภทต่างๆ มีลักษณะใดบ้าง

ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า การศึกษาความเป็นมาของศิลปกรรมไทยแขนงต่างๆ จะทำให้นักศึกษา เกิดความรู้ความเข้าใจความเป็นมาของศิลปประจำชาติ ที่สอดแทรกอยู่ในเนื้อหาวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ เป็นเสมือนคำบอกเล่าที่ยังคงปรากฏอยู่ในผลงานที่ส่งต่อมายังคนในยุคปัจจุบัน ทำให้เห็นถึงที่มาที่ไป การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น การได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากชนชาติอื่นๆ การประยุกต์จนเกิดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ความเจริญรุ่งเรือง รวมถึงความเสื่อมที่เกิดขึ้น ประติมากรรมไทยจึงเป็นภาพสะท้อนของความเป็นไปของศิลปประจำชาติที่เกิดขึ้นในยุคต่างๆ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ได้รับการบรรจุไว้ในหลักสูตรทางศิลปกรรมในทุกสถาบัน รวมทั้งสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลก็เป็นสถาบันหนึ่งด้วยเช่นกันที่ได้เล็งถึงความสำคัญดังกล่าว ซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้นักศึกษา มีความคิดเห็นโดยรวมว่า ประติมากรรมไทย ในยุคสมัยต่างๆ ทำให้เห็นถึง ความเป็นมาของศิลปประจำชาติ

2.5. คุณค่าด้านภูมิปัญญา

ความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทย ผลการวิจัยพบว่าสิ่งที่นักศึกษากล่าวถึงด้านภูมิปัญญาสูงสุด คือ วัตถุประสงค์ที่ใช้ในงานประติมากรรมไทย เป็นภูมิปัญญาของคนไทยสมัยโบราณ ซึ่ง กำจร สุนพงษ์ศรี (2537) กล่าวถึงวัตถุประสงค์ว่า วัตถุประสงค์ในการสร้างอาจทำได้ด้วยดิน ไม้ หิน ภา กระจก ผ้า น้ำ ลม และสิ่งอื่นๆ อีกมากมาย ประกอบกันกับความคิดเห็นของ อารี สุทธิพันธุ์ (2533) ได้กล่าวถึงความหมายของศิลปะว่า การถ่ายทอดรูปแบบของศิลปะตามที่มนุษย์ต้องการ ซึ่งรูปแบบนั้นอาจมีลักษณะสองมิติ สามมิติ มีรูปทรงที่เป็นที่รู้จักกัน หรือรูปทรงที่แปลกใหม่ หรือรูปแบบนั้นมีลักษณะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ศิลปินเลือกนำมาถ่ายทอด และเหมาะสมกับวิธีการนั้นๆ

สุรศักดิ์ เจริญวงศ์ (2533) กล่าวว่า วัสดุเป็นส่วนหนึ่งของเงื่อนไขที่เกี่ยวกับปัจจัยทางการแสดงออกของประติมากรรม ซึ่งประติมากรรมไทยมีคุณค่า และลักษณะพิเศษที่เป็นลักษณะไทยแตกต่างไปจากชาติต่างๆ แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปบ้างตามรสนิยม และความเจริญเปลี่ยนแปลงของสังคม แต่ประติมากรรมไทยก็ยังรักษาคุณค่า ความงาม ความรู้สึก และลักษณะของความเป็นไทยตลอดมา ย่อมมีพื้นฐานปัจจัยต่อการแสดงออก ไม่ว่าจะเป็นด้านภูมิศาสตร์ ด้านสังคม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านศาสนา และด้านวัสดุ ที่หล่อหลอมให้เกิดลักษณะไทยในงานประติมากรรมขึ้น

วิรัตน์ พิชญ์ไพฑูลย์ (2524) กล่าวเพิ่มเติมว่า เทคนิคของการสร้างสรรค์ประติมากรรมมีหลายวิธีทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมาย ความถนัด และความสะดวกในการจัดหาวัสดุ และอุปกรณ์

จากคำกล่าวข้างต้น มีความสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้วิจัยว่า ในด้านวัตถุประสงค์ที่ใช้ในงานประติมากรรมไทยในอดีตสามารถสะท้อนภูมิปัญญาของประติมากรไทยได้เนื่องจาก วิทยาการในสมัยก่อนนั้นมิได้มีมากมายดังเช่นในปัจจุบัน แต่ช่างไทยก็ยังสามารถคิดค้นวัตถุประสงค์เท่าที่มีนำมาทดลองใช้จนได้วัสดุที่มีความเหมาะสมสอดคล้องกับประโยชน์ใช้สอย วัสดุที่ใช้ก็เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของไทยเองเช่น ลี เป็นการประยุกต์ ดัดแปลงมาจากธรรมชาติ เช่นลี้ที่ได้จากเปลือกไม้ ดิน ถ่าน ซากสัตว์ หรือการนำดินต่างชนิดมาผสมผสานกันจนเกิดเป็นวัสดุที่มีความพิเศษเฉพาะปรากฏในประติมากรรมไทย

จะเห็นได้ว่าภูมิปัญญาที่สะท้อนออกมาจากวัตถุประสงค์ในการสร้างสรรค์ประติมากรรมไทยนั้น ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่คิดค้นขึ้นโดยความรู้ความสามารถของช่างไทย ที่ได้ทดลองวัสดุ อุปกรณ์ วัสดุคิบต่างๆเท่าที่มีในแต่ละยุค ในแต่ละท้องถิ่นนำมาปรับ ทดลองใช้จนพบวัสดุคิบที่มีคุณภาพมากพอต่อการสร้างสรรค์ให้เกิดเป็นผลงานที่มีคุณค่า

ซึ่งผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า สิ่งเหล่านี้ก่อเกิดเป็นความรู้ที่สืบทอดกันมาโดยผ่านการค้นคิด มิใช่ใช้เวลาเพียงชั่วข้ามคืน หรือเกิดขึ้นด้วยความบังเอิญเล่นแล้ว แต่สร้างขึ้นและสั่งสมมาด้วยความ

ตั้งใจอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างงานประติมากรรมไทย สะท้อนคิดในด้านภูมิปัญญา เพื่อให้คงเอกลักษณ์และความเป็นชาติ ด้วยความสำคัญของวัตถุดิบนี้เอง ทำให้นักศึกษามีความคิดเห็นว่า วัตถุดิบที่ใช้ในงานประติมากรรมไทยเป็นภูมิปัญญาของคนไทยในสมัยโบราณ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะสำหรับคณะศิลปกรรม

1. คณะศิลปกรรมควรสร้างจิตสำนึกที่ดีในการเผยแพร่และอนุรักษ์ ประติมากรรมไทยแก่นักศึกษา
2. คณะศิลปกรรม ต้องมีการปรับเปลี่ยนกลวิธี ในการสอนให้แก่ผู้เรียนเพิ่มขึ้น
3. คณะศิลปกรรม ควรส่งเสริมแนวทางการเรียนทั้งในเชิงอนุรักษ์ และสร้างสรรค์
4. คณะศิลปกรรมควรตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญและบทบาทหน้าที่ในการอนุรักษ์ ประติมากรรมไทย
5. คณะศิลปกรรม ควรมีการจัดกิจกรรมเพิ่มความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ประติมากรรมไทย
6. คณะศิลปกรรม ควรสร้างประสบการณ์ตรงในการคิดค้นวิธีการอนุรักษ์ อย่างถูกวิธี

ข้อเสนอแนะสำหรับหลักสูตรศิลปบัณฑิต

1. หลักสูตรศิลปบัณฑิตควรจัดให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการคิดค้นพัฒนาในเชิงปฏิบัติ เพื่อประโยชน์ในเชิงอนุรักษ์
2. หลักสูตรศิลปบัณฑิตจัดรูปแบบวิธีการสอนที่น่าสนใจเพื่อให้นักศึกษามีความรู้ที่รักหวงแหนและเห็นคุณค่าประติมากรรมไทย
3. หลักสูตรศิลปบัณฑิตควรจัดการเรียนการสอนทั้งในเชิงอนุรักษ์ และสร้างสรรค์แบบร่วมสมัยควบคู่กันไป
4. หลักสูตรศิลปบัณฑิตควรมีการเพิ่มเติมเนื้อหารายวิชาประติมากรรมไทยสอดแทรกในทุกสาขาวิชาเอก

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยของอาจารย์ นักศึกษาในสาขาวิชาต่างๆ หรือการศึกษาระดับอื่นๆ
2. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทยในด้านต่างๆ ตามความสำคัญของเหตุผลในแต่ละด้าน
3. ควรมีการศึกษาคุณค่าของศิลปกรรมไทย ในแขนงอื่นๆ เพื่อเป็นการ เผยแพร่ อนุรักษ์ ศิลปกรรมในแต่ละแขนงต่อไป

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กรรรัตน จิตตเกษม. การพัฒนารายวิชาสุนทรียทางทัศนศิลป์สำหรับนักศึกษา ระดับปริญญาตรี ในวิทยาลัย

ครู. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

กรมศิลปากร. การอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนัง และการอนุรักษ์พระพุทธรูป. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์, 2533.

กรมศิลปากร. การอนุรักษ์ประติมากรรมในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : ประชาชน, 2537.

กรมศิลปากร. การอนุรักษ์ประติมากรรมวัดพระศรีรัตนมหาธาตุเขลียง จังหวัดสุโขทัย. กรุงเทพมหานคร : กลุ่มอนุรักษ์ศิลปกรรม สำนักโบราณคดี และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ : ดอกเบญจ, 2540.

กรมศิลปากร. การอนุรักษ์มรดกไทยกับ 73 ปีแห่งการสถาปนากรมศิลปากร. กรุงเทพมหานคร : รุ่งศิลป์การพิมพ์, 2531.

กรมศิลปากร. นำชมประวัติศาสตร์ศรีสัชชาลัย. ฝ่ายวิชาการและโครงการอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชชาลัย กองโบราณคดี กรมศิลปากร. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2534.

กรมศิลปากร. 10 อุทยานประวัติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : ฝ่ายเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการ กรมศิลปากร, 2538.

กระทรวงวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อม. การพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม. สำนักงานนโยบายและสิ่งแวดล้อม. (ม.ป.ท.)ม 2542.

กระทรวงศึกษาธิการ. 80 ปีแห่งการอนุรักษ์มรดกไทย. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พรีนติ้ง เฮ้าส์, ม.ป.ป.

กาญจนา คุณารักษ์. หลักสูตรและการพัฒนา. นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์, 2527.

กาญจนา ศรีสวัสดิ์. สอนประวัติศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอย่างไรจึงจะน่าสนใจ. วารสารศึกษาศาสตร์ มอ. 6 (สิงหาคม 2532-มีนาคม 2533) : 17-21.

กำจร สุนพงษ์ศรี. ประวัติศาสตร์ศิลปศึกษา. ครูศิลป์. 2 (2530) : 9-24.

กำจร สุนพงษ์ศรี. กำจร-ศิลป์ Work of art by Kamchorn Sounpongsri. กรุงเทพมหานคร : เอ็ม จี พับลิชชิ่ง เฮ้าส์, 2537.

- กัจจา เวสประชุม. สภาพปัญหาและความต้องการด้านการเรียนการสอน หลักสูตรวิชาชีพพระยะสัน ของ
วิทยาลัยสารพัดช่าง ตามการรับรู้ของผู้บริหาร ครูและนักศึกษาผู้ใหญ่ กรุงเทพมหานคร. วิทยา
นิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- กิริติ บุญเจือ. ปรัชญาศิลปะ. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2523.
- กิริติ บุญเจือ. ปรัชญาสำหรับผู้เริ่มเรียน. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2541.
- เกษร ชิตะจารี. กิจกรรมศิลปะสำหรับครู. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- เกษร ชิตะจารี. ศิลปะขั้นนำ. กรุงเทพมหานคร : โครงการตำราและเอกสารทางวิชาการ
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530 (อัดสำเนา).
- คณะกรรมการจัดการสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี. สมุดภาพประติมากรรมกรุงรัตนโกสินทร์.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์กราฟิกอาร์ต, 2525.
- จำเนียร ช่วงโชติและคณะ. จิตวิทยาการรับรู้และการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, 2516.
- จิรพันธ์ สมประสงค์. การสร้างสรรค์ประติมากรรมจากปูนปลาสเตอร์. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส. พรินติ้ง
เฮ้าส์, 2533.
- จิรพันธ์ สมประสงค์. ประวัติศิลปะ. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์, 2533.
- จิรพันธ์ สมประสงค์. ศิลปะประจำชาติ. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์, 2533.
- จี. ศรีนิวาสน์. สุนทรียศาสตร์ ปัญหาและทฤษฎีว่าด้วยความงามและศิลปะ. แปลโดย สุชาว่า พลอยชุม.
พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์หามงกุฎราชวิทยาลัย, 2534.
- จุลทรรศน์ พยาฆรานนท์. การศึกษาศิลปกรรมแบบประเพณีในจังหวัดเพชรบุรีส่วนประติมากรรม.
(ม.ป.ท), 2537.
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. การพัฒนาหลักสูตร : หลักการและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : อลิ้น เพรส, 2539.
- เฉลิม มลิตา. เทคนิควิธีการสอนประวัติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2523
- เฉลิม รัตนทัศนีย์. วิวัฒนาการศิลป สถาปัตยกรรมไทยพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พรินติ้ง.ง.
2539.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย. กรุงเทพฯ : เทพเนรมิตการพิมพ์, 2541.
- คนัย ไชยโยธา. หลักการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2534.
- เดือน คำดี. ปัญหาปรัชญา. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2530.
- ทบวงมหาวิทยาลัย. แผนการพัฒนาศึกษาในระดับอุดมศึกษา ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : สำนักคณะ
กรรมการศึกษาแห่งชาติ, 2538.

ทวีเกียรติ ไชยงยศ. สุนทรียะทางทัศนศิลป์. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : ฝ่ายเอกสารและตำราสถาบัน
ราชภัฏสวนดุสิต, 2538.

เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. ประวัติศาสตร์ไทยสมัยรัตนโกสินทร์ : กับการปฏิรูปการปกครอง.
พิมพ์ครั้งที่ 2. นครนายก : กองวิชาประวัติศาสตร์ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระ
จุลจอมเกล้า, 2536.

เทียนชัย ตั้งพรประเสริฐ. คุณค่าของจิตรกรรมฝาผนังไทยตามการรับรู้ของนักศึกษาศิลปหัตถกรรมระดับ
ประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 2 สังกัดกรมอาชีวศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต ภาควิชาศิลป
ศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

น.ณ ปากน้ำ. ความงามในศิลปะไทย. กรุงเทพมหานคร: คอมแพคพรีนท์จำกัด, 2542

นายกรัฐมนตรี, สำนัก. คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ
พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร : พรึกหวานกราฟฟิค, 2542.

นิลกุล ขอรวมเดช. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ
ชั้นสูงระหว่างนักศึกษาที่มาจากมัธยมศึกษาตอนปลายกับประกาศนียบัตรวิชาชีพในวิทยาเขตเพาะ
ช่าง สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา บัณฑิต
วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.

เนื่ออ่อน ขรวิทองเจียว. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านของไทย ของนักศึกษา
ระดับปริญญาตรี สถาบันราชภัฏ. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา บัณฑิต
วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

บรรลือ ขอรวมเดช. สภาพและปัญหาการสอนศิลปะภาคปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ เขต
กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลง
กรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.

บริษัท เอสโซ่สแตนดาร์ด ประเทศไทย จำกัด และมหาวิทยาลัยศิลปากร. ของดีร้อยสิ่งมิ่งเมืองไทย.
กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์ พรินติ้ง, 2537.

บุญชม ศรีสะอาด. การพัฒนาการสอน. กรุงเทพมหานคร : สุรวิยาสาน, 2537.

บุญเยี่ยม และชิน ประสงค์. ประติมากรรมของไทย. ศิลปากร ปีที่26 ฉบับที่ 3 ก.ค. 2525.

บุญเรียง ขจรศิลป์. สถิติวิจัย 1. กรุงเทพมหานคร : พี.เอ็น. การพิมพ์, 2539.

ปรววรรณ ดวงรัตน์. การศึกษาสภาพและปัญหาการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ สาขาทัศนศิลป์ ในสถาบันอุดม
ศึกษาเอกชน. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2532.

- ประกิต บัวบุศย์. อารยธรรมสยาม. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2520.
- ประคอง วรรณสุต. สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- ประสพ ลิ้มมอดกัย. ศิลปนิยม. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรินติ้งเฮาส์, 2543.
- ประเสริฐ ศิลวัฒนา. สุนทรียะทางทัศนศิลป์. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2542
- ปถุฉัด แสงสว่าง. การศึกษาคุณค่าศิลปะปูนปั้นไทยตามทัศนะของผู้เชี่ยวชาญงานปูนปั้น และนักศึกษาโปรแกรมศิลปศึกษา ระดับปริญญาบัณฑิต ในสถาบันราชภัฏ. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.
- ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล. สัญลักษณ์วัฒนธรรมจีน. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- พยนต์ เอี่ยมสำอางค์. ความคิดเห็นของนักศึกษาวิทยาลัยครุภาควัดวันตกที่มีต่อการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาสารัตถศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.
- พวงผกา คุโรวาท. ศิลปะและวัฒนธรรมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์, 2539.
- พ่วง มินอก. สุนทรียศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2530.
- พิริยะ ไกรฤกษ์. ประวัติศาสตร์ศิลปะในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์ การพิมพ์, 2528.
- พิริยะ ไกรฤกษ์. ประวัติศาสตร์ศิลปะ และโบราณคดีในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์
พรินติ้งกรุ๊ป, 2533.
- พีรพงษ์ กุลพิศาล. มโนภาพและการรับรู้ทางศิลปะ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศาสนา, 2531.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. “การเรียนการสอนในสถาบันฝึกหัดครู” วารสารครุศาสตร์ 1 (กรกฎาคม-กันยายน, 2527), หน้า 25-30.
- ภรดี พันธุภากร. การวิจัยทางศิลปะและประยุกต์ศิลป์. คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2543.
- ภิญโญ สาธร. หลักบริการการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2526.
- มโน พิสุทธิรัตนานนท์. เอกสารประกอบการสอนวิชาศิลปะพื้นบ้าน. ภาววิชาทัศนศิลปศึกษาคณะศิลปกรรม
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาควิชาศิลปะ (ม.ป.ท.), 2539.
- มะลิฉัตร เอื้ออนันท์. ศิลปศึกษา:ความเป็นมา ปรัชญา หลักการ วิทยาการด้านหลักสูตร
ทฤษฎีการเรียนการสอนและการค้นคว้าวิจัย. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาศิลปศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

- มาลี จัทรโรธรณ์. “พูดถึง” การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในสังคมไทย. เมืองโบราณ. ปีที่ 18. ฉบับที่ 3-4, 2535.
- ยศ สันตสมบัติ. มนุษย์กับวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.
- วรรณิ มณฑารักษ์. ความคิดเห็นเกี่ยวกับอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ของนักศึกษา ระดับปริญญาตรี คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล. วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.
- วรุศ สุวรรณฤทธิ์. การศึกษาคติความเชื่อและรูปแบบของประติมากรรมปูนปั้นแบบทวาราวดีที่บ้านคูบัว. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2530.
- วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. หลักและวิธีการสอนระดับอุดมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2524.
- วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. อุดมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. ศิลปะเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : บุรพาศิลป์, 2513.
- วิเชียร ชาบุตรบุญธรรม, โสภกา สองเมือง และเมธีรัตน์ นวนุศย์. ความจริงของชีวิต. กรุงเทพฯ : เวิร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชั่น, 2542.
- วินัย โสมดี. สารานุกรมศึกษาศาสตร์ ฉบับเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 5 รอบ. กรุงเทพฯ : วิไลวิวัฒนาจำกัด, 2535.
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. ประติมากรรมไทย. กรุงเทพฯ : องค์การค้ำของคุรุสภา, 2528.
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. สาระน่ารู้ในศิลปะ. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์, 2531.
- วิรัตน์ พิชญ์ไพฑูลย์. ความเข้าใจศิลปะ. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2524.
- วิรัตน์ พิชญ์ไพฑูลย์. ความเข้าใจศิลปะ. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2528.
- วิรัตน์ พิชญ์ไพฑูลย์. เหตุผลที่มาของงานศิลปะ. ใน ครุศิลป์ 1. หน้า 4-12. ภาควิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- วุฒิ วัฒนสิน. ศิลปะระดับมัธยมศึกษา. ปัตตานี : ฝ่ายเทคโนโลยีทางการศึกษา สำนักวิทยบริการ ศรีศักร วัลลิโกดม. การอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ปัญหา และแนวทางแก้ไข. เมืองโบราณ. ปีที่ 18 ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2534.

- ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์. ความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรม กับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุณวุฒิปบัณฑิต ภาควิชาสารัตถศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- ศิลปากร, มหาวิทยาลัย. สมุดภาพประติมากรรมกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพมหานคร : กราฟิคอร์ต, 2525
- ศิลปากร, กรม. ลายปูนปั้น งานช่างประณีตศิลป์ของไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2540.
- ศิลป์ พีระศรี. โครงการจัดตั้งคณะศิลปกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒบางแสน.ม.ป.พ.,2533.
- ศิลป์ พีระศรี. ประติมากรรมไทย. แปลโดย พระยาอนุমানราชชน. พระนคร, 2490.
- ศิลป์ พีระศรี. ศิลปะสังเคราะห์. แปลโดย สุภัทรดิศ ดิศกุล. ธนบุรี : บรรณาการ, 2515.
- ศิวะลีย์ ภูเพชร. ประติมากรรมสมัยอยุธยา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, (ม.ป.ป.)
- สงวน รอดบุญ. ศิลปะกับการศึกษา ประมวลเกี่ยวกับความหมายและคุณค่าของศิลปศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โรงเรียนสตรีเนตรศึกษา, 2515.
- สงวน รอดบุญ. ศิลปกรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2529.
- สงวน รอดบุญ. ศิลปกรรมไทยกับการศึกษาในปัจจุบัน. วารสารศิลป์ 6 (มิถุนายน-สิงหาคม 2529) :14-16.
- สงวน รอดบุญ. ศิลปะกับมนุษย์. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2524.
- สงวนศรี ศรีแพงพงษ์. สุนทรียทางทัศนศิลป์. กรุงเทพฯ : โอ.เอส. พรินต์ติ้งเฮาส์, 2534
- สมชาย สนทนก. คุณค่าในจิตรกรรมฝาผนังไทย ตามการรับรู้ของนิสิตสาขาวิชาศิลปศึกษา ระดับปริญญาตรี ในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- สมโภชน์ ทองแดง. การวิจารณ์ศิลปะ. วารสารครุศาสตร์ 22 (กรกฎาคม-กันยายน 2536) : 36-42.
- สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล. คู่มือนักศึกษาระดับปริญญาตรี. กรุงเทพมหานคร : ครูสภา, 2542.
- สว่าง พรศรี. ศิลปะพื้นบ้าน. สารานุกรมศึกษาศาสตร์. คณะศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2535.
- สันติ เล็กสุขุม. การอนุรักษ์จิตรกรรมและประติมากรรมในสายต่านักวิชาการ. เมืองโบราณ. ปีที่ 24 ฉบับที่ 3 พ.ศ.2541.
- สันติ เล็กสุขุม. ลวดลายปูนปั้นแบบอยุธยาตอนปลาย(2172-2310). (ม.ป.ท.) เจมส์ทอมป์สัน, 2532.
- สัมฤทธิ์ เพชรคง. การศึกษารายเรียนการสอนวิชาจิตรกรรม สาขาศิลปศึกษา ระดับปริญญาตรี ในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย. ภาควิชาศิลปศึกษา.จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2543.

- เสาวภา ไพทยวัฒน์. พื้นฐานวัฒนธรรมไทย : แนวทางอนุรักษ์และการพัฒนา. ดำรง-เวดล้อมวิชาการ. ฉบับที่ 7 ภาคพัฒนาตำราและเอกสารวิชาการ. หน่วยศึกษานิเทศน์ สำนักสถาบันราชภัฏ, 2538.
- เสนอ นิลเดช. วิชาพื้นฐานอารยธรรมไทย ตอนศิลปไทย. (ม.ป.ท.) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2516.
- สุจริต บัวพิมพ์. การศึกษาวัฒนธรรมพื้นบ้านในสถาบันอุดมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชา
อุดมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- สุชาติ ทองสีมา. การศึกษาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปวิจารณ์ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัด
ทบวงมหาวิทยาลัย. ภาควิชาศิลปศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- สุพิน บุญชูวงศ์. หลักการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาหลักสูตรและการสอนคณะครุ
ศาสตร์ วิทยาลัยครูสวนดุสิต, 2531.
- สุภาพรณ์ อุ่นเมตตาจิต. การศึกษาการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียน
สังกัดกรมสามัญศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2541.
- สุรศักดิ์ เจริญวงศ์. ประติมากรรมไทย กรรมวิธีและการแสดงออก. ศิลปะกับสังคมไทย. นนทบุรี :
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2533.
- สุรางค์ ไคว่ตระกูล. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.
- สุภัทรดิศ ดิศกุล. ประติมากรรมขอม. กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2515.
- สุภัทรดิศ ดิศกุล. ประวัติเมืองพระนคร (Angkor) ของขอม. กรุงเทพมหานคร : จันทวานิชย์, 2516.
- สุลักษณ์ ศรีบุรี. การประเมินผลศิลปศึกษา. ใน สรุปการอภิปรายเรื่อง บนเส้นทางการพัฒนาศิลปศึกษา.
ลพบุรี : ศูนย์การพิมพ์วิทยาลัยครูเทพสตรี, 2530.
- สุลักษณ์ ศรีบุรี. คุณค่าของศิลปะจากทัศนคติของบุคคลต่างๆ. วารสารครุศาสตร์. ปีที่ 22 ฉบับที่ 1
กรกฎาคม-กันยายน ,2536 .
- แสงนาง ดิประชา. ศิลปะกับมนุษย์. เอกสารประกอบการสอนวิชา สป. 101 ศิลปะกับมนุษย์. ภาควิชาศิลปะ
และวัฒนธรรม คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒพิชญ์โลก, (ม.ป.ท.), 2530.
- อัสนีย์ ชูอรุณ. ประติมากรรมและสถาปัตยกรรมสมัยใหม่. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2535.
- อารี สุทธิพันธ์. ประสบการณ์สุนทรีย์. กรุงเทพมหานคร : ต้นอ้อ, 2533.
- อำไพ ตรีณสาร. การประเมินผลศิลปศึกษาในสรุปการอภิปราย เรื่องบนเส้นทางการพัฒนาศิลปศึกษา. หน้า
60-62. ลพบุรี : ศูนย์การพิมพ์วิทยาลัยครูเทพสตรี, 2530.
- อำไพ ตรีณสาร. ขยายมุมมองการเรียนรู้ศิลปะ. วารสารครุศาสตร์ 22 กรกฎาคม-กันยายน, 2536 : 64-67.

- อำไพ ตีรณสาร. ทฤษฎีการสอนศิลปศึกษา. (online) Available from E-mail : <http://www.pioneer.netserv.chula.ac.th/~tampai/ampai/ampai/theory.htm>[10/5/45]
- อุทุมพร จามรมาน. การวัดและการประเมินผลการสอนระดับอุดมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โครงการวิทยาศาสตร์อุตสาหกรรม, 2530.
- อุบล ตู้อินดา. หลักและวิธีการสอนศิลปะ. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2532.
- อุษา แสงเอี่ยม. ลวดลายปูนปั้นและดินเผาสมัยทวารวดี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2511.
- เอกชัย สุนทรพงศ์ และเสาวนิตย์. แสงวิเชียร ความงามสุนทรียศาสตร์สำหรับผู้ใฝ่รู้. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์ , 2529.

ภาษาอังกฤษ

A available from : http://64.4.14.250/cgi-bin/linkrd?_lang=EN&lah

A available from : <http://www.iitdrathanee.com/thai/al.htm>

Baker, Jean Angela. Perception of Object Making as Art in Extended Community in

WesternNewfoundland [CD-ROM]. Abstract from : ProQuest File : Dissertation Abstracts Item :9211093, 1992.

Congdon, Kristin Goranson. A Theoretical Model for Teaching Folk Art in The Art Education Setting.

[On-Line]. Dissertation Abstracts International. Abstracts from : Dissertation Abstracts online : AAI8325259, 1983.

Gray, Wellington B. Student Teaching in Art. Pennsylvania : International Textbook company, 1960.

Hubbard, Guy. Art in highschool 2nd ed. Printing, California, Inc. Belmont California, 1969.

Hurwitz, A and Madejia, S. The joyous vision : a source book for elementary art appreciation. New Jersey : Prentice-Hall, 1977.

Jokilehto, Jukka Ilmari. A History of Architectural Conservation : the Contribution of English, Franch, German and Italian Thought Towards an International Approach to the Conservation of Cultural Property. Dissertation Abstract International. 1986.

Kabari, I. Principle for Structuring A Motivating Program in Art History.

Dissertation Abstracts International, 1983 : 3579 A.

Kalviainen, Mirja. Aesthetic Functional Products and Spiritual Material works of Art : the 1980's

Definition of A Good Keenan Ruth Geraldine. Wildlife Art and Natural History-Linked Through
Community and Classroom : A Curriculum Plan [CD-Rom]. Abstract from : ProQues File :
Dissertation Abstracts Item : Not available from UMI, 1997.

Marty, M. "What Do You Teach. When you Teach History". The Social Studies

74(January-February 1983) : 10-13.

Mattil, E.L. and Mazan, B. Meaning in children's art. New York:Prentice-Hall, 1981.

Michael, John A. Art and adolerscent : Teaching art at the secondary level. New York : Teacher college
Press, Columbia University, 1983.

Rader,M.and Jessup,B. Art and Human Value. New Jersey:Prentice-hell,1976.

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก.

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ และอาจารย์ผู้สอนที่ทำการสัมภาษณ์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

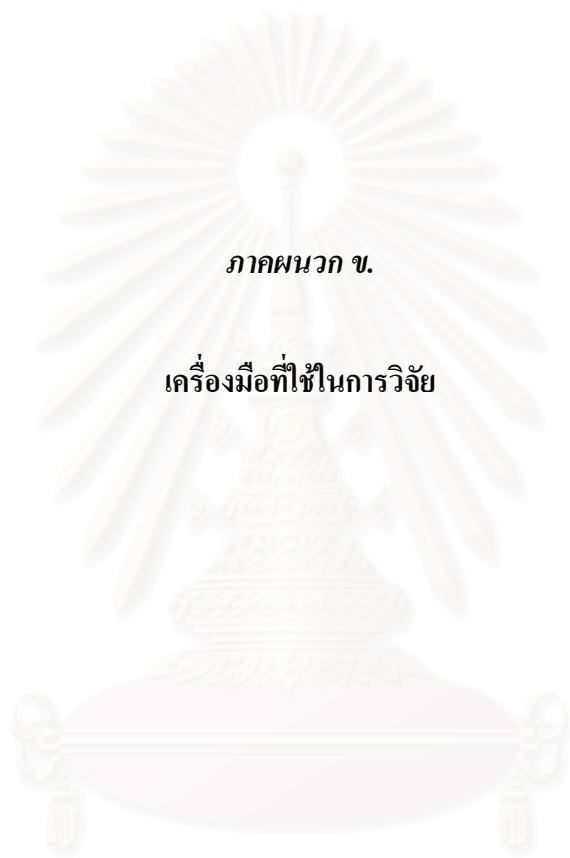
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ

1. รองศาสตราจารย์อัสนีย์ ชูอรุณ
คณบดี คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล
2. รองศาสตราจารย์สัญญา วงศ์อร่าม
อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. รองศาสตราจารย์อมร ปรารงค์น้อย
อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปประจำชาติ คณะศิลปกรรม
สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล
4. อาจารย์วัชรินทร์ ฐิติอดิศัย
อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. อาจารย์สุนทร จันทรประเสริฐ
หัวหน้าภาควิชาศิลปประจำชาติ คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายชื่ออาจารย์ผู้สอนที่ทำการสัมภาษณ์ ดังนี้

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อมร ปรารักษ์น้อย
อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปประจำชาติ คณะศิลปกรรมสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล
2. อาจารย์คมกริช สวัสดิ์ธรรมณ์
อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปประจำชาติ คณะศิลปกรรมสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล
3. อาจารย์รังสรรค์ ถาวรคำเลิศ
อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปประจำชาติ คณะศิลปกรรมสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล
4. อาจารย์สุนทร จันทร์ประเสริฐ
อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปประจำชาติ คณะศิลปกรรมสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล
5. อาจารย์สุวัดี แสนชาติ
อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปประจำชาติ คณะศิลปกรรมสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล
6. อาจารย์รัตนฤทธิ์ จันทร์รังสี
อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปประจำชาติ คณะศิลปกรรมสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล
7. อาจารย์ชัยพร ระวีศิริ
อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปประจำชาติ คณะศิลปกรรมสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล
8. อาจารย์วินัย ศรีกนก
อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปประจำชาติ คณะศิลปกรรมสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล
9. อาจารย์ประเสริฐ จันทร์สุวรรณ
อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปประจำชาติ คณะศิลปกรรมสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล
10. อาจารย์ธวัชชัย อินนุวัฒน์
อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปประจำชาติ คณะศิลปกรรมสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล
11. อาจารย์น้อย ไชยมุติ
อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปประจำชาติ คณะศิลปกรรมสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล
12. อาจารย์นพดล เนตรดี
อาจารย์ประจำคณะวิชาจิตรศิลป์ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเพาะช่าง
13. อาจารย์บรรลุ วิริยากรประภาส
อาจารย์ประจำคณะวิชาจิตรศิลป์ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเพาะช่าง

ภาคผนวก ข.

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

การศึกษาคุณค่าประติมากรรมไทย ตามการรับรู้ของอาจารย์ นักศึกษาระดับปริญญาตรี

คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร. อัมไพ ตรีณสาร

นิสิตผู้จัดทำ นายอนุชิต หนูเอียด

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

การศึกษาคุณค่าประติมากรรมไทย ตามการรับรู้ของนักศึกษาหลักสูตรศิลปบัณฑิต

คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้ มีจุดมุ่งหมาย เพื่อที่จะรวบรวมความคิดเห็นของท่านเกี่ยวกับคุณค่าของประติมากรรมไทยตามความคิดเห็นของนักศึกษาคณะศิลปกรรมหลักสูตรศิลปบัณฑิตสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล โดยที่การวิจัยครั้งนี้ ไม่มีความมุ่งหมายที่จะประเมินบุคคลหรือสถาบันใด และไม่มีการตัดสินคำตอบที่ถูกต้องหรือผิด คำตอบทุกคำตอบจะเป็นไปตามความคิดเห็นของแต่ละบุคคล ขอให้โปรดประเมินความคิดเห็นของท่านทุกข้อด้วยความจริงใจ คำตอบที่ได้จากท่านผู้วิจัยจะถือเป็นความลับ และไม่มีผลกระทบต่อการศึกษาหรือการเรียนของท่าน ทุกประการ

แบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ตอน

- ตอนที่ 1** ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม
- ตอนที่ 2** เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทย มีลักษณะเป็นมาตราส่วน
- ประเมินค่า (Rating Scale)
- แบ่งเป็น 5 ด้านดังนี้
- คุณค่าด้านศิลปกรรม
 - คุณค่าด้านประวัติศาสตร์ศิลป์
 - คุณค่าด้านภูมิปัญญา
 - คุณค่าด้านศิลปวัฒนธรรม
 - คุณค่าด้านคติความเชื่อและขนบนิยม
- ตอนที่ 3** แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ของอาจารย์ และนักศึกษาเกี่ยวกับคุณค่า ประติมากรรมไทยในบทบาทต่างๆ ที่มีต่อการส่งเสริมคุณค่า และการอนุรักษ์

ตอนที่ 1	ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม
----------	--

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ให้ตรงกับสภาพความเป็นจริงของท่าน

1. เพศ ชาย หญิง
2. อายุ

☐ ต่ำกว่า 20 ปี	☐ 21-25 ปี
☐ 26-30 ปี	☐ สูงกว่า 30 ปี
3. ท่านกำลังศึกษาอยู่ในภาควิชาและวิชาเอกใด

☐ ภาควิชาศิลปกรรม วิชาเอก.....	
☐ ภาควิชาออกแบบ วิชาเอก.....	
☐ ภาควิชาศิลปะประจำชาติ วิชาเอก.....	
☐ ภาควิชาทัศนกรรม วิชาเอก.....	
4. ท่านกำลังศึกษาอยู่ในหลักสูตรใด

☐ หลักสูตรศิลปบัณฑิต 4 ปี (สายตรง)	☐ หลักสูตรศิลปบัณฑิต (2 ปีต่อเนื่อง)
---	---
5. ท่านกำลังศึกษาในระดับชั้นใด

☐ ชั้นปีที่ 1	☐ ชั้นปีที่ 2
☐ ชั้นปีที่ 3	☐ ชั้นปีที่ 4
6. ท่านเคยได้รับความรู้เกี่ยวกับประติมากรรมไทยหรือไม่ จากแหล่งใด

☐ ไม่เคย	☐ เคย ระบุแหล่ง ตามรายละเอียดข้างล่าง
	☐ รายการวิทยุ
	☐ รายการโทรทัศน์
	☐ นิทรรศการ
	☐ ฟังบรรยาย
	☐ หนังสือ
	☐ ทัศนศึกษา
	☐ ในชั้นเรียน
	☐ Internet
	☐ อื่น ๆ

7. ท่านเห็นความสำคัญของคุณค่าประติมากรรมไทยมากน้อยเพียงใด

- ไม่เห็นความสำคัญ เห็นความสำคัญน้อย
 เห็นความสำคัญปานกลาง เห็นความสำคัญมาก

คำอธิบายคำศัพท์ที่เกี่ยวข้อง

ประติมากรรมไทย คือ ศิลปกรรมประเภทหนึ่งที่เกิดจากฝีมือ ความคิด และความสามารถของคนไทย โดยสร้างขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ต่าง ๆ กัน เช่น สร้างขึ้นตามความศรัทธาต่อศาสนา สร้างขึ้นตามความเชื่อ ขนบประเพณี ตลอดจนคตินิยมของชุมชนหรือท้องถิ่น ซึ่งเกิดจากการปั้น การแกะสลัก การหล่อ เช่น พระพุทธรูป รูปคน รูปสัตว์

คุณค่าประติมากรรมไทย คือ คุณค่าที่มีลักษณะเป็นนามธรรม ซึ่งเกิดจากงานประติมากรรมไทย โดยมีลักษณะเหมาะสมที่จะปลูกฝังให้กับเยาวชน สามารถแบ่งเป็น 5 ด้านคือ คุณค่าด้านศิลปกรรม คุณค่าด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ คุณค่าด้านภูมิปัญญา คุณค่าด้านศิลปวัฒนธรรม และ คุณค่าด้านคติความเชื่อและขนบนิยม

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทย
มีลักษณะ เป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale)

- 5 หมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง เพราะว่า ข้อความดังกล่าว ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด
- 4 หมายถึง เห็นด้วย เพราะว่า ข้อความดังกล่าว ตรงกับความคิดเห็นของท่านเป็นส่วนใหญ่
- 3 หมายถึง ไม่แน่ใจ เพราะว่า ข้อความดังกล่าว ตรงกับความคิดเห็นของท่านบางส่วน และไม่ตรงกับความคิดเห็นของท่านบางส่วน
- 2 หมายถึง ไม่เห็นด้วย เพราะว่า ข้อความดังกล่าว ไม่ตรงกับความคิดเห็นของท่านเป็นส่วนใหญ่
- 1 หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง เพราะว่า ข้อความดังกล่าว ไม่ตรงกับความคิดเห็นของท่านเลย

ตัวอย่าง

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่ แน่ใจ	ไม่ เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วยอย่าง ยิ่ง
	5	4	3	2	1
0. งานประติมากรรมไทย แสดงให้เห็นเรื่องราวทางพุทธศาสนา	✓				

หมายความว่า

ท่านมีความเห็นด้วยอย่างยิ่งว่า งานประติมากรรมไทย แสดงให้เห็นเรื่องราวทางพุทธศาสนา

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่ แน่ ใจ	ไม่ เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วยอย่าง ยิ่ง
	5	4	3	2	1
คุณค่าทางด้านศิลปกรรม					
1. ประติมากรรมไทย แสดงถึงความละเอียดประณีตของงานศิลปะไทย					
2. ประติมากรรมไทย แสดงให้เห็นถึงการใช้รูปทรงต่างๆ					
3. ความรู้สึกอ่อนช้อยนุ่มนวลของงานประติมากรรมไทย เกิดจากการจัดองค์ประกอบทางทัศนศิลป์					
4. ความงามของประติมากรรมไทย เกิดจากรูปทรงที่มีปริมาตร ทำให้เกิดมิติจริงที่รับรู้ได้					

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่ แน่ ใจ	ไม่ เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วยอย่าง ยิ่ง
	5	4	3	2	1
5. ประติมากรรมไทยพุทธประวัติทำให้ผู้ชมรับรู้เรื่องราวของศาสนาได้ง่ายขึ้น					
6. งานประติมากรรมไทย สะท้อนถึงสภาวะสังคมทางศิลปะและวัฒนธรรมของยุคสมัย					
7. ประติมากรรมไทย มีความสัมพันธ์ของศิลปกรรมแขนงอื่นๆ					
8. ประติมากรรมไทยแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลทางศิลปะของชนชาติอื่นๆ ได้					
คุณค่าทางด้านภูมิปัญญา					
9. วัตถุศิลปะที่ใช้ในงานประติมากรรมไทยเป็นภูมิปัญญาของคนไทยสมัยโบราณ					
10. ประติมากรรมไทยที่มีความแตกต่างกันตามลักษณะการใช้งานประเภทต่างๆ					
11. เทคนิคต่าง ๆ ของงานประติมากรรมไทย เป็นการแก้ปัญหาทางทัศนศิลป์ให้สอดคล้องกับวัสดุ					
12. ช่างไทยสามารถปรับใช้พื้นที่ว่างทั้งภายในและนอกอาคารในการนำเสนอผลงานประติมากรรมไทยได้อย่างเหมาะสม					
13. เรื่องราวต่างๆ ในงานประติมากรรมไทย ช่างได้แสดงความคิด ริเริ่มสร้างสรรค์อย่างเต็มที่					

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่ แน่ ใจ	ไม่ เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วยอย่าง ยิ่ง
	5	4	3	2	1
คุณค่าทางด้านศิลปวัฒนธรรม					
14. ประติมากรรมไทยจัดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของ ไทย					
15. ประติมากรรมไทยควรมีการถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลังต่อ ไป					
16. ประติมากรรมไทยแสดงเอกลักษณ์ศิลปะของไทย					
17. ประติมากรรมไทยแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของ ศิลปกรรมไทย					
18. ประติมากรรมไทยมีการเปลี่ยนแปลงตามกระแสของ วัฒนธรรม					
คุณค่าทางด้านคติความเชื่อและขนบนิยม					
19. ประติมากรรมไทยทางศาสนาเป็นผลจากคติความ เชื่อ เลื่อมใส ศรัทธาต่อศาสนา					
20. ประติมากรรมไทยระดับศาสนสถานเกิดจากความ ต้องการในการทำสิ่งสวยงาม เป็นบูชา					
21. ประติมากรรมไทยเป็นการสืบทอดเรื่องราวต่าง ๆ					
22. ประติมากรรมไทยถ่ายทอดเป็นศาสนบูชา					
23. ประติมากรรมไทยแสดงถึงแบบอย่างในการทำงานที่ สืบทอดกันมา					

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ของอาจารย์ นักศึกษาเกี่ยวกับ
คุณค่า ประติมากรรมไทยในบทบาทต่างๆ ที่มีต่อการส่งเสริมคุณค่าและการอนุรักษ์

คำชี้แจง โปรดแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

1. ในฐานะที่ท่านเป็นนักศึกษาคณะศิลปกรรม ท่านมีความคิดเห็นต่อเรื่องนี้อย่างไร?

1.1. คุณค่าประติมากรรมไทยด้านศิลปกรรม

.....

.....

.....

.....

.....

1.2. คุณค่าประติมากรรมไทยด้านประวัติศาสตร์ศิลป์

.....

.....

.....

.....

.....

1.3. คุณค่าประติมากรรมไทยด้านภูมิปัญญา

.....

.....

.....

.....

.....

1.4. คุณค่าประติมากรรมไทยด้านศิลปวัฒนธรรม

.....

.....

.....

.....

.....

1.5. คุณค่าประติมากรรมไทยด้านคติความเชื่อและขนบนิยม

.....

.....

.....

2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของ คณะศิลปกรรมในการอนุรักษ์ ประติมากรรมไทย

.....

.....

.....

.....

3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับ หลักสูตรศิลปบัณฑิต ที่มีต่อการส่งเสริมอนุรักษ์ ประติมากรรมไทย

.....

.....

.....

.....

4. ความคิดเห็นอื่นๆ (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณสำหรับข้อมูลที่มีคุณค่ายิ่ง

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
การสำรวจคุณค่าประติมากรรมไทย ตามการรับรู้ของอาจารย์
คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.อำไพ ตีรณสาร

นิสิตผู้จัดทำ นายอนุชิต หนูเอียด

ตอนที่ 2 คุณค่าประติมากรรมไทย

คำชี้แจง สัมภาษณ์โดยการเลือกคำถามตามลำดับคำถามดังนี้ เป็นคำถามเพื่อสัมภาษณ์ตามประเด็น
ในวัตถุประสงค์ของการวิจัย

โครงสร้างการสัมภาษณ์

ประติมากรรมไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อ สื่อความหมาย และรับรู้ในเชิงความรู้สึก ซึ่งมีภาพ
ลักษณะในการแสดงออก เช่น พระพุทธรูป ทั้งที่เป็นสัญลักษณ์ ในงานด้านศาสนา และวิถีชีวิต

คุณค่าด้านศิลปกรรม

คำถาม

- ประติมากรรมไทยเกี่ยวข้องกับศิลปะโดยทั่วไปอย่างไร ?
- ประติมากรรมไทยมีความสำคัญกับศิลปะไทยอย่างไร ?
- การสร้างงานประติมากรรมไทย ใช้หลักการทางศิลปะอะไรบ้าง ?
- ประติมากรรมไทย แสดงถึงรูปทรงลักษณะใด ?

คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ศิลป์

คำถาม

- ประติมากรรมไทยมีความสำคัญในการศึกษาแขนงประวัติศาสตร์ศิลป์อย่างไร ?
- เหตุใดประติมากรรมไทยจึงสำคัญกับประวัติศาสตร์ศิลป์ของไทย ?
- งานประติมากรรมไทยทำให้เห็นถึงรูปแบบศิลปกรรมยุคสมัยต่าง ๆ อย่างไร ?
- อิทธิพลศิลปะของชนชาติอื่น ๆ ส่งผลต่องานประติมากรรมไทย อย่างไร ?

คุณค่าด้านภูมิปัญญาของประติมากรรมไทย

คำถาม

- ภูมิปัญญาในงานประติมากรรมไทย เกิดขึ้นจากอะไร ?
- ภูมิปัญญาในงานประติมากรรมไทย มีอะไรบ้าง ?
- การเลือกใช้วัสดุศิลปะพื้นภูมิปัญญาของงานประติมากรรมไทยอย่างไร ?
- ประติมากรรมไทยเป็นศิลปะที่มีความคิดสร้างสรรค์อย่างมากในทางใดบ้าง ?

คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม

คำถาม

- ประติมากรรมไทยมีความเกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมในลักษณะใด ?
- อะไรที่ทำให้ประติมากรรมไทยเป็นส่วนหนึ่งของศิลปกรรมไทย ?
- ประติมากรรมไทยเป็นตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยอย่างไร ?
- พัฒนาการของประติมากรรมไทยในอดีตแตกต่างจากปัจจุบันอย่างไร ?

คุณค่าขนบนิยมและคติความเชื่อ

คำถาม

- การสร้างงานประติมากรรมไทยเกี่ยวข้องกับคติความเชื่อหรือไม่ ?
- คติความเชื่อใดบ้างที่สอดแทรกในงานประติมากรรมไทย ?
- เหตุผลใดที่ทำให้งานประติมากรรมไทยเกี่ยวข้องกับคติความเชื่อทางศาสนา ?

ตอนที่ 3 การส่งเสริม อนุรักษ์ และบทบาทของคณะศิลปกรรม

สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

- คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ควรจะมีส่วนเผยแพร่ ถ่ายทอดความรู้ เรื่อง คุณค่าประติมากรรมไทยอย่างไร ?
- การเรียนการสอนในหลักสูตรศิลปบัณฑิต คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ควรจะมีการถ่ายทอด ความรู้เรื่องประติมากรรมไทย ในลักษณะใด?
- นักศึกษาควรมีส่วนร่วมอย่างไรต่อการส่งเสริม อนุรักษ์งานประติมากรรมไทย ?

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โครงสร้างของแบบสัมภาษณ์ เกี่ยวกับคุณค่าประติมากรรมไทย ตามการรับรู้ของอาจารย์

ประติมากรรมไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อ สื่อความหมาย และรับรู้ในเชิงความรู้สึก ซึ่งมีภาพลักษณ์ในการแสดงออก เช่น พระพุทธรูป ทั้งที่เป็นสัญลักษณ์ ในงานด้านศาสนา และวิถีชีวิต

ความเข้าใจในงานประติมากรรม นั้นเราสามารถสัมผัสได้ ด้วยมือตลอดจนผิวหนังของงานนั้น ไม่ใช่สามารถมองได้ด้วยตาเท่านั้นคุณค่าของความรู้สึกที่เกิดจากการสัมผัสนั้นจะมีขึ้นได้จากความสามารถในการตอบสนองของเราต่อส่วนต่างๆ ของสิ่งนั้น รวมทั้งความรู้สึกในเรื่องของผิวเกี่ยวกับความราบเรียบหรือขรุขระเป็นต้น อาจกล่าวได้ว่าเรารู้สึกกับงานประติมากรรมได้จากความตื้นลึกที่เป็นจริงของมันได้รอบด้าน ความรู้สึกเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ย่อมขึ้นอยู่กับความรู้ของเราในเรื่องของสามมิติดังกล่าว ไม่ใช่เฉพาะมองอย่างผิวเผิน ๆ ในผิวหนังของสิ่งนั้น หากยังต้องมองทะลุเข้าไปถึง ความมีชีวิตในระหว่างส่วนหนึ่งกับอีกส่วนหนึ่งด้วย (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2513)

วิบูลย์ ลีสุวรรณ (2528) ให้ความหมายว่าประติมากรรมไทยเป็นศิลปะประเภทหนึ่งที่เกิดขึ้นด้วยการปั้น การแกะสลัก การหล่อหรือวิธีการอื่นๆ ที่ทำให้เกิดงานศิลปะที่มี 3 มิติคือความกว้าง ยาว และลึกหรือหนางานประติมากรรมอาจทำด้วยวัสดุหลายชนิด เช่น หิน ไม้ ดินเหนียว ปูน อิฐ และโลหะเป็นต้น หรือ กล่าวอีกนัยหนึ่งประติมากรรมคืองานศิลปะที่สร้างขึ้นเป็นรูปเป็นลวดลาย สามารถมองเห็นได้และกินระวางเนื้อที่ในอากาศ หรือกล่าวโดยสรุป ประติมากรรมก็คืองานศิลปกรรมที่สร้างขึ้นโดยวิธีการปั้น การแกะสลัก การหล่อ หรือด้วยวิธีการอื่นใดก็ตาม เป็นรูปที่มองเห็นได้ มีปริมาตร ส่วนรูปแบบของประติมากรรมนั้น อาจจะมีรูปร่างของมนุษย์ สัตว์ และสิ่งอื่นๆ หรือเป็นลวดลายสัญลักษณ์

คุณค่าด้านศิลปกรรม

จากความหมายของ คุณค่าประติมากรรมไทยทางด้านศิลปกรรม หมายถึง คุณค่าซึ่งเกิดจากหลักการทางทัศนศิลป์ ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบศิลปะ ศิลปะธาตุ และสุนทรียภาพซึ่งประกอบด้วยความงามและอารมณ์ (จุลทัศน์ พยาฆรานนท์, 2537)

กรมศิลปากร (2537:137-138) อธิบายว่าเพิ่มเติมว่าคุณค่าทางด้านศิลปกรรมจัดเป็นงานประติมากรรมแบบไทยประเพณีที่ช่างในแต่ละสมัยได้แสดงออกความสามารถในการสร้างสรรค์ดำเนินไปบนพื้นฐานแห่งหลักการทัศนศิลป์อย่างครบครัน เพียงพร้อมด้วยศิลปลักษณะการผูกภาพเป็นเรื่องราว องค์ประกอบมีความลงตัวเหมาะสมกับความประสงค์ในการแสดงออกตามความมุ่งหมายสาระสำคัญ

ซึ่งคุณค่าของศิลปกรรมเป็นองค์ความรู้หนึ่งในวิชาปรัชญาสาขาคณวิทยา การรับรู้ความงาม คือผลที่ประสาทสัมผัสกับโลกภายนอกก่อให้เกิดความคิด และการรับรู้ความงามในงานศิลปะก็คือการรับรู้คุณค่างานศิลปะในด้านหนึ่ง (ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์, 2542 : 19)

แสงนาง ดีประชา (2530 : 69-72) กล่าวโดยสรุปว่า งานศิลปกรรมนั้นสามารถประเมินคุณค่าในตัวเองได้

ประกอบกับ สุรางค์ โค้วตระกูล (2533 : 149) ซึ่งให้เหตุผลว่า งานศิลปกรรมที่ดียังทำให้ผู้เสพงานได้เกิดความซาบซึ้งกับคุณค่าของงานเหล่านั้น โดยผ่านกระบวนการรับรู้ ซึ่งการรับรู้ส่วนมากเป็นอัตวิสัย

กรมศิลปากร (2533) เน้นในความหมายของศิลปกรรมว่า ความสำนึกในด้านศิลปกรรม ได้เข้าสู่ภาวะความจำเป็นที่จะต้องรักษา ซึ่งหมายความว่าบูรณะเพื่อประกันความเป็นเอกภาพ ของงานไว้ ว่ามีความเข้าใจในลักษณะเฉพาะของความงาม ซึ่งเป็นคุณค่าทางอุดมคติ ซึ่งจะมียุ่อยู่มากเพียงใดนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับประโยชน์ที่ได้รับจากการปฏิบัติงานศิลปกรรม ขึ้นอยู่กับอุดมคติของผู้มีความเข้าใจทางความงาม ด้านปรัชญา หรือการรับรู้ทางวัตถุ อันเป็นวิญญูณแห่งความเจริญ ซึ่งหมายความว่าเจริญทางความรู้สึก ซึ่งงานศิลปกรรมเป็นหลักฐานที่จะสะท้อนให้เห็นภาพบางตอนของประวัติศาสตร์ จึงต้องระลึกถึงคุณค่าในความเป็นศิลปะวัตถุ

จากเหตุผลที่กล่าวมาสามารถโดยสรุปได้ว่า คุณค่าของศิลปกรรมเกิดจากหลักการทางทัศนศิลป์ ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบศิลปะ ศิลปะธาตุ และสุนทรียภาพ คือการรับรู้คุณค่างานศิลปะ ซึ่งเป็นคุณค่าทางอุดมคติ ความเข้าใจทางความงาม ด้านปรัชญา และการรับรู้ทางวัตถุ

คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ศิลป์

ยศ สันตสมบัติ (2540 : 8) กล่าวว่า ประวัติศาสตร์ศิลป์ เป็นเนื้อหาวิชาที่มีการศึกษากันกว้างขวาง ด้วยเห็นความสำคัญของการศึกษาวิจัยประวัติความเป็นมาของศิลปะว่า เป็นวัฒนธรรมแขนงหนึ่งที่มีบทบาทต่อการศึกษารายธรรมของมนุษยชาติทั้งในด้านการสร้างสรรค์ศิลปกรรมแขนงต่างๆ การอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี การบันทึกอุบัติการณ์ทางประวัติศาสตร์ และอื่นๆ ซึ่งจะต้องมีการอนุรักษ์ เผยแพร่ และประยุกต์หรือพัฒนาให้ก้าวหน้าเหมาะสมกับสภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคมอยู่เสมอ ความรู้ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ศิลป์แต่ละแขนง จะมีส่วนช่วยพัฒนาการทางสุนทรียภาพ เสริมสร้างความรู้คุณค่าและรสนิยมของเราให้สูงขึ้น รู้ถึงขั้นความเจริญคลี่คลายทางปัญญาความคิด และพัฒนาการทางรูปแบบศิลปะแต่ละด้าน สามารถนำเอาความรู้หรือข้อคิดเห็นต่างๆ มาวิเคราะห์เปรียบเทียบความเจริญก้าวหน้าของมนุษย์แต่ละเชื้อชาติ ในแง่มุมต่างๆ ทำให้เราทราบถึงข้อมูลต่างๆ ของสังคมความก้าวหน้าทางปัญญา สภาพสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ พื้นฐานทางเศรษฐกิจ หรือมีความเชื่อถือนในลัทธิทางศาสนาและขนบธรรมเนียมอย่างไรบ้าง สิ่งต่างๆ เหล่านี้เราจะศึกษาหาความรู้ได้จาก โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ โบราณสถาน ศิลปจารึก เครื่องใช้สอยต่างๆ

สงวน รอดบุญ (2524) กล่าวเสริมว่าจากเหตุผลข้างต้นว่า การศึกษาถึงประวัติศาสตร์ของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นการทำความเข้าใจถึงพื้นฐานใน เรื่องราวนั้นๆ หรือการที่จะทำความเข้าใจ และ

ศึกษาสังคมวัฒนธรรม ควรทำความเข้าใจถึงบริบททางประวัติศาสตร์ของสังคมนั้นๆ ซึ่งจัดได้ว่าเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งที่ประกอบกันขึ้นเป็นสังคมวัฒนธรรม

ซึ่งการสร้างสรรค์ศิลปะใดๆ จะด้วยความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม ผลงานในยุคสมัยที่ปรากฏ ล้วนได้บันทึกสภาพของสังคมนั้นๆ ไว้สำหรับคนรุ่นหลังหรือสังคมอื่นๆ ได้อ่านไม่ว่าจะเป็นความเฉลียวฉลาด ความเฉลียว ความเชื่อค่านิยม คุณค่า สติปัญญา ความสามารถ ต่างถูกถ่ายทอดลงสู่ผลงานศิลปะเหล่านั้นแล้วผ่านสู่การรับรู้ของผู้อื่น (ประสพ ลีเหมือดภัย, 2543)

มโน พิสุทธิรัตนานนท์ (2539 : 76-77) กล่าวว่า คุณค่าด้านประวัติศาสตร์ และโบราณคดี สร้างขึ้นมาเพื่อเป็นที่ระลึก เป็นอนุสรณ์สถาน มีความคงทนถาวรเป็นพิเศษ เป็นมรดกของชุมชนที่มีการปกป้องอนุรักษ์ การใช้วัสดุ รูปแบบ และลวดลาย รวมถึงกรรมวิธี หรือมีการปรับเปลี่ยนพัฒนาสามารถศึกษาย้อนหลังถึงความเป็นมาทั้งยังสามารถสืบค้นทางโบราณคดีได้

ซึ่งเกิดจากการศึกษาประวัติศาสตร์ของศิลปะในด้านยุคสมัย อิทธิพล และสกุลช่างทางศิลปะ (จุลทัศน์ พยาฆรานนท์ : 2537)

ประสพ ลีเหมือดภัย (2543) อธิบายเพิ่มเติมจากความหมายดังกล่าวว่า งานศิลปะสะท้อนเหตุการณ์เชิงประวัติศาสตร์ การแสดงออกของช่างแต่ละสมัย หรือแม้แต่ในสมัยใกล้เคียงกันก็ยังมี ความแตกต่างกันไปแต่โดยภาพรวมแล้วจะมีรูปแบบที่คล้ายคลึงกันไปอย่างมีเอกภาพทำให้เราทราบถึงศิลปะสมัยต่างๆ ว่าเป็นเช่นไร ผลงานจะบ่งบอกถึงสุนทรียภาพของสมัยที่สร้างตลอดจนแหล่งบันดาใจทางศิลปะ หรือได้รับอิทธิพลจากถิ่นอื่น เป็นการสะท้อนภาพรวมของสังคมวัฒนธรรมที่สร้างศิลปะนั้นในเชิงประวัติศาสตร์

โดยสรุปแล้ว กรมศิลปากร (2537:137-138) ให้เหตุผลว่า คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ มีรูปแบบหลากหลายที่ที่ยังแสดงรูปลักษณะในแต่ละสมัย ปรากฏให้เห็นเป็นหลักฐานที่เป็นประโยชน์แก่การศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์ และการแพร่งานศิลปกรรม ไปสู่ที่แห่งอื่น หรือเพื่อการศึกษารเปรียบเทียบได้เป็นอย่างดี จึงเป็นสิ่งมีคุณค่าในการศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์

จิตร บัวบุศย์ (2520) เสนอแนะว่าจากประวัติศาสตร์ศิลปะ มีหลักฐานแน่ชัดว่า มนุษย์แต่ละยุคสมัยจะมีความคิดสร้างสรรค์ ไม่ว่าจะจะเป็นความคิดสร้างสรรค์ เป็นการแสดงออกทางด้านจิต หรือจะเป็นการแสดงออกทางกาย ซึ่งย่อมจะเป็นไปในทางที่ดีงาม ทั้งเพื่อตัวเองและส่วนรวม

คุณค่าด้านภูมิปัญญาของประติมากรรมไทย

จุลทัศน์ พยาฆรานนท์ (2537) คุณค่าทางภูมิปัญญาของงานประติมากรรมไทย หมายถึง คุณค่าซึ่งเกิดจากพื้นความรู้ซึ่งสะสมมาใช้ในการเลือกวัสดุ การแก้ปัญหาต่าง ๆ และการริเริ่มสร้างสรรค์

กรมศิลปากร (2537 : 137-138) อธิบายให้เห็นว่า คุณค่าทางด้านภูมิปัญญาของช่างแสดงออกให้เห็นภูมิปัญญาของบรรดาช่างผ่านออกมา ดังนี้

1. ในด้านการรู้จัก และเข้าใจในการนำวัตถุดิบมาใช้ในสร้างสรรค์และการแสดงออกงาน ศิลปะ เพื่อสนองตอบความต้องการคนทั่วไปในสังคมที่มีความศรัทธาและนับถือศาสนา
2. ในด้านการแก้ปัญหาในการสร้างสรรค์รูปแบบทางทัศนศิลป์สอดคล้องกับวัสดุให้กลมกลืนเหมาะในการแสดงออก
3. ในด้านการแก้ปัญหาพื้นที่ว่าง ร่วมในการตกแต่งได้อย่างมีสาระมีความเหมาะสมและส่งเสริมคุณค่าสถาปัตยกรรมทางศาสนาให้มีความสำคัญยิ่งขึ้น
4. ในด้านการรับและปรับเปลี่ยนแบบอย่างหรืออิทธิพลทางด้านรูปแบบของสกุลช่างต่างๆ ที่แพทย์เข้ามาในแต่ละสมัยให้สามารถรับใช้กันไปตามความประสงค์และกลมกลืนกับขนบนิยม
5. ในด้านความคิดสร้างสรรค์ ล้วนมิได้จำกัดการทำงานอยู่ในแวดวงจำกัดตามขนบนิยมและประเพณีนิยมซึ่งบรรดาครูบาอาจารย์กำหนดขึ้นไว้เป็นแบบแผนของศิลปะแบบไทย ประเพณีไปเสียทั้งหมดเหล่าบรรดาช่างจะแสดงออกความคิดใหม่รูปแบบใหม่ๆ องค์ประกอบใหม่ ตลอดจนเทคนิคโดยนำสื่อที่เป็นขนบนิยมเดิมมารับใช้การสร้างสรรค์และการแสดงออก

ศุภศักดิ์ เจริญวงศ์ (2533) กล่าวว่า ประติมากรไทยศึกษาแนวทางที่เป็นเฉพาะของชาติไทย ทั้งรูปแบบ วิธีการ และประติมากรรุ่นต่อๆ มาแม้จะผสมผสานเทคโนโลยียุคนั้นเข้ากับวิทยาการเดิม แต่ก็ยอมรับเทคนิค และวิธีการแบบดั้งเดิมเป็นครู ถือเป็นหลักและระเบียบปฏิบัติเป็นแบบแผนต่อกันมา รูปแบบทางประติมากรรมย่อมซึมซาบตามมา และเนื่องจากประติมากรไทย ต้องสรรหารูปแบบที่เหมาะสมในการสร้างงานประติมากรรมเพื่อใช้สื่อความหมายให้คนได้รับรู้ได้ คุณสมบัติของประติมากรรมที่สำคัญนั้นอยู่ที่เป็นการจดบันทึกความรู้สึก จิตใจ ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไทยให้ดำรงอยู่ แม้ผู้สร้างจะสูญสลายไปแล้วก็ตาม ย่อมเป็นประโยชน์เป็นข้อมูลในการศึกษาหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ศิลปะอย่างเอนกอนันต์ บทบาทหน้าที่และคุณค่าของประติมากรรมไทยแบบประเพณีมีอยู่ในตัวของงานประติมากรรมเองและคงอยู่ตลอดไป ทรายที่สำนึกด้านวัฒนธรรมของชาติ ความภาคภูมิใจในชาติอย่างถูกต้องยังมีอยู่ และสามารถนำมาปรับใช้ได้ในปัจจุบันและอนาคต

เสาวภา ไพทยวัฒน์ (2538) กล่าวเสริมว่า ศาสนามีอิทธิพลในการกำหนดระบบความคิด ความเชื่อ ภูมิปัญญา และพฤติกรรมของคนไทย ซึ่งนับถือพุทธศาสนาเป็นหลัก

กล่าวโดยสรุปจากเหตุผลทั้งนี้ได้ว่า คุณค่าทางภูมิปัญญาของงานประติมากรรมไทยและเข้าใจในการนำวัตถุดิบมาใช้ในสร้างสรรค์และการแสดงออกงาน อิทธิพลทางด้านรูปแบบของสกุลช่างต่างๆ เพื่อสนองตอบความต้องการคนทั่วไปในสังคมที่มีความศรัทธาและนับถือศาสนา ซึ่งคุณสมบัตินี้ของประติมากรรมไทยที่สำคัญนั้นอยู่ที่เป็นการจดบันทึกความรู้สึก จิตใจ ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ย่อมเป็นประโยชน์เป็นข้อมูลในการศึกษาหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ศิลปะ

คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม

คุณค่าประติมากรรมไทยทางด้านศิลปวัฒนธรรมนั้น จุลทัศน์ พยาฆรานนท์ (2537) กล่าวว่า งานประติมากรรมไทย เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมอันประกอบด้วยความเป็นมรดกทางสังคมเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และวิวัฒนาการศิลปวัฒนธรรม

คณะกรรมการจัดการสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี (2525) อ้างว่า ประติมากรรมไทย เป็นทัศนศิลป์แขนงหนึ่งซึ่ง นอกจากจะมีคุณค่าทางศิลปะแล้ว ยังสะท้อนวัฒนธรรมอันดีงามของชาติในแต่ละยุคสมัยออกมาด้วย

กรมศิลปากร (2537 : 137-138) กล่าวว่าศิลปวัฒนธรรม เป็นมรดกทางด้านศิลปะสมบัติของชาตินับแต่อดีตมาจนกระทั่งในปัจจุบัน เป็นประจักษ์พยานให้เห็นศักยภาพในด้านการสร้างศิลปกรรม ภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์งานประณีตศิลปะ และความเป็นทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งเป็นผลเกิดการศึกษ สืบทอดการสร้างสรรค์ การเห็นความสำคัญต่อการอนุรักษ์

ประสพ ลีเหมือดคัย (2543) อธิบายเพิ่มเติมว่า ศิลปวัฒนธรรมเป็นผลงานสร้างสรรค์ของศิลปินที่ได้รับการยอมรับในสังคม บทบาทของศิลปวัฒนธรรมบอกให้รู้ถึงแนวความคิดและรสนิยมทางด้านความงาม อันเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมหรือวิถีการดำเนินชีวิต โดยสะท้อนภาพลักษณ์เหตุการณ์มาจนปัจจุบัน หน้าที่ของวัฒนธรรมจะต้องพิจารณาควบคู่กันไปกับสภาพสังคมสิ่งแวดล้อม เพราะวัฒนธรรมจะมีหน้าที่ถ่ายทอดความเชื่อ ศาสนา สะท้อนภาพสังคม แสดงความคิดสร้างสรรค์ของศิลปิน สะท้อนเหตุการณ์ประวัติศาสตร์เพราะวัฒนธรรมคือผลรวมแห่งวิถีชีวิตของมนุษย์ เพื่อสนองตอบความต้องการทางกาย ให้มีชีวิตอยู่รอดพร้อมกับความเจริญของงาน ในการรับรู้ทางกาย ทางสติปัญญา ทางอารมณ์ ทางสังคม ทางสุนทรียะ และการสร้างสรรค์

จากเหตุผลข้างต้น สงวน รอดบุญ (2524) ให้ความคิดเห็นว่า ความรู้สึกนึกคิดซึ่งต่อกรู้คุณค่าในดานศิลปะวัฒนธรรมทั้งใน “ด้านจิตใจ” และ “ด้านวัตถุ” นำเอาศิลปะมาประยุกต์ให้เป็นประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันต่อสังคม และปรับปรุงให้มีความก้าวหน้า เหมาะสมกับสภาพสังคม และมี “เอกลักษณ์” การปลูกฝังความรู้สึกซาบซึ้งในสุนทรียภาพจะบังเกิดผลสมความมุ่งหมายหรือไม่ เพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับการศึกษาเพิ่มพูนในด้านศิลปวัฒนธรรมของชาติเป็นพื้นฐาน

โดยสรุปแล้ว จิตร บัวบุศย์ (2520) เสนอแนะว่าการจัดการศึกษาต่างๆ มีความจำเป็นต้องจัดหลักสูตรวิชาศิลปะและวัฒนธรรม ทั้งภาคทฤษฎีซึ่งประกอบด้วยวิชาต่างๆ ในหมวดความซาบซึ้งในศิลปะ และภาคปฏิบัติ ได้แก่การใช้เครื่องมือให้เกิดประสิทธิภาพ ในการสร้างสรรค์ศิลปะ (รวมทั้งหัตถกรรม) ซึ่งเป็นการแสดงออกทางด้านสุนทรียศาสตร์ โดยจัดเป็นหมวดหมู่วิชาบังคับทุกระดับการศึกษา ด้วยเหตุนี้การศึกษาจะสร้างให้มนุษย์ เป็นผู้มีการศึกษาอย่างแท้จริงอยู่ในสังคมด้วยความราบรื่น มีความปกติสุข จึงต้องมีการศึกษาศิลปะอันประกอบด้วยการสร้างสรรคและการใช้สอยตลอดจนความพอใจและรื่นรมณ์ เป็นเรื่องของวัฒนธรรมโดยตรง ไม่ว่าจะบุคคลชั้นใด จะมีอาชีพ

ใด อยู่ในสังคมใด จำเป็นต้องใช้และอยู่ร่วมกับศิลปะ และยังกล่าวอีกว่าผู้ที่ขาดศิลปะถือว่าเป็นผู้ขาดวัฒนธรรม

คุณค่าขนบนิยมและคติความเชื่อ

ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของคำว่า “คตินิยม” ไว้ว่า “คตินิยม หมายถึง แบบอย่างความคิดเห็น ความเชื่อ หรือวิธีการคิดร่วมกันที่เป็นลักษณะของ กลุ่มชน” ซึ่งมโน พิสุทธิรัตนานนท์ (2539 : 76-77) กล่าวว่าคุณค่าด้านความเชื่อ และค่านิยม สร้างขึ้นมาด้วยความรู้สึกนึกเห็นในแง่ของการใช้สอย และรสนิยม ที่ทำขึ้นด้วยแรงศรัทธาอันเกี่ยวเนื่องด้วย ศาสนา ประกอบกับความคิดเห็นของ

เสาวภา ไพทยวัฒน์ (2538) กล่าวเสริมว่า ศาสนามีอิทธิพลในการกำหนดระบบความคิด ความเชื่อ ภูมิปัญญา และพฤติกรรมของคนไทย ซึ่งนับถือพุทธศาสนาเข้ามา

จุลทัศน์ พยาฆรานนท์ (2537) คุณค่าประติมากรรมไทยทางศิลปะความเชื่อและขนบนิยม หมายถึง คุณค่าซึ่งเกิดจากคติความเชื่อและขนบนิยม คติความเชื่อ หมายถึง แบบอย่างพื้นฐานทางความคิด ขนบนิยม หมายถึง แบบอย่างทางความคิดในการปฏิบัติเรียนรู้และแบบฉบับสำหรับการสร้างสรรค์งานต่างๆ ที่ได้รับการยอมรับ

ซึ่งสอดคล้องกับกรมศิลปากร (2537:137-138) กล่าวว่าคุณค่าประติมากรรมไทยทางด้านคติความเชื่อและขนบนิยมที่มีดังประมวลไว้ได้ดังนี้

1. เป็นการช่างและศิลปกรรมที่เป็นศิลปะสมบัติเหมาะสมแก่การสร้างทำขึ้นตกแต่งอาคารสถาน
2. เป็นไปเพื่อการอันด้วยบุญกุศลในการกระทำสิ่งสวยงามถ้ายเป็นศาสนบูชาเป็นสิ่งจรรโลงจิตใจอันประกอบทำขึ้นอย่างมีลักษณะนั้น

วิบูลย์ ลีสุวรรณ (2531:107) งานประติมากรรมที่ปรากฏในประเทศไทยตั้งแต่อดีตมาจนปัจจุบัน ส่วนใหญ่เราจะให้ความสนใจกับงานประติมากรรมที่เป็นจิตรศิลป์เป็นหลักเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นขนบประเพณีความเชื่อศาสนาและวัฒนธรรมของมนุษย์แต่ละกลุ่มแต่ละยุคแต่ละสมัยได้เป็นอย่างดี ซึ่งส่วนใหญ่เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

เฉลิม รัตนทัศนีย์ (2539 : 135) ประติมากรรมไทยส่วนใหญ่มีจุดประสงค์ในการสร้างด้วยศรัทธาในพุทธศาสนา

วิบูลย์ ลีสุวรรณ (2528) อธิบายว่าประติมากรรมที่สร้างขึ้นตามความเชื่อถือ ขนบประเพณี ประติมากรรมประเภทนี้สร้างขึ้นตามความเชื่อถือที่สืบทอดกันมาในแต่ละท้องถิ่นได้แก่รูปปั้นต่างๆที่สร้างขึ้นเพื่อเช่นไหว้บวงสรวง และพิธีกรรม ตามความเชื่อของผู้คนในท้องถิ่นนั้นๆเป็นการจำลองสิ่งที่ต้องการจะอุทิศถวายเป็นข้าทาสบริวารแก่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อส่วนมากจะเป็นตุ๊กตาดินเหนียวเผาไฟหรือปั้นด้วยดินเหนียวตากจนแห้งแล้วระบายสีหรือเป็นดินเหนียวธรรมดา

มีตุ๊กตาเหล่านี้ถือเป็นที่ประติมากรรมที่สร้างขึ้นตามความเชื่อของผู้สร้างซึ่งเชื่อกันว่าคนไทยทำตุ๊กตาหรือประติมากรรมประเภทนี้มาตั้งแต่สุโขทัยหรือก่อนสุโขทัยเพราะได้พบหลักฐานที่เป็นตุ๊กตาดินเผาและตุ๊กตาเคลือบ ในสมัยสุโขทัย และสมัยอื่นๆเป็นหลักฐานจำนวนมากไม่น้อย นอกจากนี้ประติมากรรมที่เกิดจากการปั้นโดยตรงแล้วยังมีประติมากรรมประเภทแกะสลักที่สร้างขึ้นตามความเชื่อ ตามขนบประเพณีของแต่ละท้องถิ่นอีกหลายประเภทเช่น การแกะสลัก หินสี กระจูด งา เขาสัตว์ ฯลฯ เป็นเครื่องรางของขลังทั้งที่ใช้บูชาเช่น ไห้ว และใช้ประดับกาย ประติมากรรมของไทยอีกประเภทหนึ่งซึ่งมีกำเนิดมาจากขนบประเพณีการเล่น คือ การทำหัวหุ่น การแกะหน้ากาก และการทำหัวโขน การทำตุ๊กตา เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นประติมากรรมไทยที่เกิดขึ้นจากขนบประเพณีตามความเชื่อของคนไทยมาแต่อดีต

สรุปได้ว่างานประติมากรรมไทยเป็นงานประติมากรรมไทย มีคุณค่าทางการศึกษาเพราะการศึกษามีความเกี่ยวข้องกับศาสตร์ที่หลากหลาย มีวัฒนธรรมที่งดงาม และยังขยายผลไปสู่การพัฒนาศาสตร์ต่างๆ ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในวงการการศึกษาอีกด้วย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียน

นายอนุชิต หนูเอียด เกิดเมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2518 ที่จังหวัดสงขลา จบการศึกษาระดับปริญญาตรี คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโทในสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2543

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย